

Jurnalul Oficial

al Uniunii Europene

C 353

Ediția în limba română

Comunicări și informări

Anul 62

18 octombrie 2019

Cuprins

I Rezoluții, recomandări și avize

AVIZE

Comitetul Economic și Social European

A 545-a sesiune plenară a CESE, 17.7.2019-18.7.2019

2019/C 353/01	Avizul Comitetului Economic și Social European privind „Tehnologia <i>blockchain</i> și tehnologia registrelor distribuite – infrastructuri ideale pentru economia socială” (aviz din proprie inițiativă)	1
2019/C 353/02	Avizul Comitetului Economic și Social European privind „Încurajarea unei piețe unice favorabile spiritului antreprenorial și inovării – promovarea unor noi modele economice pentru abordarea provocărilor sociale și a tranzițiilor” (aviz din proprie inițiativă)	6
2019/C 353/03	Avizul Comitetului Economic și Social European privind „Consumatorii în economia circulară” (aviz din proprie inițiativă)	11
2019/C 353/04	Avizul Comitetului Economic și Social European privind „Impozitarea în economia digitală” (aviz din proprie inițiativă)	17
2019/C 353/05	Avizul Comitetului Economic și Social European pe tema „Către o economie europeană mai rezilientă și mai durabilă” (aviz din proprie inițiativă)	23
2019/C 353/06	Avizul Comitetului Economic și Social European pe tema „O nouă viziune pentru finalizarea uniunii economice și monetare” (aviz din proprie inițiativă)	32
2019/C 353/07	Avizul Comitetului Economic și Social European pe tema „Semestrul european și politica de coeziune – Către o nouă strategie europeană post-2020” (aviz din proprie inițiativă)	39
2019/C 353/08	Avizul Comitetului Economic și Social European pe tema „Noul rol al serviciilor publice de ocupare a forței de muncă (SPOFM) în contextul punerii în aplicare a Pilonului european al drepturilor sociale” (aviz din proprie inițiativă)	46

RO

2019/C 353/09	Avizul Comitetului Economic și Social European pe tema „Predarea de cunoștințe despre Europa – crearea unui set de instrumente pentru școli” (aviz din proprie inițiativă)	52
2019/C 353/10	Avizul Comitetului Economic și Social European privind „Perspectiva industrială sectorială a reconcilierii politicii în domeniul climei cu cea energetică” (aviz din proprie inițiativă)	59
2019/C 353/11	Avizul Comitetului Economic și Social European pe tema „Promovarea unor lanțuri scurte și alternative de aprovizionare cu alimente în UE: rolul agroecologiei” (aviz din proprie inițiativă)	65
2019/C 353/12	Avizul Comitetului Economic și Social European pe tema „Profesia de agricultor și provocarea în materie de rentabilitate” (aviz din proprie inițiativă)	72
2019/C 353/13	Avizul Comitetului Economic și Social European pe tema „Transporturile, energia și serviciile de interes general, ca factori determinanți pentru creșterea durabilă în UE cu ajutorul revoluției digitale” (aviz din proprie inițiativă)	79

III Acte pregătitoare

Comitetul Economic și Social European

A 545-a sesiune plenară a CESE, 17.7.2019-18.7.2019

2019/C 353/14	Avizul Comitetului Economic și Social European privind Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliul European și Consiliu – Către un proces decizional mai eficient și mai democratic în domeniul politicii fiscale a UE [COM(2019) 8 final]	90
2019/C 353/15	Avizul Comitetului Economic și Social European privind Raportul Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European, Comitetul Regiunilor și Banca Europeană de Investiții – Al patrulea raport privind starea uniunii energetice [COM(2019) 175 final]	96
2019/C 353/16	Avizul Comitetului Economic și Social European privind Raportul Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European, Comitetul Regiunilor și Banca Europeană de Investiții referitor la punerea în aplicare a Planului de acțiune strategic privind bateriile: Crearea unui lanț valoric strategic al bateriilor în Europa [COM(2019) 176 final]	102

I

(Rezoluții, recomandări și avize)

AVIZE

COMITETUL ECONOMIC ȘI SOCIAL EUROPEAN

A 545-A SESIUNE PLENARĂ A CESE, 17.7.2019-18.7.2019

Avizul Comitetului Economic și Social European privind „Tehnologia *blockchain* și tehnologia registrelor distribuite – infrastructuri ideale pentru economia socială”

(aviz din proprie inițiativă)

(2019/C 353/01)

Raportor: **Giuseppe GUERINI**

Decizia Adunării Plenare	13.12.2018
Temei juridic	Articolul 32 alineatul (2) din Regulamentul de procedură
Secțiunea competentă	Secțiunea pentru piața unică, producție și consum
Data adoptării în secțiune	4.7.2019
Data adoptării în sesiunea plenară	17.7.2019
Sesiunea plenară nr.	545
Rezultatul votului (voturi pentru/voturi împotriva/abțineri)	179/1/2

1. Concluzii și recomandări

1.1. CESE sprijină activitățile propuse de Comisia Europeană în vederea dezvoltării unui parteneriat european pentru tehnologia *blockchain*, plecând de la Observatorul și forumul UE pentru tehnologia *blockchain*.

1.2. CESE încurajează instituțiile să faciliteze participarea organizațiilor societății civile în cadrul Observatorului și la parteneriatul european pentru tehnologia *blockchain*, deoarece este clar că dezvoltarea eficientă a acestei tehnologii și a noilor infrastructuri digitale nu este doar o chestiune care ține de tehnologia informației, ci reprezintă un proces real de inovare socială disruptivă.

1.3. CESE consideră că organizațiile economiei sociale pot contribui la promovarea unei mai bune înțelegeri și conștientizări a potențialului tehnologiei *blockchain*, în special în ceea ce privește convergența unei baze culturale și metodologice, axată pe formele de guvernare deschisă și participativă, cu scopul de a menține un nivel ridicat de transparență și de participare a tuturor cetățenilor la dezvoltarea pe care o pot atrage după sine aceste noi tehnologii.

1.4. Aplicațiile operaționale ale tehnologiilor *blockchain* pot îmbunătăți în mod semnificativ performanța organizațiilor economiei sociale, aducând beneficii acestora, membrilor acestora și, mai ales, utilizatorilor finali.

1.5. Proiectele antreprenoriale bazate pe tehnologiile registrelor distribuite necesită structuri de guvernare solide, care să ofere claritate în ceea ce privește rolurile și responsabilitățile și să sprijine cooperarea între diferitele părți interesate.

1.6. CESE solicită autorităților publice să se asigure că dezvoltarea tehnologiei *blockchain* are loc în conformitate cu normele privind prelucrarea datelor cu caracter personal și securitatea cibernetică, supraveghind riscurile de acaparare sau de utilizare inadecvată a datelor cetățenilor și întreprinderilor.

1.7. În ceea ce privește schimbările profunde aduse de noile tehnologii, CESE recomandă ca cetățenii și lucrătorii să fie protejați în mod corespunzător, inclusiv printr-o implicare corectă a partenerilor sociali, în special în ceea ce privește condițiile necesare pentru desfășurarea activității lor și prin elaborarea unor planuri adecvate de formare și actualizare a competențelor.

1.8. CESE consideră că o implicare reală a organizațiilor economiei sociale și ale societății civile este esențială pentru a garanta că marile oportunități oferite de noile tehnologii vizează garantarea unor beneficii, a accesului, a transparenței și participării tuturor, nu doar a unei noi „elite a economiei digitale”.

2. Contextul și obiectul inițiativei

2.1. Prezentul aviz din proprie inițiativă își are sursa în concluziile Președinției luxemburgheze, care conțin o solicitare de a explora potențialul de inovare al noilor tehnologii digitale în domeniul economiei sociale.

2.2. În contextul acestor noi tehnologii, iese în evidență potențialul de inovare disruptivă al diverselor forme ale tehnologiei registrelor distribuite, cunoscută sub denumirea de tehnologie *blockchain*, care vor permite dezvoltarea unor aplicații foarte interesante în diferite domenii ale activității economice și sociale.

2.3. Unele caracteristici ale acestor tehnologii fac din tehnologia *blockchain* o infrastructură digitală, care ar putea fi utilizată în mod profitabil de organizațiile economiei sociale pentru a-și atinge mai bine obiectivele, sporindu-le capacitatea de a genera efecte sociale pozitive și de a stimula inovarea socială.

2.4. CESE încurajează instituțiile să faciliteze participarea organizațiilor societății civile în cadrul Observatorului european privind tehnologia *blockchain*, deoarece dezvoltarea eficientă a acestei tehnologii și a noilor infrastructuri digitale nu poate depinde doar de soluțiile informatice și cu atât mai puțin doar de inginerie; aceasta poate avea loc doar dacă vom ști să facem din aceste instrumente un motor de inovare socială disruptivă.

2.5. Este util să se reamintească că tehnologiile registrelor distribuite garantează încrederea între partenerii orientați spre colaborare și certifică în principal tranzacțiile, și nu conținutul sau calitatea a ceea ce este introdus în lanțurile de blocuri. Prin urmare, deși unele evaluări optimiste ale acestei tehnologii o definesc ca pe un nou vector de încredere, ar trebui să fie clar că această tehnologie nu poate înlocui loialitatea și încrederea între părți.

3. O scurtă descriere a tehnologiei *blockchain* și a tehnologiilor registrelor distribuite

3.1. Tehnologia *blockchain* este un protocol informatic configurat în anii 1990. Cu toate acestea, utilizarea sa pe scară largă și succesul său sunt legate de răspândirea criptomonedelor, dintre care cea mai cunoscută este *bitcoin*. Totuși, ar fi o greșeală ca tehnologia *blockchain* să fie asimilată doar criptomonedelor. De fapt, datorită combinației dintre puterea tot mai mare de calcul și analiză a datelor sistemelor informatice, consolidarea conectivității în Europa și evoluția constantă a sistemelor de inteligență artificială, crește exponențial potențialul de utilizare a tehnologiei registrelor distribuite în mai multe scopuri.

3.2. Tehnologia *blockchain* reprezintă, în același timp, un cod, adică un protocol de comunicare, și un registru public în care sunt „adnotate” cu un grad ridicat de transparență și fără posibilitate de modificare toate tranzacțiile efectuate între participanții la rețea, potrivit unei ordini secvențiale.

3.3. Această ordine de înregistrare constă într-un set de „blocuri” (părți ale codului) concatenate prin intermediul unei funcții criptografice care urmărește fiecare parte a blocului ce formează lanțul, acestea nemaiputând fi modificate. Aceste „blocuri concatenate” sunt înregistrate simultan pe fiecare dintre dispozitivele prin intermediul cărora se conectează participanții la *blockchain*. Fiecare participant reprezintă o „verigă” a lanțului, care contribuie la validarea și arhivarea datelor ce fac obiectul schimbului.

3.4. Astfel, tranzacțiile au loc în formă orizontală și sunt validate de o multitudine de participanți, ceea ce face imposibil ca un singur operator să modifice sau să distrugă înregistrările. Acest lucru ar trebui să asigure prelucrarea datelor și să înlesnească consolidarea încrederii reciproce între participanții la *blockchain* care intervin în procesul de validare distribuit și descentralizat. Prin urmare, tehnologia *blockchain* este un instrument interesant pentru o nouă declinare a conceptului de siguranță a operațiunilor de tranacție digitală.

3.5. Acesta este motivul pentru care tehnologia *blockchain* a funcționat în principal ca infrastructură pentru monedele virtuale, dar – din aceleași motive – poate avea și o valoare socială, culturală, politică și economică. Cu toate acestea, în orice altă utilizare în contexte economice fizice și non-virtuale este nevoie să se țină seama de faptul că tehnologia registrelor distribuite nu garantează calitatea conținutului la care se referă. Cu alte cuvinte, este posibil să se certifice că un anumit produs a urmat o filieră trasată în mod sigur într-un lanț de aprovizionare, dar nu este posibil să se afirme că produsul respectiv are proprietăți intrinsece bune.

3.6. Diferenții participanți la o tranzacție de tip *blockchain* exercită un control direct asupra unei părți a întregului lanț și, în acest mod, tehnologia *blockchain* devine un sistem descentralizat, greu de „dominat” de către un singur actor. Acest lucru sporește siguranța în ceea ce privește atacurile sau sabotajul, deoarece, dacă unul dintre nodurile din cadrul lanțului ar fi atacat sau ar fi deteriorat, celelalte noduri ale „registriului distribuit” ar continua să funcționeze.

3.7. Tranzacțiile care se realizează în registrul distribuit prin intermediul tehnologiei *blockchain* sunt urmărite și vizibile pentru toți participanții și, prin urmare, operațiunile sunt efectuate în mod transparent, fără intervenția unei „autorități centrale” sau a unui „terț” care să îndeplinească funcția de interlocutor obligatoriu sau de intermediar. Cu toate acestea, evoluția computerelor cuantice și posibilitatea teoretică de a „controla” un număr semnificativ de noduri din rețea nu anulează complet riscurile de concentrare sau de control al tehnologiilor registrelor distribuite și nici riscurile de acaparare și concentrare a datelor.

3.8. Aceste caracteristici fac posibilă, de asemenea, dezvoltarea de către tehnologia *blockchain* a unor veritabile contracte de execuție automată, cunoscute sub denumirea de „contracte inteligente”, care permit personalizarea și detalierea unei tranzacții într-un mod rapid și orizontal. Astfel, informațiile de bază certificate sunt transformate într-un drept exercitabil, care ar putea avea un impact asupra multor practici sociale, economice și politice.

3.9. Acest lucru este valabil, de exemplu, pentru posibila evoluție a administrației digitale în ceea ce privește alegerile și sistemele de vot, prestațiile sociale și de sănătate, precum și gestionarea achizițiilor publice.

3.10. Cuvintele-cheie ale tehnologiei *blockchain* – descentralizare, transparență, participare *inter pares*, fiabilitate și încredere – își găsesc multe corespondențe în principalele forme de organizare prin care își desfășoară activitatea întreprinderile și organizațiile economiei sociale. Acest lucru este cu atât mai adevărat dacă rețelele bazate pe tehnologia registrelor distribuite se dezvoltă cu o capacitate înaltă de interoperabilitate, permițând utilizatorilor să exploateze aceste tehnologii în colaborare, pornind de la diferite dispozitive și instrumente.

4. Uniunea Europeană și tehnologia *blockchain*

4.1. CESE aprobă și sprijină activitățile pe care Comisia Europeană și numeroase state membre au început să le desfășoare pentru a dezvolta un parteneriat european pentru tehnologia *blockchain*. Din punct de vedere strategic, este esențial ca Europa să nu piardă teren în competiția internațională în curs pentru dezvoltarea tuturor tehnologiilor digitale, încurajând și promovând colaborarea dintre diferiții actori publici și privați în vederea creării unei infrastructuri europene pentru tehnologia *blockchain*.

4.2. Și Parlamentul European și-a exprimat punctul de vedere cu privire la aceste aspecte în rezoluțiile sale 2017/2772 (RSP) și 2018/2085 (INI), solicitând Comisiei să promoveze o evaluare a impactului social al tehnologiilor registrelor distribuite.

4.3. La fel de importantă a fost lansarea, la 1 februarie 2018, a Observatorului și forumului UE pentru tehnologia *blockchain*, instituit de Comisia Europeană, care a publicat deja diverse rapoarte tematice ⁽¹⁾.

4.4. CESE este convins că, pentru a permite o dezvoltare adecvată a beneficiilor tehnologiilor *blockchain*, este necesar să se promoveze și un cadru adecvat de norme care să încurajeze și să favorizeze colaborarea dintre sectorul public și cel privat și societatea civilă organizată, pentru a obține o convergență socială, culturală și normativă pozitivă, necesară pentru a crea toate oportunitățile de îmbunătățire a serviciilor și a proceselor, atât în sectorul public, cât și în cel privat.

(1) „Blockchain Innovation in Europe” (Inovarea adusă de tehnologia *blockchain* în Europa), în iulie 2018, „Blockchain and GDPR (General Data Protection Regulation)” [Tehnologia *blockchain* și RGPD (Regulamentul general privind protecția datelor)], în octombrie 2018, „Blockchain for Government and Public Services” (Tehnologia *blockchain* pentru guverne și servicii publice), în decembrie 2018, „Adaptabilitatea, interoperabilitatea și sustenabilitatea tehnologiei *blockchain*”, în martie 2019, și „Blockchain and Digital Identity” (Tehnologia *blockchain* și identitatea digitală), în mai 2019.

5. Ar putea tehnologia *blockchain* și registrul distribuit descentralizat să reprezinte infrastructuri adecvate pentru economia socială?

5.1. Dat fiind că tehnologia *blockchain* este un instrument util pentru a redefini încrederea în contextul unei economii digitale globale, utilizând această tehnologie, organizațiile economiei sociale pot contribui la democratizarea economiei, favorizând diseminarea unei economii sociale digitale.

5.2. Crizele financiare au slăbit puternic încrederea cetățenilor în instituțiile financiare. Încrederea a devenit o resursă socială deficitară, iar îngrijorările tot mai mari cu privire la securitatea datelor colectate și păstrate de unii operatori economici mari fac ca aceasta să scadă și mai mult.

5.3. Întreprinderile din sectorul economiei sociale, care au caracteristica de a fi foarte răspândite, înrădăcinate în teritorii și în comunitățile locale, pot juca un rol important în sprijinirea unei răspândiri cât mai largi a oportunităților în rândul cetățenilor europeni. Acesta este motivul pentru care ele pot contribui în mod pozitiv la promovarea unei convergențe etice și valorice între economia socială și inovarea tehnologică, orientându-se către un model de dezvoltare care reflectă interesele comune.

5.4. Aplicațiile operaționale concrete ale tehnologiilor *blockchain* care pot fi realizate în cadrul organizațiilor economiei sociale sunt ample.

5.5. Pentru început, o tehnologie care permite creșterea nivelului de transparență și de încredere poate fi utilizată cu ușurință pentru ca donațiile și colectarea de fonduri să devină sigure și să poată fi urmărite, permițând, de exemplu, unui donator care finanțează o ONG, să urmărească fluxul și destinația resurselor donate. Pe de altă parte, aceeași ONG ar putea să se echipeze cu un sistem prin care să prezinte rapoarte detaliate cu privire la fiecare flux de cheltuieli, asigurând utilizarea efectivă a resurselor investite, în scopurile prevăzute.

5.6. Prin adoptarea tehnologiei *blockchain*, multe organizații ale economiei sociale și-ar putea îmbunătăți semnificativ operațiunile de gestionare a guvernantei asociative (consultarea membrilor și operațiuni de vot), acestea devenind sigure și putând fi urmărite, facilitând participarea și implicarea membrilor chiar și atunci când aceștia se află pe teritorii descentralizate sau când sunt atât de numeroși încât este dificilă organizarea unei adunări în sens tradițional.

5.7. Numeroase activități de producție culturală, de formare în domeniul artelor sunt realizate de organizații din economia socială. Asociațiile și cooperativele care se ocupă de educație și formare, de spectacole și producții artistice sau intelectuale vor putea utiliza tehnologia *blockchain* atât pentru autentificarea activităților la distanță, cât și pentru a le adapta în funcție de nevoile utilizatorilor. Această tehnologie poate fi utilizată în special pentru a clarifica și a asigura drepturile de proprietate intelectuală și drepturile de autor, incluzând „contractele inteligente” în transferul conținutului.

5.8. În domeniul formării profesionale și al educației, tehnologia *blockchain* ar putea servi la certificarea competențelor, la securizarea calificărilor și diplomelor în format digital sau la emiterea de certificate digitale care actualizează în mod automat CV-ul lucrătorilor sau al studenților.

5.9. Deosebit de relevante sunt aplicațiile care pot fi utilizate în domeniul sănătății, al îngrijirii și al asistenței sociale, atât pentru stocarea în condiții de siguranță a datelor și a informațiilor, cât și pentru accesul și identificarea persoanelor care beneficiază de aceste servicii. În aceste domenii, numeroase organizații ale economiei sociale sunt implicate în munca de proximitate față de persoanele care au cea mai mare nevoie, inclusiv în zonele descentralizate, unde posibilitatea de a instala sisteme sigure de telemedicină și de asistență la distanță poate avea un impact semnificativ asupra calității vieții cetățenilor.

5.10. Aceste tehnologii necesită adesea competențe și resurse de care nu dispun toate persoanele. De astfel de competențe și resurse dispun cu atât mai puțin persoanele cele mai vulnerabile, cum ar fi persoanele în vârstă, cele sărace, cu handicap, copiii și familiile marginalizate. Pentru aceste segmente ale populației, de care trebuie să ținem seama, organizațiile economiei sociale pot constitui un canal de acces fundamental.

5.11. Numeroase cooperative din sectorul agricol au în vedere noi tehnologii pentru ca produsele lor să poată fi urmărite și să poată fi identificate cu certitudine, cu scopul de a evita fraudă și contrafacerea, care aduc prejudicii producătorilor și consumatorilor. Și aici, tehnologia *blockchain* ar putea face mai sigură și mai transparentă relația dintre o cooperativă agricolă și membrii săi, facilitând inclusiv reducerea costurilor serviciilor, cum ar fi asigurarea împotriva riscurilor legate de dezastrele naturale.

5.12. După cum se știe, primele aplicații ale tehnologiei *blockchain* au fost adoptate pentru a dezvolta criptomonede și sisteme de plată *inter pares*. Acest lucru ar putea fi util în sectorul economiei sociale, pentru a gestiona atât operațiunile de *crowdfunding*, cât și schemele de plăți complementare utile pentru operațiunile de microcreditare în beneficiul persoanelor care nu sunt eligibile pentru finanțare, sau pentru gestionarea rețelelor de microinvestiții etice în favoarea circuitelor economiei comunitare.

5.13. Asociațiile de protecție a mediului și întreprinderile sociale sunt, de asemenea, actori-cheie în domeniul reducerii deșeurilor, al colectării și al tratării diferențiate a deșeurilor. Și în aceste contexte, potențialul registrelor distribuite descentralizate poate fi utilizat pentru a îmbunătăți serviciile oferite cetățenilor.

5.14. Cooperativele din domeniul producției de energie din surse regenerabile, care sunt deja peste 1500 în Europa și implică peste 1000000 de cetățeni activi în tranziția energetică, și-ar putea optimiza rețeaua de distribuție și tranzițiile utilizând tehnologia *blockchain*.

5.15. Problema energiei reprezintă un aspect foarte important al tehnologiei *blockchain*, întrucât, în prezent, înregistrarea simultană a datelor și a lanțurilor de blocuri pe mai multe servere și dispozitive descentralizate implică un consum energetic foarte ridicat, fiind necesară optimizarea în continuare a utilizării energiei pentru ca tehnologia *blockchain* să devină mai sustenabilă.

5.16. Fiind deja cert că tehnologia *blockchain* poate atrage după sine evoluții pozitive semnificative, este important să se atragă atenția asupra imposibilității de a modifica datele înregistrate prin intermediul tehnologiei *blockchain* și, prin urmare, este necesar ca reglementările publice să poată garanta că dezvoltarea acestei tehnologii are loc în conformitate cu normele care reglementează prelucrarea datelor cu caracter personal („RGPD”), în special în ceea ce privește așa-numitul „drept de a fi uitat”.

5.17. Este important ca actualele norme în vigoare privind aceste aspecte să fie adaptate în mod continuu, direct sau pe cale de interpretare juridică, la schimbările tehnologice foarte rapide, în curs de desfășurare. Aceasta este singura modalitate de a evita ca evoluțiile pozitive preconizate ale tehnologiei *blockchain* să fie însoțite de efecte negative și de implicații problematice.

5.18. Tehnologia *blockchain* va avea efecte semnificative asupra pieței forței de muncă; diverse locuri de muncă vor dispărea, alte locuri de muncă se vor schimba profund, în timp ce alte ocupații vor putea să apară și să evolueze în raport cu structura lor actuală. CESE consideră că este important ca lucrătorii să fie protejați în mod adecvat, în special prin conceperea unor planuri de formare adecvate și a unor instrumente de politici active în domeniul pieței forței de muncă, realizate cu implicarea partenerilor sociali.

5.19. Potențialul imens al noilor tehnologii digitale și costul ridicat al investițiilor necesare expun și tehnologia *blockchain* riscului de concentrare doar în mâna câtorva persoane a dispozitivelor care pot asigura funcționarea sa. Prin urmare, pe lângă potențialul de democratizare a rețelei, nu sunt excluse riscurile de acaparare speculativă a datelor și a rețelelor tehnologice de către puținii actori sau puținele țări care pot face investiții mari. Din acest motiv, este important să existe intervenții publice pentru a sprijini dezvoltarea participativă și accesibilă a acestor tehnologii.

Bruxelles, 17 iulie 2019.

Președintele
Comitetului Economic și Social European
Luca JAHIER

Avizul Comitetului Economic și Social European privind „Încurajarea unei piețe unice favorabile spiritului antreprenorial și inovării – promovarea unor noi modele economice pentru abordarea provocărilor sociale și a tranzițiilor”

(aviz din proprie inițiativă)

(2019/C 353/02)

Raportor: **Giuseppe GUERINI**

Decizia Adunării Plenare	24.1.2019
Temei juridic	Articolul 32 alineatul (2) din Regulamentul de procedură Aviz din proprie inițiativă
Secțiunea competentă	Secțiunea pentru piața unică, producție și consum
Data adoptării în secțiune	4.7.2019
Data adoptării în sesiunea plenară	17.7.2019
Sesiunea plenară nr.	545
Rezultatul votului (voturi pentru/voturi împotriva/abțineri)	185/0/6

1. Concluzii și recomandări

1.1. În prezent, este recunoscută necesitatea de a asigura o economie socială de piață care, prin aplicarea inteligentă a noilor tehnologii, să poată face față problemelor majore legate de durabilitate, de schimbări climatice și de reducerea inegalităților.

1.2. CESE consideră că o contribuție activă și relevantă în acest sens poate veni din partea instituțiilor publice, dar și din partea mediului de afaceri. Este vorba, mai ales, de toate întreprinderile din economia reală care creează valoare și locuri de muncă, fără a utiliza în mod speculativ pârgurile de finanțare.

1.3. Având în vedere marea diversitate a modelelor economice și a formelor de întreprinderi din Europa, este important ca propunerile legislative referitoare la întreprinderi, economie și piața internă să nu fie uniformizate, să respingă abordarea care constă în aplicarea unei soluții universale (*one size fits all*) și să valorifice, în schimb, „biodiversitatea întreprinderilor”.

1.4. Este esențial ca instituțiile europene să sprijine dezvoltarea inteligenței artificiale și utilizarea corespunzătoare a volumelor mari de date, atât prin stabilirea de norme adecvate care să asigure dezvoltarea acestor tehnologii, respectând drepturile indivizilor, cât și prin investirea în mod coordonat a resurselor publice europene și naționale, pentru a asigura competitivitatea UE la nivel mondial. În special volumele mari de date și potențialul lor ar trebui să fie accesibile și IMM-urilor.

1.5. Schimbările pe care noile tehnologii, inteligența artificială și volumele mari de date le imprimă proceselor de producție și economiei în general vor schimba în profunzime și piața forței de muncă. Totuși, este important ca aceste procese de schimbare să aibă loc în contextul unui dialog social fructuos, cu respectarea drepturilor și a calității vieții lucrătorilor.

1.6. Măsurile de înlesnire a accesului IMM-urilor la credite, cum ar fi planul Juncker, programul COSME sau, pe viitor, programul InvestEU, ar trebui să sprijine în continuare IMM-urile și întreprinderile sociale care, deseori, întâmpină dificultăți în dezvoltare din cauza problemelor de lichiditate și de subcapitalizare. Dezvoltarea unei piețe europene a capitalului de risc ar trebui, de asemenea, să fie încurajată în mod activ.

1.7. Nevoia de a asigura coeziunea și echitatea socială în cazul unei populații europene îmbătrânite și tot mai reduse subliniază rolul pe care îl pot juca în viitor întreprinderile sociale și mutuale. Prin urmare, trebuie să depunem mai multe eforturi pentru a valorifica rolul acestor întreprinderi, care le oferă cetățenilor posibilitatea de a se organiza și de a colabora, astfel încât să răspundă unor nevoi sociale tot mai mari.

1.8. CESE reamintește că este necesar să se recunoască și să se sprijine rolul pe care îl au IMM-urile, întreprinderile familiale și cele sociale, cele meșteșugărești, micii comercianți și agricultorii în promovarea și difuzarea unui spirit antreprenorial axat pe rolul persoanelor și al comunităților locale în construirea modelului european al unei piețe unice incluzive. În plus, aceste întreprinderi fac posibilă desfășurarea unei activități economice și antreprenoriale de către un număr mai mare de persoane, promovând democrația economică.

2. Context și obiectul prezentei inițiative

2.1. Prezentul aviz din proprie inițiativă își propune să aducă o contribuție la activitatea desfășurată de instituțiile europene astfel încât, în cadrul acțiunilor de consolidare a pieței unice, să se încurajeze crearea unui context adecvat pentru dezvoltarea mai multor forme de întreprindere, pregătite să facă față provocărilor cu care se confruntă societatea.

2.2. În prezent, se recunoaște faptul că trebuie să se asigure o economie socială de piață care, prin aplicarea inteligentă a noilor tehnologii, să poată face față problemelor majore legate de durabilitate, de limitarea efectelor dăunătoare ale schimbărilor climatice, de reducerea inegalităților, de tensiunile demografice, de puternica presiune a migrației la granițele externe ale UE și de tranziția energetică.

2.3. CESE consideră că o contribuție importantă poate veni chiar din partea instituțiilor publice, dar și din partea mediului de afaceri. Marile transformări menționate la punctul anterior pot fi abordate, de fapt, și prin exploatarea potențialului în materie de inovare al oricărei activități antreprenoriale. Cu toate acestea, unele modele de dezvoltare economică și anumite forme de întreprinderi au demonstrat o mai mare disponibilitate de a prelua inovațiile sociale care par să fie din ce în ce mai indispensabile pentru succesul unei economii mai durabile și mai favorabile incluziunii.

2.4. CESE consideră că o piață unică propice inovării și noilor forme de antreprenariat poate prezenta puncte importante de convergență cu Agenda 2030 a Organizației Națiunilor Unite pentru realizarea obiectivelor de dezvoltare durabilă, deoarece obiectivele de creștere și inovare, care sunt esențiale pentru a asigura menținerea prosperității în țările UE, trebuie să fie nu doar solide, ci și sustenabile.

2.5. În ultimii ani, CESE a adoptat numeroase avize specifice, referitoare la următoarele aspecte fundamentale:

- căutarea unor noi modele economice ⁽¹⁾;
- diversele forme de antreprenariat ⁽²⁾;
- transformările din era digitală ⁽³⁾.

2.6. CESE consideră că există mai multe „ecosisteme” economice care ar merita atenție din partea legiuitorului european, pentru a promova funcționalitatea pieței interne. Sistemul economic al UE este diferențiat și cuprinde întreprinderi multinaționale, întreprinderi naționale și foarte multe întreprinderi locale. Deseori, aceste întreprinderi sunt împărțite în lanțuri de producție locale: zone metropolitane cu sisteme urbane cu înaltă densitate și zone rurale și periferice, unde nu este întotdeauna ușor să se asigure bunăstarea și coeziunea socială dacă nu se iau măsuri speciale pentru a asigura accesibilitatea inovării tehnologice chiar și în zonele periferice.

2.7. În toate aceste contexte, este necesar să se reunească și să se integreze diferitele forme de întreprindere, însă fiecare dintre aceste domenii merită o atenție specială în ceea ce privește intervenția legislativă și investițiile publice. Din acest motiv, este important ca propunerile legislative și de reglementare economică privind întreprinderile, economia și piața internă să nu fie uniformizate complet, respingându-se astfel abordarea unică (*one size fits all*).

3. Către o nouă economie europeană tehnologică, durabilă și favorabilă incluziunii

3.1. Este necesar să se dezvolte noi modele de producție de bunuri și servicii datorită economiei digitale și noilor tehnologii, care au potențialul de a schimba modul în care se dezvoltă activitățile desfășurate de întreprinderile europene.

3.2. În acest sens, este esențial ca instituțiile europene să sprijine în mod adecvat dezvoltarea inteligenței artificiale, atât prin stabilirea de norme adecvate, care să asigure dezvoltarea unei astfel de tehnologii, respectând drepturile indivizilor, cât și prin investirea în mod coordonat a resurselor publice europene și naționale, pentru a nu își pierde poziția în fața unor actori precum Statele Unite și China.

⁽¹⁾ JO C 81, 2.3.2018, p. 57; JO C 75, 10.3.2017, p. 33; JO C 75, 10.3.2017, p. 1 și JO C 303, 19.8.2016, p. 28.

⁽²⁾ JO C 288, 31.8.2017, p. 20; JO C 283, 10.8.2018, p. 1; JO C 13, 15.1.2016, p. 8; JO C 13, 15.1.2016, p. 152; JO C 458, 19.12.2014, p. 14 și JO C 345, 13.10.2017, p. 15.

⁽³⁾ JO C 440, 6.12.2018, p. 73; JO C 81, 2.3.2018, p. 102; JO C 62, 15.2.2019, p. 33; JO C 227, 28.6.2018, p. 70; JO C 75, 10.3.2017, p. 6 și JO C 62, 15.2.2019, p. 131.

3.3. De asemenea, utilizarea volumelor mari de date, prelucrarea și stocarea lor vor fi fundamentale pentru asigurarea competitivității pe piața europeană, deoarece capacitatea de prelucrare a datelor și posibilitatea de a le aplica în cazul strategiilor de dezvoltare economică și al serviciilor personale sunt în creștere constantă. Va trebui însă să existe certitudinea faptului că prelucrarea și dezvoltarea acestor date au loc cu respectarea drepturilor individuale, a libertăților fundamentale și a noului Regulament general privind protecția datelor (RGPD).

3.4. Prin natura sa, țesutul antreprenorial și economic european dispune de elementele necesare pentru a face față transformării digitale, fiind structurat ca un ecosistem performant, compus dintr-o multitudine eterogenă de întreprinderi internaționale și locale, capabile de aspirații globale. Pentru aceasta, este urgentă nevoie de o Europă unită, conectată, coezivă și competitivă. O experiență pozitivă în acest sens este cea a centrelor de inovare digitală (*Digital Innovation Hubs*), care sunt realizate în multe sisteme economice locale.

3.5. Schimbările majore pe care noile tehnologii, inteligența artificială și volumele mari de date le imprimă proceselor de producție și economiei în general vor schimba în profunzime piața forței de muncă. Unele locuri de muncă vor dispărea, altele vor apărea și altele vor suferi schimbări profunde. Este important ca aceste procese de schimbare să aibă loc în contextul unui dialog social fructuos, cu respectarea drepturilor lucrătorilor, care trebuie susținuți în ceea ce privește protecția și formarea continuă.

3.6. Politicile fiscale reprezintă un alt factor fundamental al creșterii. În cursul acestei legislaturi, Comisia Europeană a depus eforturi considerabile în domeniul fiscalității. CESE consideră că eficiența normelor fiscale și un nivel rezonabil de armonizare a acestora sunt fundamentale pentru consolidarea pieței interne. În plus, politicile fiscale promovate la nivel european ar trebui să sprijine instrumentele de promovare a dezvoltării întreprinderilor, cum ar fi investițiile în cercetare și dezvoltare și accesul la capital sub formă de capital propriu.

3.7. Chiar și în prezent, IMM-urile europene și întreprinderile sociale suferă din cauza unor probleme structurale și a lipsei unor condiții de dezvoltare favorabile, în pofida eforturilor considerabile depuse în sprijinul lor. În plus, deseori, IMM-urile își desfășoară activitatea în domeniul producției de tehnologii cu nivel mediu și scăzut și al serviciilor cu o intensitate mai redusă în materie de cunoaștere și depun eforturi pentru a intra pe piața transfrontalieră. Aceste întreprinderi trebuie sprijinite în continuare, deoarece, așa cum reamintește Comisia, ele reprezintă 99 % din întreprinderile europene, precum și peste 67 % din totalul ocupării forței de muncă ⁽⁴⁾. Din acest motiv – și ținând seama, totodată, de necesitatea de a respecta principiile pieței libere și de concurență –, întreprinderile respective trebuie sprijinite corespunzător prin politici industriale și fiscale propice mai curând creării de valoare comună decât concentrării bogăției.

3.8. În acest context, măsurile de sprijin privind accesul la credite pentru IMM-uri, cum ar fi planul Juncker cu sistemul său de garanții guvernamentale, programul COSME sau programul InvestEU, ar trebui să sprijine în continuare IMM-urile și întreprinderile sociale. Din această perspectivă, participarea privată la întreprinderile nou-înființate și la întreprinderile mici și mijlocii ar trebui să fie sprijinită în continuare, prin dezvoltarea unei piețe europene a capitalului de risc și de înalt risc, care și în prezent are dimensiuni complet diferite față de cele din SUA. Adoptarea politicilor de promovare a investițiilor cu capital privat în întreprinderile europene ar trebui să fie însoțită și de măsuri concrete care să încurajeze atragerea unor talente și competențe din afara UE.

3.9. Potrivit datelor Băncii Mondiale, în medie, Uniunea Europeană ⁽⁵⁾ se află pe locul 53 în clasamentul mondial în ceea ce privește ușurința cu care se poate lansa o activitate antreprenorială și pe locul 29 în ceea ce privește ușurința cu care se poate desfășura în general o activitate economică. Din această perspectivă, Statele Unite se află pe locul 8 în ceea ce privește ușurința de a desfășura o activitate economică. În acest sens, CESE subliniază că este important să fie sprijinite și încurajate activitățile economice prin simplificarea administrativă în domeniul activităților de producție de bunuri și servicii și al sarcinilor birocratice pentru antreprenorii europeni.

3.10. Piața contractelor publice se ridică astăzi la aproximativ 16 % din PIB-ul european, având o valoare de aproximativ 1,9 mii de miliarde EUR. Noile directive din 2014 privind achizițiile publice ⁽⁶⁾ și concesiunile ⁽⁷⁾ își propuneau să se țină seama în mai mare măsură de aspectele sociale și de mediu în cadrul licitațiilor gestionate de administrațiile naționale. Comisia însăși admite că acest obiectiv este totuși departe de a fi atins. CESE recomandă Comisiei să se țină seama mai mult și într-un mod mai eficient de aspectele sociale și de mediu într-un sector esențial din punct de vedere istoric pentru piața unică.

3.11. Provocările tot mai mari de la nivel internațional, pe de o parte, și nevoia de a asigura coeziunea și echitatea socială, pe de altă parte, subliniază rolul pe care și-l pot asuma întreprinderile sociale în contextul actual. Prin urmare, trebuie să se depună mai multe eforturi pentru a recunoaște existența și rolul întreprinderilor în cadrul cărora se manifestă pe deplin tendința oamenilor de a se organiza în mod autonom pentru a răspunde nevoilor sociale.

⁽⁴⁾ https://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendly-environment/performance-review_en

⁽⁵⁾ http://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB2019-report_print-version.pdf

⁽⁶⁾ JO L 94, 28.3.2014, p. 65.

⁽⁷⁾ JO L 94, 28.3.2014, p. 1.

3.12. În cazul întreprinderilor mici și al întreprinderilor sociale, impulsul de acțiune și motivația sunt generate întotdeauna de o persoană, și nu de capital, care se orientează în căutarea unor „utilizări” ce asigură rentabilitate. Fiind înființate de oameni, aceste întreprinderi sunt ancorate în comunitățile locale, cu care stabilesc legături de durată, contribuind la bunăstarea locală și la coeziunea socială. În acest sens, un exemplu semnificativ este dat de sistemele belgiane și suedeze de bonuri⁽⁸⁾ pentru activități casnice. Aceste sisteme oferă reduceri fiscale specifice pentru utilizatori și promovează scoaterea la suprafață a muncii nedecarate, cu beneficii pentru furnizorii de servicii, care sunt mai protejați, pe de o parte, și pentru bugetele naționale, pe de altă parte.

3.13. Atașamentul față de comunitățile locale și de teritoriu devine un factor competitiv, deoarece hrănește motivația și creează valoare adăugată socială și relațională. În acest fel, întreprinderile sociale fac posibilă desfășurarea unei activități antreprenoriale de către un număr mai mare de persoane, contribuind la un model de dezvoltare incluzivă.

3.14. Un alt beneficiu fundamental care se datorează întreprinderilor sociale este, cu siguranță, contribuția la democrația economică, în măsura în care aceste întreprinderi asigură, pentru milioane de persoane, posibilitatea de a întreprinde o activitate economică și de a-și crea un loc de muncă în mod autonom, în funcție de propriile competențe, capacități și aspirații.

3.15. Acesta este obiectivul pe care îl urmăresc, de exemplu, cooperativele, întreprinderile mutuale, fundațiile cu participarea comunităților locale și întreprinderile sociale. Aceste întreprinderi se bucură de recunoaștere la scară tot mai largă, inclusiv datorită inițiativei pentru antreprenoriat social (*Social Business Initiative*) lansate de Comisia Europeană în 2011, care, probabil, ar putea fi urmată în prezent de o inițiativă mai curajoasă și mai bine structurată.

3.16. Este necesară o mențiune specială, referitoare la băncile teritoriale și locale, care constituie o ocazie unică de acces la credite, pentru milioane de oameni. În ceea ce privește aceste bănci, abordarea în materie de reglementare la nivel european încă pare să fie prea nefavorabilă, nerespectându-se principiul proporționalității, în măsura în care atât băncile globale, cât și cele cu dimensiune exclusiv locală sunt supuse aceluiași reglementări tehnice, abordarea adoptată fiind cea unică.

4. **Întreprinderile europene în context macroeconomic social și global**

4.1. Trebuie să fim conștienți de faptul că vor avea loc schimbări considerabile pe plan mondial în următorii ani, în special în ceea ce privește evoluția demografică, capacitatea de producție și ponderea economică a națiunilor și continentelor.

4.2. În contextul acestor schimbări, Europa, cu cei 500 de milioane de locuitori ai săi, își va pierde poziția centrală în condițiile în care populația mondială va crește de la 7,6 miliarde de persoane, în prezent, la 9,8 miliarde, în 2050, o creștere care va fi concentrată în 9 țări (India, Nigeria, Congo, Pakistan, Etiopia, Tanzania, Statele Unite ale Americii, Uganda și Indonezia)⁽⁹⁾.

4.3. Totodată, numărul vârstnicilor va crește în continuare, iar numărul persoanelor care vor avea peste 80 de ani în 2050 se va tripla, crescând de la 137 de milioane la peste 425 de milioane, și se va concentra în Europa, unde, în prezent, vârsta medie este deja în jur de 40-45 de ani, în timp ce în „țările emergente” este de 25-30 de ani.

4.4. CESE consideră că marile schimbări aflate în curs de desfășurare necesită o abordare globală, menită să asigure coordonarea politicilor europene economice și de reglementare cu politicile de coeziune socială și de protecție a grupurilor mai vulnerabile, fără a lăsa în urmă persoanele în vârstă, persoanele cu handicap, persoanele defavorizate și categoriile mai vulnerabile.

4.5. Pe lângă planurile de dezvoltare industrială și politicile economice, provocarea în ceea ce privește dezvoltarea unei piețe favorabile inovării și antreprenoriatului este reprezentată de valorificarea singurei certitudini majore pe care ne putem baza într-o lume din ce în ce mai incertă: ființa umană.

4.6. De pe urma fructificării capitalului uman poate profita întregul sistem economic, dovadă a faptului că, în domeniul economic, comportamentul persoanelor și întreprinderilor nu are doar scopul de a maximiza profitul financiar. În acest fel, se va putea consolida ideea că motivația și dorința de a desfășura activități economice depășește cu mult simpla nevoie de a acumula capital. Nu este vorba aici despre diminuarea importanței succesului economic, ci de cuantificarea valorii în mod diferit.

⁽⁸⁾ <http://impact-phs.eu/national-practices/sweden-rot-rut-avdrag>

⁽⁹⁾ Organizația Națiunilor Unite, World Population Prospects 2017 revision; https://population.un.org/wpp/Publications/Files/WPP2017_KeyFindings.pdf

4.7. Într-adevăr, în ultimele decenii, succesul întreprinderilor, mai ales al marilor întreprinderi din sectorul digital, a fost evaluat și măsurat cu precădere în funcție de capacitatea lor de a realiza o extragere a valorii mai degrabă din perspectivă financiară, decât prin crearea de valoare și locuri de muncă prin muncă.

4.8. În cele din urmă, CESE consideră că este necesar să se investească în formarea continuă a cetățenilor europeni, astfel încât să fie pregătiți să facă față schimbărilor neconvenite care au loc în prezent. Astfel, este esențial să se investească în programe de formare care să sprijine tendința antreprenoriatului și să ofere încă de la o vârstă fragedă instrumente și competențe de autoorganizare, precum și cunoștințe care pot încuraja spiritul de inițiativă, creativitatea și curajul de a risca. În același timp, va trebui ca politicile de formare și sprijin să asigure faptul că o populație europeană din ce în ce mai în vârstă (în legătură cu care se vorbește astăzi de „economia vârstei a treia” – *silver economy*) și cu o pondere mai mică la nivel mondial să se poată bucura de o bună calitate a vieții și să-și aducă propria contribuție activă.

4.9. Fiecare persoană trebuie considerată o prioritate, după cum demonstrează experiențele de succes ale întreprinderilor sociale ce se ocupă de integrarea pe piața muncii, care au devenit puternice și competitive, integrând pe piața muncii lucrători vulnerabili sau excluși de pe piața tradițională a muncii.

Bruxelles, 17 iulie 2019.

Președintele
Comitetului Economic și Social European
Luca JAHIER

Avizul Comitetului Economic și Social European privind „Consumatorii în economia circulară”**(aviz din proprie inițiativă)**

(2019/C 353/03)

Raportor: **Carlos TRIAS PINTÓ**

Data adoptării în sesiunea plenară	24.1.2019
Temei juridic	Articolul 32 alineatul (2) din Regulamentul de procedură Aviz din proprie inițiativă
Secțiunea competentă	Secțiunea pentru piața unică, producție și consum
Data adoptării în secțiune	4.7.2019
Data adoptării în sesiunea plenară	17.7.2019
Sesiunea plenară nr.	545
Rezultatul votului (voturi pentru/voturi împotriva/abțineri)	200/4/9

1. Concluzii și recomandări

1.1. CESE pledează pentru o reorientare strategică – la nivel european, național și local – care să promoveze intens noi modele de circularitate, nu doar prin stimularea alinierii tuturor actorilor, ci și prin plasarea consumatorilor în centrul politicilor publice.

1.2. Prin urmare, trecerea la economia circulară și redimensionarea supraconsumului vor atinge gradul de intensitate și de eficiență adecvat în măsura în care va spori rolul consumatorului, prin depășirea modelului actual de producție și consum, având în vedere că actele de consum de zi cu zi reprezintă cea mai eficientă pârghie de schimbare.

1.3. Este necesar ca educația, formarea și autoînvățarea să aibă loc pe tot parcursul vieții, iar consumatorii să fie informați mai bine în legătură cu opțiunile de consum și să fie orientați către adoptarea unui comportament circular. CESE subliniază în acest context rolul administrațiilor publice locale și al organizațiilor de consumatori.

1.4. Realizarea acțiunilor va fi măsurată cu ajutorul indicatorilor de impact care sunt concepuți pe baza obiectivului de dezvoltare durabilă nr. 12 (ODD 12) ⁽¹⁾ al Organizației Națiunilor Unite și a țintelor aferente, prilejuind astfel generarea unor noi procese de standardizare.

1.5. Având în vedere caracterul transversal al consumului conștient, celelalte 16 ODD și țintele lor respective vor completa evaluările impactului, iar ODD 17 „Parteneriate” va făuri spații de creație și responsabilitate comună, facilitând atât efectul multiplicator, cât și scalabilitatea necesară.

⁽¹⁾ <https://www.undp.org/content/undp/es/home/sustainable-development-goals/goal-12-responsible-consumption-and-production.html>

1.6. Calcularea amprentei de mediu și sociale a produselor în diversele lanțuri valorice are un mare potențial de a oferi consumatorului informații relevante pentru deciziile sale în materie de consum în cadrul societății digitale. CESE insistă să se utilizeze indicatori de impact fiabili, comparabili și verificabili, subliniind mai ales importanța monitorizării celor referitori la materialele chimice și la manipularea acestor materiale.

1.7. Acțiunile trebuie să fie orientate pe baza principiului avantajului reciproc și nu trebuie să fie uniforme; ele vor trebui să fie adaptate la condițiile specifice ale diverselor teritorii și sectoare de activitate, utilizând metodologii de tip ascendent, care să-i includă, de la caz la caz, pe toți actorii implicați. Aceste inițiative trebuie să fie pe deplin ancorate în dezvoltarea economiilor locale și coordonate printr-un impuls instituțional și prin capacitatea organizațiilor de consumatori.

1.8. Poziția de lider asumată de Europa în diversele modele ale economiei circulare trebuie însoțită de crearea unui mediu de afaceri propice internaționalizării bunurilor și serviciilor din economia circulară, cu feedback în urma experiențelor inovatoare din țări precum Coreea de Sud ⁽²⁾. Aceste modele ar trebui să fie însoțite de orientări specifice privind tranziția echitabilă către economii și societăți durabile din punct de vedere ecologic ⁽³⁾, care să asigure și condiții de concurență echitabile împotriva produselor din țări terțe care profită de împrejurări.

1.9. Publicitatea și practicile comerciale joacă un rol-cheie în deciziile de consum. Politicile de responsabilitate socială a întreprinderilor trebuie să contribuie neapărat la eliminarea practicilor de dezinformare ecologică (*greenwashing*) și socială (*socialwashing*). În acest sens, este esențial să se consolideze cadrul instituțional actual de supraveghere și acreditare a diferitelor tranziții către economia circulară.

1.10. Fiscalitatea și achizițiile publice responsabile sunt instrumente eficiente pentru a introduce un model de trecere către o producție și un consum responsabile urmând principiul recompensării, în contextul unei standardizări treptate a produselor și serviciilor. În primul caz, statele membre ar trebui să ia în considerare mijloace eficiente pentru a pune în aplicare o abordare bazată pe recompensarea comportamentelor pozitive, vizând o convergență treptată a impozitării circulare, care să vină în sprijinul pieței unice europene, iar în al doilea caz, administrațiile publice locale trebuie să elaboreze planuri de însoțire pentru „furnizorii durabili”, astfel încât producția lor să răspundă mai bine cerințelor contractuale și să fie scalabilă, dat fiind că acum ea este adesea deficitară din punctul de vedere al satisfacerii cerințelor actuale în materie de achiziții publice.

1.11. De asemenea, CESE încurajează etichetarea voluntară, ca stadiu tranzitoriu către etichetarea obligatorie, cu condiția ca aceasta să se bazeze pe sisteme voluntare independente și verificate de excelență ecologică. Promovarea etichetei ecologice a UE ⁽⁴⁾ și extinderea acesteia la mai multe produse ar face ca aceasta să devină o „marcă” emblematică pentru alegerile durabile în Europa.

1.12. CESE subliniază că este necesar să se îmbunătățească de urgență proiectarea ecologică, prin cercetarea sistematică a cerințelor legate de ciclul de viață, reparare, componentele chimice etc., respectând criteriile sociale și promovând totodată rețelele locale de consum și practicile consumator-producător.

2. Introducere și context

2.1. Creșterea și competitivitatea durabile ar trebui să ia în considerare, de asemenea, factorii de natură calitativă, care implică neexploatarea forței de muncă și a mediului, condiții de viață echitabile în concordanță cu resursele planetei și, în definitiv, un model care să mențină echilibrul dintre prosperitatea economică, aspectele de mediu și incluziunea socială ⁽⁵⁾.

2.2. Economia circulară trebuie să fie un model de comportament uman compatibil cu regulile de funcționare ale naturii și care să conserve și să regenereze capitalul natural.

2.3. Până acum au fost realizate numeroase studii, propuneri și avize cu privire la tranziția de la o economie liniară la una circulară, în care accentul a fost pus pe producție, iar rolul consumatorului – de actor-cheie în abordarea provocărilor economiei circulare – a fost abordat doar în mică măsură.

⁽²⁾ În cadrul Forumului societății civile privind acordul comercial dintre UE și Coreea de Sud, care a avut loc la Seul, în aprilie 2018, principala prioritate a convențiilor OIM a fost economia circulară.

⁽³⁾ Orientări pentru o tranziție justă către economii și societăți durabile din punctul de vedere al mediului pentru toți, OIM.

⁽⁴⁾ În conformitate cu metodologia ciclului de viață al produselor, Comitetul consultativ al UE pentru etichetarea ecologică integrează acum noi criterii circulare și indicatori referitori la utilizarea și disponibilitatea produselor.

⁽⁵⁾ Cf. Avizul CESE „Drumul către Sibiu și mai departe”, JO C 228, 5.7.2019, p. 37.

2.4. Ca punct de plecare, se observă un decalaj puternic între argumentele consumatorilor, foarte sensibili la provocările sociale și de mediu ⁽⁶⁾, și modelele lor de comportament, afectate de tendința de a căuta produse mai ieftine, care adesea favorizează factorul preț în detrimentul calității globale a produsului sau a serviciului (fără a ține seama de efectul externalităților negative).

2.5. Prin urmare, cifrele scad atunci când se face trecerea de la sfera percepțiilor și a așteptărilor la cea a acțiunilor și a angajamentelor. Atunci apare tensiunea dintre accesibil și durabil, informarea și instruirea devenind factori-cheie pentru optimizarea participării consumatorului la acest proces.

2.6. Unele referințe explicite la comportamentul consumatorilor au fost abordate în cadrul pachetului de măsuri privind economia circulară, iar CESE le-a susținut ⁽⁷⁾:

2.7. Comitetul European al Regiunilor, în avizul său pe tema „Un plan de acțiune al UE pentru economia circulară” ⁽⁸⁾, pune accentul pe comportamentul consumatorilor și pe tendințele sociale, subliniind rolul primordial al autorităților locale și regionale în consolidarea unor măsuri în domeniul educației, al formării și calificării profesionale care să îmbunătățească înțelegerea consumului durabil, conservarea resurselor și prevenirea deșeurilor, precum și răspunderea producătorilor în fazele de proiectare și de comercializare.

2.8. În sfârșit, CESE subliniază că anumite forme inovatoare de consum pot sprijini, de asemenea, dezvoltarea economiei circulare: utilizarea în comun a unor produse sau infrastructuri (economia colaborativă), consumul de servicii în locul consumului de produse, utilizarea de platforme informatice sau digitale etc.

3. Economia circulară în politicile UE

3.1. Adevărata provocare pentru politicile UE în domeniul economiei circulare, dincolo de aspectele care vizează reglementarea și producția, constă în mobilizarea capitalului uman pe care îl reprezintă consumatorii, prin comportament, obiceiuri și decizii zilnice. Efectul multiplicator al acțiunilor individuale sugerează participarea deplină a consumatorilor, ca o părghie eficientă în vederea schimbării.

3.2. În comunicarea intitulată „Închiderea buclei – un plan de acțiune al UE pentru economia circulară” ⁽⁹⁾ se conchide că „[a]legerile făcute de milioane de consumatori pot reprezenta un sprijin sau un obstacol pentru economia circulară”.

3.3. Se consideră că, fiind „[c]onfrunțați cu o invazie a etichetelor sau a mențiunilor «ecologic», consumatorii din UE întâmpină adesea dificultăți în a diferenția produsele și a avea încredere în informațiile disponibile. Este posibil ca mențiunile «ecologic» să nu îndeplinească întotdeauna cerințele legale în materie de fiabilitate, acuratețe și claritate”.

3.4. „Prețul este un factor esențial care afectează deciziile de cumpărare, atât în cadrul lanțului valoric, cât și în ceea ce-i privește pe consumatorii finali. Prin urmare, statele membre sunt încurajate să furnizeze stimulente și să utilizeze instrumente economice, cum ar fi impozitarea, pentru a asigura faptul că prețurile produselor reflectă mai bine costurile de mediu. Aspectele referitoare la garanții, de exemplu perioada legală de garanție și inversarea sarcinii probei pot proteja consumatorii împotriva produselor defecte și pot contribui la durabilitatea și la potențialul de reparare al produselor.”

3.5. Însă, deși comunicarea include mulți dintre parametrii-cheie ai durabilității, aceasta ignoră, la rândul său, multitudinea de interacțiuni care se produc în cadrul diverselor lanțuri valorice, plasând consumatorul pe un plan secundar.

4. Stadiul actual al politicilor UE

4.1. Europa dispune deja de cadrul de reglementare pentru promovarea achizițiilor publice responsabile ⁽¹⁰⁾, iar potențialul ⁽¹¹⁾ lor face ca acestea să devină unul dintre elementele propulsoare ale economiei circulare. Cu toate acestea, există numeroase dificultăți legate de punerea în aplicare efectivă a cadrului, ceea ce impune o clarificare mai exactă a produselor și a serviciilor considerate a fi circulare.

⁽⁶⁾ Eurobarometrul special din septembrie-octombrie 2017: pentru 94 % dintre europeni, protecția mediului este foarte importantă sau destul de importantă, creșterea volumului de deșuri figurând printre preocupările lor principale. De asemenea, 87 % dintre ei consideră că acest aspect poate juca un rol foarte important sau destul de important.

⁽⁷⁾ Cf. JO C 230, 14.7.2015, p. 99; JO C 264, 20.7.2016, p. 98; JO C 389, 21.10.2016, p. 80; JO C 345, 13.10.2017, p. 102; JO C 283, 10.8.2017, p. 61 și JO C 367, 10.10.2018, p. 97.

⁽⁸⁾ JO C 88, 21.3.2017, p. 83.

⁽⁹⁾ COM(2015) 614 final.

⁽¹⁰⁾ A se vedea Directivele 2014/23/UE, 2014/24/UE și 2014/25/UE.

⁽¹¹⁾ Achizițiile publice europene reprezintă aproximativ 15 % din PIB.

4.2. Având în vedere că o economie multilaterală și globalizată necesită un limbaj comun, procesele de standardizare la scară globală ar trebui să fie abordate pe baza unor noi metrici, cu o terminologie dinamică, fiind vorba despre o tranziție care trebuie să țină seama de feedbackul privind bunele practici din cadrul diferitelor lanțuri valorice.

4.3. O nouă familie de indicatori de impact social și de mediu va fi inclusă în Planul de acțiune al Comisiei Europene privind finanțarea durabilă și în regulamentul privind noua taxonomie a activităților durabile ⁽¹²⁾, cu respectarea deplină a orientărilor oferite de Organizația Națiunilor Unite.

4.4. Cu sprijinul resurselor Comisiei Europene, în prezent consolidate și grupate în InvestEU, se prevede o reorientare semnificativă a investițiilor spre activități care să contribuie la atenuarea schimbărilor climatice și la prevenirea epuizării resurselor naturale, printre care se evidențiază renovarea clădirilor rezidențiale și utilizarea energiei geotermale ⁽¹³⁾, ambele legate de deciziile directe ale consumatorilor.

4.5. Pachetul legislativ intitulat *New Deal for Consumers* (Noi avantaje pentru consumatori), cu toate aspectele sale, pozitive și negative, va contribui la sporirea încrederii consumatorilor ⁽¹⁴⁾. În opinia CESE ⁽¹⁵⁾, îmbunătățirea cadrului de aplicare a legislației privind protecția consumatorilor este o condiție-cheie pentru dezvoltarea echilibrată a circularității.

4.6. Merită subliniată inițiativa comună a Comisiei Europene și a CESE, privind lansarea *European Circular Economy Stakeholder Platform* ⁽¹⁶⁾ (Platforma europeană a părților interesate privind economia circulară), o *rețea de rețele* care oferă un loc de întâlnire pentru a aborda provocările specifice și pentru a împărtăși cele mai bune practici și soluții. Și *Retail Forum (REAP)* ⁽¹⁷⁾ și *EU Platform on Food Losses and Food Waste* (Platforma UE privind pierderile alimentare și risipa de alimente) ⁽¹⁸⁾, printre altele, joacă un rol important.

5. Viitoare angajamente ale Comisiei Europene

5.1. În cadrul lucrărilor sale legate de proiectarea ecologică, Comisia va studia în mod special anumite cerințe proporționale privind durabilitatea, informațiile privind utilizarea și reparațiile în comun, precum și disponibilitatea pieselor de schimb. Va evalua, de asemenea, introducerea de informații privind durabilitatea în etichetarea energetică.

5.2. În propunerile revizuite privind deșeurile, Comisia prezintă noi norme care vor încuraja activitățile de reutilizare.

5.3. Comisia va depune eforturi de îmbunătățire a aplicării garanțiilor pentru produsele fizice, va examina opțiunile de îmbunătățire și va combate falsele mențiuni „ecologic”.

5.4. Comisia va pregăti un program de testare independent în cadrul Programului Orizont Europa pentru a face progrese în cazul problemelor legate de posibila uzură morală prematură ⁽¹⁹⁾.

5.5. Comisia va consolida punerea în aplicare a achizițiilor publice ecologice, concentrându-se pe includerea economiei circulare în cadrul noilor criterii sau în cadrul celor revizuite.

6. Ne îndreptăm într-adevăr spre o economie circulară?

6.1. „Durabilitatea reprezintă un proces [...] în care comportamentele, acțiunile și deciziile guvernelor, societăților comerciale, ale lucrătorilor, cetățenilor și consumatorilor să fie motivate de realizarea în mod responsabil a impactului lor economic, ecologic și social” ⁽²⁰⁾.

⁽¹²⁾ COM(2018) 353 final, aprobată de colegiitori în martie 2019.

⁽¹³⁾ În martie 2019, colegiitorii au aprobat taxonomia activităților durabile.

⁽¹⁴⁾ Acordul dezamăgitor al Comisiei IMCO a Parlamentului European cu privire la produsele cu defecte (februarie 2018) a fost urmat de un alt acord, pozitiv: o mai mare protecție a achizițiilor online și dorința de a aplica sancțiuni având în vedere fenomenul legat de dublul standard de calitate a produselor alimentare (aprilie 2018).

⁽¹⁵⁾ JO C 440, 6.12.2018, p. 66.

⁽¹⁶⁾ <https://circulareconomy.europa.eu/platform>

⁽¹⁷⁾ <http://ec.europa.eu/environment/industry/retail/about.htm>

⁽¹⁸⁾ <https://webgate.ec.europa.eu/flwp>

⁽¹⁹⁾ Proiectul „PROMPT” din cadrul programului Orizont 2020 testează verificarea uzurii morale și va oferi sugestii pentru a îmbunătăți durata de viață utilă a produsului, inclusiv repararea acestuia. Consorțiul este alcătuit din organizații de consumatori precum ANEC/BEUC/ICRT și Test Achats, UFC Que Choisir, OCU, Stiftung Warentest, Consumentenbond, institute de cercetare (TU Delft; Fraunhofer IZM) și organizații ale unităților de reparații (RUSZ, Ifixit).

⁽²⁰⁾ Avizul CESE pe tema „Să fim receptivi la preocupările cetățenilor Europei pentru un viitor durabil (Drumul către Sibiu și mai departe)” JO C 228, 5.7.2019, p. 37.

6.2. În opinia CESE, în ceea ce privește economia circulară, instituțiile Uniunii pun accentul pe aspectele legate de mediu și producție și doar în mică măsură pe cele sociale și de consum, cu riscul de a realiza o tranziție circulară, și anume spre o altă economie liniară.

6.3. Din perspectiva unei abordări globale, rolul proactiv al consumatorului trebuie să meargă dincolo de simpla participare asimetrică, care îl reduce doar la funcția de agent urban al reciclării deșeurilor menajere, capacitându-l pentru a interveni pe parcursul procesului cu caracter circular.

6.4. Vestea bună este că dispunem de un set de instrumente adecvate pentru economia circulară, începând cu cele 17 obiective de dezvoltare durabilă (ODD) și țintele lor conexe, în combinație cu protocoalele cu caracter obligatoriu COP 21 ⁽²¹⁾ de atenuare a schimbărilor climatice, ceea ce ne conferă un cadru universal cu un potențial enorm.

6.5. CESE subliniază că tranziția va fi mai eficientă și mai bine adaptată la ODD 12 (Consum și producție responsabile), pe măsură ce spațiul dintre cerere și ofertă prinde contur, ancorând economia circulară în teritoriu.

7. Propunerile CESE de a acorda un rol mai important consumatorilor în modelele economiei circulare

7.1. Cercetare și inovare responsabilă (RRI, conform siglei din limba engleză), în cadrul programului Orizont Europa: se va promova participarea echilibrată a tuturor actorilor, mai ales cea a consumatorilor și/sau a reprezentanților acestora.

7.2. Proiectarea ecologică și ecoinovarea: participarea activă a consumatorilor va fi promovată pe baza criteriilor de responsabilitate ecologică partajată, prin practici de creare a unei valori comune, care pot fi acreditate prin intermediul etichetelor de calitate stabilite oficial.

7.3. Se va stimula concurența dintre consumatori în planificarea politicilor de responsabilitate socială a întreprinderilor, prin participarea la testarea de produse sau de servicii-pilot, pentru validarea comună *ex ante* a acestora.

7.4. Se vor colecta bune practici circulare, consumatorilor făcându-li-se auzită vocea astfel. Vor fi diseminate la scară largă practicile care au cel mai mare efect multiplicator.

7.5. Stimularea etichetării opționale cu informații referitoare la reducerea emisiilor, la conservarea biodiversității, la utilizarea eficientă a resurselor sau la evitarea utilizării componentelor cu impact major asupra mediului, obiectivul avut în vedere fiind acela de a extinde aceste obiceiuri și a le face obligatorii. Se va stabili utilizarea unei etichete cu durata estimată a produsului, legată de posibilitatea de a obține piese de schimb și opțiuni pentru reparații. Ținând seama de presiunea din partea consumatorilor, se va încuraja extinderea perioadelor de garanție a produselor, prin măsuri fiscale și achiziții publice sau prin utilizarea unor etichete de calitate oficiale.

7.6. În cadrul pachetului *New Deal for Consumers*, vor fi instituite mecanisme de compensare pentru consumatorii care au achiziționat bunuri și produse care au făcut obiectul practicilor de obsolescență prematură.

7.7. Se vor monitoriza utilizarea materialelor cu un ciclu de viață foarte scurt (cum ar fi plasticul de unică folosință) ⁽²²⁾ și ambalarea produselor ⁽²³⁾. Controlul substanțelor chimice va fi, de asemenea, înăsprit, prin oferirea unei perspective cuprinzătoare, pentru a preveni practicile contraproductive de reciclare.

7.8. Informarea consumatorului cu privire la amprenta ecologică: accesibilă, lizibilă și veridică. Se vor monitoriza și, după caz, vor fi făcute publice practicile negative care constau în afirmații care nu sunt suficient sprijinite de dovezi.

7.9. Campanii de informare adresate consumatorilor – cu un accent deosebit pe tineri – legate de modelele economice de producție și de consum durabile, care includ diverse strategii de *nudging* și factori culturali și specifici ⁽²⁴⁾.

⁽²¹⁾ <https://unfccc.int/es/node/512>

⁽²²⁾ JO C 62, 15.2. 2019, p. 207.

⁽²³⁾ Este adesea excesivă și inadecvată, deoarece este condiționată de strategiile de *marketing*.

⁽²⁴⁾ De exemplu, în sudul Europei nu este apreciată practica împachetării resturilor unei mese la restaurant, pentru a fi luate acasă (*doggy bag*).

7.10. Oferta educativă continuă (începând de la grădiniță) abordează din perspectivă transversală metodologia ciclului de viață al produsului (fabricarea pieselor de schimb, modularitatea, durabilitatea, reparabilitatea, reutilizarea și eficiența energetică), cu o componentă practică importantă.

7.11. Consolidarea surselor de locuri de muncă legate de activitățile de reutilizare, reparare și reciclare cu valoare adăugată ridicată (suprarecyclare), în cadrul strategiei pentru o piață unică digitală ⁽²⁵⁾.

7.12. Garantarea, de către autoritățile competente (la nivelurile de competență respective), a unor infrastructuri și resurse suficiente pentru colectarea separată în orice sector în care se produc deșeuri.

7.13. Recunoașterea acordată municipalităților, centrelor educative, universităților și altor instituții care au introdus protocoale de participare a consumatorilor la acțiuni specifice economiei circulare, prin modele ascendente (*bottom-up*).

7.14. Dezvoltarea și extinderea experiențelor în contextul noilor modele economice, de preferință legate de economia colaborativă și de economia funcțională, într-un cadru teritorial specific, sub forma unor denumiri de origine protejate, cu denumirea „municipalități circulare”.

7.15. Consolidarea rolului asociațiilor de consumatori în economia circulară, prin asistență tehnică și resurse alocate *ad hoc*.

7.16. Publicarea și difuzarea celor mai bune practici ale întreprinderilor din economia circulară, pe baza analizelor realizate de organizațiile de consumatori.

7.17. Promovarea rețelelor de consum locale, a prosumatorilor și a practicilor de autofabricare sau autoproducție (*make/do it yourself*).

Bruxelles, 17 iulie 2019.

Președintele
Comitetului Economic și Social European
Luca JAHIER

⁽²⁵⁾ Cf. raportul final ICT for Work: Digital Skills in the Workplace.

Avizul Comitetului Economic și Social European privind „Impozitarea în economia digitală”**(aviz din proprie inițiativă)**

(2019/C 353/04)

Raportor: **Krister ANDERSSON**

Temei juridic	Articolul 32 alineatul (2) din Regulamentul de procedură Aviz din proprie inițiativă
Decizia Adunării Plenare	15.2.2018
Secțiunea competentă	Secțiunea pentru uniunea economică și monetară și coeziune economică și socială
Data adoptării în secțiune	2.7.2019
Data adoptării în sesiunea plenară	17.7.2019
Sesiunea plenară nr.	545
Rezultatul votului (voturi pentru/voturi împotriva/abțineri)	167/7/7

1. Concluzii și recomandări

1.1. CESE consideră că digitalizarea economiei reprezintă o mare oportunitate, iar Agenda digitală a UE este o politică esențială pentru Uniunea Europeană. Întrucât digitalizarea continuă să fie un factor determinant important al creșterii economice la nivel mondial, CESE consideră că politicile privind impozitarea economiei digitale ar trebui să vizeze promovarea, nu împiedicarea creșterii economice și a comerțului și investițiilor transfrontaliere.

1.2. CESE subliniază necesitatea ca sistemele de impozitare să țină seama în mod corespunzător de noile modele de afaceri. Principiile unui sistem de impozitare echitabil – consecvența, predictibilitatea, neutralitatea – sunt în continuare la fel de relevante pentru autoritățile publice și pentru întreprinderi și consumatori.

1.3. Prin urmare, Comitetul împărtășește ambiția Comisiei de a preveni în continuare problema planificării fiscale agresive de către întreprinderi și a lipsei de transparență din partea statelor membre, pentru a asigura tratamentul egal al societăților și pentru a promova competitivitatea europeană.

1.4. CESE crede cu tărie că, în contextul digitalizării economiei, orice schimbare a normelor privind alocarea între țări a drepturilor de impozitare a profiturilor trebuie să fie coordonată la nivel global, astfel încât să fie valorificate mai bine beneficiile globalizării, cu o guvernare adecvată și norme globale adecvate. Prin urmare, CESE salută cooperarea strânsă dintre Comisie, statele membre și OCDE/G20 în vederea sprijinirii dezvoltării unei soluții internaționale care să limiteze riscul unei duble impuneri internaționale. Dacă nu se poate ajunge însă la o soluție internațională, UE trebuie să ia în considerare opțiunea de a acționa singură.

1.5. CESE dorește să sugereze statelor membre care instituie sisteme naționale specifice să caute cu atenție cele mai eficiente soluții pentru a evita complicațiile și costurile suplimentare, atât pentru administrațiile fiscale, cât și pentru întreprinderi.

1.6. CESE încurajează Comisia și statele membre să analizeze cu atenție toate posibilitățile de a elimina orice subimpozitare a serviciilor digitale pentru vânzările care au loc într-un stat membru, indiferent de locul în care își are sediul societatea respectivă. Serviciile furnizate prin intermediul platformelor utilizate de clienți europeni ar trebui să fie incluse în totalitate în sistemul de TVA, fiind o componentă esențială a soluției la problema impozitării. Ar trebui remarcat că utilizatorii de servicii de comunicare digitale, ca de exemplu Facebook etc., au acces aparent gratuit la aceste servicii, ceea ce ridică problema modalității de aplicare în mod rezonabil a regimului de TVA.

1.7. Cheia de repartizare sugerată pentru baza fiscală consolidată comună a societăților (CCCTB), cu cei trei factori ai săi, ar putea fi folosită ca punct de plecare și aplicată pentru alocarea profitului rezidual, dacă aceasta este metoda convenită de OCDE. CESE sprijină o astfel de abordare.

1.8. CESE consideră, totuși, că resursele cheltuite cu cercetarea și dezvoltarea sunt importante pentru dezvoltarea activelor necorporale și că țara în care se desfășoară astfel de activități ar trebui să fie remunerată pentru ele. Prin urmare, CESE sugerează utilizarea unei formule constând din patru factori pentru alocarea profitului rezidual, mai degrabă decât cei trei factori incluși în formula CCCTB. CESE recunoaște pe deplin complexitatea implicată de calcularea drepturilor de impozitare internațională. În același timp, este necesară o repartizare acceptabilă și echitabilă a drepturilor de impozitare între țări.

1.9. În măsura în care realocarea drepturilor internaționale de impozitare nu poate fi obținută în cadrul actualului cadru de stabilire a prețurilor de transfer, CESE sprijină alocarea profiturilor reziduale rezultate din activele necorporale de piață, utilizând o formulă bazată pe patru factori.

1.10. Având în vedere creșterea piețelor din afara Europei, în special în țări precum China, India și Brazilia, alocarea drepturilor de impozitare a întregii baze fiscale a societăților sau chiar a întregului profit rezidual ar putea avea ca rezultat pierderi semnificative de venituri în multe state membre și ar putea conduce la dificultăți în ceea ce privește îndeplinirea obiectivelor sociale în țările europene.

1.11. CESE consideră că este necesar să se obțină un echilibru rezonabil între realocarea impozitului pe profit datorat de societăți între țările exportatoare nete și țările importatoare nete, pentru a nu periclita posibilitatea țărilor de a-și îndeplini obiectivele sociale și de mediu.

1.12. Modificările convenite ale normelor internaționale de alocare a drepturilor de impozitare între țări ar trebui să fie benefice pentru toate statele membre și piața unică.

2. Motivele elaborării avizului din proprie inițiativă

2.1. Actualele sisteme de impozitare din lume și demersul privind erodarea bazei impozabile și a transferului profiturilor (BEPS) se bazează pe evaluarea profitului societăților în locul în care activitățile economice generează profituri și, prin urmare, în locul unde se creează valoarea. Digitalizarea economiilor a ridicat, totuși, problema locului în care sunt generate profiturile și a distribuirii lor. Serviciile digitale, prin definiția lor amplă, pot fi furnizate la distanță, fără nicio prezență fizică în locul de consum.

2.2. Ca urmare a proiectului BEPS, sistemul internațional de impozitare trece deja printr-o transformare majoră care are ca rezultat multe schimbări în ceea ce privește impozitarea societăților ⁽¹⁾. Proiectul BEPS a fost inițiat pentru a combate activitățile de erodare a bazei impozabile și de transfer al profiturilor, nu pentru a modifica standardele internaționale existente cu privire la alocarea între țări a drepturilor de impozitare a veniturilor transfrontaliere ⁽²⁾.

2.3. Acțiunea 1 din cadrul BEPS a abordat provocările economiei digitale ⁽³⁾. Întrucât nu s-a ajuns la niciun consens în ceea ce privește modul de impozitare a acestor noi modele de afaceri, acțiunea a fost urmată, în 2018, de un raport intermediar al cadrului cuprinzător privind BEPS al OCDE/G20 ⁽⁴⁾. Acest raport stabilește direcția de lucru convenită pentru cadrul incluziv în ceea ce privește digitalizarea și normele internaționale de impozitare până în 2020. Raportul descrie modul în care digitalizarea afectează și alte zone ale sistemului de impozitare, le furnizează autorităților fiscale instrumente noi care au ca rezultat îmbunătățiri ale serviciilor destinate contribuabililor, îmbunătățește eficacitatea colectării impozitelor și contribuie la detectarea evaziunii fiscale.

2.4. La 13 februarie 2019, OCDE a publicat un document de consultare publică intitulat *Addressing the Tax Challenges of the Digitalisation of the Economy* („Abordarea provocărilor impozitării profiturilor din economia digitală”) ⁽⁵⁾. Acesta subliniază normele revizuite de alocare a profiturilor și normele conexe, precum și o propunere globală de combatere a eroziunii bazei impozabile.

⁽¹⁾ OCDE, Rapoarte finale BEPS 2015.

⁽²⁾ Comisia a raportat că, în UE, transferul profiturilor societăților și erodarea bazei impozabile de către societăți se ridică la 50-70 de miliarde EUR, echivalentul a mai puțin de 0,4 % din PIB-ul UE. SWD(2018) 81 final.

⁽³⁾ *Addressing the Tax Challenges of the Digital Economy* („Abordarea provocărilor impozitării profiturilor din economia digitală”), Acțiunea 1: cu termen de realizare în 2014, OCDE, BEPS.

⁽⁴⁾ *Tax Challenges Arising from Digitalisation: Interim Report 2018* („Provocările impozitării profiturilor generate de economia digitală: raport intermediar 2018”) – Cadrul cuprinzător privind BEPS, Proiectul BEPS OCDE/G20 (OECD Publishing, 16 martie 2018), OCDE.

⁽⁵⁾ Document de consultare publică intitulat *Addressing the Tax Challenges of the Digitalisation of the Economy* („Abordarea provocărilor impozitării profiturilor din economia digitală”), OCDE.

2.5. Un raport final al OCDE privind cadrul cuprinzător este în pregătire pentru 2020. Miniștrii de finanțe din SUA și Franța au afirmat, totuși, că doresc să accelereze discuțiile în cadrul OCDE pentru a găsi deja o soluție în cursul anului 2019 ⁽⁶⁾. SUA au prezentat o propunere care se concentrează pe permisiunea acordată jurisdicțiilor piețelor să impoziteze veniturile obținute din activele necorporale aferente activității de marketing utilizate în respectiva jurisdicție, chiar și atunci când investiția în dezvoltarea acelor active necorporale aferente activității de marketing este realizată în altă țară. Există, de asemenea, o propunere germano-franceză care susține introducerea unei cote minime de impozitare a societăților. Acest aviz al CESE ar putea fi considerat o contribuție la dezbateră aflată în desfășurare.

2.6. Comisia Europeană a prezentat deja în 2014 un raport privind impozitarea economiei digitale ⁽⁷⁾. Grupul de experți la nivel înalt privind impozitarea economiei digitale a conchis că tehnologia digitală oferă oportunități excelente Europei. Europa își poate extinde perspectivele de creștere și ocupare a forței de muncă dacă realizează piața unică digitală și dacă valorifică potențialul digital al pieței unice europene. Grupul de experți a discutat pe larg principiile care ar trebui să ghideze impozitarea internațională.

2.7. Aceste principii sunt importante și pentru prezentul aviz. Grupul de experți a conchis că nu ar trebui să existe un regim special de impozitare pentru societățile digitale. În schimb, ar trebui să se aplice normele generale sau acestea ar trebui să fie adaptate astfel încât societățile „digitale” să fie tratate în același fel ca celelalte societăți.

2.8. În Comunicarea sa intitulată „A sosit momentul instituirii unui standard de impozitare modern, echitabil și eficient pentru economia digitală”, publicată la 21 martie 2018, Comisia și-a prezentat pachetul legislativ pentru o reformă a normelor UE de impozitare a societăților pentru activitățile digitale. Pachetul conținea două directive ale Consiliului însoțite de o recomandare fără caracter obligatoriu referitoare la impozitarea societăților cu o prezență digitală substanțială.

2.9. CESE a publicat în iulie 2018 un aviz privind propunerile Comisiei privind impozitarea profiturilor întreprinderilor multinaționale din economia digitală ⁽⁸⁾. În avizul Comitetului au fost subliniate efectele negative ale impozitelor pe cifra de afaceri, precum și necesitatea unui consens internațional.

3. Observații generale

3.1. CESE consideră că digitalizarea economiei reprezintă o oportunitate excelentă, iar Agenda digitală a UE este o politică esențială pentru Uniunea Europeană. Întrucât digitalizarea continuă să fie un factor determinant important al creșterii economice la nivel mondial, CESE consideră că politicile privind impozitarea economiei digitale ar trebui să vizeze promovarea, nu împiedicarea creșterii economice și a comerțului și investițiilor transfrontaliere.

3.2. Internetul le permite societăților să se extindă pe piețele globale fără o prezență fizică semnificativă – o caracteristică ce ajută în special întreprinderile mici să realizeze exporturi la un nivel fără precedent. Digitalizarea este însoțită, adesea, de importanța tot mai mare a activelor necorporale, cum ar fi proprietatea intelectuală și datele.

3.3. CESE subliniază necesitatea ca sistemele de impozitare să țină seama în mod corespunzător de noile modele de afaceri. Principiile unui sistem de impozitare echitabil – consecvența, predictibilitatea, neutralitatea – sunt în continuare la fel de relevante pentru autoritățile publice și pentru întreprinderi și consumatori.

3.4. CESE consideră că condițiile de concurență echitabile în domeniul impozitării profitului realizat de societăți sunt extrem de importante. În ultimii ani s-a demonstrat că unele societăți individuale au putut să folosească norme de impozitare specifice în anumite state membre, pentru a-și reduce nivelul efectiv de impozitare la aproape zero. Lipsa de transparență a contribuit la un asemenea rezultat. În anumite cazuri, au fost implicate societăți multinaționale active în domeniul serviciilor digitale.

3.5. Prin urmare, Comitetul împărtășește ambiția Comisiei de a preveni în continuare planificarea fiscală agresivă a întreprinderilor, atât virtuale, cât și fizice, și lipsa de transparență din partea statelor membre, pentru a asigura tratamentul egal al societăților și pentru a promova competitivitatea europeană.

⁽⁶⁾ „SUA și Franța își accelerează planurile de a determina grupurile tehnologice globale să plătească impozit. Miniștrii de finanțe sunt de acord că este necesară impozitarea societăților la un nivel internațional minim”, *Financial Times*, 28 februarie 2019.

⁽⁷⁾ Grupul de experți al Comisiei privind impozitarea economiei digitale, 28.5.2014. Grupul a fost prezidat de Vítor Gaspar, fost ministru de finanțe al Portugaliei, și a reunit șase experți din Europa, cu experiență și expertiză diferite și relevante în domeniu.

⁽⁸⁾ A se vedea Avizul CESE privind impozitarea profiturilor întreprinderilor multinaționale din economia digitală, JO C 367, 10.10.2018, p. 73.

3.6. CESE crede cu tărie că orice schimbare a normelor privind alocarea între țări a drepturilor de impozitare a profiturilor trebuie să fie o schimbare globală, astfel încât să fie valorificate mai bine beneficiile globalizării, cu o guvernare adecvată și norme globale adecvate. Prin urmare, CESE salută cooperarea strânsă dintre Comisie, statele membre și OCDE/G20 în vederea sprijinirii elaborării unei soluții internaționale. Dacă nu se poate ajunge însă la o soluție internațională, UE trebuie să ia în considerare opțiunea de a acționa singură.

3.7. CESE dorește să sugereze statelor membre care instituie sisteme naționale specifice să caute cu atenție cele mai eficiente soluții pentru a evita complicațiile și costurile suplimentare, atât pentru administrațiile fiscale, cât și pentru întreprinderi.

3.8. CESE observă că tehnologiile digitale au, de asemenea, potențialul de a revoluționa respectarea normelor și procedurilor de investigare. În raportul său din 2018 ⁽⁹⁾, OCDE arată felul în care digitalizarea a avut deja un triplu impact pozitiv asupra autorităților fiscale: creșterea eficacității respectării normelor fiscale, îmbunătățirea serviciilor destinate contribuabililor și reducerea sarcinilor asociate cu respectarea normelor fiscale.

3.9. Un volum mai mare de date furnizate de terți autorităților fiscale permite automatizarea mai multor rapoarte, economisind atât timp, cât și bani, și poate, în plus, să fie utilizat pentru a combate subraportarea, evaziunea sau fraudele. Software-urile de înregistrare a datelor adoptate de mai multe autorități fiscale, care înregistrează datele aferente vânzărilor în momentul unei tranzacții – acestea putând fi trimise direct autorităților fiscale – au crescut deja semnificativ veniturile din taxa pe valoare adăugată (TVA) ale unor țări.

3.10. În urma evaluării nivelului efectiv de impozitare a sectorului digital, CESE subliniază necesitatea de a lua în considerare modificările aduse codurilor fiscale datorită punerii în aplicare continue a normelor BEPS, deoarece acest lucru ar putea conduce, de fapt, la impozitarea unui volum mai mare de venituri în UE.

4. O posibilă cale de urmat?

4.1. Nu toate țările din lume au un sistem de taxare pe valoarea adăugată. Totuși, în UE, toate țările aplică această taxă. În principiu, orice consum de servicii și bunuri ar trebui să fie supus plății TVA, cu excepția cazurilor excluse în mod explicit din baza impozabilă. Veniturile provenite din TVA reprezintă o resursă proprie în bugetul UE și CESE consideră că este important ca serviciile digitale să fie incluse în baza impozabilă.

4.2. CESE încurajează Comisia și statele membre să analizeze cu atenție toate posibilitățile de a elimina orice subimpozitare a serviciilor digitale pentru vânzările care au loc într-un stat membru, indiferent de locul în care își are sediul societatea respectivă. Serviciile furnizate prin intermediul platformelor utilizate de clienți europeni ar trebui să fie incluse în totalitate în sistemul de TVA. Ar trebui remarcat că utilizatorii de servicii de comunicare digitale, ca de exemplu Facebook etc., au acces aparent gratuit la aceste servicii, ceea ce ridică problema modalității de aplicare în mod rezonabil a regimului de TVA.

4.3. CESE observă faptul că actualele sisteme de impozitare a societăților din lume se bazează pe evaluarea profitului societăților care poate fi atribuit fiecărei jurisdicții relevante. Impozitarea ar trebui să se realizeze acolo unde este creată valoarea. Având în vedere dificultatea de a identifica locul unde apare profitul în lanțul valoric, trebuie găsite principii universale pentru identificarea locului unde este creată valoarea. Astfel de norme au fost elaborate în cadrul activității cuprinzătoare a OCDE, formulând principii de impozitare și definiții legate de modul în care se fixează prețurile bunurilor și serviciilor (normele privind prețurile de transfer) pentru societățile din cadrul unui grup comercial.

4.4. CESE consideră că normele internaționale de impozitare trebuie revizuite periodic, având în vedere că modelele de afaceri evoluează. Normele actuale au fost revizuite foarte recent în legătură cu acordul privind erodarea bazei impozabile și transferul profiturilor (BEPS) ⁽¹⁰⁾. Noile norme și definiții sunt, în prezent, puse în aplicare, preconizându-se ca ele să reducă considerabil posibilitățile de planificare fiscală agresivă și erodarea bazelor impozabile.

4.5. Un profit rezidual (sau o pierdere reziduală) poate rezulta în special în situația în care activele necorporale aferente activității de marketing sau de producție generează profituri excepționale. Utilizarea listelor de clienți sau a datelor colectate poate, de exemplu, să determine existența unui profit rezidual. Conceptul nu este deloc nou și ar putea să fie utilizat nu numai pentru a repartiza profitul între părțile implicate, ci și pentru a alocă drepturile de impozitare între țări. Totuși, ar necesita o gândire inovatoare și explorarea posibilității de a alocă drepturile de impozitare luând în considerare crearea de valoare, chiar dacă nu există un sediu fizic permanent în țara în cauză. Acest subiect este abordat în deliberările OCDE.

4.6. CESE remarcă faptul că discuția cu privire la impozitarea așa-numitelor societăți digitale nu are legătură în primul rând cu erodarea bazei impozabile și cu transferul de profituri de către societăți, ci cu alocarea drepturilor de impozitare între țări.

⁽⁹⁾ Provocările în materie de impozitare generate de digitalizare – Raport intermediar 2018.

⁽¹⁰⁾ OCDE 2015.

4.7. Un profit rezidual (sau o pierdere reziduală) ar putea fi descris(ă) ca fiind profitul (sau pierderea) înregistrat(ă) după ce fiecare parte a fost remunerată pentru contribuțiile sale obișnuite într-o manieră care respectă principiul concurenței depline⁽¹¹⁾. În primul rând, ar implica o evaluare de piață adecvată a riscurilor întâlnite, a valorii create de factorii de producție și a funcțiilor îndeplinite.

4.8. În mod normal, vânzările nu ar fi un factor decisiv pentru alocarea profiturilor societăților implicate într-o tranzacție. Totuși, dacă sunt aplicate normele internaționale existente – prin care profitul este alocat fiecărei societăți pe baza orientărilor OCDE privind stabilirea prețurilor de transfer –, profitul rezidual ar putea fi apoi alocat țărilor în care au fost îndeplinite funcțiile. O astfel de funcție ar putea fi „vânzarea”.

4.9. Cheia de repartizare sugerată pentru baza fiscală consolidată comună a societăților (CCCTB), cu cei trei factori ai săi⁽¹²⁾, ar putea fi folosită și aplicată pentru alocarea profitului rezidual⁽¹³⁾.

4.10. Se poate, totuși, argumenta că resursele cheltuite cu cercetarea și dezvoltarea sunt importante pentru dezvoltarea activelor necorporale și că țara în care se desfășoară astfel de activități ar trebui să fie remunerată pentru ele⁽¹⁴⁾. Acest lucru ar necesita o formulă alcătuită mai degrabă din patru factori, și nu doar din cei trei incluși în formula CCCTB.

4.11. În măsura în care realocarea drepturilor internaționale de impozitare nu poate fi obținută în cadrul actualului cadru de stabilire a prețurilor de transfer, CESE sprijină alocarea profiturilor reziduale rezultate din activele necorporale de piață, utilizând o formulă bazată pe patru factori.

4.12. Dacă profitul rezidual este 30 (dintr-un profit total al Grupului de 100) și dacă producția este împărțită în mod egal din perspectiva creării de valoare în țările A și B, aceste țări ar obține dreptul de a impozita 35 fiecare⁽¹⁵⁾. Întrucât aceeași cantitate de produs este vândută și în țara C, profitul rezidual ar fi împărțit între A, B și C. Țările A și B ar primi o bază impozabilă suplimentară de $1\frac{3}{4}$, în timp ce țara C ar avea dreptul să impoziteze $2\frac{1}{2}$ ⁽¹⁶⁾.

4.13. CESE recunoaște pe deplin complexitatea implicată de calculul drepturilor de impozitare internațională care trebuie alocate între țări. Aceasta ar presupune calcularea dimensiunii profitului rezidual și un acord între țări cu privire la aceasta. De asemenea, ar implica cunoașterea dimensiunii fiecăruia dintre cei patru factori din cheia de repartizare. Utilizarea unei formule modificate CCCTB ar putea fi considerată un pas în direcția acceptării CCCTB.

4.14. Formula CCCTB ar alocă drepturile de impozitare a societăților țărilor în care nu se realizează nicio inovație, nu se desfășoară nicio activitate de producție, nu există niciun risc și nu se îndeplinește nicio funcție. Simplul fapt că vânzările au loc într-o țară, fără nicio altă activitate în acea țară, ar constitui o bază impozabilă. Aceasta este o schimbare majoră față de normele existente. Totuși, dacă formula CCCTB este aplicată numai profitului rezidual, nu întregului profit, s-ar recunoaște dreptul legitim al țărilor exportatoare de a păstra o parte din dreptul de impozitare. Este posibil ca valoarea creată din antreprenariat și inovație să ducă la avantaje fiscale atunci când se realizează cheltuieli cu cercetarea și dezvoltarea, iar pe măsură ce societatea devine profitabilă, aceeași țară ar primi veniturile provenite din impozitare.

4.15. Recomandăm noii Comisiei Europene ca, dacă nu se ajunge la un acord OCDE, să prezinte o nouă propunere de impozitare a acestor întreprinderi în UE, pe baza datelor aflate deja în posesia lor, cum ar fi timpul total de publicitate pe durata conectării clienților etc.

⁽¹¹⁾ Pentru definiție, vă rugăm să consultați Prețurile de transfer în contextul UE.

⁽¹²⁾ Directiva Consiliului privind o bază fiscală comună a societăților [COM(2016) 685 final – C8-0472/2016 – 2016/0337(CNS)]. „Alegerea celor trei factori este rezultatul necesității de a reflecta atât starea producției (aprovizionarea, măsurată prin active și/sau calculul salarial al forței de muncă) și starea cererii (de la vânzare până la destinație) pentru a descrie în mod adecvat activitatea economică. Vânzările sunt ponderate cu o treime, calculul salarial cu o șesime, numărul de angajați cu o șesime, iar activele cu o treime. Suma ponderilor este egală cu 1, astfel încât 100 % din CCCTB să se repartizeze între statele membre. Apoi, statele membre pot să aplice cotele naționale de impozitare a societăților la cotele lor respective din bazele impozabile.” SWD(2016) 341 final.

⁽¹³⁾ Se poate observa că întreprinderile cu obiective sociale, precum anumite cooperative conectate la comunitatea locală, distribuie valoarea creată într-un mod mai direct și că, prin urmare, este posibil ca cheia de repartizare să nu le fie aplicabilă în mod direct.

⁽¹⁴⁾ Dacă țările care oferă o infrastructură bună și multe stimulente pentru C&D nu beneficiază de o parte echitabilă din veniturile obținute din impozitul pe profit, stimulentele lor pentru a asigura un mediu de investiții favorabil ar fi reduse sau chiar eliminate în totalitate.

⁽¹⁵⁾ Profitul „normal” ar fi 70.

⁽¹⁶⁾ După remunerarea stabilirii prețurilor în condiții de deplină concurență, profitul rămas este 30. După adăugarea unui factor C&D (R) la propunerea privind factorul CCCTB, factorii din cheia de repartizare ar fi capitalul, K, forța de muncă, L, vânzările, S și R și au ponderi egale ($\frac{1}{4}$ fiecare). În cazul a 3 țări, există 12 componente de luat în considerare. Totuși, țara C are o singură componentă, vânzările. Celelalte 11 componente sunt împărțite în mod egal între A și B, adică $5\frac{1}{2}$ fiecare ($5,5/12 \times 30$) = $13\frac{3}{4}$. Baza impozabilă pentru țara C este $(1/12 \times 30)$ = $2\frac{1}{2}$. În cazul țărilor A și B, baza impozabilă suplimentară de $13\frac{3}{4}$ constă în $3\frac{3}{4}$ pentru K, $3\frac{3}{4}$ pentru L și $3\frac{3}{4}$ pentru R (total de $7\frac{1}{2}$ pentru K, $7\frac{1}{2}$ pentru L și $7\frac{1}{2}$ pentru R) și $2\frac{1}{2}$ fiecare pentru S. Totalul alocat pentru S este de asemenea $7\frac{1}{2}$.

4.16. Având în vedere creșterea piețelor din afara Europei, în special în țări precum China, India și Brazilia, alocarea drepturilor de impozitare a întregii baze fiscale a societăților sau chiar a întregului profit rezidual⁽¹⁷⁾ ar putea avea ca rezultat pierderi semnificative de venituri în multe state membre și ar putea conduce la dificultăți în îndeplinirea obiectivelor sociale în țările europene.

4.17. Conform unui studiu al Copenhagen Economics, țările exportatoare nete ar putea pierde venituri considerabile provenite din impozitarea societăților dacă o parte din profit este impozitată acolo unde sunt vândute bunurile și serviciile⁽¹⁸⁾. O estimare conservatoare sugerează că 18-21 % din baza impozabilă actuală a societăților din țările nordice a provenit din profiturile reziduale externe realizate în 2017. În cazul Germaniei, cota este estimată la 17 %. Dacă se introduce abordarea bazată pe activele necorporale aferente activității de marketing, majoritatea acestor venituri obținute din impozitul plătit de societăți ar fi alocat altor țări.

4.18. CESE consideră că este necesar să se obțină un echilibru rezonabil între realocarea impozitelor datorate de societăți între țările exportatoare nete și țările importatoare nete.

4.19. Dacă societățile europene ar fi impozitate în principal pe baza locului în care își vând produsele, ele ar putea, la rândul lor, să își structureze activitățile comerciale într-o manieră prin care costurile să fie suportate în aceeași țară în care sunt realizate vânzările. Acest proces ar putea conduce la un transfer al investițiilor și al locurilor de muncă spre țări consumatoare mari, cum ar fi China și India, crescând pierderile suplimentare de venituri suferite de statele membre. O astfel de abordare trebuie evitată prin asigurarea competitivității europene.

4.20. CESE subliniază necesitatea unui acord global și a punerii în aplicare a oricărui regim nou sau a oricăror norme noi pentru modul de alocare a drepturilor de impozitare între țări. Absența acestor condiții ar conduce la o dublă impunere și, prin urmare, ar reduce investițiile și locurile de muncă.

Bruxelles, 17 iulie 2019.

Președintele
Comitetului Economic și Social European
Luca JAHIER

⁽¹⁷⁾ Dacă întreaga bază impozabilă s-ar baza exclusiv pe vânzări, țării C din exemplul de mai sus i-ar fi alocată o bază impozabilă de 25. Dacă numai profitul rezidual ar fi alocat pe baza componentei de vânzări, baza impozabilă echivalentă pentru țara C ar fi 7,5.

⁽¹⁸⁾ *Future Taxation of Company profits – What to do with Intangibles?* („Impozitarea viitoare a profiturilor societăților – Ce este de făcut în cazul activelor necorporale?”), de Sigurd Næss-Schmidt, Palle Sørensen, Benjamin Barner Christiansen, Vincenzo Zurzolo, Charlotta Zienau, Jonas Juul Henriksen și Joshua Brown, *Copenhagen Economics*, 19 februarie 2019.

Avizul Comitetului Economic și Social European pe tema „Către o economie europeană mai rezilientă și mai durabilă”**(aviz din proprie inițiativă)**

(2019/C 353/05)

Raportor: **Javier DOZ ORRIT**

Decizia Adunării plenare	24.1.2019
Temei juridic	Articolul 32 alineatul (2) din Regulamentul de procedură Aviz din proprie inițiativă
Secțiunea competentă	Secțiunea pentru uniunea economică și monetară și coeziune economică și socială
Data adoptării în secțiune	2.7.2019
Data adoptării în sesiunea plenară	17.7.2019
Sesiunea plenară nr.	545
Rezultatul votului (voturi pentru/voturi împotriva/abțineri)	169/4/6

Preambul

Acest aviz face parte dintr-un pachet de două avize din proprie inițiativă elaborate în paralel de CESE: Către o economie europeană mai rezilientă și mai durabilă și O nouă viziune pentru finalizarea uniunii economice și monetare. Pachetul este conceput ca o contribuție directă la agenda economică a noului Parlament European și a noii Comisii Europene, al căror mandat începe în 2019. Există o nevoie clară de o nouă strategie economică europeană: un discurs pozitiv cu privire la viitoarea dezvoltare a economiei UE la nivel mondial, care să contribuie la consolidarea rezilienței UE în raport cu șocurile economice și la sustenabilitatea – economică, socială și ecologică – a modelului său economic, restaurând astfel încrederea, stabilitatea și prosperitatea comună a tuturor europenilor. Pornind de la progresele înregistrate în ultimii ani, această strategie ar putea pune bazele unei integrări economice, bugetare, financiare, sociale și politice mai strânse, necesară pentru realizarea obiectivelor uniunii economice și monetare europene.

1. Concluzii și recomandări

1.1. Integrarea europeană se află într-un moment de răscruce. Unul din învățămintele trase din recenta criză economică de lungă durată și din cicatricile sociale profunde pe care le-a lăsat în mai multe state membre este că absența convergenței economice și sociale între statele membre și regiuni reprezintă o amenințare la adresa sustenabilității politice a proiectului european și a tuturor beneficiilor pe care le-a adus cetățenilor europeni.

1.2. Având în vedere schimbările climatice antropice și încălcarea mai multor limite ale resurselor planetei noastre, modelul nostru de producție și consum trebuie revizuit. Conformându-se Acordului de la Paris COP 21 și obiectivelor de dezvoltare durabilă ale ONU, UE a stabilit obiectivul de a avea o economie neutră din punct de vedere climatic până în 2050. Pentru a gestiona acest demers, va fi nevoie de un cadru politic cuprinzător și coerent.

1.3. Dezvoltarea unei reziliențe economice și a rezilienței pieței forței de muncă, cu asigurarea durabilității economice, sociale, de mediu și instituțională ar trebui să reprezinte principiul director al politicilor care vor stimula convergența ascendentă și echitatea în tranziția către o economie neutră din punct de vedere climatic (adică în care există un echilibru între emisiile de gaze cu efect de seră și absorbția lor), gestionând în același timp provocările reprezentate de digitalizare și de schimbările demografice.

1.4. Pentru a permite instituirea unor politici economice care să conducă la creșterea rezilienței economice, a pieței forței de muncă și a rezilienței sociale, ar trebui menținut și întărit elanul de consolidare a arhitecturii instituționale a UEM. Ar trebui continuate, chiar dacă numai prin măsuri progresive, demersurile pentru instituirea unei capacități bugetare la nivelul zonei euro, pentru reformarea normelor fiscale actuale în vederea menținerii investițiilor publice în perioadele de încetinire a creșterii economice, pentru stabilirea unui activ comun sigur și pentru finalizarea uniunii bancare și a uniunii piețelor de capital. În plus, ar trebui promovate măsuri de evitare a concurenței fiscale neloiale între statele membre.

1.5. Pentru a reduce vulnerabilitățile sociale și a spori astfel reziliența, trebuie adoptate măsuri eficiente la nivel european și național, cu scopul de a inversa tendința actuală către creșterea inegalităților, atât în ceea ce privește oportunitățile, cât și rezultatele.

1.6. Conceptul de tranziție echitabilă trebuie dezvoltat și aplicat atunci când se dorește atingerea obiectivului unei economii UE neutre din punctul de vedere al emisiilor de dioxid de carbon până în 2050. Acesta presupune asigurarea unei distribuții egale a efectelor politicilor privind clima și gestionarea tranzițiilor pe piața forței de muncă într-un mod prospectiv, cu participarea deplină a partenerilor sociali. O economie durabilă ar trebui să integreze toate cele trei dimensiuni ale durabilității: economică, socială și de mediu.

1.7. Statele membre ar trebui să ia inițiativa punerii în aplicare a Pilonului european al drepturilor sociale prin adoptarea unor inițiative legislative la nivel național și prin asigurarea unei finanțări adecvate. UE ar trebui să contribuie la acest efort financiar în cadrul următorului cadru financiar multianual (CFM) 2021-2027.

1.8. Aceste inițiative ar trebui însoțite de consolidarea competitivității economiei europene, și anume capacitatea acesteia de a-și spori productivitatea și de a crește nivelul de trai în mod durabil, devenind în același timp neutră din punct de vedere climatic, nu în ultimul rând prin intermediul cercetării, al dezvoltării și al competențelor mai multe și mai bune ale forței de muncă.

1.9. Acordul privind amploarea și forma viitorului CFM ar trebui să reflecte imperativele dezvoltării rezilienței și a unei economii durabile.

1.10. Având în vedere interconexiunea dintre diferitele fațete ale unei economii reziliente și durabile, participarea organizațiilor reprezentative ale partenerilor sociali și a societății civile la elaborarea politicilor și la punerea în aplicare a ciclurilor ar trebui să fie plasată pe o bază formală și consolidată ori de câte ori este necesar, la nivel național și european.

1.11. Prin intermediul semestrului european, al CFM 2021-2027 și al altor instrumente legislative și guvernamentale, instituțiile europene și statele membre ar trebui să stabilească un program de acțiune coerent pentru a promova și a consolida principalii factori care promovează reziliența economică în întreaga UE și convergența statelor membre în raport cu acești factori.

2. **O economie europeană mai rezilientă și mai durabilă**

2.1. Dezvoltarea unei reziliențe mai mari la șocuri (economice) reprezintă un obiectiv care a câștigat teren în dezbaterile politice (economice) din UE și, în special, din zona euro. Acest lucru a fost cauzat, nu în ultimul rând, de cicatricile economice, sociale și politice de durată pe care le-au lăsat crizele economice și financiare recente în mai multe state membre ale UE, de anticiparea unor efecte extrem de perturbatoare asupra economiilor și societăților europene, despre care se presupune că vor fi generate de a patra revoluție industrială, dar și de nevoia imperativă de a face față schimbărilor climatice și de a ne adapta nevoile la capacitatea resurselor planetei.

2.1.1. În contextul uniunii economice și monetare (UEM), definiția rezilienței economice propusă de Comisia Europeană se referă la capacitatea unei țări de a rezista în fața unui șoc și de a reveni rapid la potențialul său [creștere economică] după ce intră în recesiune⁽¹⁾.

2.1.2. Raportul celor cinci președinți și Cartea albă a Comisiei privind aprofundarea UEM arată că statele membre din zona euro ar trebui să convergă spre structuri economice și sociale mai reziliente, care ar trebui să „prevină șocurile economice cu efecte semnificative și persistente asupra nivelului veniturilor și al ocupării forței de muncă”, astfel încât să poată reduce fluctuațiile economice, în special recesiunile profunde și extinse.

2.1.3. Cu toate acestea, trebuie remarcat că, deși redresarea rezilienței a unei economii înseamnă evitarea sau tratarea eficientă a efectelor perturbatoare de durată ale unui șoc, având în vedere natura, atât ciclică, cât și structurală a schimbărilor, economiile nu trebuie întotdeauna să revină la starea anterioară șocului (sau la aceeași traiectorie de creștere). De exemplu, apariția celei de-a patra revoluții industriale și tranziția către o economie neutră din punct de vedere climatic ar trebui, fără îndoială, să conducă la modele economice diferite. Este important ca instituțiile politice și actorii sociali să fie pregătiți să acționeze asupra schimbărilor, anticipând consecințele acestora și orientând procesele de transformare.

(1) Comisia Europeană, Notă pentru Eurogrup: Economic resilience in EMU (Reziliența economică în UEM), 13/9/2017.

2.1.4. Economii reziliente din punct de vedere economic pot avea caracteristici diferite. Ele pot avea o vulnerabilitate scăzută la anumite tipuri de șocuri (de exemplu, șocuri macroeconomice sau financiare). Ori de câte ori sunt lovite efectiv de șocuri, economiile reziliente pot atenua impactul acestora prin minimizarea efectelor lor asupra nivelurilor de producție și de ocupare a forței de muncă și/sau își pot reveni rapid prin adaptare. Pentru a spori reziliența pot fi utilizate diferite tipuri de intervenții politice și diferite combinații ale acestora: și anume, pregătirea, prevenirea, protecția, promovarea (schimbării) și politicile de transformare. Existența unor niveluri ridicate ale datoriei publice ca procent din PIB poate crea dificultăți din perspectiva rezilienței. Pe de o parte, aceasta poate fi o sursă de vulnerabilitate la șocuri; pe de altă parte, poate limita reacția statelor membre la șocuri negative.

2.1.5. Reziliența economică poate fi obținută în moduri care au efecte foarte diferite asupra bunăstării diferitelor grupuri din societate. Bunăstarea lucrătorilor depinde în mare măsură de cât de stabile, sigure și echilibrate sunt veniturile și oportunitățile de ocupare a unui loc de muncă. Prin urmare, ar trebui favorizate politicile care promovează atât reziliența economică, cât și pe cea a pieței forței de muncă, aceasta din urmă fiind definită drept capacitatea unei piețe a muncii de a rezista unui șoc economic cu pierderi limitate în ceea ce privește bunăstarea lucrătorilor. Cu toate acestea, creșterea ponderii locurilor de muncă precare atipice în volumul total al locurilor de muncă create reprezintă o dovadă că reziliența economică și cea a pieței forței de muncă nu coincid neapărat. Calitatea ocupării forței de muncă este un factor de reziliență, atât pentru vulnerabilitate, cât și pentru rezistență și redresare.

2.2. Edificarea unei economii europene mai durabile reprezintă în UE un obiectiv de politică. Conform viziunii strategice pe termen lung a Comisiei Juncker pentru o „economie a UE prosperă și modernă, competitivă și neutră din punct de vedere climatic” până în 2050, bazată, printre altele, pe obiectivele de dezvoltare durabilă (ODD) ale ONU, o *„economie durabilă”* ar trebui să fie o economie care să integreze toate cele trei dimensiuni ale durabilității: economică, socială și de mediu.

2.2.1. Definiția generală a sustenabilității economice se referă la capacitatea unei economii de a sprijini un anumit nivel de producție economică pe o perioadă nedeterminată. Aceasta vizează evitarea dezechilibrelor macroeconomice mari. Combinând adesea cele două concepte, de economie durabilă și de sustenabilitate economică, se observă că procesul de coordonare a politicilor economice al UE, în special semestrul european, este în esență destinat să urmărească această din urmă dimensiune, fără a reflecta pe deplin conceptul mai larg al economiei durabile. De exemplu, documentul de reflecție al Comisiei „Către o Europă durabilă până în 2030” arată că „[b]ugetele sănătoase și economiile moderne reprezintă elemente esențiale; progresele înregistrate pentru a dispune de politici bugetare solide și a pune în aplicare reformele structurale au redus nivelurile datoriei și au stimulat crearea de locuri de muncă” (2).

2.2.2. Criza și gestionarea sa politică au determinat un regres semnificativ în termeni de coeziune socială, cu consecințe politice negative. Sustenabilitatea socială a fost amenințată din cauza inegalităților din ce în ce mai mari ale oportunităților și ale rezultatelor, care pot fi observate în multe țări europene și în alte țări avansate, dar și la nivel mondial, unele părți din societate fiind neglijate. O inegalitate mai mare înseamnă și o vulnerabilitate mai mare la șocuri, care este contrară unei reziliențe mai mari. Inegalitatea de avere este, de asemenea, contrară sustenabilității economice, deoarece reduce productivitatea capitalului reinvestit și eficiența societății. Incapacitatea de a contracara cauzele acestor inegalități a fost asociată, în multe cazuri, cu reacțiile politice observate în multe țări împotriva partidelor politice tradiționale și a agendei lor pro-UE.

2.2.3. Sustenabilitatea socială se confruntă cu presiuni suplimentare din cauza celei de-a patra revoluții industriale și a schimbărilor pe care aceasta le aduce în ceea ce privește munca și bunăstarea în Europa și în alte părți ale lumii.

2.2.4. Odată cu epuizarea nechibzuită a resurselor naturale și de mediu, modelul actual de producție și consum depășește mai multe dimensiuni ale limitelor resurselor planetei (schimbările climatice, biodiversitatea, oceanele, poluarea etc.) și reprezintă o amenințare existențială pentru generațiile viitoare.

2.2.5. Dezvoltarea durabilă din punct de vedere social și al mediului ar presupune, așadar, să se rămână în „spațiul sigur și echitabil al umanității” (3), oferindu-se o bază socială adecvată tuturor membrilor societății și în același timp rămânând în limitele resurselor planetei. Pentru aceasta, este necesară o revizuire fundamentală a modelului actual de producție și consum („modelul de creștere”), bazat pe „creșterea durabilă” (4). Această viziune deschide calea către o schimbare structurală a economiei europene, stimulând creșterea durabilă și ocuparea forței de muncă.

(2) Document de reflecție pe tema „Către o Europă durabilă până în 2030” (2019).

(3) Raworth (2017).

(4) JO C 228, 5.7.2019, p. 37.

2.2.6. În lumina celor de mai sus și, de asemenea, în conformitate cu avizul CESE NAT/542 ⁽⁹⁾, trăsătura durabilă a creșterii înseamnă că ea nu ar trebui să se bazeze doar pe cantitate, ci și – chiar într-o mai mare măsură – pe calitate, ceea ce înseamnă o creștere care: (i) se bazează pe o energie curată și pe utilizarea responsabilă a materialelor fără a exploata mediul înconjurător și forța de muncă; (ii) se bazează pe un flux închis de venituri care circulă între gospodării, întreprinderi, bănci, autorități publice și sectorul comercial, depășind blocajele actuale din cauza fragmentării financiare, care să funcționeze într-o manieră socială și ecologică; (iii) oferă condiții de trai echitabile prin satisfacerea nevoilor tuturor persoanelor în limitele resurselor planetei; (iv) ține seama de munca neremunerată a îngrijitorilor - în principal a femeilor; (v) asigură măsurarea creșterii economice nu numai prin fluxuri anuale, ci și din perspectiva avuției acumulate și a distribuției ei.

Toate aceste caracteristici lipsesc în mod esențial din modelul actual.

2.3. O economie durabilă are caracteristici care promovează reziliența, în măsura în care sustenabilitatea economică reduce riscurile asociate dezechilibrelor macroeconomice și financiare.

2.4. Tranziția către o economie durabilă și integrarea sustenabilității economice, sociale și de mediu vor necesita cu siguranță schimbări profunde, care pot fi caracterizate drept un șoc intens și de lungă durată, dar care a fost totuși prevăzut. Reziliența față de această tranziție va necesita măsuri care să faciliteze și să promoveze adaptabilitatea economiilor, a societăților și a persoanelor la noul model. În acest sens, capacitatea de a demonstra reziliență va facilita tranziția echitabilă către o economie durabilă.

2.5. Un concept și un cadru politic global și integrat în ceea ce privește durabilitatea trebuie, de asemenea, să țină seama de alte două tendințe majore care vor contura viitorul economiei și al pieței europene a forței de muncă: pe de o parte, o societate în curs de îmbătrânire și schimbarea demografică și, pe de altă parte, schimbarea modelelor de globalizare care, pe lângă reducerea multilateralismului, includ, de asemenea, fluxuri de migrație mai puternice.

2.6. Performanțele țărilor europene în timpul ultimei crize au fost foarte diverse din punctul de vedere al conceptului de reziliență. Impactul economic și social al crizei a variat de la un stat membru la altul. Aproape toate statele membre au suferit scăderi semnificative ale PIB-ului; în mai multe cazuri, recesiunea a avut ca rezultat pierderi majore de locuri de muncă pentru diferite perioade. Pentru a trage învățăminte adecvate din marea recesiune, care să contribuie la consolidarea rezilienței și a durabilității economiei și societăților europene, este necesar să se analizeze factorii structurali de vulnerabilitate și capacitatea de redresare, precum și politicile care au fost aplicate (austeritate extremă începând cu 2010 și flexibilitate selectivă din 2014). Acest lucru trebuie realizat utilizând nu numai principalele variabile economice, ci și indicatorii sociali și de mediu.

3. **Cele două mari tranziții**

3.1. ***Către o economie ecologică și neutră din punct de vedere climatic***

3.1.1. Tranziția către o economie verde și decarbonizată în Europa este aliniată la două cadre internaționale: obiectivele de dezvoltare durabilă ale ONU (ODD) și Acordul de la Paris COP21. Obiectivele de dezvoltare durabilă reprezintă o agendă globală cuprinzătoare. Statele membre ale UE au început să transpună obiectivele de dezvoltare durabile internaționale în strategiile și obiectivele naționale privind durabilitatea. În special, ODD 7 (asigurarea accesului tuturor la energie la prețuri accesibile, din surse sigure, durabile și moderne), ODD 12 (asigurarea unor modele de consum și de producție durabile) și ODD 13 (privind acțiuni concrete pentru combaterea schimbărilor climatice) definesc obiective strategice bazate pe principiul distribuției echitabile a răspunderii.

3.1.2. Contribuțiile stabilite la nivel național (CSN) aduse de semnatarii Acordului de la Paris stabilesc obiectivele strategice la nivel de țară. Prima evaluare la nivel global efectuată în cadrul COP24 din Katowice indică în mod clar că ambițiile politicii climatice trebuie să crească în continuare.

3.1.3. În noiembrie 2018, Comisia Europeană și-a lansat viziunea pe termen lung „O planetă curată pentru toți – O viziune europeană strategică pe termen lung pentru o economie prosperă, modernă, competitivă și neutră din punctul de vedere al impactului asupra climei”. Pe această bază, UE va adopta și își va prezenta angajamentele privind politica în domeniul climei până la începutul anului 2020 în cadrul Convenției-cadru a Națiunilor Unite asupra schimbărilor climatice (CCONUSC), astfel cum s-a solicitat în Acordul de la Paris, și ar trebui să țină seama de aspectele prezentate în cele ce urmează.

3.1.4. Ecologizarea economiilor necesită o combinație coerentă specifică fiecărei țări între politicile macroeconomice, industriale, sectoriale și din domeniul muncă. Scopul este de a se crea locuri de muncă decente de-a lungul întregului lanț de aprovizionare, creând numeroase oportunități de ocupare a unui loc de muncă.

3.1.5. Dezvoltarea durabilă trebuie abordată în mod coerent în toate domeniile de politică. Un astfel de cadru de politică necesită acorduri instituționale care să fie puse în aplicare pentru a asigura participarea tuturor părților interesate relevante la toate nivelurile, în parte bazându-se pe o gamă echilibrată de forme de proprietate (publică, privată, comunitară și cooperativă). Este necesară și coordonarea europeană a politicilor naționale care asigură un nivel ridicat de convergență între statele membre. Efectele asupra ocupării forței de muncă rezultate dintr-o schimbare a modelului economic trebuie abordate pe baza unei tranziții echitabile, concretizate printr-un dialog social și cu societatea civilă care să coreleze nivelurile național și european.

(9) JO C 143, 22.5.2012, p. 39.

3.2. **Către o economie digitală**

3.2.1. Digitalizarea și automatizarea pot avea atât efecte pozitive, cât și negative asupra economiei și societății. Pe de o parte, ele prezintă un mare potențial de creștere a productivității, în special în sectoarele serviciilor, unde aceasta este de obicei scăzută, precum și de descentralizare a activităților de inovare în locuri mai periferice.

3.2.2. Pe de altă parte, au potențialul de a înlocui lucrătorii, în special în sarcinile de rutină care nu necesită aptitudini cognitive. Revoluțiile tehnologice din trecut nu au dus niciodată la un șomaj masiv permanent, deoarece vechile locuri de muncă desființate au fost înlocuite cu altele noi, dar este puțin probabil ca tranziția să se desfășoare fără probleme sau să fie nedureroasă, fără eforturi de ajustare.

3.2.3. Politicile publice din domeniul educației pot reforma sistemele de învățământ astfel încât să le ofere absolvenților competențe care să le sporească imunitatea la schimbările tehnologice și să le permită să devină mai adaptabili pe parcursul carierei lor, pentru a participa în mod activ la piața forței de muncă.

3.2.4. Politicile publice pot, de asemenea, să orienteze progresele tehnologice în direcțiile care le minimizează impactul negativ asupra ocupării forței de muncă.

4. **Baze ale unui model economic rezilient și durabil și o strategie politică pentru realizarea acestuia**

4.1. Pentru a crea o reziliență economică compatibilă cu cea a pieței forței de muncă și cu reziliența socială, va trebui să dezvoltăm o multitudine de instrumente de pregătire, prevenire, protecție, promovare (a schimbării) și transformare, care să fie utilizate în funcție de intensitatea și de durata provocărilor cu care se confruntă economiile.

4.2. În cazul UEM, ar trebui evitată acumularea riscurilor, care s-a dovedit, în timpul ultimei crize, capabilă să genereze perturbări mari. În acest scop, „procedura privind dezechilibrele macroeconomice” a reprezentat un pas în direcția cea bună. Totuși, acestea prezintă încă multe asimetrii în ceea ce privește modul în care abordează diferite dezechilibre (de exemplu, deficitele de cont curent față de excedente) și nu generează recomandări obligatorii de ajustare, în special pentru statele membre care înregistrează excedente de cont curent foarte mari. Prin urmare, această procedură trebuie adaptată.

4.2.1. În mod similar, ar trebui evitate divergențele mari între rata inflației și cea a salariilor nominale. Ca regulă generală utilă pentru coordonarea în zona euro, ar trebui ca salariile nominale să crească în concordanță cu suma dintre rata-țintă a inflației stabilită de BCE și rata creșterii productivității la nivel sectorial. Politicile industriale ar trebui să promoveze creșterea continuă a productivității în statele membre mai sărace, pentru a promova convergența. Astfel de evoluții ar putea, de asemenea, să atenueze divergențele nominale dintre statele membre din zona euro, crescând astfel eficacitatea politicii monetare.

4.3. O reziliență economică compatibilă cu reziliența forței de muncă ar necesita, de asemenea, ca – în loc de a pune toată povara ajustării șocurilor pe piața forței de muncă – politicile macroeconomice, în special politicile fiscale, să aibă spațiu suficient pentru a fi active în vederea combaterii impactului șocurilor, în special al recesiunilor care afectează preponderent anumite state membre. Stabilirea capacității fiscale la nivelul zonei euro ar fi cea mai eficace modalitate de a face acest lucru, deși o soluție ar putea fi, de asemenea, extinderea domeniului de aplicare al politicilor fiscale naționale. Politicile fiscale cu o capacitate mai mare de stabilizare a economiilor naționale la nivelul de activitate corespunzător ocupării integrale a forței de muncă ar facilita, de asemenea, constituirea unor rezerve fiscale durabile.

4.4. Funcționarea adecvată a stabilizatorilor automați și a sistemelor de protecție socială reprezintă factori care întăresc reziliența economică. Pentru ca acțiunile lor să fie compatibile cu finanțele publice sustenabile, sistemele fiscale ale statelor membre trebuie să furnizeze resurse suficiente. Impozitarea corectă reprezintă, de asemenea, un factor esențial de reziliență.

4.5. Un mediu de afaceri favorabil investițiilor și inovării, funcționarea adecvată a piețelor financiare și creșterea capacității de partajare a riscurilor financiare reprezintă factori care întăresc reziliența economiei. În conformitate cu avizul său anterior pe tema „Promovarea întreprinderilor inovatoare și cu rată înaltă de creștere”⁽⁶⁾, CESE consideră că trebuie promovate politici care să stimuleze acești factori. Acesta este motivul pentru care a susținut inițiativele Comisiei privind uniunea bancară și uniunea piețelor de capital (UPC). CESE depășește însă aceste granițe și consideră că ar trebui să se țină seama și de conceptul de sustenabilitate în cadrul sistemului financiar, astfel cum s-a exprimat în avizul său pe tema planului de acțiune al Comisiei privind finanțarea creșterii durabile⁽⁷⁾.

⁽⁶⁾ JO C 75, 10.3.2017, p. 6.

⁽⁷⁾ JO C 62, 15.2.2019, p. 73.

4.6. Politicile care facilitează trecerea la economia digitală și la un model neutru din punct de vedere climatic și durabil din punct de vedere al mediului ar trebui, de asemenea, să garanteze că aceste tranziții sunt echitabile. O tranziție echitabilă nu ar trebui să reprezinte un „accesoriu” pentru politicile privind schimbările climatice sau digitalizarea; ea trebuie să constituie parte integrantă a cadrului politicii de dezvoltare durabilă. Politicile de tranziție echitabilă ar trebui să se axeze pe corectarea efectelor distributive negative (care sunt degresive) ale măsurilor de politică în domeniul climei (în măsura în care acestea par să reprezinte o povară relativ mai mare pentru grupurile cu venituri mai mici), să se concentreze asupra gestionării active a tranzițiilor de pe piața forței de muncă și ar trebui, de asemenea, să se ocupe de aspectele legate de dezvoltarea regională (de exemplu, regiunile vulnerabile din punct de vedere economic, care depind în mare măsură de industriile energointensive).

4.6.1. Tranziția echitabilă are două dimensiuni principale: una referitoare la „rezultate” (noul model de ocupare a forței de muncă și noul peisaj social într-o economie decarbonizată) și una referitoare la „proces” (modul în care ajungem la destinație). „Rezultatul” ar trebui să constea în locuri de muncă decente pentru toți într-o societate favorabilă incluziunii, cu eradicarea sărăciei. Procesul, modul în care ajungem la destinație, ar trebui să se bazeze pe o tranziție gestionată printr-un dialog social cu semnificație pentru toate nivelurile, pentru a se garanta că partajarea sarcinilor este echitabilă și că nimeni nu este lăsat în urmă.

4.7. În centrul strategiilor de consolidare a rezilienței, care să conducă la o transformare echitabilă a modelului nostru economic în raport cu provocările iminente, trebuie să existe strategii pentru investiții, inclusiv investiții publice în competențe și în sistemele de învățământ – sau investiții sociale, în sens mai larg – și în tehnologiile care promovează durabilitatea mediului.

4.7.1. Pentru a face față efectelor digitalizării, se impune dezvoltarea unor competențe și abilități care să le permită indivizilor să îndeplinească sarcini cognitive în afara rutinei, precum și a capacității de a-și reinnoi competențele pe tot parcursul vieții. Având în vedere că s-a dovedit că inegalitățile existente (și cele în creștere) influențează în mare măsură performanța academică a studenților, este important să fie puse în aplicare strategii de investiții sociale pentru a se garanta că nimeni nu este lăsat în urmă.

4.7.2. Trebuie intensificate investițiile publice și private în viitoarea economie neutră din punct de vedere climatic, pentru a atinge obiectivele UE actualizate la un nivel superior de reducere a emisiilor pentru 2030, și va fi necesară o schimbare radicală pentru a atinge obiectivul privind neutralitatea emisiilor de dioxid de carbon până în 2050, în conformitate cu obiectivele de la Paris, astfel cum s-a recunoscut în comunicarea Comisiei [COM(2018) 773 final]. Investițiile în energia din surse regenerabile realizate de către UE-27 în 2017 au reprezentat doar 50 % din nivelul atins în 2011 și cu 30 % mai puțin decât în 2016 ⁽⁸⁾. Scăderea persistentă a investițiilor în domeniul energiei din surse regenerabile în Europa este, de asemenea, în contrast cu nivelul ridicat al subvențiilor pentru combustibilii fosili care există încă în statele sale membre. Problema nu o reprezintă doar investițiile insuficiente: alocarea resurselor existente este, de asemenea, disfuncțională. Pentru a inversa aceste tendințe negative sunt necesare obiective clare ale politicilor și un cadru de politici mai coerent. În orice caz, sfârșitul erei combustibililor fosili în Europa trebuie să fie însoțit de investițiile necesare pentru a asigura protecția lucrătorilor săi, a crea noi locuri de muncă și a sprijini dezvoltarea locală. Procesele de tranziție trebuie să fie negociate cu partenerii sociali și cu organizațiile societății civile și să fie legate de transparență și de politici eficiente de comunicare.

4.8. Interpretările actuale ale noțiunii de competitivitate se concentrează asupra costurilor, în primul rând asupra costurilor cu forța de muncă, dar considerând și cheltuielile cu energia ca fiind un factor. Menținerea competitivității se axează, în general, pe evoluția costului unitar al muncii. Elementele calitative ale competitivității ar trebui să capete importanță în ceea ce privește productivitatea muncii, productivitatea resurselor și eficiența energetică, și ar trebui să fie luate în considerare și de consiliile naționale pentru productivitate.

4.9. Astfel, un obiectiv important ar trebui să fie integrarea mecanismului european de guvernare macroeconomică în adoptarea unei abordări cuprinzătoare și integrative a conceptului de „economie durabilă”, care să includă indicatori sociali și de mediu în procesul semestrului, consolidând astfel atât reziliența, cât și sustenabilitatea.

5. Instrumentele de guvernare și politica economică – la nivelul UE și al statelor membre – pentru a evolua către o economie mai rezilientă și mai durabilă

5.1. Importanța investițiilor, în special a investițiilor publice, pentru promovarea adaptării la procesele iminente de tranziție, dar și a politicilor fiscale, pentru stimularea absorbției șocurilor, arată că este imperativ să se creeze spațiu pentru politicile fiscale în acest scop la nivel european și național. UE ar trebui să își stabilească obiectivul de a atinge în scurt timp nivelul investițiilor existent înainte de criză. Acest lucru ar presupune eliminarea decalajului în materie de investiții și, prin urmare, creșterea investițiilor cu două până la trei puncte procentuale din PIB sau aproximativ cu 300 miliarde EUR anual pentru UE-28 ⁽⁹⁾.

⁽⁸⁾ Frankfurt School-UNEP-BNEF (2018).

⁽⁹⁾ How to close the European investment gap? („Cum se poate elimina decalajul în materie de investiții din Europa?”), Michael Dauderstädt, Friedrich Ebert Stiftung.

5.2. Pentru a consolida componenta bugetară „venituri” și a asigura resurse financiare suficiente în UE și în statele membre, trebuie intensificate eforturile de combatere a fraudelor fiscale, a evitării obligațiilor fiscale, a spălării banilor, a paradisurilor fiscale și a concurenței fiscale neloiale între statele membre. Fără a aduce atingere sprijinirii inovării, statele membre ar trebui să fie de acord să coordoneze acțiunile la nivelul UE, cu scopul de a îndemna giganții digitali să plătească o cotă echitabilă din impozit fiecărui stat membru în care realizează profituri.

5.3. Sistemul de guvernare economică al UE, inclusiv arhitectura UEM, trebuie îmbunătățit pentru a evita încetinirea creșterii economice și împovărarea politicilor bugetare naționale cu sarcini pe care nu le pot gestiona și pe care nu ar trebui să le gestioneze.

5.4. Crearea unei capacități fiscale suficient de mari la nivelul zonei euro pentru a asigura stabilizarea în cazul unor șocuri ar fi opțiunea cea mai dezirabilă, procesul părând însă că a stagnat pentru moment.

5.5. Și menținerea domeniului de aplicare al protecției investițiilor publice la nivelul național, în special în timpul recesiunilor, ar trebui să fie printre primele priorități. Fără a aduce atingere menținerii sustenabilității finanțelor publice, actualele reguli fiscale ale UE ar putea fi modificate sau interpretate într-un mod care să excludă investițiile publice, în special investițiile sociale și investițiile în proiecte de mediu, de la calcularea deficitelor ⁽¹⁰⁾.

5.6. Uniunea bancară trebuie completată cu instituirea unui sistem european de asigurare a depozitelor și cu un mecanism comun de sprijin bugetar pentru mecanismul unic de rezoluție. CESE își exprimă din nou îngrijorarea cu privire la obstacolele pe care mai multe guverne le pun în calea finalizării acestor două proiecte, esențiale pentru protejarea stabilității financiare și, în cele din urmă, a investițiilor private în zona euro și care sunt strâns legate de creșterea rezilienței.

5.7. Ar trebui să fie stabilit un activ comun și sigur, să fie redusă fragmentarea financiară prin stimularea uniunii piețelor de capital, să fie sprijinit potențialul politicii monetare și atenuată legătura dintre bănci și entități suverane prin înlocuirea obligațiunilor guvernamentale naționale în bilanțurile băncilor. Această ultimă măsură ar deschide și calea către reformele necesare, dar până în prezent dificile din punct de vedere politic, care vor aprofunda în mod semnificativ UEM. Țările care nu aparțin zonei euro ar putea participa la un program comun pentru active sigure. Autoritățile monetare și cele responsabile de politica economică europeană ar trebui să ia în considerare situația lor, pentru a asigura reziliența întregului sistem financiar european.

5.8. Semestrul european ar trebui să includă o dezvoltare mai pronunțată și mai coerentă a rezilienței în vederea unei convergențe și a unei sustenabilități ascendente în toate etapele, de la analiza anuală a creșterii (care ar putea deveni o analiză anuală a creșterii și durabilității) până la programele naționale de reformă și la recomandările specifice fiecărei țări.

5.9. Există mulți factori care afectează reziliența economică și care sunt esențiali pentru funcționarea UEM. Prin intermediul semestrului european, al CFM 2021-2027 și al altor instrumente legislative și guvernamentale, instituțiile europene și statele membre ar trebui să stabilească un program de acțiune coerent, care să promoveze și să consolideze principalii factori de stimulare a rezilienței economice în întreaga UE și convergența statelor membre în raport cu acești factori.

5.10. În concluzie, CESE consideră că într-un program de acțiune ar trebui incluși următorii factori de reziliență esențiali:

- (a) consolidarea stabilității financiare: creșterea capacității financiare a Mecanismului european de stabilitate (MES), promovarea unei politici fiscale europene care să includă armonizarea fiscală, facilitarea autonomiei fiscale a statelor membre și instituirea unor mecanisme eficiente de combatere a fraudei fiscale;
- (b) finalizarea uniunii monetare prin extinderea obiectivelor BCE, crearea unei trezorerii europene unice, înzestrată cu competența de a emite titluri de creanță, și îmbunătățirea și democratizarea guvernării zonei euro;
- (c) creșterea productivității economiilor europene, prin focalizarea atenției pe factorii esențiali cum ar fi investițiile (publice și private), cercetarea, educația și formarea profesională, îmbunătățirea gestionării întreprinderilor și participarea lucrătorilor;

⁽¹⁰⁾ JO C 262, 25.7.2018, p. 28 și Avizul CESE pe tema „Politica economică a zonei euro”, JO C 159, 10.5.2019, p. 49.

- (d) piețele forței de muncă și calitatea ocupării forței de muncă: consolidarea negocierilor colective și a dialogului social, asigurarea funcționării cu eficacitate a stabilizatorilor automați și conceperea unor politici active de ocupare a forței de muncă mai multe și mai bune. Instituirea unui ajutor european de șomaj (în completarea sistemelor naționale) ar putea fi un instrument de reziliență economică paneuropeană care ar consolida și coeziunea politică a Uniunii. Solicităm instituțiilor europene să studieze fezabilitatea finanțării sale în cadrul financiar multianual pentru perioada 2021-2027;
- (e) promovarea coeziunii sociale și înaintarea către o societate mai incluzivă, prin aplicarea Pilonului european al drepturilor sociale, cu o finanțare adecvată; și
- (f) promovarea creării unor medii favorabile pentru investițiile realizate de întreprinderi și îmbunătățirea finanțării companiilor, finalizarea de urgență a uniunii piețelor de capital (UPC) și a uniunii bancare, inclusiv a unui sistem european de asigurare a depozitelor (EDIS).

5.11. BCE, împreună cu majoritatea celor mai importante bănci centrale din lume, va trebui probabil să-și continue politicile monetare „neconvenționale”, atât timp cât estimările privind inflația rămân sub nivelul țintă. Ar trebui să se ia în considerare, de asemenea, finanțarea directă a investițiilor în proiecte ecologice și de tranziție digitală.

5.12. Viitorul cadru financiar multianual ar trebui să reflecte ambiția dezvoltării unei economii reziliente și durabile. Propunerea Comisiei pentru CFM 2021-2027 nu va mobiliza resurse suficiente pentru a consolida următorii factori de reziliență: investițiile și noua funcție de stabilizare a investițiilor; politicile de coeziune care favorizează convergența economică și socială între statele membre; politicile de coeziune socială interne înscrise în cadrul Pilonului european al drepturilor sociale; tranzițiile echitabile în favoarea cărora pledează prezentul aviz. CESE reiterează solicitarea din avizul său privind cadrul financiar multianual după 2020 ⁽¹⁾, și anume ca mijloacele financiare disponibile în următorul CFM să ajungă la 1,3 % din VNB-ul UE-27. Propunerea de reducere a finanțării politicilor de coeziune – cu 10 % față de actualul CFM, în cadrul propunerii de CFM a Comisiei Europene – pare total inacceptabilă, având în vedere necesitatea de a consolida politicile-cheie de stimulare a rezilienței și a durabilității.

5.12.1. Pentru a facilita tranziția către o economie durabilă ar trebui să fie disponibile resurse financiare dedicate (de exemplu, un „fond pentru o tranziție echitabilă”), în conformitate cu propunerea Parlamentului European din 2018 privind crearea unui fond cu o alocare de 4,8 miliarde EUR.

5.12.2. Politica structurală și de coeziune a UE ar trebui integrată de-a lungul paradigmei „economie durabilă”. Deși atenuarea schimbărilor climatice (și adaptarea la acestea) se numără printre prioritățile existente în cadrul finanțării din fondurile structurale și de investiții europene (ESI), acest obiectiv este susținut în principal prin finanțarea destinată surselor regenerabile și eficienței energetice. Aceasta nu este încă integrată la nivel general în sensul sprijinirii tranziției către o economie neutră din punct de vedere climatic și nu există priorități dedicate exclusiv *tranzițiilor echitabile*.

5.12.3. CESE își exprimă îngrijorarea că finanțarea, prin intermediul BEI și al Fondului european pentru investiții strategice (FEIS), a proiectelor care utilizează energie produsă pe bază de combustibili fosili este mai mare decât cea pentru proiectele care utilizează energie curată. Deși finanțarea pentru infrastructura de gaze se acordă pentru o „energie care face puntea” între energia de origine fosilă și energia curată, este necesar să se aplice obiective mai stricte în materie de emisii.

5.12.4. Politicile de subvenționare ale UE și ale statelor membre trebuie să fie în concordanță cu obiectivul de asigurare a neutralității climatice până în 2050. Toate subvențiile pentru activități economice care afectează realizarea acestui obiectiv sau care dăunează mediului în alte moduri ar trebui eliminate cât mai rapid posibil.

5.13. Având în vedere tipul de măsuri și amploarea eforturilor necesare pentru a gestiona crearea unei economii mai reziliente și mai durabile, este indispensabil ca partenerii sociali și alte organizații ale societății civile reprezentative să se implice în modelarea căilor către o tranziție echitabilă și către reziliență. Consolidarea participării lucrătorilor și a democrației la locul de muncă ar putea contribui la o mai mare adaptabilitate și reziliență la nivel industrial. Este vorba de un factor de reziliență care, la rândul său, consolidează alți factori cu care se corelează pozitiv în funcționarea întreprinderilor și a economiei: productivitatea, capacitatea de inovare, calitatea locurilor de muncă etc. Cooperativele de lucrători pot oferi și un model puternic de democrație în cadrul întreprinderii, bazat pe interesul comun și pe solidaritate și ancorat în nivelul local.

⁽¹⁾ JO C 440, 6.12.2018, p. 106.

5.1.3.1. Pe de altă parte, participarea lucrătorilor este esențială pentru succesul tranzițiilor ecologice și digitale. Trebuie să fie utilizate instrumentele existente pentru favorizarea participării lucrătorilor și a democrației în cadrul întreprinderilor. Partenerii sociali și instituțiile europene trebuie să se asigure că astfel de instrumente există în toate țările UE și că prin ele sunt stabilite legături cu procedurile de dialog social care promovează tranziții echitabile. Orientările OIM din 2015 privind o tranziție echitabilă ⁽¹²⁾ oferă un set de instrumente practice pentru guverne și partenerii sociali în ceea ce privește gestionarea acestui proces de transformare.

Bruxelles, 17 iulie 2019.

Președintele
Comitetului Economic și Social European
Luca JAHIER

⁽¹²⁾ Guidelines for a just transition towards environmentally sustainable economies and societies for all (Orientările OIM pentru o tranziție echitabilă către economii și societăți sustenabile din punct de vedere ecologic pentru toți), Organizația Internațională a Muncii (OIM).

Avizul Comitetului Economic și Social European pe tema „O nouă viziune pentru finalizarea uniunii economice și monetare”**(aviz din proprie inițiativă)**

(2019/C 353/06)

Raportoare: **Judith VORBACH**

Decizia Adunării plenary	24.1.2019
Temei juridic	Articolul 32 alineatul (2) din Regulamentul de procedură Aviz din proprie inițiativă
Secțiunea competentă	Secțiunea pentru uniunea economică și monetară și coeziune economică și socială
Data adoptării în secțiune	2.7.2019
Data adoptării în sesiunea plenară	17.7.2019
Sesiunea plenară nr.	545
Rezultatul votului (voturi pentru/voturi împotriva/abțineri)	159/2/9

Preambul

Acest aviz face parte dintr-un pachet de două avize din proprie inițiativă elaborate în paralel de CESE, intitulate: „Către o economie europeană mai rezilientă și mai durabilă” și „O nouă viziune pentru finalizarea uniunii economice și monetare”. Pachetul este conceput ca o contribuție directă la agenda economică a noului Parlament European și a noii Comisii Europene, al căror mandat începe în 2019. Este în mod clar nevoie de o nouă strategie economică europeană: un discurs pozitiv cu privire la viitoarea dezvoltare a economiei UE la nivel mondial, care să contribuie la consolidarea rezilienței UE la șocurile economice și la sustenabilitatea – economică, socială și ecologică – a modelului său economic, restaurând astfel încrederea, stabilitatea și prosperitatea comună a tuturor europenilor. Pornind de la progresele înregistrate în ultimii ani, această strategie ar putea pune bazele unei integrări economice, bugetare, financiare, sociale și politice mai strânse, necesară pentru realizarea obiectivelor uniunii economice și monetare (UEM) europene.

CESE a emis un aviz cu privire la finalizarea UEM și în anul 2014, în care a propus o structură compartimentată, bazată pe un pilon monetar și financiar, un pilon economic, un pilon social și un pilon politic. Au fost adoptate noi avize cu privire la fiecare dintre acești piloni. Structura pe patru piloni se păstrează și în prezentul proiect de aviz, pentru a oferi o imagine de ansamblu a progreselor și deficiențelor UEM și pentru a propune o listă de recomandări vizând o uniune monetară puternică, incluzivă și rezilientă, care va fi înaintată noii Comisii și Parlamentului European. În ansamblu, CESE solicită instituțiilor europene și guvernelor naționale eforturi mai ambițioase în vederea realizării de progrese reale în cadrul reformei UEM, având ca scop realizarea unei Uniuni mai bine integrate, mai democratice și mai dezvoltate din punct de vedere social.

1. Concluzii și recomandări

1.1. Cu toate că au fost parcurse etape majore în procesul de finalizare a UEM, sunt încă necesare îmbunătățiri considerabile pentru fiecare dintre cei patru piloni constitutivi. Este un proces care necesită un echilibru bine gândit, întrucât neglijarea unuia sau a mai multor piloni ar putea crea un dezechilibru periculos. De asemenea, trebuie să se aibă mereu în vedere provocările cauzate de schimbările climatice. Există o interdependență între piloni, care face ca, de exemplu, o proiectare care ține cont de dimensiunea socială a pilonului economic să contribuie și la dezvoltarea pilonului social și invers. Clasificarea unora dintre măsurile concrete este variabilă.

1.2. Cu toate că finalizarea UEM reprezintă obiectivul primordial, neînțelegerile dintre statele membre în ceea ce privește direcția de urmat limitează noile progrese. Perspectivele conjuncturale tulburi sunt amplificate de incertitudini geopolitice și de Brexitul iminent. Alte provocări majore sunt reprezentate de divergența dintre statele membre, distribuirea inegală a veniturilor și a bogăției, criza schimbărilor climatice și evoluțiile demografice preconizate.

1.3. Reziliența la crize este o condiție necesară, dar nu suficientă pentru finalizarea UEM. În egală măsură este importantă o viziune pozitivă, după cum reflectă articolul 3 din Tratatul privind Uniunea Europeană. Cu privire la situația actuală, CESE recomandă următoarele priorități: creștere durabilă și favorabilă incluziunii, reducerea inegalităților, convergență ascendentă, asigurarea creșterii productivității și competitivității în sensul obiectivelor strategiei Europa 2020, un mediu favorabil întreprinderilor și investițiilor, locuri de muncă de calitate și remunerare adecvată, combaterea sărăciei și a excluziunii sociale, finanțe publice stabile și orientate către sustenabilitate, un sector financiar stabil și atingerea obiectivelor de dezvoltare durabilă pentru 2030 și a obiectivelor Acordului de la Paris privind schimbările climatice.

1.4. În ceea ce privește pilonii care constituie UEM, CESE are următoarele recomandări:

1.4.1. Un pilon monetar și financiar stabil ca bază pentru dezvoltarea economiei în ansamblu

- BCE: consolidarea rolului său stabilizator și păstrarea independenței acesteia;
- măsuri ferme în vederea finalizării uniunii bancare și a piețelor de capital, cu următoarele priorități: stabilizare pentru construirea încrederii, o reglementare eficientă, un raport echilibrat între partajarea riscurilor și reducerea riscurilor pentru evitarea unei noi poveri suplimentare asupra bugetelor publice în caz de criză, luarea în considerare a impactului social al reglementării, integrarea obiectivelor climatice, protecția consumatorilor;
- uniunea bancară: asigurarea mecanismului unic de rezoluție și implementarea sistemului european de asigurare a depozitelor (EDIS), reluarea dezbaterii cu privire la reforma structurală și la sectorul bancar paralel;
- uniunea piețelor de capital: stabilirea priorităților, respectiv îmbunătățirea supravegherii, crearea unei agenții de rating a UE, active sigure, măsuri aliniate în domeniul normelor privind insolvența;
- consolidarea rolului internațional al monedei euro, pe baza unei UEM stabile, puternice din punct de vedere economic și echilibrate din punct de vedere social.

1.4.2. Un pilon economic puternic ca bază pentru bunăstare și progres social

- dezvoltarea pilonului economic pentru asigurarea unui echilibru între state și pentru stimularea creșterii, productivității și competitivității;
- echilibru în ceea ce privește măsurile în materie de cerere și ofertă, ceea ce în prezent înseamnă consolidarea sectorului cererii printr-o integrare mai bună a tabloului de bord social în semestrul UE, consolidarea sistemelor tarifare și a autonomiei partenerilor sociali, implementarea rapidă a Autorității Europene a Muncii, precum și a „regulii de aur privind investițiile” într-un mod care să nu pună în pericol stabilitatea financiară și fiscală pe termen mediu;
- crearea unei capacități fiscale la nivelul zonei euro, finanțată printr-un titlu comun de datorie și prin condiționarea plăților de consolidarea structurii socioeconomice. Propunerile actuale trebuie privite doar ca primi pași;
- măsuri de combatere a concurenței fiscale neloiale și de prevenire a fraudei și evaziunii fiscale.

1.4.3. Aplicarea pilonului social ca bază pentru progresul pe plan social și progresul societății în general

- standarde sociale minime în statele membre, cu un nivel ridicat de protecție;
- încercarea de a găsi echilibrul just între o bază economică solidă și o puternică dimensiune socială;
- extinderea dezbaterii cu privire la crearea funcțiilor de ministru european al finanțelor și de ministru european al afacerilor sociale și al muncii.

1.4.4. Un pilon politic ca temelie a democrației, solidarității și unității

- îmbunătățirea participării Parlamentului European, precum și a partenerilor sociali și a altor organizații ale societății civile la deciziile centrale în materie de politică socială și economică;

- acțiuni solidare și adecvate ca bază pentru bunăstare și pace în interiorul UE și pentru rolul politic și economic semnificativ al UE în context global;
- aderarea rapidă la zona euro a statelor membre ale UE care nu fac încă parte din aceasta.

2. Finalizarea UEM – realizări, provocări și obiective

2.1. UEM a condus la formarea unui *acquis* important, date fiind etapele importante parcurse deja în vederea finalizării ei. În 2015, raportul celor cinci președinți a prezentat planuri ambițioase de aprofundare a UEM. În iunie 2019, Comisia și-a făcut auzită vocea prin documentul *Deepening Europe's Economic and Monetary Union: Taking stock four years after the Five Presidents' Report* ⁽¹⁾ („Aprofundarea uniunii economice și monetare a Europei: o evaluare a situației la patru ani de la Raportul celor cinci președinți”), în care se prezintă bilanțul progreselor înregistrate de la momentul respectiv, iar statele membre sunt invitate să adopte măsuri suplimentare. CESE sprijină acest obiectiv. Sunt necesare însă acțiuni atât în ceea ce privește pilonul financiar și cel economic, cât și pilonul social și cel democratic. CESE atrage atenția, în special, asupra faptului că este necesar să se echilibreze toate aceste domenii, caracterizate de numeroase interdependențe.

2.2. Deși toate statele membre împărtășesc interesul pentru menținerea monedei euro, continuarea aprofundării este împiedicată de opiniile divergente ale statelor membre privind direcția de urmat. Acestea se articulează în conflictul dintre partajarea riscurilor, care implică transferul transfrontalier sau răspunderea comună, pe de o parte, și abordarea legată de reducerea riscului, pe de altă parte, caz în care presiunea de adaptare este o responsabilitate națională, iar reziliența economică ar trebui realizată printr-o reconfigurare structurală. Nu este însă suficient să ne oprim la această divergență, având în vedere că apar perspective diferite inclusiv la nivelul partidelor și al societății civile. Însă, în vederea finalizării UEM este necesar să se recunoască, dincolo de diversele interese și puncte de vedere, că solidaritatea și disponibilitatea de a face compromisuri reprezintă o bază necesară pentru un viitor comun promițător în Europa.

2.3. Actualele condiții-cadru economice reprezintă o provocare. După o lungă perioadă de criză, economia UEM a înregistrat din nou creșteri începând cu anul 2014, încetinind însă din nou în a doua jumătate a anului 2018. A existat o serie întreagă de factori care au condus la această situație, cum ar fi încetinirea comerțului și a dezvoltării economice la nivel mondial, conflictele comerciale nesoluționate, precum și factorii de incertitudine internă, spre exemplu Brexitul iminent. În zona euro, reducerea dinamicii economice a fost și mai pronunțată din cauza dependenței de cererea externă și a factorilor locali și sectoriali specifici. Previzunile economice indică faptul că dezvoltarea economică la nivelul UE va rămâne în continuare limitată ⁽²⁾. Printre provocările viitoare se numără criza climatică, schimbările tehnologice, protecționismul și atacurile cibernetice, precum și monedele digitale și criptomonedele. Concluzia unui raport recent publicat de ESPAS este că, în prezent, cea mai presantă problemă politică, care antrenează efecte economice și financiare majore, este creșterea temperaturii globale, care va fi însoțită, printre altele, de o scădere semnificativă a productivității ⁽³⁾.

2.4. Deși, raportat la situația mondială, UE în ansamblu său este relativ bogată, datorită unui produs intern brut (PIB) comparativ ridicat – atât cel agregat, cât și cel pe cap de locuitor – și ratei de ocupare în creștere din ultimii ani, inegalitățile sociale între regiuni și între statele membre, precum și cele din interiorul societăților afectează coeziunea ⁽⁴⁾. 22 % dintre cetățenii UE sunt expuși riscului de sărăcie și de excludiune socială. În mai multe state din sudul Europei, salariile reale medii sunt mai reduse în anul 2019 decât în 2009, motiv pentru care scăderea nivelului real al prosperității socioeconomice continuă ⁽⁵⁾. De asemenea, diferențele de remunerare între femei și bărbați sunt încă mari în multe locuri, iar un procent ridicat al populației în vârstă de muncă suferă ca urmare a sărăciei și a șomajului. În ceea ce privește distribuția activelor nete private ale gospodăriilor, BCE concluzionează că în zona euro există un dezechilibru major. Astfel, cei mai bogați 10 % dețin 51,2 % din activele nete ⁽⁶⁾. Aceasta creează o situație periculoasă, care poate favoriza tensiunile sociale și forțele care polarizează opiniile.

2.5. Reziliența în caz de criză este o condiție necesară, dar nu suficientă. În vederea finalizării UEM este nevoie de o viziune pozitivă, astfel cum este prevăzut la articolul 3 din Tratatul UE. Acest articol se referă, printre altele, la promovarea unei economii sociale de piață competitivă, orientată spre ocuparea deplină a forței de muncă, precum și spre progres social și protecția mediului. Din perspectiva de azi, CESE recomandă următoarele obiective: creștere durabilă și favorabilă incluziunii, reducerea inegalităților sociale și economice, convergență ascendentă, asigurarea competitivității în sensul obiectivelor strategiei Europa 2020, care conțin și obiectivele „Dincolo de PIB” ⁽⁷⁾, un mediu favorabil întreprinderilor și investițiilor, locuri de muncă de calitate și remunerare adecvată, combaterea sărăciei și a excludiunii sociale, finanțe publice stabile și orientate către sustenabilitate, un sector financiar stabil și atingerea obiectivelor de dezvoltare durabilă 2030 și a obiectivelor Acordului de la Paris privind schimbările climatice. CESE face trimitere la avizul său din proprie inițiativă „Către o economie europeană mai rezilientă și mai durabilă”.

⁽¹⁾ https://ec.europa.eu/info/publications/deepening-emu-taking-stock-four-years-after-five-presidents-report_en

⁽²⁾ https://ec.europa.eu/info/publications/european-economic-forecast-spring-2019_en

⁽³⁾ ESPAS, *Global Trends to 2030, Challenges and Choices for Europe* (ESPAS, Tendințe la nivel mondial până în 2030. Provocări și opțiuni pentru Europa), aprilie 2019, <https://espas.secure.europarl.europa.eu/orbis/node/1362>

⁽⁴⁾ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/european-semester_thematic-factsheet_addressing-inequalities_ro.pdf

⁽⁵⁾ ETUC, *Benchmarking Working Europe 2019*.

⁽⁶⁾ European Central Bank, *The Household Finance and Consumption Survey: results from the Second wave, No 18 / December 2016*.

⁽⁷⁾ Avizul CESE JO C 177, 18.5.2016, p. 35.

3. Pilonul monetar și financiar – temelia dezvoltării economice

3.1. CESE subliniază importanța majoră a rolului stabilizator al BCE în caz de criză. Faptul că președintele Băncii Centrale a anunțat achiziția de obligațiuni de stat, în cazul în care este necesar (programul de tranzacții monetare definitive – TMD), a condus, de pildă, la stabilizarea piețelor. Programul de relaxare cantitativă, introdus în anul 2015 în vederea atingerii țintei de inflație, a determinat o nouă scădere a dobânzilor, facilitând accesul la lichidități. Faptul că, în prezent, băncile depun fonduri la BCE, chiar la dobânzi negative, evidențiază faptul că este necesar să se dezvolte pilonul economic al UEM. CESE propune totodată consacrarea rolului BCE de creditor de ultimă instanță. Independența BCE trebuie păstrată în continuare.

3.2. Sectorul financiar al UEM își îndeplinește în mod satisfăcător funcția de finanțare pentru IMM-uri, se arată într-un studiu al BCE ⁽⁸⁾. În prezent, IMM-urile menționează ca probleme principale disponibilitatea forței de muncă calificate și a personalului de conducere cu experiență, precum și dificultatea de a găsi clienți, în timp ce lipsa de acces la finanțare este considerată drept o problemă mai puțin importantă. În acest sens, se observă o relaxare chiar și în cazul întreprinderilor din unele state membre, care sunt mai afectate de problema finanțării. Studiul face referire la un eșantion de 11020 de întreprinderi din zona euro, dintre care 91 % au mai puțin de 250 de angajați. CESE subliniază importanța unei baze financiare stabile și pentru întreprinderile mari.

3.3. CESE solicită instituțiilor Uniunii Europene să continue în mod coerent procesul de finalizare a uniunii bancare și a uniunii piețelor de capital, pentru a crea astfel condițiile pentru ieșirea definitivă din criza financiară și pentru o UEM rezilientă, care să se bucure de o încredere pe deplin restabilită. În acest context, este necesar să se realizeze un echilibru între partajarea și reducerea riscurilor, astfel încât să se evite, în măsura posibilului, sarcina asupra bugetelor publice – indiferent dacă este vorba de nivelul național sau comunitar. În reglementarea piețelor financiare, ar trebui ca eficiența să prevaleze asupra complexității. De asemenea, ar trebui să se țină seama de impactul social al reglementării și să se acorde o importanță mare protecției consumatorilor.

3.3.1. Proportia finanțării prin credite bancare în raport cu capitalul propriu este considerabil mai mare în UE în comparație cu SUA. CESE încurajează diversificarea surselor de finanțare și, implicit, un nivel mai ridicat de partajare a riscurilor, ceea ce, la nivelul UE, înseamnă un accent mai mare pe finanțarea prin capital propriu.

3.4. CESE ia act de progresele din cadrul uniunii bancare (UB) și subliniază rolul pozitiv al Comisiei. Cu toate acestea, în ciuda unor declarații care susțin contrariul, statele membre nu au ajuns la nicio decizie comună în ceea ce privește utilizarea Mecanismului european de stabilitate (MES) ca măsură de protecție pentru Fondul unic de rezoluție (FUR). Același lucru se întâmplă și în cazul implementării sistemului european de asigurare a depozitelor, care este imperios necesară și care a fost respinsă în repetate rânduri de către statele membre.

3.4.1. CESE consideră că a trecut și ceasul al doisprezecelea pentru stabilirea unui calendar concret privind EDIS ⁽⁹⁾. În contextul utilizării MES ca ultimă măsură de protecție pentru FUR, CESE recomandă creșterea capacității FUR, eliminarea creditelor neperformante în mod sustenabil din punct de vedere social și cerințe minime robuste de fonduri proprii și datorii eligibile (MREL) ⁽¹⁰⁾. De asemenea, în cadrul UB trebuie continuate, în mod consecvent, măsurile de combatere a spălării banilor ⁽¹¹⁾. Trebuie reluată dezbateră cu privire la o reformă structurală a sectorului bancar, cu obiectivul de a reduce riscul la un nivel acceptabil. CESE ar dori o atenție sporită și în ceea ce privește necesitatea reglementării sectorului bancar paralel.

3.4.2. CESE își reiterează solicitarea ca ameliorarea și consolidarea pilonilor uniunii bancare să fie însoțite de realizarea obiectivelor de dezvoltare durabilă (ODD) și a celor din Acordul de la Paris privind schimbările climatice. În ceea ce privește cerințele de capital, trebuie prevăzut un tratament mai favorabil al investițiilor ecologice și al diverselor împrumuturi necomplexe, inclusive și pe termen lung, în special dacă acestea sunt legate de eficiență energetică, energii din surse regenerabile etc.

3.5. Finalizarea uniunii piețelor de capital contribuie la absorbția șocurilor și la încurajarea activității de investiții a întreprinderilor și, astfel, la creșterea competitivității ⁽¹²⁾. Spre deosebire de uniunea bancară care se bazează pe piloni clar definiți, uniunea piețelor de capital se compune dintr-o serie largă de diverse inițiative, de la Directiva privind piețele instrumentelor financiare (MIFID) și Directiva privind serviciile de plată, până la produsele paneuropene de pensii personale (PEPP). O evaluare globală finală este dificilă, însă CESE recomandă următoarele principii de elaborare: în primul rând este necesară o concentrare asupra proiectelor centrale. Trebuie acordată prioritate îmbunătățirii supravegherii. De asemenea, Comisia trebuie ar trebui să revină asupra dezbaterii cu privire la înființarea unei agenții de rating a UE. În ceea ce privește activul european, CESE așteaptă cu interes o propunere a Comisiei în acest sens. În al doilea rând, ar trebui să se vizeze o armonizare a normelor privind insolvența și a nivelului de impozitare a întreprinderilor. În acest sens, CESE salută demersurile întreprinse în vederea instituirii unei baze fiscale comune a societăților, în condițiile adoptării de măsuri adecvate pentru combaterea concurenței fiscale neloiale.

⁽⁸⁾ Banca Centrală Europeană, Survey on the Access to Finance of Enterprises in the euro area, April to September 2018 (Studiu referitor la accesul la finanțare al întreprinderilor din zona euro în perioada aprilie-septembrie 2018), publicat în noiembrie 2018.

⁽⁹⁾ Avizul CESE JO C 237, 6.7.2018, p. 46.

⁽¹⁰⁾ Term sheet on the European Stability Mechanism Reform (Lista termenilor și condițiilor privind reforma Mecanismului european de stabilitate), 4.12.2018.

⁽¹¹⁾ Eurogroup report to Leaders on EMU deepening (Raportul Eurogrup adresat șefilor de stat și de guvern privind aprofundarea UEM), 4.12.2018.

⁽¹²⁾ Capital Markets Union. Commission contribution to the European Council CMU (Uniunea piețelor de capital: contribuția CE la Consiliul European), 21 și 22 martie 2019.

3.6. CESE salută inițiativa privind consolidarea rolului internațional al monedei euro, care este în prezent cea de-a doua monedă ca importanță, alături de dolarul american. În plus, Comisia Europeană recomandă finalizarea UEM, a uniunii bancare și a uniunii piețelor de capital, inițiative suplimentare în sectorul financiar și utilizarea, într-o mai mare măsură, a monedei euro în domeniile energiei, materiilor prime și transporturilor, precum și o poziție unitară a UE privind chestiunile strategice și economice. CESE consideră însă că aceste măsuri nu sunt suficiente. Coeziunea socială, puterea economică și convergența economică ascendentă, precum și stimularea competitivității și inovației reprezintă tot atâtea baze necesare pentru o dezvoltare solidă și, implicit, pentru un rol consolidat al monedei euro pe plan internațional. CESE face trimitere la avizul său „Către un rol internațional consolidat al monedei euro”.

4. Pilonul economic – temelia bunăstării și a progresului social

4.1. Politica monetară a BCE funcționează la fel pentru toate țările din zona euro, deși se poate ca dezechilibrele comerțului exterior să se accentueze, iar statele să se afle în diferite stadii ale ciclului economic și să aibă o rezistență diferită la șocuri. Totodată, statele din zona euro nu dispun de instrumente de politică monetară și valutară națională. Prin urmare, este necesară o extindere a pilonului economic, astfel încât să se promoveze investițiile în creșterea durabilă, cererea din partea consumatorilor, productivitatea și competitivitatea. În acest sens, este necesar un echilibru între măsurile care vizează oferta, pe de o parte, și cele care vizează cererea, pe de altă parte. Pentru 2019 și perioada ulterioară, Comisia prevede efecte de creștere pozitive ca urmare a cererii de consum private și a investițiilor private⁽¹³⁾. CESE recomandă să se consolideze aceste impulsuri.

4.2. Semestrul european joacă un rol important pentru apropierea macroeconomică. CESE salută intenția Comisiei de a integra într-o mai mare măsură tabloul de bord social prevăzut în Pilonul european al drepturilor sociale. Securitatea socială întărește încrederea într-un viitor financiar sigur și are efecte pozitive asupra cererii globale. CESE recomandă utilizarea semestrului european și pentru propuneri privind aplicarea unor criterii de reziliență suplimentare, care să vizeze înlăturarea inegalităților sociale și protecția mediului.

4.3. O putere de cumpărare suficientă se bazează pe locuri de muncă bine remunerate. Pe de altă parte, ea este împiedicată să crească din cauză că salariile reale tind să crească, în medie, mai lent decât productivitatea⁽¹⁴⁾. De aceea, CESE recomandă consolidarea sistemelor de salarizare și a autonomiei partenerilor sociali. În vederea asigurării unei concurențe loiale, trebuie aplicate standardele minime tuturor lucrătorilor. În plus, ar trebui analizată posibilitatea de a identifica instrumentele disponibile și un cadru european care să sprijine și să ofere orientări statelor membre în eforturile lor de a elabora sisteme care să asigure un venit minim. Instituirea rapidă a Autorității Europene a Muncii (ELA) reprezintă un pas important pentru combaterea concurenței neloiale.

4.4. Investițiile în locuințele sociale, educație, cercetare, digitalizare, acțiuni climatice, mobilitate durabilă și energie din surse regenerabile nu reprezintă doar stimuli economici și un instrument important al politicii conjuncturale, ci asigură și capacitățile de producție pentru prosperitatea și competitivitatea viitoare⁽¹⁵⁾. Deși Fondul european pentru investiții strategice (FEIS) reprezintă un pas în direcția cea bună, mai sunt multe de făcut în acest domeniu. Spre exemplu, investițiile publice nete exprimate ca procent din PIB în zona euro stagnează la zero. Un pas important constă în îmbunătățirea guvernantei politicii fiscale.

4.5. În acest sens, există spațiu de manevră fără modificarea dreptului primar. Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE) definește stabilitatea prețurilor ca obiectiv principal al politicii economice a UE. Acest obiectiv trebuie însă atins pe baza unei creșteri economice echilibrate, a unei economii sociale de piață competitive care urmărește ocuparea deplină a forței de muncă și progresul social, precum și a unui nivel ridicat de protecție a mediului și a îmbunătățirii calității mediului. Se afirmă astfel o abordare privind politica economică ce permite luarea în considerare în egală măsură a componentelor specifice ofertei și cererii, astfel încât Pactul de Stabilitate să reprezinte și un Pact de creștere. Pentru a asigura menținerea clauzei *no bail-out* (necoresponsabilitatea financiară a statelor membre), cadrul a fost încă o dată restrâns prin pactul bugetar, precum și cu ajutorul pachetului privind supravegherea și monitorizarea bugetare și al pachetului privind guvernanta economică. Pe acest fundal, CESE recomandă aplicarea regulii de aur privind investițiile publice, astfel încât să nu fie pusă în pericol stabilitatea financiară și fiscală pe termen mediu⁽¹⁶⁾. S-ar contribui astfel la stabilizarea investițiilor publice viitoare la nivelul necesar, în conformitate cu normele privind deficitul.

⁽¹³⁾ https://ec.europa.eu/info/publications/european-economic-forecast-spring-2019_en

⁽¹⁴⁾ Comisia Europeană, Analiza anuală a creșterii 2019.

⁽¹⁵⁾ IMF direct, 2014; OECD Economic Outlook (Perspectiva economică a OCDE), iunie 2016.

⁽¹⁶⁾ Truger, Achim (2018): Fiskalpolitik in der EWU. Reform des Stabilitäts- und Wachstumspakts nicht vergessen! (Politica fiscală în uniunea monetară. Să nu uităm de reforma Pactului de stabilitate și creștere!), WISO direkt, Friedrich-Ebert-Stiftung, Bonn.

4.6. În vederea finalizării UEM este necesară o capacitate bugetară comună pentru zona euro. CESE încurajează un buget comun al zonei euro, care ar putea fi finanțat printr-un titlu de creanță comun. În plus, trebuie reluată dezbaterea privind posibilitatea instituirii unui ministru european al economiei și finanțelor ⁽¹⁷⁾, care ar trebui să răspundă și în fața Parlamentului European. CESE subliniază faptul că plățile trebuie să fie condiționate de consolidarea structurii socioeconomice. În acest sens, este necesar să se definească termenul de „reformă structurală”. În cazul măsurilor din cadrul financiar multianual (CFM) 2021-2027 ⁽¹⁸⁾, trebuie clarificat raportul cu fondurile structurale și de investiții.

4.6.1. Comisia propune o funcție europeană de stabilizare a investițiilor în cadrul financiar multianual 2021-2027, care să fie aplicată în caz de șocuri în funcție de specificul fiecărei țări. Fondurile prevăzute în acest sens, care se ridică la 30 miliarde EUR, nu sunt însă suficiente pentru a avea efect de stabilizare. În plus, CESE își exprimă regretul că, în cadrul summitului zonei euro din decembrie 2018, componentele de stabilizare nu au fost abordate în această formă. Pe de altă parte, s-a anunțat stabilirea caracteristicilor unui instrument bugetar pentru convergență și competitivitate ⁽¹⁹⁾. Comisia a solicitat acest lucru înaintea Summitului euro din iunie 2019, subliniind disponibilitatea sa de a prezenta o nouă propunere de reglementare ⁽²⁰⁾. CESE vede în aceasta o posibilă cale de acces la bugetul european și va examina instrumentul preconizat din perspectiva impactului său economic și social.

4.6.2. Fiind o altă formă pe care ar putea-o lua capacitatea bugetară a UEM, (re)asigurarea de șomaj, a cărei finanțare ar putea să fie garantată pe termen lung în baza anumitor criterii, care urmează a fi stabilite, a fost utilizată ca bază de referință. Astfel, în cazul unui șoc economic, s-ar putea atenua efectele negative ale unei crize. În plus, este nevoie de o consolidare a stabilizatorilor automați naționali, respectiv a sistemelor de asigurări pentru șomaj. CESE consideră că trebuie urmărită în continuare ideea stabilirii unor principii adecvate privind asigurarea națională de șomaj. Acest lucru ar putea duce la o îmbunătățire efectivă a condițiilor de viață și de muncă, consolidând totodată stabilizatorii naționali automați.

4.6.3. Este planificată și o reformă a Tratatului privind MES, iar Comisia, la rândul său a lansat o invitație șefilor de stat și de guvern în acest sens. În acest context, în plus față de mecanismul comun de sprijin pentru FUR, ar trebui, printre altele, efectuate și ajustări în domeniul finanțării de tip preventiv, precum și asigurarea unui nivel adecvat al condiționalităților. De asemenea, sunt prevăzute noi modalități de colaborare între MES și Comisie ⁽²¹⁾. CESE avertizează cu privire la o condiționare *ex ante* mai strictă a finanțării de tip preventiv, întrucât aceasta ar submina funcția stabilizatoare a acestui instrument.

4.7. Finalizarea UEM presupune și abordarea politicii fiscale. La nivelul UE, prejudiciul anual cauzat de pierderile fiscale s-ar putea ridica se ridică la 825 miliarde EUR ⁽²²⁾. Se estimează, de exemplu, că erodarea bazei impozabile și transferul profiturilor (BEPS) în UE de către companiile multinaționale se ridicau la sume între 50 și 70 de miliarde EUR, respectiv 0,3 % din PIB-ul UE, înainte de adoptarea măsurilor globale de combatere a evitării obligațiilor fiscale ⁽²³⁾. Evaziunea fiscală continuă să fie însă o problemă importantă, căreia trebuie să i se găsească rezolvarea. În același timp, sarcina fiscală asupra forței de muncă și contribuțiile sociale din Europa sunt cele mai ridicate din lume. Prin combaterea planificării fiscale agresive și a evaziunii fiscale și prin eliminarea acordurilor speciale ale unor guverne și autorități fiscale ⁽²⁴⁾, care pot fi văzute ca particularități ale paradisurilor fiscale, s-ar putea împiedica pierderile fiscale și s-ar putea crea o bază mai extinsă pentru investițiile publice vizând dezvoltarea infrastructurii sociale și combaterea schimbărilor climatice, precum și pentru stabilizarea durabilă a economiei reale și a sectorului financiar.

4.7.1. CESE ia act cu vădit interes de comunicarea Comisiei privind aplicarea clauzei pasarelă în conformitate cu articolul 48 alineatul (7) din TUE, printre altele, în ceea ce privește politica fiscală. Ar deveni astfel posibilă o reformă care să permită trecerea la votul cu majoritate calificată. Totodată, trebuie continuate în mod consecvent inițiativele pentru limitarea fraudei fiscale și pentru eliminarea concurenței neloiale în domeniul impozitului pe profit. În acest scop, CESE face trimitere la avizul său privind amenințările și obstacolele în calea pieței unice ⁽²⁵⁾. CESE salută propunerea ca, în cadrul CFM, anumite impozite să fie vărsate direct în bugetul UE, pentru a crește în acest fel fondurile proprii.

5. Pilonul social – Temelie a progresului social și societal

5.1. O proiectare durabilă a pilonului monetar și financiar și a pilonului economic consolidează și fundamentul social al UEM. Multe dintre elementele abordate anterior vizau inclusiv dezvoltarea pilonului social. De exemplu, odată cu integrarea tabloului de bord social în semestrul european, ar trebui consolidate o serie de criterii, precum convergența ascendentă a veniturilor și salariilor minime și scăderea șomajului (în rândul tinerilor).

⁽¹⁷⁾ COM(2017) 823 final.

⁽¹⁸⁾ COM(2018) 321 final.

⁽¹⁹⁾ Declarația summitului zonei euro, 14.12.2018.

⁽²⁰⁾ https://ec.europa.eu/info/publications/deepening-emu-taking-stock-four-years-after-five-presidents-report_en

⁽²¹⁾ Term sheet on the European Stability Mechanism reform (Lista termenilor și condițiilor privind reforma Mecanismului european de stabilitate), 4.12.2018.

⁽²²⁾ Un raport de Richard Murphy, redactat pentru Grupul Alianței Progresiste a Socialiștilor și Democraților din Parlamentul European <http://www.taxresearch.org.uk/Documents/EUTaxGapJan19.pdf>

⁽²³⁾ Avizul CESE ECO/491 – „Fiscalitate – votul cu majoritate calificată”, nepublicat încă în JO.

⁽²⁴⁾ Decizia Comisiei SA.38375 (Lxb/Fiat Finance), SA.38374 (NL/Starbucks), SA 38373 (IRL/Apple), SA 38944 (Lxb/Amazon).

⁽²⁵⁾ JO C 125, 21.4.2017, p. 1 (punctul 3.6 – Politică fiscală).

5.2. CESE consideră că îmbunătățirea și punerea în aplicare a standardelor minime sociale obligatorii la un nivel ridicat în statele membre, pe baza unui cadru european care să asigure un nivel înalt de protecție, ar putea contribui semnificativ la convergența socială ascendentă. CESE subliniază că convergența socială ascendentă în vederea îmbunătățirii condițiilor de trai și de muncă ar trebui să se bazeze pe o creștere economică durabilă, pe locuri de muncă de calitate și pe un mediu de afaceri competitiv; ea ar putea fi îmbunătățită prin găsirea echilibrului corect între o bază economică solidă și o dimensiune socială puternică.

5.3. Trebuie să existe un echilibru între aspectele sociale și cele financiare. Astfel, dezbateră cu privire la un ministru european al economiei și finanțelor trebuie să fie completată de o dezbateră privind comisarul european al muncii și afacerilor sociale, care să dispună de resurse suficiente și să fie responsabil de monitorizarea pilonului european al drepturilor sociale.

6. Pilonul politic – temelia democrației, solidarității și unității

6.1. Inegalitatea economică, scăderea nivelului de bunăstare și perspectivele negative pot contribui semnificativ, în viitor, la modul în care este evaluată UE de către societatea civilă. Consolidarea celorlalți trei piloni, în conformitate cu propunerile prezentate mai sus, reprezintă, în opinia CESE, o condiție importantă și necesară pentru stabilizarea pilonului politic. Acest lucru este esențial pentru a spori încrederea cetățenilor în UE.

6.2. Din păcate, nici Parlamentul European, nici partenerii sociali din cadrul semestrului european nu sunt implicați corespunzător în procedurile de deficit excesiv sau în măsurile din cadrul MES. Și acest aspect se dovedește a fi un catalizator pentru forțele centrifuge, întrucât analiza legată de încălcarea criteriilor de deficit de către un stat, spre exemplu, sau cu privire la reformele structurale necesare are consecințe în ceea ce privește politica de distribuție și cea socială. CESE pledează ferm pentru o implicare cuprinzătoare a Parlamentului European, dar și a parlamentelor naționale, a partenerilor sociali și a altor organizații ale societății civile în deciziile economice și sociale centrale. Doar astfel se poate garanta că, pe lângă interesele statelor naționale, sunt reflectate, în mod corespunzător, și diversele perspective ale partidelor politice și ale societății civile.

6.3. În prezent, doar 19 din cele 28 de state ale UE sunt membre ale zonei euro. Cu toate acestea, în vederea finalizării uniunii monetare, este necesară integrarea acelor state care încă nu fac parte din zona euro. Acest lucru ar trebui realizat cât mai curând posibil, însă statele membre sunt cele care trebuie să ia măsuri ferme în această direcție. Majoritatea cetățenilor UE din afara zonei euro consideră, de asemenea, că moneda unică are efecte economice pozitive ⁽²⁶⁾.

6.4. CESE reamintește rolul important al acțiunii comune și al unui front comun al statelor membre ale UE în context geopolitic. Solidaritatea, capacitatea de a ajunge la compromisuri și un obiectiv comun reprezintă baza pentru bunăstare și pace în cadrul UE, precum și pentru poziția și competitivitatea UE pe plan internațional. Acest lucru este cu atât mai adevărat în ceea ce privește elaborarea politicii sociale și economice. Prin urmare, CESE solicită Consiliului și Comisiei să prezinte o foaie de parcurs ambițioasă pentru aprofundarea uniunii economice și monetare, creând astfel un mediu de siguranță și încredere și construind fundația unui viitor economic și social pozitiv al UE.

Bruxelles, 17 iulie 2019.

*Președintele
Comitetului Economic și Social European
Luca JAHIER*

⁽²⁶⁾ <https://agenceurope.eu/en/bulletin/article/12271/23>

Avizul Comitetului Economic și Social European pe tema „Semestrul european și politica de coeziune – Către o nouă strategie europeană post-2020”

(aviz din proprie inițiativă)

(2019/C 353/07)

Raportor: **Etele BARÁTH**

Coraportor: **Petr ZAHRADNÍK**

Temei juridic	Articolul 32 alineatul (2) din Regulamentul de procedură
Decizia Adunării plenare	20.2.2019
Secțiunea competentă	Secțiunea pentru uniunea economică și monetară și coeziune economică și socială
Data adoptării în secțiune	2.7.2019
Data adoptării în sesiunea plenară	17.7.2019
Sesiunea plenară nr.	545
Rezultatul votului (voturi pentru/voturi împotriva/abțineri)	154/1/5

1. Concluzii și recomandări

1.1. Noua perioadă politică și financiară care urmează în UE este un prilej de a da dovadă de mai multă hotărâre, de a îmbunătăți rezultatele și de a valorifica la maximum noile oportunități. Este necesară o Strategie Europa 2030 revitalizată, mai ambițioasă și mai dinamică, pentru o Europă durabilă, competitivă, protectoare și echitabilă.

1.1.1. Introducerea și punerea în practică a semestrului european a fost una dintre cele mai mari lecții și, totodată, realizări ale măsurilor recente de gestionare a politicii economice a UE în urma crizei. Această formă nouă de coordonare a politicii economice include monitorizarea și analiza în detaliu, gestionarea practică coordonată și o serie de restricții și de sancțiuni ⁽¹⁾, în strânsă legătură cu performanța economică a statelor membre. Rezultatele sale ar trebui să fie vizibile sub forma unei discipline mai stricte, a unei responsabilități sporite și a unei focalizări mai țintite pe aspectele strategice esențiale. Ca atare, semestrul ar putea servi drept platformă fiabilă pentru noile intervenții în domeniul politicii de coeziune.

1.2. Procesul semestrului este complementar sistemului de instrumente ale politicii de coeziune, care a funcționat timp de decenii. Legăturile dintre semestrul european și politica de coeziune a UE (și, probabil, majoritatea programelor privind CFM) au un potențial enorm de utilizare în scopul îmbunătățirii coordonării și guvernancei politicii economice a UE. Este un semn de mai bună guvernare și de abordare bazată pe performanță. Chestiunea are un fond rațional și tehnocratic, dar și unul politic (luând în considerare alegerile europene, competențele la nivelul național versus nivelul european, gestionarea unei abordări ascendente și a unei abordări descendente și găsirea unui echilibru între ele). Prin natura sa coordonatoare, combină punerea în aplicare a obiectivelor strategice economice, sociale și de mediu, prioritățile politice și interacțiunea dintre sarcinile pe termen scurt și lung.

⁽¹⁾ Dispoziții comune privind Fondul european de dezvoltare regională, Fondul social european plus, Fondul de coeziune și Fondul european pentru pescuit și afaceri maritime, și de instituire a unor norme financiare aplicabile acestor fonduri, precum și Fondului pentru azil și migrație, Fondului pentru securitate internă și Instrumentului pentru managementul frontierelor și vize, COM(2018) 375 final.

1.3. Datorită practicii sale, extinse în mod constant și filosofiei sale de autoreglementare, semestrul este, de fapt, singura structură funcțională dotată cu un mecanism polivalent, care poate măsura, prin intermediul recomandărilor specifice fiecărei țări, interacțiunea dintre proceduri foarte diferite și aplicarea a aproximativ 32 de politici europene. CESE are încredere în procesul semestrului și consideră că ar trebui să existe o oportunitate de aplicare mai echilibrată a stimulentei și a unor sancțiuni diferențiate, întemeiate și atent concepute⁽²⁾, prin care să se coordoneze punerea în aplicare a obiectivelor economice, sociale și de mediu, măsurând, acolo unde este posibil, progresul pe termen scurt către realizarea obiectivelor pe termen lung.

1.4. CESE recunoaște cu regret că, în ciuda unei proceduri bine definite în mai multe etape [analize anuale ale creșterii (AAC), recomandări specifice fiecărei țări, programe naționale de reformă, acorduri de parteneriat], nivelul performanței acordurilor este foarte diferit, depinzând de starea de dezvoltare macroeconomică a fiecărei țări. Nivelul de punere în aplicare a politicilor multianuale este în general scăzut (între 40 % și 50 %). Este de remarcat faptul că obiectivele politicii sociale se numără printre angajamentele cu cel mai mic nivel de îndeplinire, inclusiv în următoarele privințe: salariile și stabilirea salariilor, asistența medicală și îngrijirea de lungă durată, educația, formarea, învățarea pe tot parcursul vieții și locurile de muncă de calitate (în special în ceea ce privește tinerii).

1.5. CESE observă că procesul consolidat al semestrului, fără a pierde din vedere obiectivele sale inițiale, ar trebui să fie cel mai important element al coordonării politicii economice, făcând posibilă finalizarea programelor de stabilitate și de convergență și putând deveni elementul de coordonare central al unei proceduri de investiții cu obiective precise, intensificând punerea în aplicare a reformelor, măsurând echilibrul dintre performanța economică și politica de coeziune și realizând obiective sociale. Printre aspectele esențiale se numără punerea în aplicare a Pilonului european al drepturilor sociale, ocuparea durabilă a forței de muncă, introducerea unor standarde sociale minime în statele membre, pe baza unui cadru comun european stabilit de semestrul european, și, de asemenea, obiective climatice mai ambițioase și o protecție mai bună a biodiversității.

1.6. În opinia CESE, pentru a realiza o creștere durabilă, care să fie viabilă din punct de vedere social și de mediu, Europa va trebui să exploreze mai în profunzime resursele locale și să le utilizeze mai eficient. Noua Strategie Europa 2030 trebuie să creeze o punte fezabilă între obiectivele locale, regionale și naționale și obiectivele unei Europe mai bine conectate.

1.7. În opinia CESE, o coordonare consolidată între fondurile europene (Fondul de coeziune, InvestEU etc.) ar putea ajuta la atragerea mai rapidă a participării și investițiilor private. Pentru a crește productivitatea și investițiile private, mediul de investiții trebuie îmbunătățit, luând în considerare, așa cum este și firesc, regimurile fiscale care predomină în statele membre respective. În situația optimă, un mediu de investiții îmbunătățit ar putea aduce la un nivel superior relația dintre guvernarea europeană și diferitele tipuri de proprietate.

1.8. CESE propune ca sistemul reinnoit al guvernării europene bazat pe Strategia Europa 2030 să se concentreze mai mult asupra rezultatelor și să stabilească mai puține priorități, facilitând accesul la procedurile administrative și bazându-se mai mult pe înțelegerea societății civile și pe cooperarea cu aceasta. Toate acestea trebuie să meargă mână în mână cu dezvoltarea sistemelor de monitorizare și de evaluare. O cale importantă de a consolida guvernarea europeană constă în consolidarea administrației publice pe mai multe niveluri și într-o mai mare deschidere către participare.

1.9. CESE trebuie să-și definească un loc nou în elaborarea și punerea în aplicare a politicilor și strategiilor europene, asumându-și o poziție nouă și mai puternică în guvernarea europeană, pentru a-și asigura un rol special de mediator între percepția societății civile asupra realității și intențiile sale viitoare. CESE urmărește să realizeze o mai bună înțelegere prin consolidarea unui dialog periodic și structurat cu partenerii sociali și societatea civilă.

1.10. CESE trebuie să afle mai multe despre utilizarea noilor sisteme informatice, inclusiv a rețelelor digitalizate și sociale la care este conectată societatea civilă, și să le utilizeze mai intens. CESE poate realiza acest obiectiv dacă este implicat în procesul semestrului și dobândește expertiză în prelucrarea informațiilor pe care le primește.

1.11. CESE evidențiază faptul că unul dintre cele mai importante obstacole actuale în calea dezvoltării europene este nivelul redus de comunicare reală și continuă dintre partenerii economici și sociali și guvernarea europeană. Și în acest caz este necesar să înțelegem sistemul de relații în care este implicat CESE.

1.12. CESE consideră că, prin efectuarea unei evaluări continue a obiectivelor complexe, prin utilizarea acordurilor de parteneriat cuprinzătoare, prin construirea unui sprijin civil profund și prin măsurarea mediului global al Uniunii Europene, semestrul se va dovedi capabil să se concentreze asupra reducerii riscului de apariție a unor crize în viitor și să creeze un mediu economic și social durabil, semnificativ și receptiv.

⁽²⁾ Acorduri între Comisia Europeană și statele membre ale UE. Acestea prezintă planurile autorităților naționale privind modul de utilizare a finanțării din fondurile structurale și de investiții europene.

2. **Observații generale și observații specifice**

2.1. **Europa a ajuns la un moment de cotitură**

2.1.1. Europa a ajuns la un nou moment de cotitură. La 10 ani după criza economică profundă și în ciuda redresării solide din Europa, ne aflăm într-o perioadă de tumult politic și societal, însoțit de o nouă stare de incertitudine, care începe să se manifeste la nivel global. Introducerea și punerea în practică a semestrului european a fost una dintre cele mai mari lecții și, totodată, realizări ale măsurilor recente de gestionare a politicii economice a UE în urma crizei. Această formă nouă de coordonare a politicii economice include monitorizarea și analiza în detaliu, gestionarea practică coordonată și o serie de restricții și de sancțiuni, în strânsă legătură cu performanța economică a statelor membre. Rezultatele sale ar trebui să fie vizibile sub forma unei discipline mai stricte, a unei responsabilități sporite și a unei focalizări mai țintite pe aspectele strategice esențiale. Ca atare, semestrul ar putea servi drept platformă fiabilă pentru noile intervenții în domeniul politicii de coeziune.

2.1.2. În această perioadă, marcată de faptul că urmează să înceapă un nou ciclu politic de cinci ani al guvernancei europene și o nouă perioadă financiară de șapte ani pentru dezvoltarea europeană coordonată, precum și de apropiata încheiere a „Strategiei Europa 2020 pentru o creștere inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii”, UE va trebui să regândească sistemele de guvernance: acestea trebuie să se bazeze pe o strategie de punere în aplicare nouă și cuprinzătoare pentru următorii zece ani, servind drept busolă către un viitor durabil.

2.1.3. Există un sprijin larg în favoarea ideii că una dintre cele mai importante condiții pentru punerea în aplicare cu succes a unei „guvernance pe mai multe niveluri și cu mai mulți actori” este implicarea liberă a partenerilor economici și sociali în procesul decizional și de punere în aplicare ⁽³⁾.

2.1.4. Învățând din valoarea adăugată generată de principiul parteneriatului solid în politica de coeziune, CESE reamintește importanța guvernancei pe mai multe niveluri, a sporirii participării structurale a organizațiilor societății civile și a altor părți interesate la procesul de programare, punere în aplicare, evaluare și monitorizare a utilizării fondurilor. Același lucru ar trebui să se aplice și programării macroeconomice în statele membre.

2.1.5. În acest scop, CESE subliniază necesitatea de a institui un cadru european comun, similar cu acordul de parteneriat din cadrul fondurilor structurale europene, care să garanteze participarea puternică și semnificativă a partenerilor sociali și a societății civile, în general, la toate etapele de elaborare și punere în aplicare a semestrului UE. Acest lucru va implica responsabilizarea suplimentară a autorităților naționale și o utilizare mai eficace și mai semnificativă a politicilor și a recomandărilor.

2.1.6. Renașterea europeană trebuie să se bazeze pe aceeași putere a continuității, care stă la baza valorilor europene precum libertatea, securitatea, justiția, statul de drept și drepturile omului, continuu reinnoite și îmbunătățite, cu respectarea criteriilor dezvoltării durabile.

2.2. **Semestrul și complexitatea sa**

2.2.1. În ultimii zece ani, Comisia a depus eforturi considerabile și, aparent, reușite pentru a institui un sistem funcțional, pe mai multe niveluri, de guvernance economică: semestrul european. Acesta include diferite politici și strategii care acoperă chestiuni sectoriale și chestiuni orizontale din toate domeniile economice, sociale și de mediu. Prin acest nou proces, Comisia Europeană a depășit vechiul sistem al „metodei deschise de coordonare”.

2.2.2. Semestrul a fost consolidat și completat în ultimii câțiva ani cu elemente sociale și de mediu importante din Strategia Europa 2020, care au legătură directă cu recomandările privind politica de coeziune ⁽⁴⁾. Se poate observa o legătură strânsă între guvernance economică, punerea în aplicare a politicii de coeziune și un concept nou pentru dezvoltarea europeană: Planul de investiții pentru Europa ⁽⁵⁾.

2.2.3. În mai multe avize, CESE a militat în favoarea reformelor structurale care cresc productivitatea, consolidează calitatea și siguranța locului de muncă și sistemul de protecție socială, favorizând totodată investițiile și consolidarea negocierilor colective, având la bază autonomia partenerilor sociali și dialogul social ⁽⁶⁾. De asemenea, CESE „consideră că legătura dintre Programul de sprijin pentru reforme și semestrul european poate fi chiar mai puternică și mai directă decât se prevede în propunerea de regulament” ⁽⁷⁾.

⁽³⁾ Avizul CESE privind *Regulamentul privind dispozițiile comune pentru perioada 2021-2027* (JO C 62, 15.2.2019, p. 83) și avizul CESE pe tema *Viitorul politicii de coeziune* (JO C 228, 5.7.2019, p. 50).

⁽⁴⁾ Semestrul european 2019: Comunicare privind rapoartele de țară, COM(2019) 150 final.

⁽⁵⁾ Planul de investiții pentru Europa și programul InvestEU (2021-2027).

⁽⁶⁾ Avizul CESE pe tema *Cadrul financiar multianual de după 2020* (JO C 440, 6.12.2018, p. 106).

⁽⁷⁾ Avizul CESE pe tema „Programul de sprijin pentru reforme” (JO C 62, 15.2.2019, p. 121).

2.3. *Un viitor durabil pentru Europa*

2.3.1. La începutul acestui an, Comisia a publicat documentul de reflecție intitulat „Un viitor european durabil”, deschizând calea către o strategie globală de punere în aplicare până în 2030. Documentul definește calea către dezvoltarea în continuare a viziunii de dezvoltare durabilă a UE și a punctelor de interes ale politicilor sectoriale după 2020, pregătind totodată punerea în aplicare pe termen lung a obiectivelor de dezvoltare durabilă (ODD). Comitetul solicită obiective climatice mai ambițioase, integrate în semestrul european, întrucât un punct slab al acestuia constă în modul în care abordează pericolele prezentate de schimbările climatice și progresul UE către realizarea obiectivelor stabilite în Acordul de la Paris ⁽⁸⁾. În plus, într-o lume afectată de schimbările climatice, CESE a formulat în repetate rânduri recomandări pentru îmbunătățirea protecției biodiversității și a resurselor vitale necesare existenței noastre ⁽⁹⁾.

2.3.2. Documentul de reflecție propune trei scenarii pentru a stimula discuția cu privire la modul în care pot fi monitorizate ODD în cadrul UE:

- o strategie globală de dezvoltare durabilă a UE, care să orienteze acțiunile UE și ale statelor sale membre;
- integrarea în continuare a strategiilor în toate politicile relevante ale UE de către Comisie, dar fără a impune punerea în aplicare a acțiunilor de către statele membre; și
- un accent mai puternic pe acțiunile externe, extinzând, în același timp, actualele ambiții în materie de durabilitate de la nivelul UE.

2.3.3. O integrare inteligentă a primelor două scenarii în semestrul european ar trebui să joace un rol decisiv în punerea în aplicare a bugetelor UE și a cadrelor lor de finanțare (cum ar fi fondurile structurale și de investiții ale UE), prin valorificarea la maximum a flexibilității noului CFM și prin asigurarea unei corelații puternice între politica de coeziune și alte politici.

2.3.4. Ar trebui să se țină seama de necesitatea ca procesul semestrului să poată juca un rol mai eficient și mai eficace în dezvoltarea Uniunii, printr-un model participativ nou.

2.3.5. Atât planul de investiții al UE – dacă este finanțat în mod corespunzător –, cât și politica sa de coeziune pot aduce contribuții în acest sens, în coordonare cu recomandările specifice fiecărei țări. Acest lucru presupune autorizarea unei flexibilități corespunzătoare în cadrul Pactului de stabilitate și de creștere și, după cum s-a afirmat într-un aviz anterior, o finanțare adecvată continuă de la bugetul UE pentru politica de coeziune ⁽¹⁰⁾.

2.4. *Politica de coeziune și procesul semestrului*

2.4.1. Setul de propuneri de regulamente privind CFM pentru perioada 2021-2027 (regulamentul-cadru și propunerile de regulamente sectoriale) a adus câteva elemente noi, care ar putea ajuta la îmbunătățirea coordonării și a performanței politicii economice a UE, dar și a eficienței intervențiilor din cadrul politicii de coeziune ⁽¹¹⁾. Unul dintre cele mai importante elemente este definirea unei relații clare între politica de coeziune și procesul semestrului european și a etapelor implicate ⁽¹²⁾.

2.4.2. Pe de altă parte, propunerile de regulamente rămân destul de deschise la ideea de a utiliza suficient spațiu pentru invenție și creativitate, astfel încât acest aspect să fie abordat într-un mod practic. Prezentul aviz ar putea oferi idei privind modul de a realiza acest lucru. În primul rând, politica de coeziune și semestrul european ar putea fi considerate ca fiind interconectate; sunt strâns legate între ele și au un potențial uriaș de îmbunătățire a situației actuale.

2.4.3. Investițiile și intervenția în cadrul politicii de coeziune ar fi putut să fie axate în principal pe domeniile evidențiate de procesul semestrului european, în special în cazul în care au fost identificate lacune în materie de investiții, cu ajutorul unor platforme statistice, cum ar fi tabloul de bord social. Este necesară ajustarea intervalelor de timp pentru punerea în aplicare a obiectivelor politice (în general, o perioadă de șapte ani pentru politica de coeziune, în comparație cu o perioadă mai scurtă de obicei, de un an sau de un an și jumătate, pentru recomandările specifice fiecărei țări).

2.4.4. Pentru un anumit stat membru, acestea ar putea să fie identificate prin intermediul tabloului de bord pentru indicatorii macroeconomici, fiscali și structurali principali, care să fie publicat anual, în luna noiembrie, atunci când începe noul ciclu al semestrului european, și în special prin procedura programelor naționale de reformă, transformate ulterior în rapoarte privind recomandările specifice fiecărei țări.

⁽⁸⁾ Avizul CESE pe tema „Să fim receptivi la preocupările cetățenilor Europei pentru un viitor durabil (Drumul către Sibiu și mai departe)” (JO C 228, 5.7.2019, p. 37).

⁽⁹⁾ Avizul CESE pe tema „Viitorul UE: beneficii pentru cetățeni și respectarea valorilor europene” (JO C 228, 5.7.2019, p. 57).

⁽¹⁰⁾ Avizul CESE pe tema *Viitorul politicii de coeziune* (JO C 228, 5.7.2019, p. 50).

⁽¹¹⁾ CFM 2021-2027, COM(2018) 321 final și Anexa la CFM 2021-2027.

⁽¹²⁾ Avizul CESE pe tema *Cadrul financiar multianual de după 2020* (JO C 440, 6.12.2018, p. 106).

2.4.5. Noua propunere de CFM pentru perioada 2021-2027 trebuie să se bazeze, de asemenea, pe o flexibilitate mai accentuată și pe concentrare tematică. Prin urmare, instrumentele politicii de coeziune ar putea să fie ajustate în mod flexibil la nevoile reale specifice ale unui anumit stat membru.

2.4.6. Totuși, direcțiile opuse din cadrul relației pot indica faptul că performanța semestrului european poate servi drept instrument de stimulare a bunei performanțe sau pentru abordarea clar diferențiată și proporțională a sancțiunilor ⁽¹³⁾, în eventualitatea unei performanțe slabe ⁽¹⁴⁾. Statele membre cu rezultate bune în cadrul semestrului european, care mențin o disciplină macroeconomică și reacționează cu responsabilitate la recomandările specifice fiecărei țări, ar trebui să fie încurajate cu un fel de bonus, prin alocarea suplimentară de fonduri pentru politica de coeziune (FEDR, FSE+ sau Fondul de coeziune); baza financiară a statelor membre cu rezultate slabe și a celor care ignoră rapoartele privind recomandările specifice fiecărei țări ar putea să fie redusă proporțional ⁽¹⁵⁾.

2.4.7. Propunerea pentru noul CFM pentru perioada 2021-2027 acordă multă importanță sinergiilor între mai multe capitole și programe ale CFM. Semestrul european identifică cele mai importante nevoi de reformă, astfel cum sunt văzute acestea din perspectiva fiecărui stat membru. O propunere introduce chiar un nou Program de sprijin pentru reforme; ar fi mai mult decât necesar să se adopte un sistem comun de gestionare a instrumentelor politicii de coeziune și a programelor de sprijin pentru reforme ⁽¹⁶⁾, puse în practică cel mai bine la nivelul unui anumit program operațional al politicii de coeziune. În acest caz, ar putea fi realizate condițiile optime pentru obținerea sinergiilor ⁽¹⁷⁾.

2.4.7.1. Același lucru este valabil și în ceea ce privește programul InvestEU (care, de asemenea, se bazează parțial pe faptul că statele membre alocă în mod voluntar fonduri de coeziune acestui instrument financiar centralizat).

2.4.8. CFM pentru perioada 2021-2027 ar putea să aibă un handicap strategic deoarece nu va mai exista un succesor al Strategiei Europa 2020. Un mare semn de întrebare este dacă documentul de reflecție pe tema „Un viitor european durabil” are vreo ambiție reală de a juca acest rol. Recent, a jucat un rol substanțial în definirea următoarelor priorități de investiții ale politicii de coeziune specifice fiecărei țări [rapoartele de țară, publicate în februarie 2019 ⁽¹⁸⁾] și a nevoilor de investiții [previziunile de primăvară din mai 2019 ⁽¹⁹⁾].

2.4.8.1. În prezent, în cadrul procesului semestrului și al altor instrumente politice, principalele obiective ale strategiei UE includ punctele-cheie de măsurare a progresului și reprezintă un punct de plecare pentru o nouă strategie pentru 2030.

2.4.9. În cazul în care se întârzie elaborarea noii Strategii Europa 2030, ar putea fi recomandat ca, pentru perioada de tranziție, să se introducă practica de a pregăti o strategie pe termen mediu (sau chiar lung), ca parte din etapele pe care se bazează semestrul european (de exemplu, rezumatul unei astfel de strategii 2021+ să fie publicat în 2020, iar ulterior să fie publicate unele rapoarte privind stadiul performanței și al rezultatelor reale, o dată la doi sau trei ani).

2.4.10. În consecință, CESE ia în considerare o abordare strategică nouă, care să aibă ca rezultat o politică de coeziune axată în mod clar pe priorități reale (bazate pe performanță și orientate către rezultate) care să fie concentrate tematic, bine echilibrate și integrate, credibile (bazate pe analiză), puse în aplicare în mod profesionist și să aibă în vedere asumarea de către toate părțile interesate relevante.

2.5. **Rolul semestrului în punerea în aplicare a coeziunii sociale**

2.5.1. Consolidarea coeziunii sociale și restabilirea încrederii publicului european sunt două elemente interconectate.

2.5.2. Pilonul european al drepturilor sociale contribuie semnificativ la ambele elemente, printre altele, prin sprijinirea și îndrumarea statelor membre care realizează reforme în vederea creării de locuri de muncă durabile, de înaltă calitate și cu o valoare adăugată semnificativă.

2.5.3. În acest sens, tabloul de bord social și indicatorii săi ar trebui să fie folosiți ca instrument principal nu numai pentru a măsura performanțele unei regiuni sau ale unui stat membru în domeniile acoperite de Pilonul european al drepturilor sociale, ci și pentru a identifica eventualele deficite de investiții și pentru a direcționa finanțarea din FSE+ în cel mai eficient mod.

⁽¹³⁾ A se vedea Avizul CESE pe tema „Să fim receptivi la preocupările cetățenilor Europei pentru un viitor durabil (Drumul către Sibiu și mai departe)”, (JO C 228, 5.7.2019, p. 37), punctul 11.4.

⁽¹⁴⁾ Regulamentul privind dispozițiile comune pentru perioada 2021-2027, COM(2018) 375 final.

⁽¹⁵⁾ The legal nature of Country Specific Recommendations (Caracterul juridic al recomandărilor specifice fiecărei țări), Parlamentul European, iunie 2017.

⁽¹⁶⁾ Propunere de regulament al Parlamentului European și al Consiliului de instituire a Programului de sprijin pentru reforme, COM(2018) 391 final.

⁽¹⁷⁾ Avizul CESE pe tema „Programul de sprijin pentru reforme” (JO C 62, 15.2.2019, p. 121).

⁽¹⁸⁾ Semestrul european 2019: Comunicare privind rapoartele de țară, COM(2019) 150 final.

⁽¹⁹⁾ European Economic Forecast. Spring 2019 (Previziuni economice europene. Primăvara anului 2019).

2.5.4. Referința statistică ar trebui utilizată pentru a identifica deficitele de investiții din fiecare stat membru și pentru a direcționa investițiile și recomandările politice acolo unde vor fi cel mai utile în ceea ce privește incluziunea socială.

2.5.5. O atenție deosebită ar trebui acordată muncii decente, disparității de gen ⁽²⁰⁾ și combaterii șomajului și, în special, tinerilor și persoanelor cu cele mai mici șanse de a pătrunde pe piața forței de muncă, cum ar fi persoanele cu handicap și cele cu nevoi speciale. Ar trebui acordată o atenție deosebită și persoanelor care au un nivel redus de cunoștințe în domeniul tehnologiilor de calcul și digitale sau care nu au deloc astfel de cunoștințe.

2.5.6. Pilonul drepturilor sociale ar trebui să fie utilizat ca mijloc de măsurare a recomandărilor adresate statelor membre. Cele 20 de principii ale pilonului ar trebui să fie utilizate drept indicatori ai succesului pe care îl au țările în ceea ce privește încorporarea în politicile lor economice a angajamentului propriu față de pilonul social.

2.5.7. S-ar putea să se ridice întrebarea privind modul în care ar trebui să se facă apel la Pilonul european al drepturilor sociale în timpul punerii în aplicare a semestrului european, pentru a intensifica și a consolida procesul, mai degrabă decât pentru a-l supraîncărca.

2.5.8. Răspunsul pozitiv este același: este nevoie de o strategie bine definită, cu legături orizontale și transversale între politicile menționate mai sus. Această nouă strategie europeană globală pentru viitorul durabil al Europei ar fi capabilă să garanteze punerea în aplicare prin intermediul puternicului mecanism de coordonare al semestrului.

2.6. **Trebuie să asigurăm ordinea în diversitate**

2.6.1. În anexa la RDC ⁽²¹⁾, există o colecție cuprinzătoare de politici europene diferite care, în conformitate cu cele 17 ODD, arată că este aproape imposibil să se asigure coordonarea acestora. În plus, există și cele 20 de obiective ale Pilonului european al drepturilor sociale. Pentru a clarifica și a simplifica situația, politica de dezvoltare regională și de coeziune după 2020 se concentrează cu fermitate asupra a cinci priorități de investiții:

- o Europă mai inteligentă prin inovare, digitalizare, transformare economică și sprijin pentru întreprinderile mici și mijlocii;
- o Europă mai ecologică, cu emisii scăzute de dioxid de carbon, care pune în aplicare Acordul de la Paris și investește în tranziția energetică, în sursele regenerabile de energie și în combaterea schimbărilor climatice;
- o Europă mai conectată, cu rețele de transport și digitale strategice;
- o Europă mai socială, care pune în aplicare Pilonul european al drepturilor sociale și sprijină locurile de muncă de calitate, educația, competențele (în opinia CESE, formarea profesională și învățarea pe tot parcursul vieții au o importanță deosebită), incluziunea socială și accesul egal la asistență medicală;
- o Europă mai apropiată de cetățenii săi, care sprijină strategii de dezvoltare conduse de la nivelul local și dezvoltarea urbană durabilă (CESE ar sublinia dimensiunea periferică și cea rurală), în întreaga UE.

2.6.2. Pentru a evidenția complexitatea elaborării unei noi strategii globale pentru Europa până în 2030, documentul de reflecție a definit principalele teme care alcătuiesc viziunea de dezvoltare durabilă a UE, după cum urmează:

- dezvoltarea durabilă pentru îmbunătățirea mijloacelor de subsistență (în acest sens, CESE subliniază importanța condițiilor de muncă): avantajele competitive ale Europei;
- provocări care trebuie abordate la nivelul UE și la nivel mondial;
- către o Europă durabilă până în 2030;
- UE, ca deschizătoare de drumuri în domeniul dezvoltării durabile;
- scenariile pentru viitor ⁽²²⁾.

⁽²⁰⁾ Avizele CESE pe tema „Egalitatea de șanse între femei și bărbați pe piețele europene ale forței de muncă” (JO C 110, 22.3.2019, p. 26) și privind „Aspectele legate de egalitatea de gen”, punctul 1.4 (JO C 240, 16.7.2019, p. 3).

⁽²¹⁾ Dispoziții comune privind Fondul european de dezvoltare regională, Fondul social european plus, Fondul de coeziune și Fondul european pentru pescuit și afaceri maritime, și de instituire a unor norme financiare aplicabile acestor fonduri, precum și Fondului pentru azil și migrație, Fondului pentru securitate internă și Instrumentului pentru managementul frontierelor și vize, COM(2018) 375 final.

⁽²²⁾ Document de reflecție pe tema „Către o Europă durabilă până în 2030”, COM(2019) 22 final.

2.7. ***Necesitatea unei coordonări noi a guvernantei***

2.7.1. Valorificând viitoarea oportunitate majoră reprezentată de noua Comisie, strategia globală post-2020, bazată pe un elan nou și proaspăt și axată pe dezvoltarea durabilă, va constitui, într-adevăr, un instrument de acțiune, bazându-se pe procesul semestruului și pe o nouă structură de guvernare în cadrul Comisiei.

2.7.2. Având în vedere actualul deficit democratic și de punere în aplicare, tot mai des remarcat, tot mai multe părți interesate au exprimat, în legătură cu Strategia Europa 2030, o nevoie însemnată de democrație mai participativă, de relații industriale îmbunătățite (o mai bună participare a lucrătorilor), de democrație în toate sectoarele economiei și de punere în aplicare eficace a obiectivelor strategice. O strategie pe termen lung reînnoită ar putea juca un rol esențial în punerea în aplicare a unei guvernante economice europene care să urmărească creșterea competitivității și accelerarea dezvoltării, cu condiția să fie coordonată în mod adecvat în cadrul semestruului.

2.7.3. Acest lucru poate fi realizat numai prin luarea de măsuri decisive și concepute cu atenție, pentru a garanta implicarea activă a societății civile organizate în acest proces. Prin urmare, în cadrul structurii CESE ar putea fi instituit un centru de informare de tip ghișeu unic ⁽²³⁾, o platformă pentru schimbul de informații sau un fel de centru de competență virtuală și fizică, fără sarcini administrative sau financiare suplimentare, care să se concentreze asupra răspunsurilor la preocupările legate de punerea în aplicare a Strategiei Europa 2030 (cum ar fi asumarea slabă la nivel național, cadrele instituționale neclare și subordonarea pilonului social). Pentru a asigura o reală coordonare și raționalizare, sarcinile, procedurile și gestionarea cooperării dintre agenții ar trebui să fie coordonate la nivel paneuropean și național.

2.7.4. Modelul de ghișeu unic ar putea să fie aplicat în mod adecvat în orice zonă în care punctul unic de acces este garantat ca bază pentru o platformă integrată, destinată schimbului de informații și consultării, facilitând astfel procesul de elaborare a politicilor și procesul decizional. Datorită naturii consultative a sarcinilor atribuite CESE, rețelei sale bine poziționate de consilii economice și sociale naționale și relațiilor sale interinstituționale, modelul de ghișeu unic ar putea fi un instrument excepțional de realizare a consultării și de facilitare a punerii în aplicare a Strategiei Europa 2030. Acesta ar putea implica cea mai largă paletă de părți ale societății civile interesate în colectarea și schimbul de informații cu privire la realizarea priorităților UE până în 2030 la nivel regional/național, precum și la nivel paneuropean.

2.7.5. Centrul de informare al CESE bazat pe un ghișeu unic ar putea aborda preocupările legate de punerea în aplicare, precum și de deficitul democratic în ceea ce privește funcționarea UE. Instituirea Grupului privind semestrul european în cadrul structurii Secțiunii ECO a fost un prim pas către crearea unui nou tip de centru de informare, pentru a garanta o mai mare vizibilitate a CESE în peisajul instituțional.

Bruxelles, 17 iulie 2019.

Președintele
Comitetului Economic și Social European
Luca JAHIER

⁽²³⁾ Avizul CESE privind progresele înregistrate la punerea în aplicare a Strategiei Europa 2020 și modul în care vor fi atinse obiectivele acesteia până în 2020 (JO C 251, 31.7.2015, p. 19).

Avizul Comitetului Economic și Social European pe tema „Noul rol al serviciilor publice de ocupare a forței de muncă (SPOFM) în contextul punerii în aplicare a Pilonului european al drepturilor sociale”

(aviz din proprie inițiativă)

(2019/C 353/08)

Raportoare: **Vladimíra DRBALOVÁ**

Decizia Adunării plenary	20.2.2019
Temeiul juridic	Articolul 32 alineatul (2) din Regulamentul de procedură Aviz din proprie inițiativă
Secțiunea competentă	Secțiunea pentru ocuparea forței de muncă, afaceri sociale și cetățenie
Data adoptării în secțiune	8.7.2019
Data adoptării în sesiunea plenară	17.7.2019
Sesiunea plenară nr.	545
Rezultatul votului (voturi pentru/voturi împotrivă/abțineri)	156/7/10

1. Concluzii și recomandări

1.1. CESE apreciază contribuția rețelei serviciilor publice de ocupare a forței de muncă (rețeaua SPOFM) la modernizarea și consolidarea serviciilor publice de ocupare a forței de muncă (SPOFM) și face apel la o sinergie între strategia sa actualizată pentru perioada post-2020 și principiile Pilonului european al drepturilor sociale.

1.2. CESE a identificat unele domenii în care sunt necesare eforturi mai mari, bazate pe parteneriatul cu toate părțile interesate, partenerii sociali, organizațiile societății civile și serviciile private de ocupare a forței de muncă, pentru a depune un efort concertat în vederea unei mai bune integrări a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă pe piața forței de muncă.

1.3. Un rol inovator al SPOFM în punerea în aplicare a politicilor naționale de ocupare a forței de muncă și în domeniul pieței forței de muncă, precum și în garantarea unor servicii mai eficiente pentru întreprinderi, trebuie să fie sprijinit în mod adecvat la nivel național prin capacitate suficientă, personal calificat, echipamente IT și tehnice relevante pentru digitalizarea societății și sprijin financiar.

1.4. CESE solicită o cooperare mai sistematică și mai structurală între SPOFM și alți furnizori de servicii în domeniul social și al ocupării forței de muncă pentru a aborda multiplele obstacole cu care se confruntă persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă atunci când încearcă să intre pe piața forței de muncă (aspecte legate de sănătate, locuințe, transport). Modernizarea SPOFM este un proces complex, iar lipsa de coordonare, de programare, de planificare și de repartizare a responsabilităților la nivel național și/sau regional duce la fragmentare. Participarea activă și regulată a partenerilor sociali la activitatea SPOFM este esențială pentru a cartografia oportunitățile de angajare la nivel local și pentru a contribui la eliminarea dezechilibrelor dintre cerere și ofertă pe piața muncii.

1.5. CESE solicită crearea unor sinergii mai strânse între SPOFM și infrastructură socială și sistemele de securitate socială, pentru a consolida asistența oferită șomerilor în căutarea unui loc de muncă și pentru a evita ca persoanele care caută un loc de muncă să fie penalizate în momentul în care intră din nou pe piața muncii.

1.6. CESE solicită creșterea sprijinului financiar pentru statele membre și speră că Fondul social european Plus (FSE+), introdus recent ca parte a noului cadru financiar multianual pentru perioada 2021-2027, va deveni un instrument veritabil al UE pentru investiții în oameni și pentru punerea în aplicare a Pilonului european al drepturilor sociale.

1.7. CESE consideră că ar trebui depuse eforturi mai mari pentru a monitoriza, a evalua și a compara serviciile SPOFM pentru a evalua eficacitatea lor în ceea ce privește asistarea persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă care intră pe piața forței de muncă. Normele și orientările europene comune pot sprijini eficiența SPOFM. Sursele de date existente, precum ancheta asupra forței de muncă (LFS), ar trebui utilizate mai mult, iar agenții precum Eurofound pot contribui la o astfel de monitorizare.

1.8. CESE solicită o revizuire a măsurilor existente pentru măsurarea rezultatelor programelor de lucru ale SPOFM, pentru a se asigura că serviciile sunt în beneficiul tuturor categoriilor de persoane, în special al celor care au probleme multiple.

2. Introducere

2.1. Pilonul european al drepturilor sociale a fost instituit în urma unei proclamații interinstituționale a Parlamentului European, a Consiliului și a Comisiei, adoptată la 17 noiembrie 2017, la Göteborg, cu ocazia Summitului social al UE. Pilonul european al drepturilor sociale ar trebui să conducă la plasarea unui accent mai mare pe aspectele sociale și pe cele legate de ocuparea forței de muncă și să determine adaptarea modelului social european la provocările secolului XXI, precum și să stimuleze procesul de convergență dintre statele membre.

2.2. Cele 20 de principii-cheie ale Pilonului european al drepturilor sociale sunt structurate în trei capitole principale: **egalitate de șanse și de acces pe piața muncii, condiții de muncă echitabile, precum și protecție și incluziune socială**. Principala provocare în Europa este reprezentată de adoptarea și de punerea efectivă în aplicare a acestora, având în vedere schimbările rapide din mediul social, juridic și economic.

2.3. Potrivit Analizei anuale a creșterii 2019, economia Europei intră acum în cel de-al șaselea an de creștere neîntreruptă. Această creștere economică consecventă a fost însoțită de o redresare a investițiilor, de o creștere a cererii consumatorilor, de îmbunătățirea finanțelor publice și de crearea constantă de locuri de muncă, deși într-un ritm diferit de la o țară la alta. Aceste evoluții au contribuit la îmbunătățiri semnificative pe piața forței de muncă și în ceea ce privește condițiile sociale. Rata de ocupare a persoanelor cu vârsta cuprinsă între 20 și 64 de ani a crescut la 73,2 % în cel de-al doilea trimestru din 2018. Rata șomajului a scăzut la 6,8 %, iar rata șomajului pe termen lung și cea în rândul tinerilor sunt, de asemenea, în scădere. Cu toate acestea, există diferențe mari între statele membre, care nu beneficiază de același nivel de creștere economică și de ocupare a forței de muncă; trebuie să se acorde o atenție deosebită sporirii calității locurilor de muncă create, în special pentru a contracara inegalitățile sociale.

2.4. Datorită îmbunătățirii condițiilor de pe piața forței de muncă, numărul persoanelor expuse riscului de sărăcie sau de excluziune socială – 113 milioane de persoane în 2017 – a scăzut pentru prima dată sub nivelurile din perioada anterioară crizei, în anumite țări. Cu toate acestea, nivelul sărăciei persoanelor încadrate în muncă continuă să fie mare, fiind în creștere în unele state membre. Riscul de sărăcie rămâne o provocare, în special pentru copii, persoane cu handicap, persoane provenite din familii de migranți și șomeri.

2.5. Raportul comun privind ocuparea forței de muncă observă că politicile active în domeniul pieței muncii și SPOFM sunt esențiale pentru a garanta existența unor piețe ale forței de muncă favorabile incluziunii și care funcționează în mod corespunzător. Politicile active în domeniul pieței muncii îmbunătățesc corelarea pe piața muncii și sporesc șansele de succes ale persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă.

3. Serviciile publice de ocupare a forței de muncă și viitorul muncii

3.1. Piețele forței de muncă și societatea au o evoluție rapidă, iar globalizarea, revoluția digitală, modelele de lucru în schimbare și evoluțiile sociale și demografice oferă noi oportunități și noi provocări. Provocări precum inegalitățile persistente, șomajul de lungă durată și șomajul în rândul tinerilor sau solidaritatea între generații sunt adesea similare, deși variază, în grade diferite, de la un stat membru la altul. Actuala revoluție tehnologică este caracterizată, în special, de un ritm mai rapid al schimbării.

3.2. Forța de muncă nu a fost niciodată atât de diversă și de educată. Populația activă a secolului XXI este foarte diferită, iar atitudinea față de muncă este în schimbare. Dacă, respectiv atunci când lucrătorii își doresc mai multă libertate la locul de muncă și libertatea de a alege, căutând locuri de muncă într-un mod care duce la individualizarea condițiilor de muncă, dialogul social și un cadru juridic clar și/sau un contract colectiv de muncă ar trebui să clarifice condițiile de muncă. Oamenii vor să-și valorifice pe deplin potențialul, prin utilizarea calificărilor, competențelor și cunoștințelor și să obțină un loc de muncă de calitate și productiv, cu o protecție socială adecvată.

3.3. **Rețeaua europeană a serviciilor publice de ocupare a forței de muncă**, care a fost înființată la 17 iunie 2014 și care își va încheia activitatea la 31 decembrie 2020, joacă un rol important. În 2018, a fost lansată o evaluare intermediară pentru a analiza relevanța, eficiența, eficacitatea, coerența și valoarea adăugată europeană a deciziei privind rețeaua SPOFM. În avizul său privind SPOFM ⁽¹⁾, CESE a sprijinit propunerea Comisiei de înființare a rețelei europene a SPOFM.

(¹) JO C 67, 6.3.2014, p. 116.

3.4. Strategia rețelei SPOFM pentru 2020 și post-2020 reflectă evoluțiile recente de pe piețele forței de muncă, inclusiv economiile emergente ale platformelor, noi forme de muncă, deficiențe legate de ocuparea forței de muncă, mobilitatea forței de muncă, o bază de clienți a SPOFM mai eterogenă, nevoia de a utiliza noi tehnologii digitale și de a dispune de surse de date mai bogate.

3.5. Multe măsuri pozitive au fost deja luate la nivel național și în coordonare cu rețeaua europeană SPOFM. În unele state membre, SPOFM naționale au avut o contribuție excelentă la **punerea în aplicare a Garanției pentru tineret** ajutând tinerii, în special pe cei care nu sunt încadrați profesional și nu urmează niciun program educațional sau de formare, să se integreze mai repede pe piața muncii sau să își reia studiile. De asemenea, SPOFM naționale au pus în aplicare măsuri din cadrul inițiativei UE axate pe **o mai bună integrare a șomerilor de lungă durată**, prin îmbunătățirea înregistrării și prin contracte de muncă integrate. În plus, integrarea pe piața forței de muncă a refugiaților și a solicitanților de azil se află pe ordinea de zi a acestora încă din 2015.

3.6. Cu toate acestea, experiențele CESE arată că eficiența SPOFM și capacitatea acestora de a produce rezultate în circumstanțe schimbătoare, de a aborda noile provocări de pe piața muncii și de a integra cu succes oamenii pe aceste piețe ale forței de muncă aflate în tranziție diferă în statele membre. În multe cazuri și în unele state membre, capacitatea tehnică, financiară și privind personalul a acestora este subestimată.

3.7. Categoria profesională specială a consultanților în domeniul ocupării forței de muncă ar trebui promovată cu mai multă eficacitate, iar integrarea adecvată a bazelor de date pentru corelarea eficientă a întreprinderilor cu lucrătorii ar trebui dezvoltată. În unele țări, SPOFM sunt completate sau înlocuite de agenții private de ocupare a forței de muncă. Cooperarea cu întreprinderile este esențială, la fel și participarea activă a partenerilor sociali inclusiv la nivel local, în vederea cartografierii oportunităților de angajare la nivel național și teritorial. Rata de succes a SPOFM ar trebui, de asemenea, să fie evaluată din perspectiva angajatorilor.

4. Serviciile publice de ocupare a forței de muncă în contextul Pilonului european al drepturilor sociale

4.1. De la proclamarea Pilonului european al drepturilor sociale, SPOFM naționale și rețeaua SPOFM a UE ar trebui să fie mai inovatoare în sprijinirea obiectivului Pilonului european al drepturilor sociale și în punerea în aplicare a principiilor-cheie ale acestuia.

4.2. În 2017, rețeaua europeană SPOFM a adus o contribuție formală la consultarea CE privind Pilonul european al drepturilor sociale. În 2018, rețeaua a elaborat proiectul de document privind „Viitorul muncii”. Această activitate a oferit rețelei posibilitatea de a examina modul în care ar putea fi adaptată Strategia SPOFM 2020 pentru a garanta că rămâne adecvată scopului pe măsură ce SPOFM încearcă să abordeze noile provocări ale unei piețe a forței de muncă aflate în schimbare rapidă și să devină adevărate agenții de orientare profesională. SPOFM își actualizează modul de organizare, pentru a asigura servicii cu rating de tip „triplu A” – capacitate, agilitate, responsabilitate – pentru clienți, contribuind la crearea unei piețe a forței de muncă mai durabile și mai favorabile incluziunii.

5. Noul rol al SPOFM din perspectiva CESE

5.1. CESE salută prioritățile stabilite în **programul de lucru al rețelei SPOFM a UE pentru 2019 și solicită sporirea interacțiunii dintre principiile Pilonului european al drepturilor sociale (PEDS) și instrumentele rețelei pentru analiza comparativă și învățarea reciprocă**. Acesta poate contribui atât la SPOFM mai bine integrate, cât și la implementarea PEDS.

5.2. În noiembrie 2018, Observatorul pieței forței de muncă (OPFM) al CESE a organizat o **conferință privind serviciile publice de ocupare a forței de muncă în contextul punerii în aplicare a Pilonului european al drepturilor sociale**. Exemplele oferite au confirmat necesitatea complementarității dintre serviciile publice și private de ocupare a forței de muncă și au evidențiat beneficiile concrete ale unei bune cooperări între SPOFM și partenerii sociali. SPOFM proactive, crearea unui ghișeu unic pentru întreprinderi, organizarea de cursuri comune de formare de către SPOFM și întreprinderi s-au dovedit a fi esențiale pentru asigurarea unor locuri de muncă durabile.

5.2.1. CESE încurajează găsirea unui răspuns mai bun la cererile și ofertele de locuri de muncă, înmulțirea stimulentele destinate atât angajatorilor, cât și lucrătorilor (de exemplu, în cazul salariului minim, posibilitatea ca lucrătorul să beneficieze în continuare de avantajele sociale aferente șomajului) și un echilibru adecvat între flexibilitate și siguranța ocupării forței de muncă, garantând contracte mai stabile. Europa este încă departe de a-și utiliza întregul potențial al forței de muncă disponibile. Europa ar trebui să sprijine întreprinderile durabile, permițându-le în special să creeze mai multe locuri de muncă de calitate și productive.

5.2.2. CESE reamintește, în avizele sale ⁽²⁾, că accesul la sistemele de protecție socială reprezintă un factor-cheie pentru societăți mai echitabile și este fundamental pentru o forță de muncă productivă, sănătoasă și activă. UE ar trebui să îmbunătățească modul în care metoda deschisă de coordonare existentă sprijină statele membre pentru a **analiza comparativ progresele legate de reformă și pentru a îmbunătăți performanța politicilor lor de ocupare a forței de muncă și a sistemelor naționale de protecție socială și bunăstare**. Ar trebui asigurate sinergiile mai strânse între SPOFM și infrastructura socială și sistemele de securitate socială, pentru a consolida asistența oferită șomerilor în căutarea unui loc de muncă și pentru a evita ca persoanele care caută un loc de muncă să fie penalizate în momentul în care intră din nou pe piața muncii.

5.2.3. **Mobilitate:** CESE consideră că libera circulație a lucrătorilor în condiții de nediscriminare și de egalitate de tratament, precum și înlăturarea barierelor care persistă în calea mobilității continuă să se numere printre prioritățile UE. În **avizul său privind EURES** ⁽³⁾, CESE solicită crearea unui instrument real pentru corelarea ofertei cu cererea de pe piața europeană a forței de muncă, **în strânsă cooperare cu serviciile publice naționale de ocupare a forței de muncă**. Mobilitatea lucrătorilor la nivelul UE este legată de eforturile depuse în prezent pentru modernizarea sistemului de coordonare a securității sociale și pentru a-l face mai echitabil pentru toate statele membre. În special în cazul indemnizațiilor de șomaj pentru lucrătorii transfrontalieri, ar trebui să se aplice principiul *lex loci laboris* pentru stabilirea statului membru competent, cu excepția cazului în care statele membre convin altfel.

5.2.4. **Competențe adaptate pieței forței de muncă:** dimensiunea socială a educației, astfel cum este menționată în **primul principiu al Pilonului european al drepturilor sociale**, prevede că orice persoană are dreptul la educație, formare profesională și **învățare pe tot parcursul vieții**, favorabile incluziunii și de calitate. În plus, deficiențele tot mai mari de pe piața forței de muncă din Europa prezintă un risc pentru creșterea viitoare. **Ar trebui să fie consolidată cooperarea mai strânsă dintre SPOFM și partenerii sociali, întreprinderi, consiliile regionale privind ocuparea forței de muncă și competențele și alte structuri regionale relevante, pentru a elimina disparitățile regionale și a oferi în mod adecvat consultanță profesională, oportunități de perfecționare și de reconversie profesională și transformare profesională persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă și celor care se confruntă cu riscul de pierdere a locului de muncă, iar responsabilitățile să fie distribuite în rândul diferiților actori. Aceasta ar trebui să includă mobilizarea persoanelor care desfășoară activități independente.**

5.2.5. **Cooperarea cu partenerii sociali:** la conceperea politicii sociale a UE, trebuie să se ofere mai multă libertate partenerilor sociali, cu respectarea deplină a autonomiei lor. În rolul lor de actori-cheie pe piața forței de muncă, în cooperare cu SPOFM naționale, aceștia pot să contribuie în mod semnificativ la cartografierea oportunităților de angajare inclusiv la nivel local, la facilitarea tranziției oamenilor spre sau pe piața forței de muncă – pentru a sprijini persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă în timpul căutării lor și pentru a ajuta întreprinderile în cadrul proceselor lor de căutare a resurselor umane, pentru a ajuta tinerii și adulții să aleagă cele mai adecvate căi de perfecționare (ADEM, Luxemburg).

5.2.6. **Societatea civilă:** CESE reprezintă mai multe organizații ale societății civile și elaborează numeroase avize care abordează deja unele dintre principiile acoperite de Pilonul european al drepturilor sociale. Valoarea adăugată a organizațiilor societății civile constă în faptul că acestea sunt apropiate de situația de pe teren și cunosc mai bine nevoile diferitelor grupuri – migranți, persoane cu handicap, tineri, drepturile femeilor – și pot contribui în mod eficient la o activitate mai specifică a SPOFM (rolul consultanților în domeniul ocupării forței de muncă s-ar putea înscrie, de exemplu, în acest cadru).

5.2.7. **Cooperarea cu serviciile private de ocupare a forței de muncă:** experiența arată că implicarea și integrarea serviciilor publice și private, în mod egal, pot avea rezultate eficiente, benefice pentru o piață a forței de muncă cu adevărat favorabilă incluziunii și durabilă. Această complementaritate trebuie sprijinită. Previziunile/predicțiile legate de piața forței de muncă sunt întotdeauna foarte dificil de făcut. Nevoile pieței forței de muncă se schimbă într-un ritm foarte rapid. Datele fiabile sunt esențiale. Cu toate acestea, piețele forței de muncă favorabile incluziunii de care avem nevoie necesită includerea tuturor persoanelor.

6. Lacune persistente în asistența specifică a SPOFM

6.1. CESE apreciază că principalele grupuri-țintă sunt vizate atât de rețelele europene SPOFM, cât și de programele de lucru naționale SPOFM. Totuși, CESE subliniază că există în continuare lacune și că SPOFM trebuie să **integreze într-o măsură mai mare principiul diversității și al nediscriminării** în activitatea lor zilnică. Efortul trebuie să fie continuat și sporit, în special în ceea ce privește:

6.1.1. **Tineretul:** CESE salută faptul că sprijinul financiar pentru punerea în aplicare a Garanției pentru tineret a fost dublat. SPOFM ar trebui să investească într-o abordare pe termen lung pentru a oferi servicii tinerilor aflați în căutarea unui loc de muncă, inclusiv o mai bună utilizare a TIC și a instrumentelor web pentru a consolida serviciile pentru grupurile de tineri cele mai vulnerabile, **să le ofere tinerilor asistență individuală, să coopereze cu familiile lor și să-i informeze în mod corect cu privire la situația de pe piața forței de muncă.**

⁽²⁾ JO C 440, 6.12.2018, p. 135.

⁽³⁾ JO C 424, 26.11.2014, p. 27.

6.1.2. **Adulții:** îmbătrânirea populației în Europa, **creșterea longevității în societate și necesitatea de a încuraja cooperarea între generații**, schimbările accelerate de pe piața muncii, formele emergente de muncă și pătrunderea tehnologiilor digitale în toate aspectele vieții cotidiene au determinat o cerere tot mai mare de noi competențe și un nivel mai ridicat de competențe, **cunoștințe și abilități**; acest lucru face ca nevoia de actualizare a competențelor sau de reconversie profesională să fie și mai urgentă pentru toate persoanele care nu dețin competențe de bază sau care nu au dobândit o calificare, pentru a asigura capacitatea de inserție profesională și **cetățenia activă** a acestora.

6.1.3. **Femeile:** CESE salută directiva privind echilibrul dintre viața profesională și cea privată ⁽⁴⁾, care ajută tinerii părinți și, în special, femeile, să își organizeze mai bine munca și îndatoririle de zi cu zi. Pe lângă aceasta, trebuie menționat că este nevoie de investiții în infrastructura socială, de exemplu pentru îngrijirea copiilor și a persoanelor în vârstă. Aceasta include și asistența efectivă din partea SPOFM naționale pentru integrarea femeilor pe piața forței de muncă, ținând seama în mod corespunzător de abordarea directivei privind echilibrul dintre viața profesională și cea privată.

6.1.4. **Persoanele cu handicap:** persoanele cu handicap reprezintă aproape a șasea parte a populației de vârstă activă din UE, însă rata de ocupare în rândul acestora este proporțional scăzută. Acesta a fost principalul mesaj al audierii organizate de CESE în 2017. În special, femeile și fetele cu handicap ⁽⁵⁾ se confruntă în continuare cu o discriminare multiplă și intersecțională, bazată atât pe gen, cât și pe handicapul lor. Ele sunt prea des excluse, printre altele, de la educația și formarea favorabile incluziunii, de la ocuparea forței de muncă, de la accesul la schemele de reducere a sărăciei, de la locuințe adecvate și de la participarea la viața politică și publică. Au nevoie de asistență specială și de o abordare individuală din partea SPOFM.

6.1.5. **Migrație: migrația legală poate juca un rol important pe piețele forței de muncă cu performanțe bune.** În avizul său ⁽⁶⁾, CESE a subliniat importanța unei politici coerente în domeniul migrației și a unui cadru de reglementare bine conceput, afirmând că, fără imigrare, modelul economic și social al Europei ar fi în pericol. Integrarea refugiaților care au drept de ședere în Europa în sistemele de formare, pe piața forței de muncă și în societate, în general, va continua să fie importantă. **Pentru a contribui la aceasta, SPOFM din multe țări au întreprins deja multe inițiative.**

6.1.6. **Minoritatea romă:** CESE este foarte activ în chestiuni legate de condițiile de trai și de muncă ale comunității rome, punând accent pe îmbunătățirea integrării romilor ⁽⁷⁾. CESE poate observa o sinergie între punerea în aplicare a *principiului privind accesul egal* prevăzut în Pilonul european al drepturilor sociale și etapele viitoare ale unei integrări cu mai mult succes a romilor. Asistența acordată femeilor rome ar trebui să fie, în special, o prioritate a SPOFM.

6.1.7. **Populația inactivă** nu este un grup-țintă tradițional al SPOFM, deși o parte semnificativă a populației inactice dorește să muncească. Rețeaua europeană SPOFM a publicat un studiu privind *Rolul SPOFM în sensibilizarea populației inactive*, care prezintă o sinteză a măsurilor de sensibilizare a persoanelor inactive, cu trimiteri speciale la rolul SPOFM în acest sens. CESE solicită Comisiei și statelor membre să redefină politicile de reactivare destinate acestei părți a populației.

7. Un sprijin complex pentru serviciile publice naționale de ocupare a forței de muncă

7.1. Orientările europene privind ocuparea forței de muncă 2019 (Orientarea 7) încurajează statele membre să sporească eficiența politicilor active în domeniul pieței muncii. Statele membre ar trebui să tindă spre servicii publice de ocupare a forței de muncă mai eficiente, asigurând o asistență personalizată și oportună pentru cei aflați în căutarea unui loc de muncă, sprijinind cererea de pe piața muncii și punând în aplicare o gestionare bazată pe performanță.

7.2. Pentru a contribui în mod eficient la punerea în aplicare a Pilonului european al drepturilor sociale, SPOFM naționale vor avea nevoie de sprijin mai mare și de condiții adecvate:

7.2.1. **Resurse umane suficiente.** Serviciile complexe ale SPOFM (căutare și selecție pentru plasarea pe piața muncii a personalului disponibilizat, consiliere și asistență pentru cererile de sprijin pentru venit, plasarea la cursuri de formare) necesită personal format cu competențe speciale, care să lucreze în condiții durabile și să coopereze cu consultanții din domeniul ocupării forței de muncă și cu agențiile private de ocupare a forței de muncă.

7.2.2. **Pentru a aborda evoluțiile tehnologice.** Digitalizarea economiei și a societății duce la apariția unor noi instrumente, care, dacă sunt gestionate în mod adecvat, pot ajuta SPOFM în rolul lor, inclusiv pentru formarea propriilor angajați, precum și pentru integrarea reală a bazelor de date în vederea corelării eficiente a întreprinderilor cu lucrătorii, ambele implicate la rândul lor în evoluția competențelor și a sarcinilor care apar odată cu noua eră digitală.

⁽⁴⁾ JO C 129, 11.4.2018, p. 44.

⁽⁵⁾ JO C 367, 10.10.2018, p. 20.

⁽⁶⁾ JO C 110, 22.3.2019, p. 1.

⁽⁷⁾ JO C 27, 3.2.2009, p. 88.

7.3. La 2 mai 2018, Comisia a adoptat o propunere pentru cadrul financiar multianual pentru perioada 2021-2027. Propunerea reflectă actualul context social și economic și oferă un răspuns concret la solicitarea venită din partea cetățenilor europeni ca Europa să aibă un caracter social mai pronunțat și ca în UE să se investească mai mult în oameni. Fondul social european Plus (FSE+) este un instrument-cheie al UE pentru investiții în oameni și pentru punerea în aplicare a Pilonului european al drepturilor sociale. SPOFM vor fi finanțate prin componenta „Ocuparea forței de muncă și inovare socială” („EaSI”) a Fondului social european Plus (FSE+).

7.4. Noile responsabilități ale SPOFM, în special în domeniul politicilor active în domeniul ocupării forței de muncă, trebuie să se reflecte în existența unei capacități adecvate și a unui sprijin financiar pe măsură.

7.5. CESE solicită o cooperare mai sistematică și mai structurală între SPOFM și alți furnizori de servicii în domeniul social și al ocupării forței de muncă pentru a aborda multiplele obstacole cu care se confruntă persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă atunci când încearcă să intre pe piața forței de muncă (aspecte legate de sănătate, locuințe, transport). Modernizarea SPOFM este un proces complex, iar lipsa de coordonare, de programare, de planificare și de repartizare a responsabilităților la nivel național și/sau regional duce la fragmentare.

7.6. CESE consideră că ar trebui depuse eforturi mai mari pentru a monitoriza, a evalua și a compara SPOFM pentru a evalua eficacitatea acestor servicii în ceea ce privește asistarea persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă care intră pe piața forței de muncă. Normele și orientările europene comune pot sprijini eficiența SPOFM și sinergiile dintre țări. Sursele de date existente, precum ancheta asupra forței de muncă (LFS), ar trebui utilizate mai mult, iar agenții precum Eurofound pot contribui la o astfel de monitorizare.

Bruxelles, 17 iulie 2019.

Președintele

Comitetului Economic și Social European

Luca JAHIER

Avizul Comitetului Economic și Social European pe tema „Predarea de cunoștințe despre Europa – crearea unui set de instrumente pentru școli”

(aviz din proprie inițiativă)

(2019/C 353/09)

Raportor: **Gerhard RIEMER**

Decizia Adunării plenary	20.2.2019
Temei juridic	Articolul 32 alineatul (2) din Regulamentul de procedură aviz din proprie inițiativă
Secțiunea competentă	Secțiunea pentru ocuparea forței de muncă, afaceri sociale și cetățenie (SOC)
Data adoptării în secțiune	8.7.2019
Data adoptării în sesiunea plenară	17.7.2019
Sesiunea plenară nr.	545
Rezultatul votului (voturi pentru/voturi împotriva/abțineri)	191/4/6

1. Concluzii și recomandări

1.1. CESE interpretează **Declarația de la Paris** din 2015 ⁽¹⁾ și **Recomandarea Consiliului din 2018** ⁽²⁾ ca pe **un mandat clar din partea statelor membre, susținut de Rezoluția Parlamentului European din 2016** ⁽³⁾, de a pune cu fermitate pe agenda politică subiectul predării și învățării despre „Uniunea Europeană”. Acesta este un nou punct de plecare în promovarea unei dimensiuni europene a predării și în furnizarea sprijinului necesar personalului didactic.

1.2. CESE consideră că, într-o anumită măsură, există **un deficit de informații în sectorul educației** în ceea ce privește înțelegerea generală în rândul elevilor a **rolului UE** și a impactului pe care îl are aceasta asupra vieții de zi cu zi a cetățenilor europeni. Deși rata de participare la vot s-a îmbunătățit – de la 42,61 % (2014) la 50,95 % (2019) –, rezultatele recentelor alegeri pentru Parlamentul European arată că este încă mare nevoie ca cetățenii să fie informați și educați de la o vârstă fragedă despre Uniunea Europeană.

1.3. CESE solicită ca **activitatea în domeniul educației despre UE să primească un nou impuls** și dorește să fie valorificată oportunitatea oferită de reînnoirea PE, a CE și, în special, de numirea unui nou comisar pentru educație, cultură, tineret și sport. CESE este convins că, pentru o dezvoltare progresivă a cetățeniei europene reale, necesară pentru construirea unei Uniuni Europene solide, trebuie ca accentul specific pus pe educarea tinerilor în domeniul UE să fie considerat indispensabil.

1.4. CESE încearcă, **prin cele două noi avize, să trezească cât mai mult interes posibil în legătură cu temele „Educația privind Uniunea Europeană”(SOC/612)** ⁽⁴⁾ și **„Predarea de cunoștințe despre Europa în școală”**. Este important să ne gândim din nou la modul în care se poate promova o mai bună legătură și sensibilizare a cetățenilor în ceea ce privește Uniunea – acțiunile, obiectivele și valorile acesteia. Pentru a realiza acest lucru, ar trebui să se depună eforturi suplimentare pentru a-i informa mai bine pe cetățeni despre UE, în special în timpul educației lor școlare inițiale, pe parcursul educației și formării profesionale și învățământului superior, dar și în contextul învățării pe tot parcursul vieții.

⁽¹⁾ Declarația de la Paris, 17.3.2015.

⁽²⁾ Recomandarea Consiliului (2018), ST/9010/2018/INIT.

⁽³⁾ Rezoluția PE 2015/2138/(INI).

⁽⁴⁾ JO C 228, 5.7.2019, p. 68.

1.5. **La nivelul UE și în statele membre au fost luate numeroase măsuri** pentru a îmbunătăți situația și, la nivel național și la nivelul UE, sunt disponibile diverse materiale și seturi de instrumente excelente, care ar putea constitui o sursă de inspirație pentru inițiativele viitoare. Cu toate acestea, trebuie îmbunătățite claritatea, accesibilitatea și informațiile generale cu privire la ceea ce este disponibil. Rezultatele studiului efectuat de Comisia Europeană în 2013 ⁽⁵⁾ arată că există o voință politică evidentă în statele membre de a îmbunătăți calitatea unor astfel de informații, dar mai sunt încă multe de făcut în acest sens.

1.6. CESE consideră că este necesar **să se realizeze un nou studiu, și anume de cercetare critică**, pe tema situației actuale din statele membre în ceea ce privește educația în școli, formarea profesorilor și dezvoltarea profesională continuă privind UE. În acest sens, ar fi utilă o analiză a programelor de învățământ existente, în special în învățământul primar și secundar, precum și a eforturilor întreprinse de organizațiile societății civile. Studiul s-ar putea baza pe studiul „*Learning Europe at School*”, din 2013.

1.7. În plus, foarte necesar și de mare ajutor ar fi **un inventar al materialelor/resurselor de predare și învățare** rezultate din proiectele relevante finanțate de UE. O platformă care să reunească toate aceste instrumente diferite, clasificate în funcție de limbă, grupă de vârstă și subiect – poate similară site-ului „*what-Europe-does-for-me*” – ar putea fi utilizată pentru predare și învățare în școli.

1.8. CESE consideră că **ar fi necesară extinderea conceptului de programă de învățământ** pentru a include și programa de educație extrașcolară, care să recunoască activitățile de educație valoroase care sprijină învățarea în afara clasei și materiei școlare, pentru ca tinerilor și cetățenilor să le fie prezentată UE din perspectiva corectă.

1.9. CESE consideră că pentru fiecare școală **ar trebui creat un mic set de instrumente (un „pachet” de bază)** (elev și profesor), care ar ajuta la o mai bună educare a tuturor în ceea ce privește UE. Conținutul unui astfel de set de instrumente ar putea avea forme diferite și ar trebui adaptat la contextul național și regional și, de asemenea, la persoanele cu nevoi speciale.

1.10. Pentru a încuraja în continuare susținerea politică pentru îmbunătățirea educației privind UE, la nivel european ar trebui instituit un **grup de experți la nivel înalt privind predarea de cunoștințe despre Europa**. Grupul ar putea face propuneri și recomandări politice care să alimenteze dezbaterile la care participă miniștrii educației, ceea ce ar putea conduce la elaborarea unor concluzii ale Consiliului pe această temă.

1.11. **Profesorii joacă un rol foarte important, de „arhitecți ai viitorului”**. Ei trebuie să înțeleagă mai bine Uniunea Europeană și să dețină competențele necesare pentru a transmite cunoștințe despre Europa elevilor de toate vârstele. Cunoștințele despre UE lipsesc, iar unii profesori nu sunt suficient de experimentați sau de încrezători în forțele lor pentru a preda acest subiect. Prin urmare, CESE solicită să se pună accentul pe această nouă direcție de formare a profesorilor la nivelul UE și al statelor membre, sprijinindu-i pentru a utiliza materialele existente și a valorifica pe deplin oportunitățile oferite de noile tehnologii digitale.

1.12. **CESE crede în aspirația** ca toți tinerii care încheie studiile școlare să aibă cunoștințe de bază despre UE, ideea fiind de a se asigura **un fel de „alfabetizare privind UE”**. CESE știe că predarea în rândul a aproximativ 72 de milioane de elevi înscriși în învățământul primar, secundar și liceal din UE reprezintă o adevărată provocare, dar și o oportunitate, și anume una care merită valorificată. Aceasta include posibilitatea ca elevii să aibă șansa de a vizita instituțiile europene. Pentru a acumula experiență specifică, și profesorii ar trebui să aibă ocazia de a discuta cu diferite organizații și instituții (cum ar fi CESE) și de a se întoarce acasă cu o imagine mai clară despre ce înseamnă, ce face și cum este organizată Europa.

2. O șansă – o nouă inițiativă, la momentul potrivit

2.1. CESE dorește să utilizeze oportunitatea oferită de reînnoirea Comisiei Europene, a Parlamentului European și, în special, de numirea unui nou comisar pentru educație, cultură, tineret și sport, pentru a atrage atenția în mod deosebit asupra „Predării de cunoștințe despre Europa în școli”.

2.2. În avizele anterioare, CESE a subliniat importanța educației în ceea ce privește istoria, valorile, democrația și realizările europene și importanța UE, ca modalitate de a spori semnificația UE pentru cetățenii săi. Sistemul de educație formală are o mare influență asupra tinerilor în ceea ce privește percepția asupra lumii și, prin urmare, este esențial pentru modul lor de a înțelege UE.

2.3. Prezentul aviz constituie urmarea avizului SOC/612 ⁽⁶⁾, fiind menit să susțină, să consolideze și să intensifice apelul la acțiune în domeniul educației despre UE. În prezentul aviz, CESE își exprimă dorința de a se pune mai mult accent pe educația despre Europa și pe UE în general, și pe „Predarea de cunoștințe despre Europa în școală”, în special.

⁽⁵⁾ Learning Europe at School, studiu CE, 2013.

⁽⁶⁾ JO C 228, 5.7.2019, p. 68.

2.4. Viitorul Europei și al UE va fi modelat și dezvoltat de către tinerii noștri – de către elevii aflați azi pe băncile școlii, influențați de mediul în care trăiesc, de familii, prieteni și parteneri. Prin urmare, este important ca ei să fie implicați îndeaproape în subiectele europene și să se asigure furnizarea informațiilor prin școală și existența unor dezbateri critice și constructive cu privire la problematica europeană.

2.5. Există un deficit de informații în rândul cetățenilor statelor membre cu privire la UE, la modul în care funcționează și la activitățile pe care le desfășoară. Aceste aspecte includ și rolul instituțiilor UE și impactul pe care îl au politicile europene asupra vieții cetățenilor Europei. Educația cu privire la Europa ar putea să ia forma unei materii sau unui modul ca atare, ori să fie integrată în diferite materii, după caz, acordând libertate școlilor și autorităților naționale din domeniul învățământului de la diferite niveluri.

2.6. Rolul școlilor și al profesorilor, precum și modul și măsura în care profesorii își educă elevii cu privire la UE au deci o importanță din ce în ce mai mare, în special având în vedere euroscepticismul aflat în creștere în unele state membre.

2.7. Tendința este ca societatea să aibă așteptări din ce în ce mai mari din partea educației formale de la școală. Acest tip de educație, cel puțin la nivelul primar și secundar, ar trebui să le ofere elevilor abilitățile și competențele de a gândi critic, de a învăța cum să interpreteze și să analizeze informațiile și de a-și dezvolta propriile opinii, mai degrabă decât să reprezinte un proces de învățare bazat pe fapte. Acest proces presupune dezvoltarea unei opinii informate privind UE. Școlile nu pot face totul; așadar, la succesul proiectului european ar contribui o mai bună coordonare între diferitele structuri ale educației formale, non-formale și informale. De asemenea, ar trebui spus că tinerii se vor simți cu atât mai „europeni” cu cât se vor întâlni mai devreme cu tematica europeană și vor dobândi un „interes pentru Europa”.

2.8. În același timp, acest lucru creează o anumită așteptare în rândul profesorilor, ale căror responsabilități se extind. Prin urmare, este important să sprijinim în continuare profesorii, prin punerea la dispoziție a unor seturi de instrumente practice pentru lecțiile despre UE, cu o gamă largă de materiale gata de utilizare pe teme diferite, adecvate pentru diferite vârste și disponibile în toate limbile UE, luând în considerare situațiile specifice din statele membre.

3. Responsabilitatea UE și a statelor membre

3.1. Nu există nicio îndoială că principala responsabilitate pentru educație și formare revine statelor membre. Cu toate acestea, dată fiind funcția sa complementară, UE ar putea juca un rol mai important, propunând măsuri și activități speciale de îmbunătățire a cunoștințelor generale despre UE. CESE consideră că acum este momentul potrivit pentru a acționa.

3.2. Pe baza Declarației de la Paris, semnată de liderii UE în martie 2015 ⁽⁷⁾, CESE interpretează recomandarea Consiliului din 2018 ⁽⁸⁾ ca fiind un mandat clar din partea statelor membre de a pune cu fermitate pe agenda politicilor subiectul predării și învățării despre „Europa”. Acesta este un nou punct de plecare în promovarea unei dimensiuni europene a predării și în furnizarea sprijinului necesar personalului didactic.

3.3. În ultimii ani, UE a abordat foarte intens educația și formarea, dar a inițiat recent și tema „*Learning Europe at school*” („Cunoașterea Europei în școală”).

3.3.1. În perioada 2011-2013, Comisia a pus în aplicare inițiativa „*Learning EU @ School*”, la cererea Parlamentului European. Aceasta a fost urmată de rezoluția Parlamentului European din 2016 referitoare la „*Learning EU at school*” („Cunoașterea UE în școală”) ⁽⁹⁾, care a subliniat în mod clar importanța acestui subiect și a oferit recomandări concrete pentru nivelul UE și al statelor membre care, în opinia CESE, încă merită sprijinite și care ar trebui să constituie baza unor noi inițiative. CESE recunoaște și sprijină inițiativele PE și ale Comisiei și speră cu tărie că această inițiativă a sa va oferi un impuls nou și puternic pentru o nouă cale de urmat.

3.3.2. Cadru european privind competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții ⁽¹⁰⁾ a fost actualizat în 2018 și definește competențele de care are nevoie fiecare cetățean european pentru împlinire și dezvoltare personală, pentru ocuparea unui loc de muncă, pentru incluziune socială și cetățenie activă. În cadrul revizuit există o secțiune privind conștiința și expresia culturală. Aceasta include dezvoltarea cunoștințelor privind culturile și modurile de exprimare locale, naționale, regionale, europene și mondiale, inclusiv limbile, patrimoniul și tradițiile acestora, dar și cunoașterea produselor culturale și înțelegerea modului în care aceste forme de exprimare pot influența opiniile individuale sau se pot influența reciproc. Această secțiune ar putea constitui o sursă de inspirație pentru actualizarea programelor școlare, precum și a programelor de învățare non-formală și informală, pentru a educa cetățenii cu privire la UE.

⁽⁷⁾ Declarația de la Paris, 17.3.2015.

⁽⁸⁾ Recomandarea Consiliului (2018), ST/9010/2018/INIT.

⁽⁹⁾ Rezoluția PE (2016) [2015/2138/(INI)].

⁽¹⁰⁾ Recomandarea Consiliului (2018) (2018/C 189/01).

3.3.3. Programul Erasmus, care a avut un succes neașteptat, ar trebui să fie în continuare o oportunitate de a învăța despre UE. În ultimii 32 de ani, peste 10 milioane de persoane au beneficiat de programul Erasmus ⁽¹¹⁾. În conformitate cu propunerea Comisiei, noul program Erasmus 2021-2027 prevede un buget dublu față de cel anterior, de la puțin sub 15 la 30 de miliarde EUR, și prevede acordarea de sprijin pentru activitățile prin care este explicată Uniunea Europeană și se predă pe această temă. O posibilitate ar fi, de exemplu, ca programele Jean Monnet să sprijine acțiuni din afara cadrului învățământului superior, în alte domenii ale educației și formării profesionale.

3.3.4. Există și alte programe importante și de succes ale UE destinate tinerilor. DiscoverEU ⁽¹²⁾ le oferă tinerilor șansa de a călători cu trenul gratuit în toată Europa, nu numai pentru a descoperi uluitoarele peisaje ale Europei, ci și pentru a-și dezvolta independența și încrederea și a-și explora identitatea europeană. Corpul european de solidaritate ⁽¹³⁾ este o altă inițiativă a UE care oferă tinerilor șansa voluntariatului sau a implicării în proiecte în propria țară sau în străinătate și care ajută astfel comunități sau persoane din toată Europa.

3.4. Statele membre joacă un rol central în educație. Studiul Comisiei (2013) ⁽¹⁴⁾ arată că în statele membre există o voință politică evidentă de a îmbunătăți informarea, dar mai sunt încă multe de făcut în acest sens. Studiul identifică acțiunile în măsură să îi ajute pe elevi să înțeleagă mai bine Uniunea Europeană și oferă recomandări Comisiei și diversilor parteneri implicați, în special profesorilor. Unele state membre au integrat învățarea despre UE în programele de învățământ și în programele de formare a profesorilor. Totuși, există foarte puține dovezi că informațiile predate despre „Europa” sunt concepute în mod progresiv, pentru a-i conduce pe elevi de la cunoștințe de bază la stadiul unei înțelegeri complexe. De asemenea, funcționarea instituțiilor UE și procesul decizional, care este esențial pentru participarea civică, reprezintă un subiect destul de neglijat în comparație cu alte elemente de bază. În plus, acest studiu important se bazează pe date vechi de peste 10 ani.

3.5. Există în toate statele membre unele activități care depășesc cerințele naționale privind învățarea despre „Europa”. Școlile, ONG-urile, fundațiile sau universitățile care colaborează cu școlile și cu profesorii activează deja în acest sens, încercând să îmbunătățească modul în care se predă despre „Europa”. Există organizații informate și implicate, care lucrează pe această temă pe teren, în întreaga UE. Multe inițiative sunt finanțate de UE, dar nu toate. Aceste activități demonstrează că există cerere și că este necesar să se dezvolte și să se sprijine în continuare învățarea despre „Europa”.

3.6. Există numeroase inițiative cu scop informativ, în curs de desfășurare, dar și programe ale societății civile, inclusiv inițiative ale partenerilor sociali, însă studiul Comisiei din 2013 ⁽¹⁵⁾ arată că informațiile și programele școlare ar putea fi mai bine structurate.

3.7. Și inițiativa CESE „Europa ta, părerea ta” (*Your Europe, Your Say – YEYS*) ⁽¹⁶⁾ este un exemplu de bune practici care merită să fie menționat.

4. Propuneri politice și stimulente pentru punerea în aplicare

4.1. UE, în special viitoarea Comisie și noul comisar responsabil pentru educație, cultură, tineret și sport, ar trebui să exploreze, împreună cu statele membre, modalitățile de a da un nou impuls pentru a promova și intensifica discuția generală cu privire la rolul predării cunoștințelor despre Europa în școli.

4.2. Ar trebui inițiat un nou studiu privind situația reală din statele membre referitor la educația privind UE în școli, pentru a completa și a actualiza activitățile existente cu scopul de a furniza mai multe dovezi și orientări de politică bazate pe elemente concrete. Acest studiu ar trebui să stea la baza unor noi inițiative vizând colectarea de exemple, compararea bunelor practici, discutarea lor și prezentarea rezultatelor.

4.3. În plus față de noul studiu, Comisia ar trebui să realizeze un inventar al tuturor materialelor/resurselor de predare și învățare pe care le-au oferit cele mai relevante proiecte finanțate de UE începând cu anul 2010, pe teme legate de predarea de cunoștințe despre UE în școli (de exemplu, proiecte finanțate prin activitățile Jean Monnet, cu o descriere succintă a fiecăruia).

4.4. CESE solicită crearea unui grup la nivel înalt „Predarea de cunoștințe despre Europa”, care să cuprindă experți din statele membre la nivel european, cu scopul de a stimula un sprijin politic suplimentar pentru consolidarea educației despre UE. Poate fi căutat, pe baze voluntare, un răspuns la întrebarea dacă există modalități și mijloace comune de a transmite cetățenilor date factuale de bază și informații cu privire la integrarea europeană. În plus, grupul ar putea face recomandări care să alimenteze dezbaterile la care participă miniștrii educației, ceea ce ar putea conduce la elaborarea unor concluzii ale Consiliului pe această temă.

⁽¹¹⁾ CE, „Investing in people” („Investiția în oameni”), mai 2018.

⁽¹²⁾ https://europa.eu/youth/discovereu_ro

⁽¹³⁾ COM(2018) 440 final.

⁽¹⁴⁾ Learning Europe at School, studiu CE, 2013.

⁽¹⁵⁾ Ibid.

⁽¹⁶⁾ Inițiativa „Europa ta, părerea ta”.

4.5. De asemenea, ar trebui să se introducă (pe baze voluntare) **Ziua UE în școlile din statele membre**. Această nouă inițiativă ar oferi ocazia de a organiza, în sălile de clasă din întreaga Europă, dezbateri despre UE, animate, pozitive și orientate spre viitor, precum și de a utiliza și aplica seturile de instrumente.

4.6. Ar trebui salutate inițiativele și programele societății civile și cele ale partenerilor sociali în domeniul educației europene. Organizațiile ar trebui implicate în dezbateri, în pregătirea și/sau selectarea unor pachete de bune practici pentru dezbateri tematice școlare și în discuții cu privire la importanța și viitorul rol al UE ⁽¹⁷⁾. Există o serie de programe în curs de desfășurare al căror exemplu este demn de urmat, iar impactul lor ar putea fi mult mai mare dacă ar fi integrate într-o agendă mai amplă a programelor și activităților școlare.

5. Crearea unui set de instrumente pentru școli

5.1. Multe materiale pentru predarea cunoștințelor despre Europa sunt deja disponibile din mai multe surse. Există o uriașă cantitate de materiale și de seturi de instrumente, în special la nivelul UE. Totuși, acestea nu sunt întotdeauna ușor de găsit, mai ales dacă nu se știe despre existența lor. Prin urmare, accentul nu ar trebui să se pună pe crearea de noi instrumente de predare. În schimb, cele existente trebuie adaptate, îmbunătățite și comunicate (de exemplu, în legătură cu „Spațiul învățării”). Acest lucru ar putea fi realizat prin crearea unei platforme online unice, pe care să fie colectate instrumentele de predare din toate aceste surse diferite.

Aici, profesorii vor putea selecta materialele pe baza subiectului pe care îl predau și a grupului de vârstă căruia i se adresează, la fel ca pe site-ul web what-europe-does-for-me.eu ⁽¹⁸⁾, pe care Parlamentul European l-a creat înainte de alegerile europene din 2019.

5.2. În afară de profesori, părinții și alți adulți au, de asemenea, o influență semnificativă asupra percepției tinerilor asupra UE. Un set de instrumente de predare de cunoștințe despre UE în educația formală ar trebui, prin urmare, să fie însoțit de oportunități de învățare pe tot parcursul vieții pentru adulți. În lumina problemelor actuale legate de dezinformare, acest set ar trebui să includă informarea cetățenilor cu privire la locurile în care pot găsi informații de încredere despre UE.

5.3. Crearea unor seturi de instrumente este o responsabilitate comună, principala responsabilitate revenindu-le statelor membre. Subiectele legate de chestiunile europene trebuie abordate în primul rând la nivelul UE, iar cele legate de statele membre trebuie abordate la nivel național. Cărțile, înregistrările video, CD-urile sau aplicațiile vor include, pe lângă dimensiunea europeană, și o dimensiune națională. Statele membre trebuie să stabilească în ce mod și în ce măsură este utilizat conținutul învățării, aceasta fiind responsabilitatea profesorilor și a școlii în care își desfășoară activitatea.

5.4. Este esențială o utilizare mai bună și mai intensivă a materialului existent, în special a linkurilor existente, cum ar fi excelentul „Spațiu al învățării” ⁽¹⁹⁾ al UE, unde prezentarea materialelor este excepțională.

Acest spațiu conține materiale despre subiecte de interes pentru școlile primare și secundare, organizate pe grupe de vârstă, precum și teste de cunoștințe și o mulțime de seturi de instrumente specifice, de la cărți de activități, fișe informative, jocuri și pachete de predare până la materiale video. Grupele de vârstă variază de la mai puțin de 9 ani la peste 15 ani. Elevii pot găsi jocuri, concursuri și cărți de activități care îi vor ajuta să descopere UE într-un mod amuzant. De asemenea, profesorii pot găsi surse de materiale didactice pentru toate grupele de vârstă, pentru a-i ajuta pe elevi să învețe despre UE și despre modul ei de funcționare. În plus, ei se pot inspira pentru planurile de lecție și pot descoperi oportunități de conectare cu alte școli și cu alți profesori, din întreaga UE. Este nevoie de o mai bună comunicare a informațiilor, în colaborare cu statele membre, cu privire la modul de utilizare a acestor resurse.

5.5. La nivelul UE, există o uriașă varietate de seturi de instrumente. Utilizarea lor depinde de mai mulți factori: nivelul școlar, materia școlară, sistemul de educație și natura specifică a politicii în domeniul educației din statele membre. Cu toate acestea, CESE recomandă să se elaboreze un pachet de bază (un mic set de instrumente) concentrat numai pe subiecte, pentru fiecare școală din UE, care să fie utilizat pentru o nouă comunicare, cu caracter intensiv. Acest pachet ar trebui pus la dispoziția școlii în cauză, în colaborare cu ministerul educației din statul membru respectiv, împreună cu materialele specifice pentru acea țară și în cooperare cu instituții și organizații implicate pe tema UE, cum ar fi partenerii sociali.

Pachetul ar trebui să fie disponibil online, pe site-ul școlii, și prin intermediul punctelor de contact regionale și ale UE și să includă, de exemplu:

— un set compact și ușor de citit format dintr-un pliant și o broșură, pentru profesori și elevi ⁽²⁰⁾;

⁽¹⁷⁾ The Future Evolution of Civil Society in EU by 2030 (Evoluția viitoare a societății civile în UE până în 2030).

⁽¹⁸⁾ <https://what-europe-does-for-me.eu/>

⁽¹⁹⁾ Spațiul învățării.

⁽²⁰⁾ Exemplul Austriei: o broșură de dimensiuni reduse, cu conținut diferit pentru profesori și elevi, care să cuprindă toate linkurile către site-uri de internet europene și naționale și cu câte un scurt comentariu la fiecare subiect.

- un scurt material video creat pentru fiecare țară, realizat de cetățenii respectivei țări;
- o selecție de materiale oferite la nivelul UE pentru a preda despre UE la școală. Aceste materiale ar trebui să fie orientate în mod specific către diversele niveluri de învățământ (grădinițe, școli primare, învățământ secundar și terțiar), precum și către principalele linkuri online, inclusiv către Spațiul învățării;
- materiale ale statelor membre, cu exemple concrete de bune practici.

5.6. Scopul ar trebui să fie ca fiecare elev și student care își încheie studiile în sistemul de învățământ să aibă cunoștințe de bază despre UE, ideea fiind de a se asigura un fel de „alfabetizare privind UE”. CESE știe că este dificil să se atingă obiectivul de difuzare a cunoștințelor în rândul a aproximativ 72 milioane de elevi înscriși în învățământul primar, secundar și liceal din UE, incluzând și posibilitatea ca elevii și studenții să viziteze instituțiile europene și să obțină o imagine de ansamblu a UE și a istoriei sale (Casa Istoriei Europene). Și profesorilor ar trebui să li se ofere oportunitatea de a intra în legături strânse cu instituțiile UE, în scopul acumulării unei experiențe specifice, de a discuta cu diferite organizații și instituții (cum ar fi CESE) și de a se întoarce acasă cu o imagine mai clară despre ce înseamnă, ce face și cum este organizată Uniunea.

5.7. Această „alfabetizare privind UE” ar trebui să fie sprijinită de un set de instrumente pentru diferitele niveluri, cum ar fi:

- la școala primară, elevii ar trebui să învețe despre cultura și tradițiile altor țări ale UE, de exemplu despre limba, gastronomia, muzica, sărbătorile, geografia, precum și portul și dansurile tradiționale ale acestora;
- la școala secundară, elevii ar trebui să capete noțiuni despre mai multe „elemente concrete” legate de UE și să înceapă să dezvolte un sentiment de responsabilitate civică. Setul de instrumente ar trebui să acopere subiecte ca, de exemplu, istoria UE, principalele realizări ale UE (cum ar fi contribuția la menținerea păcii), instituțiile UE, politica UE, alegerile din UE, educația în domeniul mass-mediei, precum și gândirea critică privind știrile și ce înseamnă a fi un cetățean activ;
- în ceea ce privește învățământul terțiar, setul de instrumente ar trebui să furnizeze informații mai aprofundate, de exemplu privind politicile UE, structurile politice, economia, piața muncii, chestiunile legate de politica socială, de mobilitate și drepturi și de parteneriatul social. Acesta ar putea include, de asemenea, instrumente adaptate unor grupuri profesionale specifice, cum ar fi jurnaliștii sau politicienii locali/regionali.

5.8. Rolul important și esențial al profesorilor

5.8.1. Profesorii, arhitecții ai viitorului, joacă un rol foarte important. Un program specific pentru profesori este esențial, având în vedere situația și nevoile specifice din statele membre. Astăzi, mulți profesori nu au cunoștințe despre UE sau nu sunt suficient de încrezători pentru a preda în clasă cunoștințe despre Europa.

5.8.2. Profesorii au nevoie să înțeleagă mai bine competențele Uniunii Europene, pentru a fi pregătiți să predea elevilor cunoștințe despre Europa încă de la o vârstă fragedă. Unul dintre obiectivele învățământului pedagogic ar trebui să fie acela ca profesorii să înțeleagă mai bine procesul instituțional al integrării și să poată utiliza noua abordare didactică pentru ca aceasta să devină mai clară pentru elevi. Va trebui, de asemenea, ca ei să lucreze cu noile concepte didactice ale educației.

5.8.3. CESE salută platforma modernizată și centralizată numită „Spațiul învățării”⁽²¹⁾, lansată recent pe site-ul EUROPA. Fiind destinat, în principal, elevilor din învățământul primar și secundar, profesorilor acestora și părinților, „Spațiul învățării” reunește într-un singur loc jocuri, chestionare, materiale didactice elaborate de CE și de celelalte instituții, concentrându-se asupra UE și asupra beneficiilor acestora pentru cetățenii Europei. **eTwinning** este cea mai mare rețea din lume destinată profesorilor. Peste **680000 de profesori** s-au înscris pe platforma eTwinning, care le permite să creeze proiecte comune, îmbunătățește atât competențele profesorilor, cât și pe cele ale elevilor și se dovedește astfel esențială pentru construirea unui sentiment european de apartenență. Profesorii ar trebui să fie mai bine informați cu privire la acest instrument.

5.8.4. CESE consideră că ar trebui să fie posibil ca unele instituții sprijinite financiar de UE, în special Institutul Universitar European și Colegiul European, să asigure formare pe teme europene tuturor formatorilor din UE care lucrează cu profesori. În plus, studenții Erasmus+⁽²²⁾ și personalul universitar de la catedrele Jean Monnet ar trebui să joace în școli un rol important de ambasadori ai UE.

⁽²¹⁾ Spațiul învățării.

⁽²²⁾ JO C 228, 5.7.2019, p. 68.

5.8.5. CESE consideră, de asemenea, că este important că CE a înființat un Grup de consultare a profesorilor, alcătuit din câte un profesor din învățământul primar și un profesor din învățământul secundar din toate statele membre, selectați de reprezentanțele CE. Grupul oferă consultanță cu privire la conținutul și stilul materialului didactic elaborat de serviciile Comisiei Europene. Contribuția Grupului ar putea fi foarte utilă pentru a garanta că materialele oferite reflectă tendințele și nevoile actuale.

5.8.6. Pe lângă predarea de cunoștințe despre Europa în cadrul învățământului, este important și ca informațiile să fie accesibile publicului larg, de exemplu, disponibile în biblioteci și alte locuri publice.

Bruxelles, 17 iulie 2019.

Președintele
Comitetului Economic și Social European
Luca JAHIER

Avizul Comitetului Economic și Social European privind „Perspectiva industrială sectorială a reconcilierii politicii în domeniul climei cu cea energetică”

(aviz din proprie inițiativă)

(2019/C 353/10)

Raportor: **Aurel Laurențiu PLOSCEANU**

Coraportor: **Enrico GIBELLIERI**

Decizia Adunării Plenare	24.1.2019
Temei juridic	Articolul 32 alineatul (2) din Regulamentul de procedură Aviz din proprie inițiativă
Secțiunea competentă	Comisia consultativă pentru mutații industriale (CCMI)
Data adoptării în CCMI	3.6.2019
Data adoptării în sesiunea plenară	17.7.2019
Sesiunea plenară nr.	545
Rezultatul votului (voturi pentru/voturi împotriva/abțineri)	148/3/3

1. Concluzii și recomandări

1.1. Industriile europene mari consumatoare de resurse și de energie sunt de o importanță strategică pentru lanțurile valorice industriale din UE. Ele au obligația, în conformitate cu politica UE de atenuare a schimbărilor climatice, să realizeze o transformare profundă și investiții masive pentru a ajunge să fie neutre din punct de vedere climatic până în 2050.

1.2. Scopul sistemului actual de comercializare a certificatelor de emisii (ETS) este stimularea acestor investiții prin stabilirea unui preț pentru emisiile de gaze cu efect de seră (GES), cu cerințe contradictorii: (1) atingerea obiectivelor climatice necesită prețuri mai ridicate, dar (2) competitivitatea externă a industriilor mari consumatoare de resurse și de energie impune alinierea acestora la prețul scăzut sau chiar inexistent al concurenților externi.

1.3. CESE își exprimă îngrijorarea cu privire la riscul de relocare a emisiilor de dioxid de carbon sau a investițiilor (producția sau investițiile se realizează în zone în care nu se aplică ETS) în industriile mari consumatoare de resurse și de energie și la riscul aferent, al pierderii de locuri de muncă, în situația actuală, caracterizată de divergența prețurilor pentru emisiile de gaze cu efect de seră pe piețele mondiale.

1.4. Într-un aviz anterior ⁽¹⁾, CESE a solicitat instituirea unui sistem global de comercializare a cotelor de emisii (ETS) pentru a crea condiții de concurență echitabile în cadrul concurenței internaționale între industriile mari consumatoare de resurse și energie. Până în prezent, această speranță nu s-a împlinit.

1.5. CESE consideră că este esențial ca politicile industriale și energetice să fie armonizate cu politica privind schimbările climatice pentru a mobiliza investițiile masive care au devenit necesare în contextul tranziției la un model economic cu zero emisii de dioxid de carbon pentru industriile mari consumatoare de resurse și energie, tranziție care ar trebui să fie „echitabilă” și la a cărei elaborare și punere în aplicare partenerii sociali să se implice în mod activ.

⁽¹⁾ JO C 71, 24.2.2016, p. 57, punctul 1.9.

1.6. Investițiile realizate de UE și de statele membre ar trebui să se reflecte în cercetare, dezvoltare și inovare și în implementarea tehnologiilor cu emisii reduse sau zero de dioxid de carbon în cadrul industriilor mari consumatoare de resurse și de energie, inclusiv în generarea energiei electrice suplimentare de care au nevoie, precum și în educația și formarea forței lor de muncă. În următorul cadru financiar multianual (2021-2027), ar trebui să fie majorată așadar finanțarea inclusă pentru acest scop în propunerea Comisiei pentru programul InvestEU și pentru celelalte programe de investiții care vor avea legătură cu acesta.

1.7. CESE intenționează să contribuie la reflecția asupra strategiei industriale pe termen lung, inițiată de Consiliul European ⁽²⁾, prin examinarea fezabilității tehnice și juridice a uneia dintre numeroasele opțiuni de politică aflate în prezent în sfera publică: punerea în aplicare a măsurilor de ajustare la frontieră pentru prețul intern al emisiilor de GES, pe baza conținutului de emisii de GES din metalele de bază, substanțele chimice și materialele încorporate în produsele industriale. Subliniază că a atras atenția asupra necesității de a examina și, eventual, de a introduce un mecanism de acest fel, în 2014, în avizul său din proprie inițiativă pe tema „Instrumente de piață – O economie a UE cu emisii scăzute de dioxid de carbon” ⁽³⁾, dar nu a primit un răspuns adecvat din partea Comisiei sau a Consiliului.

1.8. CESE recomandă Comisiei să își aprofundeze reflecția asupra acestei opțiuni și asupra altor opțiuni de politică, cum ar fi reformarea ETS, mecanismul de ajustare la frontieră a emisiilor de dioxid de carbon ⁽⁴⁾, o cotă a TVA adaptată la intensitatea carbonului ⁽⁵⁾, și să le compare din punctul de vedere al:

- impactului asupra relocării emisiilor de dioxid de carbon și a investițiilor, într-un viitor context caracterizat de creșterea prețurilor și reducerea disponibilității certificatelor ETS în UE;
- securității juridice privind conformitatea cu normele OMC;
- acceptabilității de către partenerii comerciali;
- fezabilității tehnice, în special în ceea ce privește existența standardelor acceptate la nivel mondial în domeniul contabilității și al măsurătorilor, precum și existența unor baze de date fiabile și recunoscute.

1.9. CESE recomandă, de asemenea, Comisiei să se implice de la început în consultările cu principalii parteneri comerciali ai UE, pentru a-și exprima punctele de vedere cu privire la opțiunile analizate.

2. Observații generale

2.1. Dilema politicii privind schimbările climatice, aplicată industriilor mari consumatoare de resurse și de energie

Politica privind schimbările climatice se confruntă cu o dificultate inerentă.

2.1.1. Pe de o parte, scopul acestei politici este de a reduce în mod ambițios emisiile de gaze cu efect de seră (GES) (atât pe cele generate de arderea combustibililor fosili, cât și pe cele rezultate din procese industriale). Obiectivul vizat de UE este realizarea neutralității emisiilor de dioxid de carbon până în 2050, astfel cum încurajează Comunicarea Comisiei intitulată „O planetă curată pentru toți”. În urma acestor reduceri, încălzirea globală ar trebui să rămână cu mult sub 2 °C și, să sperăm, sub 1,5 °C, astfel încât agricultura să poată asigura hrana pentru omenire. Într-o economie de piață, un instrument extrem de eficient este stabilirea unui preț pentru emisiile de GES. Astfel, actorii economici pot fie să investească în mod profitabil în echipamente sau procese care să contribuie la reducerea emisiilor (inclusiv captarea și stocarea/utilizarea dioxidului de carbon), fie să economisească bani, prin reducerea consumului de materiale (de exemplu, utilizând produse mai durabile) sau prin trecerea la achiziționarea de materiale care produc mai puține emisii de GES (cum ar fi materialele reciclate). Pentru ca această metodă să fie eficientă, prețul pentru emisiile de GES trebuie să fie unul ridicat și suficient de previzibil pentru a declanșa investițiile sau schimbarea comportamentului.

2.1.2. Pe de altă parte, costurile energiei reprezintă o proporție ridicată din costurile totale pentru industriile mari consumatoare de resurse și de energie: 25 % pentru oțel, 22-29 % pentru aluminiu ⁽⁶⁾, 25-32 % pentru sticlă ⁽⁷⁾.

⁽²⁾ Concluziile Consiliului European din 22 martie 2019, EUCO 1/19.

⁽³⁾ JO C 226, 16.7.2014, p. 1.

⁽⁴⁾ Rezoluția Parlamentului European din 16 decembrie 2015 referitoare la dezvoltarea unei industrii europene durabile a metalelor de bază [2014/2211(INI)].

⁽⁵⁾ A. Gerbeti, „CO₂ în bunuri și competitivitatea industrială europeană”, Editoriale Delfino (2014), și A. Gerbeti, „O simfonie pentru energie: CO₂ în bunuri”, Editoriale Delfino (2015).

⁽⁶⁾ A. Marcu, W. Stoefs: „Study on composition and drivers of energy prices and costs in selected energy-intensive industries”. (Studiu privind compoziția și factorii determinanți ai prețurilor și costurilor energiei în industriile mari consumatoare de energie). CEPS, 2016, disponibil la adresa: <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/20355>

⁽⁷⁾ C. Egenhofer, L. Schrefler: „Study on composition and drivers of energy prices and costs in energy-intensive industries. The case of the flat glass industry” (Studiu privind compoziția și factorii determinanți ai prețurilor și costurilor energiei în industriile mari consumatoare de energie – Cazul industriei sticlei plane). CEPS, 2014, disponibil la adresa: <https://www.ceps.eu/system/files/Glass.pdf>

2.1.3. În cazul în care costul energiei crește din cauza unui preț ridicat alocat emisiilor de GES din UE în comparație cu prețurile din alte părți ale lumii și ca urmare a investițiilor la scară largă și timpurii în tehnologii cu emisii scăzute sau cu emisii zero în industriile mari consumatoare de resurse și de energie și în capacitățile aferente pentru producerea, transportul și stocarea energiei electrice necesare⁽⁸⁾, generând costuri de amortizare ridicate, competitivitatea externă a acestor industrii este pusă în pericol. În pofida eforturilor lor de creștere a eficienței energetice, aceste industrii ajung să producă la prețuri mai mari decât concurenții lor externi. Pe piețele cu produse extrem de standardizate, un preț mai ridicat conduce la o pierdere a cotei de piață și a locurilor de muncă aferente. Dacă se întâmplă acest lucru, emisiile de GES sunt pur și simplu transferate de la producătorii din UE la producătorii din alte zone (care sunt adesea mai puțin eficienți din punct de vedere energetic), fără niciun efect (în cel mai bun caz) asupra emisiilor globale de GES. Acest fenomen este cunoscut sub denumirea de „relocare a emisiilor de dioxid de carbon”. Într-un peisaj concurențial global în care prețul emisiilor de GES este zero, acest lucru înseamnă că este necesar ca prețul carbonului să fie stabilit la un nivel cât mai scăzut – și chiar la zero.

Acest fenomen este agravat și de așa-numita „relocare a investițiilor”. Chiar și în condițiile unui preț scăzut pentru emisiile de gaze cu efect de seră în UE, incertitudinea privind dezvoltarea acesteia creează deja obstacole în calea investițiilor în întreținerea și modernizarea zonelor industriale care găzduiesc industrii mari consumatoare de resurse și energie, conducând astfel la o diminuare suplimentară și îngrijorătoare a competitivității pentru producătorii din UE. Relocarea investițiilor pentru industriile mari consumatoare de resurse și de energie din UE ar crește în mod dramatic dacă prețurile pentru emisiile de GES ar fi ridicate, pe lângă faptul că sunt volatile.

2.1.4. Sistemul de comercializare a certificatelor de emisii (ETS) reprezintă încercarea actuală din partea UE de a stabili un preț pentru emisiile de GES. În cea mai mare parte, acesta a fost ineficace: prețul pentru emisiile de GES a fost extrem de scăzut timp de mulți ani (chiar dacă a crescut recent), însă suficient de volatil pentru a declanșa relocarea investițiilor. În plus, acest sistem este complex și cu multe derogări. Un motiv structural pentru această ineficacitate și complexitate poate fi acela că sistemul ETS nu a fost capabil să soluționeze dificultatea inerentă, subliniată anterior, în ceea ce privește diferența dintre cerințele contradictorii pentru prețurile ridicate și cele scăzute pentru emisiile de GES.

Prin urmare, ar putea apărea necesitatea soluționării acestei dileme și a reconcilierii obiectivelor contradictorii de politică în ceea ce privește (1) atenuarea schimbărilor climatice și (2) competitivitatea externă a industriilor mari consumatoare de resurse și de energie din Europa, luând totodată în considerare realizarea tuturor celorlalte obiective de politică, precum comerțul liber și echitabil, în cadrul strategiei industriale pe termen lung, pe care a solicitat-o Consiliul European.

2.2. **Măsuri corective la frontieră, ca posibilă soluție**

2.2.1. Opțiunea preferată de instituțiile UE pentru a soluționa această dilemă ar fi un singur sistem, global, de comercializare a certificatelor de emisii (ETS) pentru a stabili un preț la nivel mondial pentru emisiile de gaze cu efect de seră. Totuși, această speranță nu s-a îndeplinit. Evoluțiile geopolitice recente în direcția unilateralismului nu alimentează speranța că s-ar ajunge în timp util la un astfel de acord la nivel mondial.

Dispozițiile stabilite de Comisia Europeană (beneficii acordate industriei pentru reciclare în cadrul ETS, sprijin pentru inovare, alocarea cu titlu gratuit a certificatelor de emisii, autorizarea ca statele membre să poată compensa costurile indirecte etc.) nu pot oferi garanții suficiente împotriva relocării emisiilor de dioxid de carbon sau a investițiilor, într-un context marcat de politici asimetrice privind schimbările climatice și de obiective tot mai ambițioase ale UE în materie de climă. Din acest motiv, mai multe voci au solicitat abordări alternative, de conciliere a obiectivelor politicii privind schimbările climatice cu competitivitatea externă a industriilor mari consumatoare de resurse și de energie, ca posibilă soluție. Aceste abordări se referă la conceptul de măsuri de ajustare la frontieră, astfel cum este definit de Organizația Mondială a Comerțului (OMC). Scopul prezentului aviz este acela de a explora fezabilitatea tehnică și juridică a unei astfel de opțiuni printr-o propunere concretă.

2.3. Principiile juridice ale OMC: măsurile de ajustare la frontieră pentru impozitele interne pe consum nu ar trebui să-i discrimineze pe actorii economici externi.

2.3.1. Principiul măsurilor de ajustare la frontieră este următorul: atunci când într-o jurisdicție se stabilește un impozit intern pe consum, există riscul ca producătorii locali (care fac obiectul acestei impozitări) să se afle în dezavantaj concurențial în comparație cu concurenții lor externi (care nu fac obiectul impozitării respective), atât pe piața internă (unde concurența este între producătorii locali și importatori), cât și pe piețele de export. Autoritățile din această jurisdicție au posibilitatea de a restabili caracterul loial al concurenței: (1) prin perceperea unui impozit asupra produselor importate și (2) prin rambursarea impozitului asupra produselor exportate.

⁽⁸⁾ Potrivit unui studiu realizat de T. Wyns [*Industrial Value Chain: A Bridge towards a Carbon Neutral Europe* (Lanțul valoric în industrie: o punte către o Europă neutră din punct de vedere al emisiilor de dioxid de carbon), VUB-IES, 2018, disponibil la adresa: <https://www.ies.be/node/4758>], care cartografiază 11 întreprinderi europene mari consumatoare de resurse și de energie, utilizarea pe scară largă a unor tehnologii cu emisii reduse de CO₂ ar necesita între 2980 TWh și 4430 TWh de energie electrică suplimentară pe an.

2.3.2. Cu condiția îndeplinirii anumitor condiții, măsurile de ajustare la frontieră aplicabile produselor au fost acceptate drept legale de către OMC, care a considerat că nu pun probleme în materie de protecționism, în urma unei revizuirii a acestor ajustări, care a avut loc în 1970 ⁽⁹⁾ (Raportul grupului de lucru cu privire la ajustările comerciale la frontieră). Aceste condiții prevăd ca măsurile respective să nu discrimineze actorii economici externi (articolele II-2a, III-2 și VI-4 din acordul GATT ⁽¹⁰⁾), ceea ce înseamnă în acest caz că: pentru produsele importate ar trebui să se plătească un impozit mai mic decât cel aplicat producătorilor locali sau egal cu acesta, iar pentru produsele exportate ar trebui să se ramburseze cel mult impozitul care a fost plătit deja pe piața locală.

2.4. **Mecanismele preconizate: un sistem contabil transparent pentru exportatori; importatorii plătesc doar pentru conținutul de emisii de GES al materialelor de bază**

2.4.1. Mecanismele preconizate pentru a adapta ideea generală de măsuri de ajustare la frontieră la contextul emisiilor de GES sunt următoarele:

- pentru a stabili suma care trebuie rambursată exportatorilor, un sistem contabil transparent monitorizează emisiile de GES încorporate în fiecare articol industrial și le reportează de-a lungul lanțului valoric sub forma unei linii suplimentare pe facturi;
- importatorii plătesc pentru emisiile de GES încorporate în materialele de bază utilizate pentru a fabrica articolul industrial în cauză, dar nu și pentru emisiile de GES utilizate pentru a le transforma sau a le modela și nici pentru deplasările lor logistice. Mecanismul reprezintă o aproximare foarte bună, deoarece peste 90 % din emisiile de GES ale unui articol industrial sunt încorporate în materialele de bază. Acesta oferă probe indiscutabile pentru ca autoritatea vamală să stabilească baza de impozitare (natura și greutatea fiecărui material). De asemenea, mecanismul acordă importatorilor un mic avantaj, astfel încât aceștia să nu poată pretinde că sunt discriminați.

Aceste mecanisme sunt prezentate și discutate în detaliu în cele ce urmează.

2.5. **Rambursarea prețului pentru emisiile de GES încorporate în produsele exportate este o chestiune de contabilitate**

2.5.1. Sistemul ar fi următorul. Atunci când o industrie mare consumatoare de resurse și energie a trebuit să plătească pentru emisiile sale de GES (fie sub forma unor certificate ETS cumpărate la un preț variabil per kilogram de CO₂ echivalent pe o piață, fie sub forma unei taxe pe carbon la un preț fix), aceasta trebuie să monitorizeze plata respectivă (și volumul subiacent de emisii de GES) în sistemul său contabil și să o redirecționeze către clienții săi în cadrul facturării (cu includerea unei amortizări pentru conținutul de emisii de GES încorporat în echipamentele sale). Astfel, s-ar reutiliza sistemul existent, elaborat, de contabilizare a emisiilor de gaze cu efect de seră, care a fost dezvoltat în UE în scopul calculării alocării cu titlu gratuit a certificatelor de emisii în cadrul ETS, iar acest lucru reprezintă un avantaj clar. Experiența dobândită în ultimii peste 50 de ani cu privire la TVA ar trebui să demonstreze fezabilitatea tehnică a unui astfel de sistem de redirecționare a costurilor.

2.5.2. Rămâne de stabilit poziția în lanțul de aprovizionare la care această plată ar trebui facturată. Dacă ajunge să fie facturată consumatorului final, acest lucru ar avea următoarele consecințe:

- ar aduce sistemul global propus mai aproape de modelul de impozitare internă a consumului, cum ar fi TVA sau accizele, pentru care OMC a acceptat în mod explicit legitimitatea măsurilor de ajustare la frontieră și, prin urmare, ar spori securitatea juridică;
- ar evita penalizarea întreprinderilor intermediare;
- ar stimula comportamentul consumatorilor în sensul unor opțiuni mai ecologice.

2.5.3. Atunci când o societate exportă un produs care include cheltuieli pentru emisii de GES, aceasta trebuie să deducă din sistemul său contabil conținutul de emisii de GES al produsului exportat, iar statul trebuie să îi ramburseze acest conținut (fie prin revânzarea certificatelor ETS corespunzătoare pe piață, fie prin rambursarea taxei pe carbon) pentru volumul de emisii de GES pe care îl conține produsul în cauză.

2.5.4. Dacă s-ar menține actuala alocare cu titlu gratuit a certificatelor ETS pentru cei mai performanți producători din UE, această rambursare ar fi realizată la costul mediu al unui certificat ETS la scara economiei UE, bazat pe prețul de pe piața la vedere și pe cota de certificate gratuite acordate producătorilor din UE.

⁽⁹⁾ GATT, „Report by the Working Party on Border Trade Adjustments”(Raportul grupului de lucru cu privire la ajustările comerciale la frontieră), 1970, disponibil la adresa: https://www.wto.org/gatt_docs/English/SULPDF/90840088.pdf, mai exact articolele 4, 11 și 14.

⁽¹⁰⁾ Disponibil la adresa: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/analytic_index_e/gatt1994_e.htm

2.5.5. Acest sistem contabil dovedește că exportatorului i se rambursează costul exact pentru toate emisiile de GES care au fost încorporate în produs de-a lungul lanțului de aprovizionare. Exportatorului nu i se oferă un avantaj necuvenit și, prin urmare, sistemul este în conformitate cu cerințele OMC. Această echitate este mai ușor de dovedit de la caz la caz, atunci când se stabilește prețul pentru emisiile de GES (la fel ca în cazul unei taxe pe carbon). Totuși, acest lucru este valabil doar dacă se iau în considerare valori medii, dat fiind că există speculanți cu succes și alții fără succes pe piețele ETS, respectiv producători în UE cu performanțe bune și alții cu performanțe modeste, beneficiind de alocări diferite de drepturi de emisie gratuite, cu prețuri pentru emisiile de GES variabile (cum este cazul pe o piață a ETS).

2.6. **Măsura corectivă privind produsele importate se poate baza pe conținutul de emisii de GES al metalelor, al substanțelor chimice sau al materialelor de bază încorporate**

2.6.1. Conținutul de emisii de GES al unui produs industrial se poate găsi, în principal, în materialele produsului.

Conținutul de emisii de GES al unui produs industrial se poate împărți în trei componente principale, fiecare dintre acestea corespunzând unor categorii diferite de operațiuni cu valoare adăugată:

- conținutul de emisii de GES al metalelor, al substanțelor chimice și al materialelor de bază care compun produsul, direct sau indirect (de exemplu, oțel, etilenă, benzen, amoniac, acid clorhidric, sticlă, lemn etc.);
- conținutul de emisii de GES al operațiunilor industriale care transformă și modelează metalele, substanțele chimice sau materialele de bază (de exemplu, polimerizare, fasonare, prelucrare, așchiere etc.);
- conținutul de emisii de GES al logisticii în cadrul amplasamentului și între amplasamente dintre diversele etape cu valoare adăugată.

Marea majoritate a conținutului de emisii de GES al unui produs industrial constă în conținutul de metale, substanțe chimice și materiale de bază încorporate (în special atunci când acestea sunt nereciclate). Exemplul unei piese din oțel, prelucrată mecanic, cu o energie utilizată în proces de 2,8 kWh ⁽¹⁾, dar cu o energie încorporată în material ⁽¹²⁾ de 117 kWh, adică de 40 de ori mai mare, ilustrează ordinul de mărime al ponderii relative pe care le au aceste componente. În cazul îngrășămintelor, al materialelor plastice, al elastomerilor, al solvenților, al lubrifianților și al fibrelor textile, o mare pondere din conținutul de GES din produsul finit constă în substanțele chimice de bază din care au fost fabricate, care pot fi deduse din formula lor. Acest lucru înseamnă că conținutul complet de emisii de GES al unui produs industrial poate fi aproximat în funcție de conținutul de emisii de GES al metalelor, al substanțelor chimice și al materialelor de bază încorporate ⁽¹³⁾.

2.6.2. *Calcularea măsurii corective aplicabile produselor importate*

2.6.2.1. Pentru ca autoritățile vamale responsabile pentru gestionarea măsurilor de ajustare la frontieră să lucreze eficient și cu securitate juridică, atât pentru ele însele, cât și pentru societatea importatoare care acționează cu bună-credință, baza de impozitare și totodată cota de impozitare trebuie stabilite cu o marjă minimă de interpretare sau de litigiu.

Atunci când se are în vedere stabilirea prețului emisiilor de GES, cota de impozitare este fie o cerință de achiziție de certificate ETS pentru volumul de emisii de GES încorporate în produsul importat, la același preț per certificat ETS ca și în cazul restituirii la export (în cazul unui sistem bazat pe piață), fie cota de impozitare a carbonului (când se află într-un regim cu tarif fix).

2.6.2.2. Baza de impozitare trebuie să poată fi verificată prin analizarea chiar a produsului importat, care este dovada cea mai puțin discutabilă. În cazul de față, baza de impozitare ideală ar fi conținutul complet de emisii de GES al produsului importat.

Este dificil să se determine conținutul complet de emisii de GES al unui produs industrial din cauza complexității tuturor operațiunilor cu valoare adăugată prin care a trecut produsul de-a lungul lanțului valoric, multe dintre acestea nelăsând urme asupra produsului în sine.

Opțiunea propusă este să se utilizeze aproximarea simplă, dar realizabilă, subliniată mai sus: conținutul complet de emisii de GES al produsului importat este aproximat în funcție de conținutul de emisii de GES al metalelor, al substanțelor chimice sau al materialelor de bază încorporate, limitat la cele care reprezintă mai mult de 1 % din masa totală, de exemplu. Dispozitivele microelectronice, care generează emisii mari de GES, în pofida masei mici a acestora, ar fi încă incluse în calcul.

⁽¹⁾ Yohei Odaa *et al.*: „Energy Consumption Reduction by Machining Process Improvement”, 3rd CIRP Conference on Process Machine Interactions (3rd PMI) (Reducerea consumului de energie prin îmbunătățirea proceselor de prelucrare – a treia Conferință CIRP), 2012, disponibil la: <http://isi-articles.com/bundles/Article/pre/pdf/17172.pdf>

⁽¹²⁾ *Inventory of Carbon and Energy (IEC)* (Inventarul carbonului și al energiei), disponibil la: <http://www.circularecology.com/embodied-energy-and-carbon-footprint-database.html>

⁽¹³⁾ Aceste emisii sunt în general pozitive. Ele pot fi negative în cazul materialelor biologice cultivate în mod durabil (de exemplu lemnul).

Conținutul total de emisii de GES al materialelor prezente în produs se calculează astfel: masa fiecărui tip de metal, substanță chimică sau material de bază prezent într-o proporție semnificativă în produs se înmulțește cu intensitatea emisiilor de GES ale acestui metal, substanță chimică sau material de bază (și anume, emisiile de GES încorporate în fiecare kilogram din acest metal, substanță chimică sau material de bază).

Intensitatea medie a emisiilor de GES, la nivelul fiecărei țări, a fost stabilită pentru majoritatea metalelor, a substanțelor chimice sau a materialelor de bază. Cifrele sunt disponibile într-o gamă de baze de date accesibile publicului (enumerare, de exemplu, în Protocolul GES ⁽¹⁴⁾), pe baza unor metodologii de evaluare a ciclului de viață bine dezvoltate, inclusiv pentru China.

2.6.2.3. În scopul încurajării și recompensării reducerii intensității emisiilor de gaze cu efect de seră în instalațiile individuale și în scopul divulgării datelor, se propune următorul mecanism de cerc virtuos.

- În cazul în care un producător poate demonstra, în mod fiabil, intensitatea reală a emisiilor sale de GES, atunci această valoare se aplică produselor sale importate în UE. Cu toate acestea, dacă nu sunt furnizate astfel de date fiabile, se folosește intensitatea medie a emisiilor de GES din țara de origine, această medie fiind calculată în funcție de producția rămasă și de emisiile de GES rămase după ce se scad cele pentru care s-au furnizat date fiabile.
- Prin urmare, producătorii cei mai nepoluanți dintr-o țară se vor implica în primul rând în exercițiul contabil (pentru a evita să fie penalizați prin aplicarea mediei naționale din țara lor). Din acest motiv, media națională, după eliminarea din calcul a acestor producători „virtuoși”, se deteriorează în timp, stimulând restul producătorilor să furnizeze date fiabile.

2.6.2.4. În plus, UE ar putea oferi asistență tehnică întreprinderilor din străinătate pentru instituirea sistemelor fiabile necesare de contabilizare a emisiilor de GES și, astfel, să manifeste în continuare o atitudine binevoitoare față de partenerii comerciali.

2.6.2.5. Pentru a-i împiedica pe jucătorii lipsiți de scrupule să transfere în mod ilegal intensitatea scăzută de emisii de GES de la o instalație la producția unei alte instalații, ar putea fi dezvoltat și utilizat un sistem de trasabilitate, de exemplu bazat pe tehnologia *block-chain*.

Bruxelles, 17 iulie 2019.

Președintele
Comitetului Economic și Social European
Luca JAHIER

⁽¹⁴⁾ Lista completă a bazelor de date care furnizează date cu privire la emisiile de GES pentru diverse materiale și procese este accesibilă la: <http://www.ghgprotocol.org/life-cycle-databases>

Avizul Comitetului Economic și Social European pe tema „Promovarea unor lanțuri scurte și alternative de aprovizionare cu alimente în UE: rolul agroecologiei”

(aviz din proprie inițiativă)

(2019/C 353/11)

Raportor: **doamna Geneviève SAVIGNY**

Decizia Adunării Plenare	24.1.2019
Temei juridic	Articolul 32 din Regulamentul de procedură Aviz din proprie inițiativă
Secțiunea competentă	Secțiunea pentru agricultură, dezvoltare rurală și protecția mediului
Data adoptării în secțiune	28.6.2019
Data adoptării în sesiunea plenară	17.7.2019
Sesiunea plenară nr.	545
Rezultatul votului (voturi pentru/voturi împotriva/abțineri)	135/7/21

1. Concluzii și recomandări

1.1. În prezentul aviz, CESE subliniază că lanțurile scurte de aprovizionare și agroecologia reprezintă noi orizonturi pentru agricultura europeană. De mai bine de 50 de ani, deși aceste abordări inovatoare merg împotriva curentului globalizării sistemelor alimentare, ele au prins formă, sunt studiate în numeroase programe de cercetare naționale și europene, sunt susținute în dezvoltarea lor prin fonduri publice și private și atrag tot mai mulți fermieri noi în aceste sisteme. Agroecologia și lanțurile scurte și-au confirmat astfel capacitatea și relevanța pentru a răspunde provocărilor legate de alimentație. Ele ar putea constitui un pilon esențial al politicii ce urmărește realizarea unor sisteme de alimentație durabile și a obiectivelor de dezvoltare durabilă în următorii 10 ani (2030).

1.2. În întreaga Europă se dezvoltă sisteme inovatoare care îi apropie pe consumatori de producători, cum ar fi CSA (agricultura susținută de comunitate) și alte forme de „coșuri”. Mulți dintre acești producători practică agricultura ecologică sau alte forme neetichetate de metode care protejează mediul. Colectivitățile teritoriale sunt adesea implicate, instituind sisteme de guvernare alimentară locală care reunesc diverși actori și favorizează în special utilizarea produselor locale în serviciile de alimentație colectivă. Vânzările în lanțuri scurte reprezintă o oportunitate reală pentru micile afaceri de a spori valoarea adăugată și rentabilitatea fermelor agricole. Această relocalizare generează locuri de muncă și dinamism local, cu un angajament puternic din partea fermierilor care o practică. Pentru consumatori, este o sursă de produse proaspete și de bună calitate, cu o istorie și relații umane bogate, și constituie o modalitate de a se documenta și de a învăța despre alimentație și valoarea produselor.

1.3. Acest mod de producție și distribuție nu este adaptat tuturor fermelor agricole, din motive care țin de tipul de producție, de localizarea geografică sau de lipsa populației urbane capabile să consume, de exemplu, tot vinul sau tot uleiul de măsline dintr-o zonă foarte agricolă. El nu înlocuiește nici nevoia de alimente care nu sunt produse local. În lanțurile mai lungi, sistemele europene de etichetare a calității (indicație geografică protejată, denumire de origine protejată, specialitate tradițională garantată) reprezintă o sursă de identificare și evaluare care facilitează alegerea consumatorilor.

1.4. În acest context, CESE observă apariția agroecologiei ca nouă paradigmă alimentară și agricolă. În calitatea sa de știință, tehnologie și mișcare socială, agroecologia are în vedere sistemul alimentar în ansamblu și urmărește să aducă producătorul mai aproape de mediul său, păstrând sau chiar restaurând complexitatea și bogăția sistemului agroecologic și social. Promovată de FAO și tema a numeroase cercetări și conferințe, agroecologia cunoaște o dezvoltare puternică în Europa, inclusiv la nivel instituțional, în cadrul programelor naționale de dezvoltare agricolă.

1.5. CESE consideră că agroecologia constituie orizontul înspre care trebuie să se îndrepte agricultura europeană, care, pentru a se dezvolta, depinde în mod intrinsec de conservarea resurselor naturale. Plecând de la modele de succes, cum ar fi agricultura ecologică (cu excepția unor practici deficitare ale agriculturii biologice „industriale”), trebuie să se încurajeze și să se valorifice permacultura și alte sisteme agricole tradiționale, angajamentele în tranziția spre reducerea factorilor de producție agricolă, revitalizarea solurilor, introducerea unor culturi variate și protejarea biodiversității.

1.6. CESE dorește implementarea proiectului agroecologic la nivelul UE și se bazează pe un plan de acțiune structurat care utilizează diferite pârghii la nivel local, regional și european. O politică alimentară globală promovată de CESE poate oferi cadrul în acest sens. Măsurile importante includ:

- asigurarea accesului la finanțare pentru dotarea cu echipamentele necesare, individuale sau colective (pilonul 2 al PAC);
- aplicarea legislației în domeniul alimentelor într-o formă adaptată micilor producători, cu flexibilitate pentru producțiile la scară mică, precum și pentru cerințele de etichetare etc.;
- instituirea sau consolidarea serviciilor educative și de consultanță adecvate pentru prelucrare, vânzare directă și agroecologie;
- promovarea rețelelor de schimburi între agricultori;
- orientarea cercetării spre agroecologie și spre nevoile producătorilor din cadrul lanțurilor scurte.
- La nivelul teritoriilor, trebuie introduse norme adaptate în domeniul concurenței pentru a facilita aprovizionarea serviciilor de alimentație colectivă în lanțurile scurte și locale.

2. Introducere

2.1. Două avize ale CESE ⁽¹⁾ au subliniat nevoia de a elabora o politică alimentară globală în UE, bazată pe mai mulți piloni, inclusiv dezvoltarea unor lanțuri mai scurte de aprovizionare cu alimente.

2.2. Tot mai multe inițiative sunt puse în aplicare la nivel local și regional pentru a sprijini sisteme alimentare alternative și lanțuri scurte de aprovizionare cu alimente. O politică alimentară globală ar trebui să se bazeze pe o guvernanta comună la toate nivelurile – local, regional, național și european –, pe care ar trebui să o stimuleze și să o dezvolte. O astfel de abordare ar crea un mediu favorabil pentru aceste inițiative, indiferent de amploarea acestora, și este necesară pentru atingerea obiectivelor de dezvoltare durabilă în Europa.

2.3. În acest context, agroecologia apare ca o nouă paradigmă agricolă și alimentară, care însoțește dezvoltarea acestor noi practici de aprovizionare și de producție alimentară.

2.4. Prezentul aviz urmărește să observe apropierea producătorilor de consumatori în cadrul lanțurilor mai scurte și dezvoltarea agroecologiei, pentru a identifica condițiile și instrumentele necesare care să permită orientarea sistemului alimentar spre realizarea deplină a obiectivelor de dezvoltare durabilă.

3. Dezvoltarea unor lanțuri scurte

3.1. Definiția lanțurilor scurte utilizată de Uniunea Europeană în cadrul politicilor de dezvoltare rurală [Regulamentul (UE) nr. 1305/2013] este următoarea: „lanț de aprovizionare care implică un număr limitat de operatori economici angajați în activități de cooperare și de dezvoltare economică locală, precum și relații geografice și sociale strânse între producători, procesatori și consumatori ⁽²⁾”.

(1) Avizul CESE privind *sistemele alimentare mai durabile* (JO C 303, 19.8.2016, p. 64) și Avizul CESE pe tema „Contribuția societății civile la dezvoltarea unei politici alimentare globale în UE” (JO C 129, 11.4.2018, p. 18).

(2) Regulamentul (UE) nr. 1305/2013.

3.2. De la sfârșitul anilor 1990, distribuția alimentară a suferit schimbări majore. O educație mai bună în domeniul alimentației și unele crize sanitare succesive legate de practicile agricole și agroindustriale defectuoase au condus la apariția, în cazul unui număr tot mai mare de consumatori, a unor noi criterii de calitate care țin seama și de sănătate și de dezvoltarea durabilă⁽³⁾. Dereglarea piețelor agricole, volatilitatea ridicată a prețurilor, adesea mai mici decât costurile de producție, și veniturile agricole scăzute, în fața preocupării tot mai mari a consumatorilor pentru o alimentație sănătoasă și de calitate, îi determină pe unii fermieri să își schimbe metodele de producție și de comercializare. Își fac apariția fenomene de diversificare la nivelul întregului lanț, de la producție la consum. Apar noi producții agricole, producătorii sunt nevoiți să ia inițiativa de a căuta noi piețe sau de a inventa noi metode de vânzare în lanțurile scurte, astfel încât investițiile umane și economice în diversificare să fie rentabile, iar practicile evoluează către un nivel sporit de durabilitate, impulsionate de apropierea dintre producători și consumatori. În 2015, Serviciul de Cercetare al Parlamentului European (EPRS) a evidențiat că 15 % dintre fermieri au vândut jumătate din producția lor prin intermediul lanțurilor scurte, iar un sondaj Eurobarometru din 2016 a arătat că patru cetățeni europeni din cinci consideră că este important să se „consolideze rolul fermierului în cadrul lanțului agroalimentar”. Lanțurile scurte câștigă teren în Europa, însă în mod inegal de la o țară la alta.

3.3. Prin urmare, formele de vânzare directă sunt foarte numeroase. Pe lângă formele tradiționale, iau amploare o serie de inițiative în cadrul fermelor sau în afara acestora. Unul dintre cele mai dinamice sectoare de inovare din ultimii douăzeci de ani este cel al parteneriatelor locale și solidare, care pune în legătură consumatorii și producătorii pentru livrările de „coșuri” pe bază contractuală, integrând în special producții ecologice, și care au fost regrupate și dezvoltate de organizația internațională Urgenci. Observăm, totodată, în numeroase țări, demersuri colective de dinamizare a sectorului, prin organizarea de târguri sau evenimente locale precum rețeaua „Campagna amica” în Italia. Contribuția sectorului cooperativ este foarte importantă. Acesta este un sector care îi atrage pe tineri și pe fermierii nou instalați, adesea entuziaști.

3.4. Impactul *foarte pozitiv* al lanțurilor alimentare scurte a fost subliniat în avizul menționat anterior⁽⁴⁾, în special cu privire la prospețimea și calitatea organoleptică și nutrițională a produselor. După dezvoltarea unui sistem alimentar globalizat de peste treizeci de ani de ani, pare să se recunoască și accepte acum că legăturile mai strânse dintre producători și consumatori și sistemele localizate au multe efecte benefice. Lanțurile scurte îmbunătățesc valoarea adăugată și profitabilitatea fermelor mici, permit vânzarea de produse identificate, care „au ceva de povestit” consumatorilor (aceștia fiind dispuși să plătească mai mult în acest caz) și creează animație și legături sociale în zonele rurale. O îmbunătățire a calității producțiilor alimentare și a lanțurilor de comercializare îi responsabilizează pe consumatori cu privire la valoarea alimentației și la risipă, contribuind, astfel, la o reducere a impactului alimentației asupra schimbărilor climatice.

3.4.1. Acest mod de comercializare generează externalități pozitive pentru întreaga comunitate (crearea de locuri de muncă care nu pot fi delocalizate, menținerea valorii adăugate în teritoriu, atractivitate din punct de vedere turistic sau rezidențial). Aceste externalități mai ample trebuie luate în considerare în susținerea acordată dezvoltării lanțurilor scurte și în dinamica teritoriilor.

3.4.2. Există numeroase inițiative privind lanțurile scurte, bazate pe inovații sociale, organizatorice și teritoriale, aflate în curs de structurare. În numeroase lucrări, dimensiunea teritorială și identitatea colectivă sunt evidențiate ca factori-cheie ai durabilității și perenității lor. Miza este, astfel, de a pune la dispoziție mijloacele pentru crearea unor sisteme alimentare teritoriale bazate pe o guvernare locală și reprezentativă a actorilor înșiși⁽⁵⁾.

3.5. Internetul se dovedește a fi un nou câmp de explorare și inovare pentru lanțurile scurte. Generalizarea internetului în ultimul deceniu s-a manifestat și la nivelul lanțurilor scurte de aprovizionare cu alimente. Oferind o piață mai largă decât cea a producătorilor clasici, acesta permite, de asemenea, optimizarea și fluidizarea schimburilor. În ultimii cinci ani, și-au făcut apariția numeroase platforme de comenzi online. Aceste „centre alimentare” permit *stabilirea unor relații directe* între producători și consumatori, îndeosebi pentru produsele care nu există decât la nivel local. Platformele pot permite producătorilor – dar și consumatorilor – să se reunească pentru a realiza achiziții/vânzări într-un mod grupat, facilitând astfel logistica în cadrul lanțului scurt de aprovizionare cu alimente. Alte utilizări ale digitalizării se aplică producției și prelucrării produselor.

4. Agroecologia, o nouă modalitate de a aborda agricultura

4.1. În cadrul celui de al doilea simpozion internațional privind agroecologia, organizat la Roma, în 2018, FAO a propus definiția următoare: „Agroecologia constă în aplicarea conceptelor și principiilor ecologice astfel încât să se optimizeze interacțiunile dintre plante, animale, oameni și mediu, ținând seama totodată de aspectele sociale relevante pentru ca sistemul alimentar să fie durabil și echitabil. Prin crearea de sinergie, agroecologia poate nu numai să contribuie la producția alimentară, securitatea alimentară și nutriție, ci și să permită refacerea serviciilor ecosistemice și a biodiversității, care sunt esențiale pentru o agricultură durabilă”⁽⁶⁾.

⁽³⁾ Codron, J.-M., Sirieix, L., Reardon, T., „Social and Environmental Attributes of Food Products: Signaling and Consumer Perception, With European Illustrations”, *Agriculture and Human Values*, vol. 23, nr. 3, 2006, p. 283-297.

⁽⁴⁾ A se vedea nota de subsol 1.

⁽⁵⁾ Le Velly, R., „Dynamiques des systèmes alimentaires alternatifs” (Dinamica sistemelor alimentare alternative), *Systèmes agroalimentaires en transition*, editura Quae, 2017, p. 149-158.

⁽⁶⁾ <http://www.fao.org/about/meetings/second-international-agroecology-symposium/fr/>

4.2. Agroecologia cuprinde trei mari dimensiuni. Prima este agroecologia apărută încă din anii 1920 ca ansamblu de discipline științifice (fizică, chimie, ecologie, amenajarea teritoriului) care abordează agricultura prin intermediul sistemelor complexe de interacțiuni ale ecosistemului agricol. A doua dimensiune este agroecologia ca ansamblu de practici agricole durabile care optimizează și stabilizează recoltele. În cele din urmă, a treia dimensiune a agroecologiei este existența sa ca mișcare socială în căutarea suveranității alimentare și a unor noi roluri multifuncționale pentru agricultură ⁽⁷⁾. Agroecologia a evoluat, de asemenea, spre o mai bună luare în considerare a provocărilor alimentare, după cum reiese din documente precum „*Redesigning the food system*” (Hill, 1985) și „Agroecologia, ecologia sistemelor alimentare durabile” („Agroécologie, l'écologie des systèmes alimentaires durables”), o lucrare de referință a lui Steve Gliessman.

4.3. Agroecologia are la bază un set comun de zece principii, definite și identificate de FAO, care „vizează să ajute țările să își transforme sistemele alimentare și agricole, să generalizeze agricultura durabilă și să atingă obiectivul de «eradicare a foametei» și multe alte obiective de dezvoltare durabilă:

- **diversitate, sinergii, eficiență, reziliență, reciclare, co-creare și partajarea cunoștințelor** (descrierea caracteristicilor comune ale sistemelor agroecologice, a practicilor fondatoare și a abordărilor inovatoare);
- **valori umane și sociale, cultură și tradiții alimentare** (caracteristici contextuale);
- **economie circulară și solidară, guvernare responsabilă** (mediu favorizant).

Cele 10 elemente ale agroecologiei sunt corelate între ele și interdependente” ⁽⁸⁾.

4.4. Pe baza acestor 10 principii, se regăsesc mai multe tipuri de agricultură – agricultura ecologică, care utilizează aceleași principii într-un cadru standardizat [Regulamentul UE privind producția ecologică și etichetarea produselor ecologice ⁽⁹⁾], agricultura biodinamică, agricultura integrată, agrosilvicultura, care îmbină culturile de plante și producția de arbori, sau permacultura au o bază comună reprezentată de o abordare complexă și sistemică a agriculturii, de la producție până la consumul alimentar. Trebuie subliniat rolul central al menținerii calității și vieții solurilor în cadrul acestor forme de agricultură.

Agroecologia reprezintă o schimbare de paradigmă pentru agricultură, în scopul de a combate schimbările climatice, de a reface ecosistemele vii și de a proteja apa, solul și toate resursele de care depinde producția agricolă. Ar trebui încurajate toate angajamentele fermierilor de a reconsidera practicile și raportările la ecosisteme pentru a reduce externalitățile negative și a spori externalitățile pozitive. Reducerea factorilor de producție chimici, introducerea unei diversități sporite în rotații, agricultura de conservare și conservarea biodiversității sunt pași de încurajat pe calea unei tranziții agroecologice a tuturor fermelor din Europa.

4.5. Mișcarea socială dezvoltată în anii '70-'80, care a pornit în America Latină, prin organizații precum Via Campesina, a inițiat dezvoltarea internațională exponențială a acestei abordări a sistemului alimentar în cele trei dimensiuni ale sale (științifică, tehnică și socială). Și Europa s-a implicat în această mișcare. FAO a organizat un prim simpozion la Roma, în septembrie 2014, pe tema „Agroecologia pentru securitatea alimentară și nutriție”, urmat de mai multe seminarii regionale, printre care cel de la Budapesta, din noiembrie 2016, pentru Europa, și are în vedere dezvoltarea agroecologiei pentru atingerea obiectivelor de dezvoltare durabilă și a obiectivelor Acordului de la Paris. Următorul eveniment va avea loc în Europa la sfârșitul anului 2019. Programul european de cercetare Orizont 2020 a integrat numeroase teme legate de agroecologie, agricultura ecologică și lanțurile scurte, iar PEI-Agri, care a analizat, de asemenea, aceste teme pentru dezvoltarea agricolă, organizează următorul summit pentru inovare în agricultură, pe tema agroecologiei, în iunie 2019, în Franța.

4.6. Agroecologia s-a instituționalizat puțin câte puțin, în special în Franța ⁽¹⁰⁾. Înscriind-o în codul rural francez și dotându-se cu instrumente juridice și financiare, Franța a făcut din agroecologie un pivot al dezvoltării sale agricole ⁽¹¹⁾. Resursele financiare și orientarea mai multor programe specifice franceze au generat și susținut numeroase dinamici ale proiectelor colectivităților de fermieri, orientând dezvoltarea și producția agricole către un nivel sporit de durabilitate ⁽¹²⁾.

⁽⁷⁾ <https://pubs.iied.org/14629IIED/?c=foodag>

⁽⁸⁾ <http://www.fao.org/3/i9037fr/19037fr.pdf>

⁽⁹⁾ Regulamentul (CE) nr. 834/2007 al Consiliului din 28 iunie 2007 privind producția ecologică și etichetarea produselor ecologice, precum și de abrogare a Regulamentului (CEE) nr. 2092/91.

⁽¹⁰⁾ Lucrări S. Bellon.

⁽¹¹⁾ Articolul 1 modificat prin legea privind viitorul agricol, votată la 13 octombrie 2014, *Codul rural și pescuitul maritim*.

⁽¹²⁾ PEI Agroecology Europe: <http://www.agroecology-europe.org/>

4.6.1. Printre rezultatele pozitive ale agroecologiei evidențiate de lucrările academice și preluate de organisme de dezvoltare, se numără:

- pentru fermieri: creșterea fertilității solurilor, reducerea costurilor de producție, un nivel sporit de autonomie decizională, dezvoltarea unei reziliențe a sistemelor agricole la fenomenele climatice neprevăzute și revalorizarea meseriei;
- pentru consumatori: calitatea sanitară și nutrițională a alimentației și a apei, conservarea biodiversității și a peisajelor, precum și garanții în ceea ce privește practicile agricole (creșterea animalelor sau culturi) ⁽¹³⁾.

4.6.2. Aceste rezultate sunt consolidate de dimensiunea colectivă a proiectelor agroecologice, de implicarea fermierilor ca forță de propuneri și inovare în cadrul acestor proiecte, de dorința de evoluție pozitivă și de necesitatea de a reduce costurile de producție. Platformele online ⁽¹⁴⁾ pot permite capitalizarea necesară a referințelor tehnice și științifice elaborate și a mărturiilor fermierilor care au realizat această tranziție, fără a neglija impactul formărilor și al reuniunilor colective.

4.6.3. Formarea viitorilor fermieri în instituțiile publice de învățământ agricol integrează misiunea de „a contribui la dezvoltarea agroecologiei”. Conținuturile pedagogice pe acest subiect sunt tot mai numeroase ⁽¹⁵⁾, iar elevii sunt tot mai înclinați să favorizeze tranziția și producția agroecologică în viața lor profesională viitoare ⁽¹⁶⁾. Programul francez de tranziție agroecologică prevede îmbunătățirea alimentației elevilor, prin introducerea produselor preparate locale în meniurile cantinelor liceelor agricole, sporind nivelul de sensibilizare a elevilor cu privire la chestiunea alimentară.

4.6.4. Pentru a însoți tranziția la nivelul teritoriilor, guvernul francez a creat PAT (proiecte alimentare teritoriale), în care colective liber formate concep acțiunile necesare pentru îmbunătățirea sistemului alimentar local. Se pare că, în pofida mijloacelor insuficiente, programele suscită interes, iar rezultatele sunt încurajatoare.

4.7. Lanțurile scurte și agroecologia, tranziții corelate

4.7.1. Agroecologia se caracterizează în special prin diversitatea complementarității producțiilor la nivelul exploatațiilor. Indiferent dacă vizează produse care provin din creșterea animalelor sau din culturi agroecologice, este important să se creeze și să se mențină noi debușeuri. Astfel, lanțurile scurte de aprovizionare cu alimente apar ca un răspuns adecvat la această provocare a tranziției.

4.7.2. În final, este important să se sublinieze că asocierea dintre agroecologie și lanțurile scurte, la scară europeană, națională și locală, conduce, în prezent, la apariția unei guvernante alimentare teritoriale cu modalități noi de implicare a actorilor. Aceste proceduri pentru reconectarea orașelor la bazinele lor apropiate de producție de alimente sunt aplicate deja în multe locuri: Milano în Italia, Montpellier în Franța, Gent, Bruxelles și Liège în Belgia sau Toronto în Canada.

5. Dezvoltarea lanțurilor scurte și a agroecologiei pentru sisteme alimentare durabile

5.1. Contribuția la o alimentație de calitate

5.1.1. În 2012, un program de cercetare european, coordonat în colaborare cu Universitatea Coventry, referitor la lanțurile scurte și la sistemele alimentare locale, care a implicat direcțiile generale pentru agricultură și sănătate ale Comisiei Europene, a subliniat că aspectele care țin de calitate, trasabilitate și transparență trebuie să se afle în centrul actului de vânzare-cumpărare. Așadar, UE trebuie să ofere producătorilor și consumatorilor mijloacele pentru a construi și a stabili acest ansamblu format din trei părți, indiferent de forma lanțului scurt. S-a constatat că majoritatea produselor vândute în lanțuri scurte provin din agricultura ecologică sau din metode necertificate fără factori de producție sintetici, în funcție de țară. Acest element pare a fi cheia pentru apropierea agroecologiei de lanțurile scurte. Într-adevăr, principiile și cadrul agroecologiei pot crea un mediu de încredere suficient de important și stabil, fără a face neapărat parte dintr-un sistem de agricultură etichetată pentru ca respectivii consumatori să poată regăsi *calitatea, trasabilitatea și transparența* necesare pentru dezvoltarea și durabilitatea lanțurilor scurte. Vizitele regulate efectuate de consumatori și de alți producători la ferme par să fie o metodă eficientă de *garanție participativă* pentru sporirea transparenței, elaborarea de indicatori contextualizați și monitorizarea practicilor agroecologice ⁽¹⁷⁾.

⁽¹³⁾ Claveirol, C., „La transition agroécologique: défis et enjeux”(Tranziția agroecologică: provocări și mize), *Avizele CESE*, 2016.

⁽¹⁴⁾ <https://rd-agri.fr/>

⁽¹⁵⁾ <https://pollen.chlorofil.fr/?s=agroecologie>

⁽¹⁶⁾ http://www.bergerie-nationale.educagri.fr/fileadmin/webmestre-fichiers/formation/articles_presse/Plan_EPA1-bilan-Fevrier_2019.pdf

⁽¹⁷⁾ <http://www.cocreate.brussels/-CosyFood->

5.1.2. La nivel individual, cele mai recente studii arată că lanțurile scurte îmbunătățesc semnificativ sănătatea oamenilor. Pe de o parte, aceștia sunt mai atenți la ceea ce mănâncă și la modul de producție. Pe de altă parte, aceste mecanisme sunt locuri de învățare socială foarte puternice, inclusiv din punctul de vedere al comportamentelor alimentare sănătoase.

5.2. Accesibilitate și siguranță alimentară

5.2.1. În prezent, mai multe proiecte de cercetare europene⁽¹⁸⁾ ⁽¹⁹⁾ evidențiază că lanțurile scurte tind să se structureze și să se organizeze pentru a trece de la piața de nișă la obiceiuri reale de consum alimentar. Această evoluție a fost permisă îndeosebi de regurparea a numeroși actori în rețele constituite la nivelul întregii UE, prin proiecte susținute de diferite programe de finanțare europene. Acest avânt rămâne totuși limitat din cauza dificultăților de acces al anumitor produse la cele mai modeste gospodării. Ar trebui să se continue lucrările efectuate în avizele precedente ale CESE cu privire la chestiunea pârghiilor de acțiune, pentru a asigura accesibilitatea acestor produse alimentare. Mai multe proiecte de cercetare privind această chestiune se află la final de programare în Franța [RMT Alimentation⁽²⁰⁾, proiectul Casdar ACCESSIBLE⁽²¹⁾ sau proiectele alimentare teritoriale⁽²²⁾].

5.2.2. Dintre instrumentele disponibile, mijloacele de cercetare și inovare sprijinite de PEI-Agri și DG Cercetare în viitorul program Orizont Europa pot fi consacrate agroecologiei și lanțurilor scurte. În cadrul viitoarei PAC, ar trebui să fie mobilizate programele de ecologizare (programele voluntare pentru climă și mediu) pentru a încuraja adoptarea progresivă de către fermieri a unor metode care țin de agroecologie și evoluția sistemelor către lanțurile scurte. Același lucru este valabil și pentru măsurile din cadrul celui de-al doilea pilon, cum ar fi măsurile de agromediu și climă și subvențiile pentru investițiile necesare punerii lor în aplicare, precum și instrumentele de prelucrare și comercializare. Trebuie dezvoltate mijloace de formare și consiliere adaptate, precum și activități la nivel local, grație programelor LEADER. Susținerea inițiativelor teritoriale poate beneficia, în plus, de fonduri destinate coeziunii.

5.2.3. Este de dorit să se elaboreze norme adaptate, care să permită atribuirea de contracte de achiziții publice în lanțurile scurte, limitată în prezent de normele de concurență. De asemenea, este necesar să existe norme corespunzătoare pentru lanțurile scurte. Regulamentul (CE) nr. 852/2004 privind igiena produselor alimentare⁽²³⁾ oferă posibilități de flexibilitate în aplicarea metodei HACCP (analiza riscurilor și punctele critice de control) pentru producătorii de cantități mici, care trebuie utilizate în toate țările UE. Același lucru este valabil și pentru regulile de etichetare a produselor. Etichetarea de origine (de exemplu, la restaurant sau în serviciile de alimentație colectivă) a alimentelor procesate poate juca un rol de sprijin: în cazul în care originea unui produs alimentar este transparentă, este mai probabil ca consumatorul să aleagă produsul sau felul de mâncare care a fost făcut în apropiere, chiar dacă plătește puțin mai mult. Acoperirea unei rețele 4G (telefonie și internet) în zonele rurale este importantă pentru a facilita accesul și contactul cu consumatorii prin dezvoltarea digitalizării.

5.2.4. O preocupare des întâlnită pune sub semnul întrebării capacitatea agroecologiei și a lanțurilor de proximitate de a hrăni lumea și întreaga populație de 10 miliarde de persoane, număr estimat a fi atins până în 2050. Lucrările a numeroase organizații de cercetare sunt clare în acest sens; la scară internațională, dezvoltarea agroecologiei și mobilizarea resurselor în cadrul și în afara agriculturii sunt indispensabile și posibile, ținând seama de imperatiile economice, de mediu și sociale. În Europa, lucrările recente ale IDDRI (Institutul pentru dezvoltare durabilă și relații internaționale) arată că este posibil ca întreaga populație europeană să fie hrănită în perspectiva anului 2050 ca urmare a unei transformări agroecologice progresive, care să integreze creșterea animalelor, culturile și pomii, vizând, de asemenea, eliminarea emisiilor de carbon.

5.3. Calea către agroecologie

5.3.1. Implementarea proiectului agroecologic la nivelul UE trebuie să se bazeze pe un plan de acțiune structurat, cu ajutorul a diverse mijloace, pe diverse componente ale acțiunii publice și private, care acoperă numeroase aspecte: formare, dezvoltare agricolă, reorientarea ajutoarelor, adaptarea reglementării, regionalizarea sectoarelor, selecția genetică, regiunile de peste mări și acțiunea internațională⁽²⁴⁾. Prin urmare, UE ar trebui să abordeze oportunitățile de sprijin pentru ca agroecologia și lanțurile scurte să se poată dezvolta în comun și să se armonizeze, astfel încât durabilitatea lor comună să fie asigurată. Este important ca această pârghie de acțiune să fie suficient de ambițioasă pentru ca numeroasele întreprinderi agricole să se poată implica pe termen lung într-o astfel de tranziție. Noțiunea de temporalitate este importantă deoarece va oferi suficient timp actorilor pentru a se implica și va permite, în același timp, celor care se implică să asigure tranziția completă a unui sistem a cărui punere în aplicare este, într-adevăr, complexă.

⁽¹⁸⁾ https://ec.europa.eu/eip/agriculture/sites/agri-eip/files/eip-agri_brochure_short_food_supply_chains_2019_en_web.pdf

⁽¹⁹⁾ <http://www.shortfoodchain.eu/news/>

⁽²⁰⁾ www.rmt-alimentation-locale.org/

⁽²¹⁾ <http://www.civam.org/images/M%C3%A9lanie/AcceCible/PRESENTATION-Accessible.pdf>

⁽²²⁾ <http://rnp.at.fr/les-projets-alimentaires-territoriaux-pat/>

⁽²³⁾ Regulamentul (CE) nr. 852/2004.

⁽²⁴⁾ Claveirol, C., „La transition agroécologique: défis et enjeux” (Tranziția agroecologică: provocări și mize), Avizele CESE, 2016.

5.3.2. O politică globală în domeniul alimentației, precum cea promovată de CESE de mai mulți ani, dirijată de un Consiliu European al Alimentației, al cărui facilitator ar putea fi CESE, și coordonată, la nivel de direcții generale vizate, de către un vicepreședinte al Comisiei Europene, poate furniza cadrul unui program. Propunerea privind o politică alimentară comună a fost adusă la nivelul Uniunii Europene prin activitatea IPES-Food ⁽²⁵⁾.

5.3.3. Lucrările FAO pot constitui o sursă de inspirație pentru dezvoltarea agroecologiei la scară europeană. Recomandările *Simpozionului regional pentru sisteme agricole și alimentare durabile în Europa și Asia Centrală* sunt deosebit de edificatoare în această privință. Ghidul privind „Stabilirea de legături între micii producători și piețe”, adoptat în 2016 de Comitetul pentru securitatea alimentară mondială, recomandă statelor să sprijine piețele teritoriale (locale, regionale, naționale) pentru realizarea obiectivelor de dezvoltare durabilă.

Bruxelles, 17 iulie 2019.

Președintele
Comitetului Economic și Social European
Luca JAHIER

⁽²⁵⁾ IPES-Food, *Towards a Common Food Policy for the European Union*, Bruxelles, IPES Food, 2017.

Avizul Comitetului Economic și Social European pe tema „Profesia de agricultor și provocarea în materie de rentabilitate”**(aviz din proprie inițiativă)**

(2019/C 353/12)

Raportor: **Arnold PUECH D'ALISSAC (FR-I)**

Decizia Adunării plenare	20.2.2019
Temei juridic	Articolul 32 alineatul (2) din Regulamentul de procedură Aviz din proprie inițiativă
Secțiunea competentă	Secțiunea pentru agricultură, dezvoltare rurală și protecția mediului
Data adoptării în secțiune	28.6.2019
Data adoptării în sesiunea plenară	18.7.2019
Sesiunea plenară nr.	545
Rezultatul votului (voturi pentru/voturi împotriva/abțineri)	188/0/5

1. Concluzii și recomandări

1.1. Rentabilitatea și viabilitatea economică a exploatațiilor agricole reprezintă o problemă serioasă la nivelul UE, unde venitul unui agricultor este, în medie, de numai 46,5 % din cel al altor sectoare economice. Cu toate că nivelul rentabilității este scăzut, sectorul agricol din UE are un rol esențial, deoarece acționează ca un catalizator pentru economiile rurale și produce alimente de calitate, care respectă cele mai înalte standarde din lume. Realizarea obiectivului privind durabilitatea mediului este imposibilă dacă nu se ține seama de aspectele, la fel de importante, de natură economică, comercială, ecologică și socială, ale agriculturii.

1.2. Sectorul agricol al UE oferă consumatorilor securitate alimentară în fața presiunii crescânde generate de schimbările climatice și de cerințele societale în ceea ce privește durabilitatea mediului. În plus, sectorul agricol european contribuie în mod activ la menținerea UE ca o forță competitivă și dinamică pe piețele internaționale, precum și la menținerea excedentului comercial al UE. Sectorul agricol din UE este, de asemenea, una dintre cele mai importante surse de ocupare a forței de muncă, cu peste 40 de milioane de angajați la nivelul întregii UE. În unele regiuni, agricultura este adesea singurul sector economic care generează creștere economică și locuri de muncă.

1.3. UE are nevoie de un lanț de aprovizionare cu alimente just, transparent, eficient și echitabil: unul care să fie adecvat pentru agricultori și pentru toate părțile interesate, inclusiv pentru întreprinderile de prelucrare, comerțanții cu amănuntul și, mai presus de toate, pentru consumatori. La nivel național, ar trebui să se aplice o abordare care să inverseze raportul de putere al actorilor de pe piață, prin stabilirea unor lanțuri valorice care să le ofere agricultorilor un venit lunar de două ori mai mare decât salariul minim.

1.4. Sectorul agricol din UE oferă servicii publice și externalități pozitive care nu sunt recunoscute de piață. Asigurarea securității alimentare, respectând totodată cele mai înalte standarde de producție, este un obiectiv care a fost îndeplinit. Cu toate acestea, apar noi provocări, cum ar fi schimbările climatice, o volatilitate mai pronunțată a prețurilor, concurența nelocală din partea sistemelor de producție cu standarde mai scăzute, practici comerciale nelocale, depopularea zonelor rurale și îmbătrânirea populației agricole, care generează dificultăți pentru agricultorii din UE, pe piața internațională.

1.5. Noile tehnologii, alături de activitățile de cercetare și inovare incluzive, constituie o parte a soluției pentru menținerea competitivității sectorului agricol din UE și pentru a le permite agricultorilor din UE să abordeze problema durabilității în mod direct și eficient.

1.6. Învățarea pe tot parcursul vieții și dezvoltarea competențelor sunt necesare pentru a le oferi agricultorilor din UE instrumentele adecvate pentru a exploata mai eficient potențialul noilor tehnologii și pentru a utiliza soluții inovatoare în exploatațile lor.

1.7. Agricultorii din UE au întreprins mai multe acțiuni pentru a-și spori contribuția la combaterea schimbărilor climatice, deoarece se confruntă tot mai mult cu efectele acestora, care se manifestă prin modificarea perioadei de recoltare, apariția prea devreme sau prea târziu a înghețului, incendiilor, inundațiilor și secetă. În plus, măsurile de protecție a mediului nu ar trebui să pună în pericol securitatea alimentară și trebuie să țină seama de faptul că agricultorii au nevoie de o remunerație echitabilă pentru munca suplimentară pe care o implică adesea măsurile în materie de durabilitate și de atenuare.

1.8. O UE puternică depune eforturi nu doar pentru îndeplinirea obiectivelor Tratatului de la Lisabona, ci și pentru îndeplinirea obiectivelor de la nivel mondial, cum ar fi Acordul de la Paris privind schimbările climatice și obiectivele de dezvoltare durabilă ale Organizației Națiunilor Unite. Aceste angajamente ambițioase trebuie finanțate cu un buget solid și sprijinite prin politici eficiente, care să garanteze viitorul, dezvoltarea și prosperitatea agriculturii și zonelor rurale. Agricultorii europeni și cooperativele agricole au nevoie de un buget PAC solid pentru perioada următoare.

2. **Introducere**

2.1. CESE elaborează prezentul aviz pentru a sublinia rolul important al agricultorilor europeni și contribuția lor la economia UE, la securitatea alimentară la nivel mondial și la conservarea zonelor rurale. În multe cazuri, această contribuție nu este răsplătită la adevărată sa valoare, ceea ce descurajează noua generație să preia exploatațile familiale și reduce atractivitatea sectorului pentru noul venit.

3. **Rolul agricultorilor în UE**

3.1. ***Contribuția la securitatea alimentară, la furnizarea de alimente sănătoase și nutritive și la economia globală a UE***

3.1.1. În contextul în care se înregistrează o creștere a cererii de alimente și de biomasă, agricultorii din UE și cooperativele și exploatațile lor se angajează să producă, să prelucreze și să comercializeze alimente sigure și de înaltă calitate pentru cetățenii europeni și pentru consumatorii din întreaga lume. Ei oferă consumatorilor securitate alimentară în fața presiunilor crescânde generate de schimbările climatice și de cerințele societale în ceea ce privește durabilitatea mediului. În plus, sectorul agricol european contribuie în mod activ la menținerea UE ca forță competitivă și dinamică pe piețele internaționale. Potrivit Eurostat ⁽¹⁾, sectorul agricol a reprezentat 1,2 % din PIB-ul UE în 2017 și a creat o valoare adăugată (brută) de 188,5 miliarde EUR, contribuind în mod activ la excedentul comercial al UE, cu exporturi agricole în valoare de 137 de miliarde EUR în aceeași perioadă de timp.

3.2. ***Ocuparea forței de muncă în zonele rurale și în zonele defavorizate***

3.2.1. Lanțul agroalimentar al UE reprezintă unul dintre cele mai mari sectoare economice ale UE, care menține și generează creștere și locuri de muncă și în care sunt angajate aproximativ 40 de milioane de persoane. Aproximativ 10 milioane de persoane sunt angajate direct și lucrează în exploatații și cooperative agricole. Agricultură este singura sursă de ocupare a forței de muncă pentru unele zone sau regiuni.

3.3. ***Agricultorii, ca ocrotitori ai peisajelor tradiționale și administratori ai terenurilor***

3.3.1. Agricultorii din UE, exploatațile agricole și cooperativele lor gestionează în jur de 173 de milioane de hectare, ceea ce reprezintă aproximativ 39 % din suprafața totală a UE. Agricultorii și membrii familiilor acestora ocrotesc peisajul rural și biodiversitatea, oferind multe avantaje societății: prin munca lor asiduă de gestionare a terenurilor și a peisajelor contribuie în mod activ la atenuarea efectelor catastrofelor majore, în cazul producerii unor fenomene meteorologice extreme. Mulți agricultori sunt și proprietari de păduri, iar contribuția lor la gestionarea durabilă a pădurilor este considerabilă. În plus, agricultorii contribuie la menținerea și refacerea peisajului tradițional al zonelor rurale din UE, asigurând conservarea patrimoniului cultural și oferind, de asemenea, sinergii pozitive cu sectorul turistic din UE. În pofida tuturor eforturilor depuse până în prezent în sectorul agricol, sunt necesare mult mai multe strădanii și măsuri pentru atingerea obiectivelor europene și globale în materie de biodiversitate, inclusiv pentru protecția albinelor, insectelor și păsărilor. Acest lucru intră parțial în conflict cu necesitatea de a genera un profit, motiv pentru care UE trebuie să recompenzeze în mod obligatoriu contribuția mai mare a agriculturii la mediu, prin alocarea unor resurse suplimentare în cadrul PAC.

(¹) Eurostat, Agriculture, forestry and fishery statistics 2018 (Statistici privind agricultura, silvicultura și pescuitul din 2018).

4. Schimbări în profesia de agricultor

4.1. *Creșterea cerințelor societale în ceea ce privește alimentația sănătoasă, originea și calitatea alimentelor, impactul asupra mediului și bunăstarea animalelor*

4.1.1. Consumatorii au la dispoziție multe informații legate de produsele pe care le consumă în fiecare zi. De asemenea, ei acordă o atenție sporită originii și calității alimentelor, precum și impactului asupra mediului. Alte criterii importante pe care consumatorii își bazează alegerea sunt respectarea practicilor de bunăstare a animalelor și distanța față de locul în care sunt produse alimentele, inclusiv scurtarea lanțurilor alimentare.

4.1.2. Pentru a satisface așteptările consumatorilor, agricultorii din UE au început să întreprindă acțiuni pentru a îmbunătăți și mai mult bunăstarea animalelor și a reduce orice impact negativ al activităților agricole asupra mediului și calității solurilor, producând totodată produse de înaltă calitate. Agricultorii din UE, sprijiniți de autoritățile publice și de mediul academic, investesc energie și resurse pentru a asimila acest model nou de consum.

4.2. *Rolul tehnologiei și al inovării în agricultură*

4.2.1. Sectorul agricol al UE se află în prima linie a revoluției tehnologice și digitale, cu numeroase inovații în domeniile geneticii, vehiculelor autonome, roboților, dronelor, imagisticii prin satelit, teledetecției, volumelor mari de date etc. În plus, agricultorii au adoptat, au dezvoltat și au aplicat întotdeauna modele agricole de afaceri și practici agronomice inovatoare, inclusiv tehnici și metode noi de producție, care au intensificat producția și au facilitat adaptarea practicilor agricole la condițiile mereu în schimbare.

4.2.2. În această perspectivă, noile tehnologii ajută agricultorii din UE să asigure securitatea alimentară, respectând totodată cele mai înalte standarde din lume și răspunzând așteptărilor consumatorilor. În acest sens, noile tehnologii le permit agricultorilor din UE să abordeze problema protecției mediului în mod direct și eficient. De exemplu, reducerea utilizării produselor de protecție a plantelor (PPP) se poate realiza folosind o combinație de tehnologii care îi ajută pe agricultori în toate aspectele producției. Printre altele, noile tehnici de ameliorare a plantelor au cel mai mare impact asupra reducerii utilizării PPP-urilor și a rezistenței plantelor și a animalelor la dăunători, ciuperci și agenți patogeni externi.

4.2.3. Rolul tehnologiilor nu este asociat doar cu producția în sine, ci și cu trasabilitatea, siguranța alimentară, bunăstarea animalelor și măsurile de atenuare a schimbărilor climatice, care fac ca sectorul agricol din UE să rămână unul dintre cele mai avansate și sigure la nivel mondial.

4.2.4. Accesul la finanțare este vital pentru ca agricultorii din UE să poată implementa soluții tehnologice inovatoare în exploatarea lor. În acest sens, funcția de subsidiaritate a celui de-al doilea pilon al PAC trebuie păstrată și încurajată în cadrul noii PAC. Este important să se înțeleagă faptul că agricultorii din UE vor implementa cele mai recente evoluții tehnologice în exploatarea lor doar dacă au acces cu ușurință la credite.

5. Provocări

5.1. *Schimbările climatice*

5.1.1. Agricultorii din UE contribuie în mod semnificativ la combaterea schimbărilor climatice, deoarece se confruntă tot mai mult cu efectele acestora, manifestate prin modificarea perioadei de recoltare, apariția prea devreme sau prea târziu a înghețului, incendii, inundații și secetă. Măsurile eficiente de adaptare la schimbările climatice sunt, prin urmare, esențiale pentru viabilitatea pe termen lung a exploatarea agricole. În același timp, agricultorii reduc emisiile atât în interiorul fermei, cât și în afara acesteia, prin practici de gestionare durabilă, prin implementarea unor tehnologii noi, precum și prin utilizarea mai eficientă a culturilor, a paielor, a dejecțiilor animaliere și a altor reziduuri pentru energie din surse regenerabile, prin încălzire solară și prin furnizarea de energie electrică provenită din energie eoliană, precum și din alte surse. Produsele provenite din culturi și dejecții animaliere pot fi, de asemenea, utilizate pentru a produce biocombustibili și materiale industriale din surse regenerabile în exploatarea, respectând principiile economiei circulare. Acest lucru contribuie la reducerea emisiilor în alte sectoare și la reducerea dependenței UE de rezervele de combustibili fosili.

5.1.2. Este important de remarcat faptul că Acordul de la Paris și obiectivele de dezvoltare durabilă stabilesc obiective importante pentru sectorul agricol din UE, care trebuie atinse în perioada 2030-2050. Agricultorii din UE sunt pregătiți să răspundă acestor provocări dacă au la dispoziție instrumentele potrivite. „Setul de instrumente” trebuie să includă un cadru de politici pozitiv și ușor de utilizat, tehnologii noi, strategii de gospodărire a apei (adică depozitarea și irigarea) și un buget solid al PAC, care să sprijine eforturile suplimentare ale agricultorilor. Privarea agricultorilor de unul dintre instrumentele menționate anterior ar putea pune în pericol securitatea alimentară și ar afecta în mod negativ calitatea producției de alimente din UE.

5.2. Veniturile din sectorul agricol

5.2.1. Venitul agricol ⁽²⁾ pe unitate de muncă pe an (UMA), exprimat ca un indice, a fost cu 10,9 % mai mare pentru UE-28 în 2017, comparativ cu 2016. Acest aspect trebuie însă analizat în raport cu alte sectoare economice, în care venitul mediu este mult mai ridicat. În realitate, comparativ cu salariile medii din economie, venitul antreprenorial al unui agricultor pe unitate de muncă familială a atins doar 46,5 % în 2017.

5.2.2. Această situație are un impact semnificativ asupra dezvoltării sectorului în ceea ce privește atractivitatea generală pentru actorii externi, pentru investitori și pentru partenerii din sectorul bancar, deoarece împiedică dezvoltarea sinergiilor cu alte sectoare economice și agravează problema înnoirii generațiilor în zonele rurale.

5.3. Volatilitatea prețurilor și apariția unor noi piețe

5.3.1. Prețurile în termeni reali (deflate) pentru cele mai multe dintre produsele principale au fost mai ridicate în 2017 comparativ cu anul precedent: prețul mediu al laptelui a crescut cu 17,1 % comparativ cu anul 2016, prețurile porcinelor au înregistrat o creștere de 8,3 %, cerealele au crescut cu 3,0 %, prețul bovinelor a crescut cu 2,2 %, iar prețurile pentru păsările de curte au fost și ele mai mari (+ 1,0 %). În schimb, prețul în termeni reali al ovinelor și caprinelor a continuat să scadă (- 1,4 %) în 2017. Această tendință pozitivă a celor mai multe produse de bază a făcut parte din avântul început în 2003. Cu toate acestea, în 2008, s-a înregistrat o scădere drastică a prețurilor, care a determinat volatilitatea prețurilor pe piața internațională, fapt ce a generat provocări pentru agricultorii mici și mijlocii din UE, precum și pentru investitorii de dată recentă din sectorul agricol.

5.3.2. Întrucât are un caracter eterogen, sectorul agricol din UE a reacționat diferit la șocul prețurilor din 2008: mulți agricultori mici și mijlocii au fost obligați să se bazeze numai pe plățile directe acordate în cadrul PAC pentru a-și menține activitățile pe linia de plutire, însă acest lucru nu a fost suficient pentru a garanta sustenabilitatea economică a fermelor lor.

În ceea ce privește exporturile UE, principalul partener comercial al UE în domeniul produselor agricole este SUA (16 % din totalul exporturilor agricole, cu o valoare netă de 33,3 miliarde EUR în 2017). Din cauza unei astfel de concentrări a exporturilor pe o singură piață, sectorul agricol al UE este expus deciziilor politice ale unor părți terțe, ceea ce ar putea genera o fluctuație puternică a prețurilor (adică prin impunerea unor interdicții la export sau a unor taxe vamale ridicate).

Piața unică a UE este cea mai deschisă și mai accesibilă piață din lume, lăsându-i pe agricultorii din UE descoperiți în fața provocării de a concura cu mărfuri agricole importate, care respectă standarde de producție diferite. Cu toate acestea, trasabilitatea produselor alimentare care provin din țări terțe ar trebui în continuare îmbunătățită, fapt care ar putea genera anumite controverse în ceea ce privește calitatea produselor alimentare și etichetarea produselor alimentare importate (produse alimentare dezvoltate prin tehnici noi de ameliorare a plantelor și animalelor, aplicarea de PPP, respectarea standardelor de bunăstare a animalelor etc.). Aceste importuri sunt foarte competitive pe piața UE din cauză că aplică standarde diferite de producție, cauzând tensiuni pentru agricultorii din UE, care respectă deja cele mai înalte standarde de producție din lume.

5.4. Depopularea zonelor rurale și înnoirea generațiilor

5.4.1. Potrivit Comisiei Europene, șapte din zece (71,5 %) administratori ai celor 10,5 milioane de exploatați din UE sunt bărbați, iar majoritatea (57,9 %) au vârsta de cel puțin 55 de ani. Doar aproximativ unul din zece (10,6 %) administratori de ferme este un agricultor tânăr cu vârsta sub 40 de ani, iar această proporție este chiar mai mică în rândul agricultorilor de sex feminin (8,6 %).

5.4.2. Agricultorii, proprietarii de păduri, exploatațiile agricole și cooperativele agricole reprezintă motorul economiei în zonele rurale din UE. Îmbătrânirea agricultorilor declanșează o depopulare generalizată a zonelor rurale (cunoscută sub denumirea de „diasporă rurală”), cu consecințe directe asupra structurii economice și sociale a acestor teritorii. În plus, generațiile noi sunt descurajate să preia afacerea de familie din cauza rentabilității scăzute a activității agricole și a dificultăților legate de accesul la terenuri.

6. Oportunități

6.1. Digitalizarea și agricultura de precizie

6.1.1. Agricultura a progresat, intrând într-o eră a agriculturii asistate prin mijloace digitale, în care fiecare dispozitiv care generează date în diferitele etape ale producției agricole poate trimite informațiile respective pentru a fi colectate, prelucrate și analizate. Utilizarea volumelor mari de date ar putea ajuta agricultorii să pășească spre viitorul agriculturii și să realizeze obiective ambițioase.

⁽²⁾ Eurostat, Agriculture, forestry and fishery statistics 2018 (Statistici privind agricultura, silvicultura și pescuitul din 2018).

6.1.2. O fermă produce multe tipuri de date, care pot fi clasificate în diferite categorii, cum ar fi date agronomice, date financiare, date privind conformitatea, date meteorologice, date privind mediul, date referitoare la utilaje, date cu privire la personal etc. Aceste seturi de date provin dintr-o gamă largă de surse tot mai eficiente și mai rentabile, cum ar fi utilajele, dronele, sistemele GPS, senzorii telecomandați, sateliții, telefoanele inteligente și altele, și sunt completate de furnizorii de servicii, organismele consultative, autorități publice etc. În plus, alți parteneri din lanțul valoric, cum ar fi întreprinderile de prelucrare, și comercianții cu amănuntul, supermarketurile și hipermarketurile, precum și agențiile de publicitate colectează cantități enorme de date cu privire la piețele pe care agricultorii își vând produsele.

6.1.3. Colectarea și utilizarea datelor în agricultură nu este un concept nou; agricultorii au făcut acest lucru de la începuturile agriculturii. Cu toate acestea, un element de noutate este oportunitatea de a dezvolta un sector agricol orientat spre date, datorită mărimii și volumului acestor date, care cresc în mod exponențial. Un alt element de noutate este calitatea informațiilor obținute în timp real la nivelul exploatațiilor și tehnologia utilizată pentru colectarea, stocarea, utilizarea, gestionarea, partajarea, prelucrarea și comunicarea datelor.

6.1.4. Proprietatea asupra datelor și dreptul de a stabili cine le poate accesa și utiliza sunt vitale pentru a menține implicarea agricultorilor în implementarea noilor tehnologii. În prezent nu există un cadru comun, în care proprietatea asupra datelor să fie clar explicată. Din acest motiv, sectorul agricol al UE a elaborat un Cod de conduită privind schimbul de date referitoare la agricultură pe baza unui acord contractual⁽³⁾, în care se explică dreptul autorului datelor de a fi despăgubit pentru utilizarea datelor create ca parte a activității sale.

6.1.5. Digitalizarea și agricultura de precizie joacă un rol important în modelarea viitorului sectorului agricol al UE. Acestea au impact, de asemenea, asupra pieței forței de muncă și asupra tipului de competențe necesare în agricultură și redefinesc rolul agricultorilor și modelele de afaceri ale cooperativelor agricole.

6.2. **Măsurile de atenuare a schimbărilor climatice și de adaptare la acestea**

6.2.1. În ultimele decenii, sectorul agricol al UE a pus în aplicare un număr mare de măsuri pentru a-și îmbunătăți durabilitatea mediului. PAC impune adoptarea unor măsuri de mediu stricte și solicitante și a unor practici de gestionare durabilă, care schimbă modul în care agricultorii își desfășoară activitatea pe câmp, îmbinând în mod eficient calitatea cu durabilitatea.

6.2.2. Agricultură și silvicultură au un rol deosebit de important în atenuarea schimbărilor climatice, deoarece constituie singurele sectoare economice care, datorită fotosintezei, elimină gazele cu efect de seră din atmosferă. Acest efect pozitiv al sectorului nu este încă pe deplin recunoscut, calculat sau contabilizat corespunzător, iar factorii de decizie ar trebui să ia în considerare în continuare o evaluare mai atentă a modului în care pădurile și culturile permanente și anuale ar putea contribui la reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră.

6.2.3. În prezent, fermierii ar dori ca societatea și factorii de decizie să le recunoască eforturile depuse pentru combaterea schimbărilor climatice. Factorii de decizie, în special, ar trebui să fie conștienți de faptul că măsurile de protecție a mediului nu ar trebui să pună în pericol securitatea alimentară și trebuie să țină seama de faptul că agricultorii au nevoie de o remunerație echitabilă pentru munca suplimentară pe care o implică adesea măsurile în favoarea dezvoltării durabile și măsurile de atenuare.

6.3. **Creșterea gradului de transparență a pieței în cadrul lanțului de aprovizionare cu alimente**

6.3.1. Potrivit fișei informative a Comisiei din martie 2017, repartizarea valorii adăugate în cadrul lanțului alimentară este de aproximativ 25 % pentru agricultor, 25 % pentru întreprinderile de prelucrare a produselor alimentare și 50 % pentru comerțul cu amănuntul și serviciile alimentare.

6.3.2. În prezent, se impune respectarea cu strictețe a directivei europene privind practicile comerciale neloiale. În rândul întreprinderilor din lanțul agricol și alimentară, persistă o disproporție semnificativă, în materie de putere de negociere, între agricultori și prelucrătorii de produse agricole și alimentare. În această situație de dezechilibru, marile organizații comerciale (supermarketuri, hipermarketuri, mari camere comerciale din industriile alimentară și de prelucrare din întreaga Europă) au un cuvânt greu de spus.

6.3.3. Etapele de prelucrare și vânzare cu amănuntul și-au extins valoarea adăugată totală în cadrul lanțului alimentară ca urmare a creșterii cererii de produse de larg consum din partea consumatorilor. În același timp, valoarea adăugată în agricultură a scăzut începând cu 2014 și în anii următori (fiind cu 4 % mai scăzută în 2016). Această situație este creată de creșterea costurilor cu factorii de producție din cauza concurenței pentru resurse limitate, precum și din cauza numărului scăzut de oportunități pentru agricultori de a adăuga valoare produsului de bază sau de a obține o remunerație pentru acest lucru.

⁽³⁾ COPA COGECA – EU Code of conduct on agricultural data sharing by contractual agreement [Cod de conduită al UE privind schimbul de date agricole pe baza unui acord contractual].

6.3.4. În plus, în studiul său recent, intitulat „*Ripe for Change*” (2018), Oxfam a scos în evidență inegalitățile existente în cadrul lanțului de aprovizionare cu alimente, pe baza unor exemple din Regatul Unit, Țările de Jos și Germania, printre altele. Atunci când s-a efectuat o analiză detaliată privind defalcarea prețurilor plătite de consumatorii finali, studiul care s-a concentrat pe Regatul Unit a constatat că, în 2015, mai mult de jumătate din acest preț a fost plătit supermarketurilor (52,8 %), 38,5 % a fost plătit comercianților și producătorilor de produse alimentare și doar 5,7 % din preț, a mers către agricultorii mici și lucrători. Ultimul procent de 3 % din preț a mers către costurile cu factorii de producție.

6.3.5. În acest context, având în vedere nivelul ridicat de concentrare al sectorului comerțului cu amănuntul și importanța fundamentală a protejării bunei funcționări a pieței interne, legislația - cadru a UE, care prevede interzicerea practicilor comerciale neloiale prin instituirea unor mecanisme de control și aplicare a legii combinate cu sancțiuni disuasive, a constituit un bun punct de plecare. Continuarea acestui efort de creștere a gradului de transparență a pieței este esențială pentru a asigura o cotă echitabilă din valoare pentru agricultori. În plus, în iulie 2020, va fi pus în aplicare noul regulament privind lucrătorii detașați, care va trebui să contribuie la asigurarea unei activități mai transparente și mai echitabile în rândul agriculturilor, la nivel național.

6.3.6. La nivel național, ar trebui să se aplice o abordare care să inverseze raportul de putere al actorilor de pe piață, prin stabilirea unor lanțuri valorice care să le ofere agriculturilor un venit lunar de două ori mai mare decât salariul minim.

7. Soluții

7.1. Sistemul de exploatații familiale, atât de apreciat de consumatorii europeni, are nevoie de politici adecvate și de o reglementare echitabilă și rezonabilă, în contextul unei legislații solide și eficiente, care să contribuie la atenuarea amenințării grave pe care o reprezintă volatilitatea extremă a prețurilor și dezechilibrul din ce în ce mai mare de putere din lanțul de aprovizionare. Grupul operativ pentru piețe constituie un pas în această direcție, dar trebuie consolidat în continuare.

7.2. *Cercetarea și inovarea adaptate nevoilor agriculturilor, abordarea care implică mai mulți actori și implicarea directă a părților interesate*

7.2.1. Participarea părților interesate este esențială pentru punerea în practică a cercetării. Plasarea intereselor agriculturilor în centrul procesului de inovare nu numai că va accelera semnificativ impactul acestuia, ci va asigura, de asemenea, aplicabilitatea practică a rezultatelor cercetării și inovării. În plus, acest lucru va contribui la garantarea faptului că fondurile alocate cercetării vor fi cheltuite mai eficient.

7.2.2. Agricultorii, exploatațiile agricole, proprietarii de păduri și cooperativele lor pot fi, inclusiv prin intermediul programelor guvernamentale, motoare ale inovării și creșterii economice. Prin urmare, ar trebui promovată și încurajată implicarea lor încă de la început în activitățile de cercetare și inovare în domeniile agriculturii, alimentației, silviculturii și acvaculturii. Implicarea acestora în toate etapele proiectelor va asigura direcționarea cercetării și a inovării mai mult în funcție de cerere și va contribui la reducerea decalajului actual dintre mediul academic și practică, în vederea găsirii unor soluții aplicabile. În cele din urmă, acest lucru ar trebui să ducă la creșterea competitivității agriculturilor și producătorilor.

7.3. *Excelență și calitate (agricultură ecologică, indicații geografice, branding și lanț scurt de aprovizionare cu produse alimentare)*

7.3.1. Produsele cu valoare adăugată mare, cum ar fi produsele cu indicație geografică și produsele ecologice, reprezintă o sursă bună de venit pentru mulți operatori, în special pentru agricultori. Aceste lanțuri alimentare prezintă și mai mult interes dacă nu există samsari sau intermediari. În acest caz, aceste lanțuri scurte de aprovizionare devin o sursă de venituri foarte rentabilă pentru agricultori și comunitatea rurală în care se produc aceste produse.

7.3.2. În detaliu, lanțurile scurte de aprovizionare din UE reprezintă o alternativă la lanțurile alimentare tradiționale mai lungi, în care agricultorii sau cooperativele mici au adesea o putere de negociere redusă și consumatorul nu poate stabili dacă produsele alimentare provin de la un producător cunoscut sau dintr-o anumită zonă locală. Un astfel de sistem alimentar prezintă un interes considerabil, deoarece răspunde unor nevoi și oportunități, atât ale agriculturilor, cât și ale consumatorilor. Dezvoltarea diferitelor tipuri de lanțuri scurte de aprovizionare cu alimente (adică vânzări directe realizate de persoane fizice și/sau vânzări directe colective, parteneriate – agricultura sprijinită de comunitate) este una dintre abordările politicii agricole comune pentru îmbunătățirea competitivității în Europa. Lanțurile scurte de aprovizionare cu alimente pot acționa ca un motor al schimbării și un model de sporire a transparenței, a încrederii, a echității și a creșterii economice în cadrul întregului lanț agroalimentar.

7.3.3. O cantitate suficientă de hrană garantează un anumit grad de stabilitate socială în viața cetățenilor UE, spre deosebire de alte locuri de pe planetă, unde se înregistrează o penurie de alimente care determină, printre altele, un fenomen de migrație economică către Europa sau către alte țări ale lumii.

7.4. **Educația și dezvoltarea unor competențe noi pentru sectorul primar (versiune prescurtată)**

7.4.1. Potrivit Eurostat, majoritatea administratorilor de ferme din UE au doar experiență practică; acesta a fost cazul pentru șapte din zece dintre aceștia (68,3 %) în 2016. Mai puțin de unul din zece administratori de ferme (9,1 %) a beneficiat de formare completă în domeniul agriculturii, iar restul (22,6 %) au beneficiat de formare de bază în domeniul agriculturii.

7.4.2. Educația în sectorul primar este esențială pentru promovarea modernizării și pentru îmbunătățirea utilizării tehnologiilor noi.

7.4.3. În prezent, acest lucru este vital, deoarece competențele digitale devin un element esențial al gestionării moderne a exploatațiilor agricole. Aceste competențe sunt necesare în multe domenii, iar agricultura nu face excepție. Se resimte tot mai acut nevoia de persoane cu competențe TIC și digitale în agricultură, dar economia se confruntă cu un deficit net de competențe în acest sens, în special în zonele rurale.

7.4.4. Pentru ca oportunitățile de transformare tehnologică și digitală să fie exploatate la maximum de către comunitatea agricolă, este esențială îmbunătățirea nivelului competențelor digitale ale forței de muncă din agricultură.

7.4.5. Acest lucru se poate realiza la nivel de fermă, în cadrul asociațiilor și cooperativelor, precum și în cadrul sistemului european de educație și formare profesională, care trebuie să asigure programe de învățare pe tot parcursul vieții, necesare în vederea dezvoltării de competențe noi.

Bruxelles, 18 iulie 2019.

Președintele
Comitetului Economic și Social European
Luca JAHIER

Avizul Comitetului Economic și Social European pe tema „Transporturile, energia și serviciile de interes general, ca factori determinanți pentru creșterea durabilă în UE cu ajutorul revoluției digitale”

(aviz din proprie inițiativă)

(2019/C 353/13)

Raportor: **domnul Alberto MAZZOLA**

Coraportor: **doamna Evangelia KEKELEKI**

Decizia Adunării Plenare	24.1.2019
Temei juridic	Articolul 32 alineatul (2) din Regulamentul de procedură Aviz din proprie inițiativă
Secțiunea competentă	Secțiunea pentru transporturi, energie, infrastructură și societatea informațională
Data adoptării în secțiune	3.7.2019
Data adoptării în sesiunea plenară	17.7.2019
Sesiunea plenară nr.	545
Rezultatul votului (voturi pentru/voturi împotriva/abțineri)	183/13/19

1. Concluzii și recomandări

1.1. CESE consideră că sistemele europene solide de transport, energie și servicii de interes general sunt esențiale pentru un continent pe deplin integrat, care este pus în fața provocărilor globale pe care le presupune creșterea competitivă durabilă într-un mediu modern, digitalizat și inteligent, capabil să abordeze teme precum creșterea economică, prosperitatea, oportunitățile de ocupare a forței de muncă, sărăcia, inegalitățile, schimbările climatice, pacea și justiția, în conformitate cu obiectivele de dezvoltare durabilă ale ONU. Participarea activă și implicarea cetățenilor europeni – în calitate de antreprenori, producători, lucrători, consumatori, prosumatori, investitori și utilizatori finali – trebuie plasate, în opinia CESE, în centrul opțiunilor și acțiunilor privind politicile.

1.2. CESE este ferm convins că desăvârșirea pieței unice a UE rămâne în continuare cel mai important pilon pentru a consolida creșterea digitală europeană. CESE solicită Comisiei Europene (CE) să implementeze și să verifice punerea corectă în aplicare a legislației aprobate, atât cea care vizează întreprinderile, cât și cea dedicată consumatorilor, și **îndeamnă Comisia să revizuiască Cartea albă privind piața unică**, pentru a elabora o strategie de finalizare a pieței unice până în 2025, pentru a consolida întreprinderile, precum și pentru a asigura o mai bună protecție a lucrătorilor și consumatorilor, care să includă servicii europene din sectorul transporturilor și din cel energetic, precum și servicii de interes general noi, inteligente și complet interconectate și interoperabile.

1.3. CESE recomandă dezvoltarea unui **cadru de reglementare care să stimuleze concurența și inovarea** și care să confere cetățenilor și întreprinderilor încredere, ajutându-i să conștientizeze beneficiile tehnologiilor digitale utilizate în transporturi, energie și servicii de interes general pentru cetățeni, consumatori, întreprinderi și lucrători, inclusiv beneficiile tuturor acestor servicii combinate într-o singură „persoană electronică”. CESE propune să se treacă de la conceptul de proprietate asupra datelor la o definiție a drepturilor persoanelor și entităților juridice în materie de date. Consumatorii ar trebui să dețină controlul asupra datelor produse de aparatele conectate, astfel încât să li se asigure dreptul la viața privată.

1.4. **Libera circulație a datelor este esențială.** Prin urmare, CESE solicită soluții eficiente, care să elimine problemele asociate cu accesibilitatea, interoperabilitatea și transferul datelor, asigurând în același timp o protecție adecvată a acestora și a vieții private, precum și o concurență mai amplă și o gamă mai largă de opțiuni pentru consumatori. Trebuie să se aplice aceleași condiții întreprinderilor publice și celor private, cu reciprocitate în ceea ce privește schimburile de date și compensarea costurilor.

1.5. CESE solicită Comisiei Europene și statelor membre să aloce resurse suficiente și competențele necesare pentru aplicarea și monitorizarea eficientă a legislației existente. În plus, CESE solicită statelor membre să adopte rapid propunerea Comisiei privind un **sistem de acțiuni colective în despăgubire la nivelul UE**. Trebuie garantat că numai cazurile bine fundamentate vor merge mai departe, evitându-se astfel utilizarea excesivă a litigiilor.

1.6. CESE are o poziție clară cu privire la măsura în care este acceptabil din punct de vedere etic ca responsabilitatea alegerii să fie delegată **sistemelor bazate pe inteligența artificială (IA)**: toate sistemele automatizate, indiferent cât de sofisticate ar fi, trebuie să funcționeze în conformitate cu principiul bazat pe controlul uman asupra mașinii.

1.7. **CESE solicită Comisiei să publice orientări și clarificări cu privire la Regulamentul general privind protecția datelor (RGPD)** pentru a asigura o aplicare uniformă și un nivel ridicat de protecție a datelor și a consumatorilor, inclusiv pentru autovehiculele conectate și automatizate, și să revizuiască normele privind răspunderea pentru produsele cu defect și cele privind asigurările, pentru a le adapta la o situație în care deciziile vor fi din ce în ce mai mult luate prin intermediul programelor informatice. Securitatea cibernetică este extrem de importantă pentru a garanta o tranziție sigură și bine acceptată.

1.8. CESE îndeamnă **Comisia Europeană să dezvolte un cadru adecvat pentru ca sistemele naționale digitalizate de sănătate să partajeze** datele privind sănătatea cetățenilor UE în conformitate cu RGPD (cu respectarea condițiilor stricte privind dreptul la viața privată și anonimitate), în scopul cercetării și al inovării efectuate de instituțiile și întreprinderile din UE.

1.9. Având în vedere că **tehnologia 5G** va ridica **tehnologia de telefonie mobilă și internet** la statutul de **tehnologie de interes general**, care contribuie în mod semnificativ la „procesul de mutație industrială, revoluționând structura economică din interior, printr-un proces continuu de distrugere a celei vechi și crearea a celei noi [...]”, **CESE îndeamnă instituțiile UE și statele membre să finalizeze piața unică digitală, inclusiv dezvoltarea capacităților de integrare și de utilizare a serviciilor 5G, pentru a apăra și a îmbunătăți competitivitatea industriilor europene**, cum ar fi sectorul transporturilor, industria autovehiculelor, sectorul energetic, industria chimică și farmaceutică, industria prelucrătoare, inclusiv IMM-urile, și sectorul finanțelor, în care Europa este o putere mondială de prim rang.

1.10. CESE solicită Comisiei Europene să monitorizeze cu strictețe progresele înregistrate în ceea ce privește implementarea și utilizarea efectivă a tehnologiei 5G și invită statele membre să accelereze procesul. CESE sugerează adoptarea **unei politici europene care să impună fiecărei țări să aibă cel puțin doi furnizori, dintre care cel puțin unul european**.

1.11. În plus, pentru a putea evalua riscurile pe care radiațiile electromagnetice le-ar putea prezenta pentru sănătatea oamenilor și mediu, CESE cere Comisiei să realizeze un studiu de evaluare a impactului biologic al radiațiilor de tip 5G.

1.12. CESE subliniază că transformarea digitală a sistemelor energetice și de transport europene impune noi seturi de competențe ale lucrătorilor și angajaților de la toate nivelurile și subliniază necesitatea unor legături mai strânse între furnizorii de educație și formare și industrie, prin care să fie promovate **mecanisme pe scară largă menite să îmbunătățească alfabetizarea digitală și capacitățile digitale pe tot parcursul vieții** și să asigure formare permanentă: Fondul Social European trebuie să contribuie la finanțarea acestor domenii. Sunt necesare, de asemenea, măsuri de educație și formare profesională pentru cetățeni și consumatori, astfel încât aceștia să nu fie excluși de pe piața digitală din cauza lipsei de acces la rețeaua de comunicații electronice sau din cauza analfabetismului digital. CESE consideră că este necesar să se îmbunătățească igiena cibernetică, inclusiv prin campanii de sensibilizare a persoanelor și a întreprinderilor ⁽¹⁾.

1.13. În vederea organizării tranziției către o mobilitate cu emisii zero și emisii scăzute de dioxid de carbon, **CESE sprijină următoarele obiective: o abordare integrată și sistemică neutră din punct de vedere tehnologic**; autovehicule și infrastructură cu emisii zero și cu emisii scăzute de dioxid de carbon; trecerea treptată pe termen lung la combustibili alternativi și cu emisii zero; creșterea eficienței – de exemplu, în cadrul Cerului Unic European (*Single European Sky – SES*), prin valorificarea la maximum a tehnologiilor digitale – de exemplu, prin intermediul Sistemului european de management al traficului feroviar (*European Rail Traffic Management System – ERTMS*), și stabilirea inteligentă a prețurilor, precum și încurajarea în continuare a integrării multimodale și a tranziției către moduri de transport mai durabile; **capacitatea cetățenilor printr-o conectivitate tot mai mare, pentru a putea alege „mobilitatea ca serviciu”**.

(1) JO C 227, 28.6.2018, p. 86.

1.14. În opinia CESE, contribuția sectorului energetic la decarbonizare ar trebui să fie canalizată prin diverse acțiuni:

- utilizarea tehnologiilor emergente esențiale pentru o economie circulară, neutră din punct de vedere climatic și eficientă din punct de vedere energetic;
- **concentrarea pe rețelele inteligente** pentru a integra și a optimiza utilizarea diverselor surse regenerabile de energie;
- tehnologii ecologice utilizate în producția, stocarea, transportul, distribuția și consumul de energie, variația cererii de energie, eficiența energetică, clădiri și sisteme de microgenerare;
- o strategie specială pentru industriile și regiunile mari consumatoare de energie;
- un sistem mai solid de comercializare a certificatelor de emisii;
- consolidarea instrumentelor pentru siguranța fizică și securitatea cibernetică a structurilor și rețelelor.

1.15. CESE subliniază că:

- marile infrastructuri interconectate ale rețelelor energetice, de transport și de comunicații europene reprezintă punctele nodale esențiale ale pieței unice și sunt necesare pentru ca UE să rămână printre liderii mondiali în ceea ce privește progresele și concurența;
- prioritatea în domeniul transportului de a finaliza rețeaua TEN-T necesită investiții de aproximativ **500 de miliarde EUR** numai pentru rețeaua centrală, până în 2030;
- investițiile pentru 5G realizate de actorii de pe piață în Europa sunt estimate la **60-100 de miliarde EUR** anual pentru următorii cinci ani; conectivitatea zonelor rurale ar necesita investiții în valoare de 127 de miliarde EUR;
- realizarea unei economii cu un nivel net zero de emisii de gaze cu efect de seră va necesita investiții suplimentare în valoare de 175-290 de miliarde EUR pe an, pentru un total al investițiilor de **520-575 de miliarde EUR** în energie și aproximativ **850-900 de miliarde EUR** în sectorul transporturilor.

1.16. Pentru a finanța astfel de investiții uriașe, de aproximativ 9-10 % din PIB-ul UE, în principal private și în mare măsură suplimentare, **CESE recomandă promovarea unui mediu favorabil investițiilor**, inclusiv punerea în aplicare a „regulii de aur a investițiilor” și a unor noi sisteme financiare, prin intermediul instrumentelor de coeziune, BEI, MIE și InvestEU, al programului Orizont Europa și al inițiativelor comune public-private. CESE speră că investitorii publici și cei privați pot suporta aceste investiții și, în acest scop, recomandă simplificarea procedurilor administrative, extinderea fondurilor și a finanțărilor, internalizarea externalităților negative și pozitive și promovarea unui mediu favorabil investițiilor. Activitățile desfășurate în prezent pentru a crea o taxonomie a UE pentru finanțarea ecologizării reprezintă un pas important.

1.17. Cu toate acestea, CESE este profund convins că numai un **compromis politic și social** bazat pe o viziune sistemică comună, care să vizeze realizarea clară a unor obiective intermediare verificabile pe termen scurt și mediu, ar asigura acceptarea unui angajament financiar atât de mare din partea investitorilor privați, precum și o astfel de investiție publică imensă a contribuabilului european.

2. **Provocări cu caracter transversal**

2.1. Obiectivele de dezvoltare durabilă reprezintă o solicitare de intervenție din partea tuturor țărilor pentru a se ajunge la un viitor mai bun și mai durabil pentru toți. Ele abordează provocările globale cu care ne confruntăm, inclusiv cele legate de creșterea economică, prosperitate, sărăcie, inegalitate, climă, oportunități de angajare, pace și justiție. ODD reprezintă, de asemenea, un apel urgent la deplasarea lumii pe o traiectorie mai sustenabilă. Digitalizarea este strâns legată de obiectivele de dezvoltare durabilă, deoarece le face realizabile, prin consolidarea autonomiei industriei, a inovării, a infrastructurii și a societății în ansamblu. Există dovezi clare ale legăturii pozitive dintre digitalizare și realizarea multor ODD.

2.2. CESE consideră că Europa trebuie să fie deschisă spre dezvoltarea și introducerea unor noi tipuri de modele de afaceri, bazate pe platforme digitale, cu condiția protejării transparenței și a clauzelor sociale.

2.3. Deși din ce în ce mai mulți oameni au acces la tehnologiile digitale, există în continuare un decalaj în ceea ce privește utilizarea tehnologiilor digitale, deoarece unele persoane nu au acces la ele, iar altele sunt mai în măsură să profite de transformarea digitală pentru a avea o viață mai bună.

2.4. Transformarea digitală a economiei europene necesită noi competențe, la toate nivelurile. În multe state membre nu poate fi vorba despre o corelare între actorii din domeniul educației și industrie, atât de necesară pentru intensificarea cooperării, pentru a se preveni apariția unor decalaje și neconcordanțe în materie de competențe. Educația și formarea continuă și învățarea pe tot parcursul vieții sunt elemente esențiale pentru adaptarea la transformarea locurilor de muncă și pentru stimularea dezvoltării profesionale. Educația și formarea, inclusiv prin intermediul proiectelor de cercetare, reprezintă o modalitate esențială de a încuraja talentele și de a oferi competențe de nivel înalt, pentru ca UE să rămână competitivă.

2.5. În plus, CESE consideră că UE și statele membre trebuie să îi sprijine pe acei lucrători care riscă să își piardă locul de muncă ca urmare a tranzițiilor digitale și energetice. În acest scop, CESE invită Comisia, Parlamentul European și Consiliul să se asigure că Fondul social european și Fondul european de ajustare la globalizare sunt concepute și finanțate în mod corespunzător pentru a face față acestor provocări.

2.6. Libera circulație a datelor este esențială. Prin urmare, CESE solicită soluții eficiente, care să elimine problemele asociate cu accesibilitatea, interoperabilitatea și transferul datelor, asigurând în același timp o protecție adecvată a acestora și a vieții private. Trebuie să se aplice aceleași condiții întreprinderilor publice și celor private, cu reciprocitate în ceea ce privește schimburile de date și compensarea costurilor.

2.7. CESE solicită Comisiei să asigure condiții de concurență echitabilă și posibilitatea de alegere a consumatorilor în domeniul accesului la date. În industria autovehiculelor, accesul echitabil la datele din interiorul vehiculului va fi esențial pentru a asigura accesul consumatorilor la servicii de mobilitate competitive, convenabile și inovatoare. CESE recomandă Comisiei Europene să ofere orientări cu privire la modul în care Regulamentul general privind protecția datelor și normele privind protecția vieții private se aplică autovehiculelor conectate și automatizate. Provocări similare ar putea apărea, de asemenea, în domeniul transportului public pentru „mobilitate ca serviciu” (MaaS).

2.8. De asemenea, CESE solicită Comisiei să revizuiască normele privind răspunderea pentru produse și cele privind asigurarea acestora, pentru a le adapta la o situație în care deciziile vor fi luate din ce în ce mai des cu ajutorul unui *software*. Începând cu momentul conceperii, în mod implicit, principiile de securitate și siguranță ar trebui aplicate sistematic, pentru a spori încrederea în adoptarea acestor tehnologii.

2.9. Securitatea cibernetică este extrem de importantă pentru a garanta o tranziție sigură. Trebuie abordate în mod cuprinzător provocările identificate pentru sectoarele cruciale de la nivelul UE, promovând rolul Agenției Uniunii Europene pentru Securitate Cibernetică, pentru a reduce riscul apariției unor verigi slabe într-o rețea europeană din ce în ce mai interconectată. CESE salută în special activitatea ENTSO-E (Rețeaua europeană a operatorilor de sisteme de transport de energie electrică) în această privință.

2.10. Sunt generate cantități mari de date de către senzori și prin introducerea progresivă a contoarelor inteligente. Aceste date trebuie prelucrate și puse la dispoziția părților interesate în condiții de siguranță și transparență, astfel încât să fie respectate libertățile individuale. CESE subliniază că, deși potențialul tehnologiilor inteligente este semnificativ, acestea pun la încercare respectarea multor principii consacrate referitoare la protecția consumatorilor, cum ar fi viața privată, răspunderea și siguranța, dar și eforturile de combatere a sărăciei energetice. În ceea ce privește datele, autoritățile de reglementare trebuie să găsească o abordare prin care, pe de o parte, consumatorii să aibă întotdeauna acces la datele pe care le produc și să le controleze și, pe de altă parte, să fie favorizată concurența și să se ofere servicii inovatoare.

2.11. Inteligența artificială este pe punctul de a transforma toate sectoarele, generând o serie de provocări. De exemplu, sunt necesare garanții în ceea ce privește transparența proceselor de decizie automate și prevenirea discriminării consumatorilor.

2.12. De asemenea, consumatorii trebuie să aibă acces la produse simple și standardizate, în special dedicate acelor consumatori care nu sunt experți, de exemplu persoanele în vârstă și toți cei aflați în situații de vulnerabilitate.

3. Transporturile

3.1. Pe piața unică europeană, sectorul transporturilor reprezintă 6,3 % din PIB-ul european și oferă aproximativ 13 milioane de locuri de muncă directe în UE: peste 7 % din totalul locurilor de muncă din UE, inclusiv locuri de muncă pentru aproximativ 2,3 milioane de persoane, în industria automobilelor.

3.1.1. Transporturile sunt un catalizator esențial al mai multor ODD. Ele aduc o contribuție importantă la realizarea ODD în ceea ce privește dezvoltarea economică, industria și IMM-urile, precum și comerțul și investițiile. Totodată, transporturile prezintă numeroase provocări în ceea ce privește realizarea ODD și a obiectivelor stabilite în Acordul de la Paris⁽²⁾.

3.1.2. Procesul de elaborare a politicilor în domeniul transporturilor trebuie să se axeze pe finalizarea unei piețe unice echitabile, eficiente și complet digitalizate, care să aducă beneficii concrete pentru toți. În prezent, piața unică este încă eterogenă, inclusiv în ceea ce privește raporturile concurențiale pe plan internațional. Sectorul transporturilor îndeplinește o funcție importantă, fiind unul dintre catalizatorii esențiali ai pieței unice în general.

(2) JO C 367, 10.10.2018, p. 9.

3.1.3. „În transportul rutier nu s-a ajuns încă la un echilibru adecvat, valabil pe întregul teritoriu al UE, între liberalizare și clauzele sociale care se aplică conducătorilor auto, în pofida modificărilor recente propuse în legislația rutieră”⁽³⁾. Lipsa punerii în aplicare este, în prezent, recunoscută în domeniul rutier ca fiind problema principală, alături de un deficit de aproximativ 20 % față de numărul necesar de șoferi.

3.1.4. Transportul feroviar de marfă din UE, liberalizat în 2007, nu este încă interoperabil, chiar dacă 50 % din trafic este internațional. Satisfacția pasagerilor ar trebui să crească în continuare. Implementarea ERTMS ar trebui să reprezinte elementul central al strategiei UE privind căile ferate digitale, pentru a permite punerea în practică a avantajelor sale (de exemplu, armonizarea tehnică și operațională, creșterea capacității rețelei, îmbunătățirea fiabilității, reducerea costurilor de întreținere, funcționarea automată a trenurilor etc.).

3.1.5. În sectorul aviatic piețele funcționează mai eficient. Tarifele pentru transportul aerian s-au redus de zece ori de când a intervenit liberalizarea, iar numărul rutelor este de șapte ori mai mare, însă costurile pentru infrastructură și servicii s-au dublat. În ceea ce privește diversele forme de angajare a personalului navigant, subzistă încă numeroase probleme și situații de insecuritate, asociate – adesea – cu practici ce reprezintă o încălcare sau eludare a legislației aplicabile. În ceea ce privește eficiența sporită, cerul unic european ar trebui pus în aplicare pe deplin, iar rezultatele s-ar concretiza în rute aeriene directe, un timp de călătorie mai scurt și o reducere de circa 10 % a emisiilor de CO₂. Consiliul ar trebui să nu mai blocheze punerea în aplicare a cerului unic european. CESE solicită adoptarea rapidă de către Consiliu a Regulamentului revizuit privind drepturile pasagerilor care utilizează transportul aerian, deoarece este necesară o clarificare pe fond pentru a reduce în mod semnificativ numărul de acțiuni în instanță.

3.1.6. Regulamentul privind serviciile portuare (*Port Service Regulation – PSR*), adoptat recent, împreună cu Regulamentul general de exceptare pe categorii de ajutoare pentru porturi, furnizează în sfârșit porturilor și părților interesate un cadru legislativ solid, dar, în același timp, flexibil.

3.2. **Decarbonizarea și emisiile zero**

3.2.1. Sectorul transporturilor este încă dependent de petrol în proporție de 94 %. Pentru transportul rutier, proporția este de aproximativ 73 %. Sectorul transporturilor este singura industrie a UE care și-a sporit emisiile de CO₂ din 1990 până în prezent.

3.2.2. În 2018, Comisia Europeană și-a prezentat viziunea privind un viitor neutru din punct de vedere climatic până în 2050. „Realizarea unor reduceri substanțiale ale emisiilor va necesita o abordare bazată pe un sistem integrat. Acesta include: (i) promovarea eficienței vehiculelor în general, a vehiculelor și infrastructurii cu emisii zero și emisii scăzute de dioxid de carbon; (ii) tranziția până în 2050 la transporturi care să utilizeze combustibili alternativi și cu emisii nete zero; (iii) creșterea eficienței sistemului de transport prin valorificarea la maximum a tehnologiilor digitale și stabilirea inteligentă a prețurilor, precum și încurajarea în continuare a integrării multimodale și a tranziției către moduri de transport mai durabile”, prevăzându-se finanțare suficientă pentru tranziția și extinderea rețelei de transport public atât în zonele rurale, cât și în zonele urbane. Cu toate acestea, trecerea la o economie mai ecologică este un pas anevoios, care necesită sacrificii⁽⁴⁾.

3.2.3. Se estimează că realizarea unei reduceri cu 100 % a emisiilor de CO₂ în sectorul transporturilor până în 2050 necesită investiții de aproximativ 800 de miliarde EUR pe an, finanțate în principal de sectorul privat⁽⁵⁾. Pentru a sprijini astfel de investiții este necesar un cadru de reglementare solid pentru finanțele sustenabile.

3.2.4. În ceea ce privește abordarea neutră din punct de vedere tehnologic, CESE dorește să sublinieze că tehnologiile de propulsie, altele decât prin energie electrică, cum ar fi cele pe bază de hidrogen sau carburanți lichizi în întregime nefosili, precum HVO100, oferă, de asemenea, un mare potențial de mobilitate ecologică⁽⁶⁾. O schimbare de paradigmă în ceea ce privește transportul public reprezintă, de asemenea, un mijloc activ de protecție a climei. Și producerea bateriilor electrice va reprezenta un factor relevant pentru independența energetică.

3.2.5. CESE este de acord cu faptul că punerea în aplicare a obiectivului OMI în domeniul transportului maritim ar trebui să fie recunoscută ca primă prioritate pentru acest sector, 2023 fiind o etapă importantă pentru aplicarea măsurilor de reducere a emisiilor și de trasare a direcției în ceea ce privește combustibilii viitorului.

3.2.6. Investiția în infrastructura pentru combustibili ecologici și alternativi necesită timp și costuri pentru toate modurile de transport și ar trebui să fie însoțită de stimulente corespunzătoare privind utilizarea infrastructurii vizate, în primul rând prin furnizarea tuturor informațiilor necesare utilizatorilor prin intermediul unor platforme deschise.

⁽³⁾ JO C 81, 2.3.2018, p. 195.

⁽⁴⁾ ESPAS, *Challenges and choices for Europe* (Provocări și alegeri pentru Europa), aprilie 2019.

⁽⁵⁾ COM(2018) 773 final.

⁽⁶⁾ JO C 345, 13.10.2017, p. 52, JO C 262, 25.7.2018, p. 75.

3.3. **Zero accidente mortale în transportul rutier, vehicule cu conducere autonomă, mobilitatea ca serviciu**

3.3.1. 95 % din totalul accidentelor rutiere de pe drumurile europene sunt cauzate de erori umane; în 2017, în astfel de accidente și-au pierdut viața peste 25300 de persoane și 1,2 milioane au fost rănite, costul accidentelor ridicându-se la 120 de miliarde EUR pe an.

3.3.2. Tehnologia transportului terestru va fi, cel mai probabil, revoluționată prin **digitalizare** și automatizare: CESE menționează că noua tehnologie are capacitatea de a îmbunătăți eficiența pieței transporturilor, dar și de a furniza informații analitice, care să contribuie la controlul și punerea în aplicare a legislației existente, precum și la protecția drepturilor omului și a drepturilor sociale.

3.3.3. Digitalizarea va fi, de asemenea, esențială pentru dezvoltarea de noi modele de piață, inclusiv diferite tipuri de platforme și **economia colaborativă**, care este departe de a fi complet dezvoltată și care, cel mai probabil, nu va include acele zone rurale în care transportul public nu este disponibil. CESE invită Comisia Europeană să garanteze siguranța mijloacelor de transport în comun, începând cu scuterele electrice.

3.3.4. Prin introducerea **conducerii automate**, ar trebui să fie posibilă reducerea semnificativă a deceselor sau chiar eliminarea lor în totalitate. CESE consideră însă că vehiculele autonome vor fi acceptate numai atunci când vor oferi același nivel de siguranță ca și alte sisteme de transport pentru pasageri, precum trenurile sau aeronavele de mari dimensiuni. CESE constată că domeniile problematice pot constitui un obstacol pentru acceptarea de către opinia publică, și anume: 1. costurile suplimentare; 2. creșterea complexității conducerii unui autovehicul (⁷); 3. intervalul mare de timp de „trafic mixt” (conducere automată și manuală), în care numărul accidentelor ar putea crește, iar capacitatea rutieră ar putea scădea; 4. preocupările legate de siguranță și de securitatea cibernetică; și 5. lipsa de securitate juridică privind răspunderea în caz de accident.

3.3.5. În opinia CESE, principiul „zero accidente mortale” ar putea fi analizat mai detaliat: nevoia urgentă de armonizare a legislațiilor naționale privind codul rutier și sancțiunile corespunzătoare; accesibilitatea din punctul de vedere al prețului autovehiculelor noi, „sigure” pentru consumatori și întreprinderi; numai oamenii pot, prin definiție, să facă alegeri „etice”, iar mașinile trebuie să funcționeze alături de oameni, și nu să îi înlocuiască; reducerea costurilor polițelor de asigurare de către firmele de asigurări, ca stimulent pentru achiziționarea unor autovehicule mai sigure; orice nou regulament privind accesul la datele privind vehiculele trebuie să respecte principiul siguranței pe primul plan.

3.3.6. Soluțiile de mobilitate conectată și automatizată pentru toate modurile de transport, inclusiv transportul public, reprezintă un domeniu important de inovare, în care UE are potențialul de a deveni lider mondial. Acest lucru se poate realiza numai prin cooperare și cu eforturi și investiții publice și private.

3.3.7. Mobilitatea-ca-serviciu (MaaS) se referă la tranziția de la modurile de transport aflate în proprietatea personală la soluții de transport public și mobilitate care sunt consumate ca serviciu (⁸). Conceptul-cheie din spatele MaaS este de a oferi călătorilor soluții de mobilitate în funcție de nevoile lor. Conceptul MaaS privește întregul sistem de transport ca pe o singură entitate. Mobilitatea la cerere poate contribui, de asemenea, la îmbunătățirea accesului la mobilitate pentru cetățenii care locuiesc în zone îndepărtate sau care se confruntă cu dificultăți de mobilitate (de exemplu, persoanele în vârstă și/sau persoanele cu handicap).

3.4. **Investițiile**

3.4.1. CESE recunoaște că, în multe zone din Europa, rețeaua actuală a infrastructurii de transport nu dă rezultatele scontate. Având în vedere creșterea constantă a cererii de servicii de transport, sunt necesare investiții semnificative, atât publice cât și private, pentru construirea și îmbunătățirea infrastructurii aferente.

3.4.2. **Finalizarea la timp a rețelei TEN-T**, cu o acoperire geografică optimizată, trebuie să reprezinte o prioritate absolută: rețeaua TEN-T de bază până în 2030 și rețeaua globală până în 2050 sau mai devreme. Numai pentru realizarea rețelei centrale sunt necesare investiții de aproximativ 500 de miliarde EUR, fără a lua în considerare reziliența și modernizarea infrastructurii existente. Aceste investiții nu pot fi finanțate doar prin intermediul granturilor MIE sau al instrumentelor UE, iar resursele statelor membre sunt probabil insuficiente. Există riscul concret al unor întârzieri semnificative.

(⁷) JO C 440, 6.12.2018, p. 191.

(⁸) JO C 345, 13.10.2017, p. 52.

3.4.3. Subvențiile vor continua să joace un rol important în politica de investiții a UE în sectorul transporturilor, în special în cazurile în care investițiile de pe piață sunt mai dificil de realizat. Cu toate acestea, combinarea granturilor cu alte surse de finanțare, cum ar fi Banca Europeană de Investiții sau împrumuturile din sectorul privat, mobilizarea investitorilor din sectorul public și cel privat, inclusiv cooperarea public-privat, reprezintă instrumente suplimentare esențiale.

3.4.4. „CESE solicită investiții în tehnologiile și infrastructura pe baza cărora se pot construi sisteme digitale de transport, în special în sistemele de gestionare și control al traficului: SESAR [...], ERTMS [...] și C-ITS. În plus, de-a lungul rețelei principale TEN-T trebuie să fie puse la dispoziție conexiuni 5G. Instrumentele de finanțare ale UE, precum Mecanismul pentru interconectarea Europei, FEIS și Orizont 2020, ar trebui să sprijine aceste demersuri”⁽⁹⁾.

3.4.5. „CESE consideră că [...] [un **sistem de tarifare rutieră**, care respectă principiile «utilizatorul plătește» și «poluatorul plătește» ar avea un efect pozitiv dacă veniturile ar fi contabilizate separat”⁽¹⁰⁾.

4. Energie

4.1. O piață unică a energiei

4.1.1. În 2016, cifra de afaceri din sectorul energetic din UE a fost de 1881 de miliarde EUR, acest sector angajând direct 1630000 de lucrători.

4.1.2. Toți europenii ar trebui să aibă acces la energie sigură, durabilă și la prețuri accesibile. Acesta este obiectivul principal al uniunii energetice. CESE își exprimă dezamăgirea față de diferențele semnificative în ceea ce privește prețurile la energie în statele membre, considerându-le un eșec major al **pieței unice a energiei**. Odată cu punerea în aplicare a uniunii energetice a UE și a pieței unice digitale, se așteaptă ca prețurile să convergă, cu excepția componentei fiscale.

Digitalizarea centrată pe om a sectorului energetic este esențială pentru UE, deoarece ea poate permite consumatorilor și prosumatorilor de energie să se afle în centrul chestiunii, contribuind la crearea unui nou model al piețelor de energie.

4.2. Digitalizarea și noile tehnologii

4.2.1. În contextul Planului SET, digitalizarea oferă noi oportunități furnizorilor prin optimizarea activelor lor valoroase, prin integrarea energiei din surse regenerabile variabile și distribuite și prin reducerea costurilor operaționale; în același timp, ar trebui să fie benefică pentru toți actorii, prin reducerea facturilor la energie pentru public și întreprinderi, prin eficiența energetică și prin participarea la mecanismele flexibile ale cererii. CESE invită Comisia Europeană să evalueze rezultatele obținute și, dacă este necesar, să ia măsuri suplimentare.

4.3. Rețeaua energetică inteligentă și sursele regenerabile de energie (SRE)

4.3.1. Costurile estimate pentru unele surse regenerabile de energie sunt deja apropiate de prețurile actuale ale pieței.

4.3.2. Soluțiile de distribuție a energiei și de control inteligent devin mai ieftine. Rețelele inteligente reprezintă o componentă esențială a acestui sistem emergent; împreună cu digitalizarea, ele vor contribui la crearea unei legături între noile medii energetice. Sistemele energetice inteligente ale viitorului nu se vor dezvolta în mod izolat, ci vor conecta între ele – în mod digital și fizic – diferite tipuri de rețele de energie și transport, oferind oportunități din ce în ce mai mari. Este probabil ca sectorul energiei electrice să fie primul care va resimți aceste evoluții: digitalizarea permite legături mai puternice cu tehnologia de încălzire și cea de răcire, în special în clădiri și în sectorul mobilității, stimulând participarea sporită a părților interesate la lanțurile valorice locale, regionale și europene, implicând comunitățile locale și prosumatorii în comunități și tranzacții energetice, având ca efect stimularea inovării și a întreprinderilor europene.

4.3.3. H2020 a oferit finanțare pentru o serie de proiecte demonstrative privind distribuția în rețele, rețelele de transport, depozitarea distribuită, depozitarea la scară largă, SRE și încălzirea și răcirea, acoperind tehnologii pentru consumatori, tehnologii de rețea, servicii auxiliare pentru piață, energia și instalațiile de acumulare a apei, bateriile, turbinele eoliene, energia fotovoltaică, energia termică, biogazul și microgenerarea. CESE salută crearea Fondului pentru inovare, care va oferi un sprijin tot mai mare proiectelor demonstrative.

⁽⁹⁾ JO C 345, 13.10.2017, p. 52.

⁽¹⁰⁾ JO C 81, 2.3.2018, p. 195.

4.3.4. CESE îndeamnă UE să ia mai multe măsuri pentru eradicarea sărăciei energetice. Ar trebui luate măsuri concrete pentru a facilita renovarea în profunzime a clădirilor, iar panourile solare ar trebui să fie instalate, ori de câte ori este util, spre beneficiul persoanelor afectate de sărăcia energetică sau expuse acestui risc. UE ar trebui să țină seama de faptul că persoanele sărace nu își pot permite astfel de măsuri.

4.3.5. CESE salută activitatea desfășurată în cadrul Platformei pentru regiunile carbonifere în tranziție. Tranziția energetică afectează, într-adevăr, anumite regiuni mai mult decât altele, în special în acelea în care se concentrează extracția de combustibili fosili, producția de energie electrică și industriile mari consumatoare de energie. Prin urmare, modificarea structurală a regiunilor și sectoarelor cu un consum mare de cărbune și cu emisii ridicate de dioxid de carbon va trebui să fie atent monitorizată și bine gestionată, astfel încât să se asigure o tranziție echitabilă și acceptabilă din punct de vedere social, care să nu lase în urmă niciun lucrător și nicio regiune.

4.3.6. Industriile mari consumatoare de energie reprezintă peste 6 milioane de locuri de muncă directe în Europa și constituie baza pentru mai multe lanțuri valorice, inclusiv sistemele de energie curată. Emisiile provenite de la industriile mari consumatoare de energie reprezintă între 60 % și 80 % din emisiile industriale. Provocările legate de decarbonizarea sectoarelor mari consumatoare de energie sunt enorme și va fi nevoie de inovații atât tehnologice, cât și netehnologice (de exemplu, noi modele de afaceri).

4.4. **Investiții în sectorul energetic**

4.4.1. Consolidarea pieței europene a energiei, facilitarea tranziției energetice și asigurarea funcționării în siguranță a sistemului se bazează pe rețele de transport adecvate, bine dezvoltate și eficiente din punctul de vedere al costurilor în Europa.

4.4.2. Inovarea, cum ar fi transformarea energiei electrice în gaze sau hidrogenul, poate genera rezultate substanțiale; ea poate deveni viabilă din punct de vedere economic dacă va beneficia de un sprijin eficace.

4.4.3. Investițiile anuale medii în sectorul energetic în scenariile de reducere cu 100 % a emisiilor de CO₂ ⁽¹⁾ s-ar ridica la 547 de miliarde EUR pe an (2,8 % din PIB) în perioada 2031-2050, în comparație cu 377 de miliarde EUR (1,9 % din PIB) pentru scenariul de bază. Aceste cifre reprezintă sume considerabile, chiar și pentru o economie dezvoltată.

5. **Servicii de interes general**

5.1. Principala linie strategică este de a pune în aplicare o abordare centrată pe oameni pentru furnizarea de servicii de interes general, ca motoare ale creșterii europene durabile. Principiul 20 și ultimul din Pilonul european al drepturilor sociale face referire la „accesul la serviciile esențiale”; acest principiu stabilește că orice persoană are drept de acces la servicii esențiale de bună calitate, inclusiv la apă, salubritate, energie, transporturi, servicii financiare și comunicații digitale. Pentru ca acest principiu să producă efecte, sunt necesare măsuri specifice de dezvoltare durabilă și de coeziune.

5.2. **Cetățenii și întreprinderile solicită o guvernare mai deschisă, mai transparentă, mai responsabilă și mai eficace.** Economii de scară și agilitatea obținute prin adoptarea unor arhitecturi de *cloud computing* vor contribui la tranziția către e-guvernare, e-sănătate, achiziții publice electronice și facturare electronică, permițând serviciilor publice să facă schimb de informații și facilitând interacțiunea dintre cetățeni și întreprinderi.

5.3. Ca urmare a digitalizării complete a SIG, există riscul excluderii consumatorilor vârstnici sau analfabeți digital. În consecință, ar trebui menținute unele puncte de livrare convenționale pentru aceste servicii.

5.4. CESE recomandă ca semestrul european să includă dispoziții privind responsabilitatea și transparența alocării serviciilor de interes general în statele membre, precum și privind accesul la servicii și funcționarea adecvată a acestora.

5.5. Numeroși cetățeni din Uniunea Europeană întâmpină, într-o măsură mai mică sau mai mare, mari dificultăți economice în ceea ce privește accesul la serviciile fundamentale, printre altele în materie de locuințe, energie, comunicații electronice, transport, alimentare cu apă, asistență medicală și servicii sociale.

5.6. Lipsa accesului la serviciile de interes general poate depinde de o serie de factori: aceștia pot fi de natură economică, geografică, socială (inegalitate de tratament), fizică (având în vedere handicapurile) sau pot fi legați de neadaptarea la necesități și/sau la progresul tehnic (neadecvare/nivel insuficient de calitate și/sau de securitate). Tehnologiile digitale pot ajuta la depășirea unora dintre aceste provocări.

(¹) COM(2018) 773 final.

5.7. În cazul serviciilor de sănătate, digitalizarea are potențialul de a oferi o mai bună prevenire a bolilor și un tratament și o diagnosticare mai bune. Instrumente precum dosarul electronic de sănătate (DES) pot permite consumatorilor accesul permanent la antecedentele lor medicale și la rețelele farmaceutice. Aplicațiile mobile pentru sănătate și consultațiile medicale online le pot oferi un sprijin excelent pacienților și consumatorilor în eforturile lor de a-și păstra sănătatea și de a preveni bolile, în special pentru cei care locuiesc în zone îndepărtate. Avantajele oferite de produsele și serviciile digitale de sănătate implică însă și riscuri grave în ceea ce privește viața privată, securitatea și siguranța pacienților, având în vedere că este posibil să devină mai frecvente situațiile de încălcare a securității dosarelor medicale personale și a datelor stocate în instituțiile de sănătate. UE ar trebui să elaboreze un cadru de reglementare cuprinzător pentru a asigura o abordare armonizată.

5.8. Având în vedere utilizarea tot mai mare a serviciilor și produselor digitale în materie de sănătate, nu în ultimul rând într-un mediu transfrontalier, este esențial să se armonizeze abordarea răspunderii privind astfel de servicii și produse în întreaga UE. Măsurile legislative, cum ar fi supravegherea strictă a pieței și aplicarea legii, precum și mecanismele eficiente de recurs în cazul produselor și serviciilor de sănătate digitale trebuie să fie puse în aplicare pentru a contribui la protecția eficace a consumatorilor din UE.

5.9. CESE îndeamnă Comisia Europeană să elaboreze un cadru adecvat pentru sistemele naționale de sănătate care, în scopul cercetării și inovării efectuate de instituțiile și companiile din UE, să partajeze datele medicale ale cetățenilor UE, în conformitate cu RGPD, respectiv cu respectarea condițiilor stricte privind dreptul la viața privată și anonimitate.

5.10. În cazul serviciilor de interes general, operatorii ar trebui să furnizeze servicii digitale, păstrând în același timp alte canale deschise pentru cei care nu sunt conectați, fie din proprie inițiativă, fie prin forța împrejurărilor.

5.11. Serviciile de interes general din domeniul transportului public sunt esențiale pentru îmbunătățirea calității vieții și pentru îndeplinirea obiectivelor de bază ale UE. Este necesar ca autoritățile publice să dispună de o marjă largă de apreciere pentru furnizarea, subcontractarea și organizarea serviciilor de interes general.

6. 5G

6.1. **Punerea în aplicare a tehnologiei 5G pe piața unică**

6.1.1. Autoritățile publice au început să ia măsuri pentru a facilita introducerea tehnologiei 5G pe piața unică, inclusiv alocarea frecvențelor radio 5G. În lunile următoare, operatorii europeni de telefonie mobilă ar trebui să se pregătească pentru desfășurarea și efectuarea de teste în condiții „reale”, întrucât se preconizează că primele telefoane inteligente și terminale 5G vor fi disponibile în prima jumătate a anului 2019. Cu toate acestea, conform situației de la începutul lunii decembrie 2018, doar douăsprezece state membre au desfășurat sau au lansat cel puțin o licitație pentru spectrul de frecvențe.

6.1.2. La nivel internațional, toate țările, inclusiv Uniunea Europeană, concurează pentru a fi printre primele care vor lansa 5G pe întregul lor teritoriu. Printre cei cinci furnizori principali de infrastructură se numără doi furnizori europeni, doi din China și unul din Coreea. Nicio întreprindere europeană mare nu se numără printre primele producătoare de aparatură și chipset-uri 5G.

6.1.3. CESE avertizează cu privire la faptul că competitivitatea industriilor europene, cum ar fi transporturile și automobilele, energia, industria chimică și industria farmaceutică, industria prelucrătoare, inclusiv IMM-urile și industriile de finanțare, în cadrul cărora Europa reprezintă o putere de vârf, va depinde de capacitatea de a integra și de a utiliza serviciile 5G.

6.1.4. CESE știe că unii oameni de știință avertizează cu privire la potențialele pericole reprezentate de radiațiile electromagnetice de tipul 5G pentru sănătatea oamenilor și mediu, îndeosebi de semnalele de radiofrecvență cu debit foarte mare și cu forță mare de pătrundere în clădiri și alte spații închise. CESE cere Comisiei să realizeze un studiu de evaluare a impactului biologic al radiațiilor de tip 5G și a riscului de interferență cu alte intervale de frecvență.

6.2. **Investiții necesare pentru 5G**

6.2.1. Investițiile actorilor de pe piața europeană 5G sunt estimate la 60-100 de miliarde EUR anual pentru următorii cinci ani. Ele vor oferi întregii game de factori socioeconomici europeni o conectivitate la nivel de gigabit. Îmbunătățirea conectivității în zonele rurale va necesita o investiție suplimentară de 127 de miliarde EUR.

6.2.2. Tehnologia 5G va ridica tehnologia mobilă și internetul la statutul de tehnologie de uz general, cu impact asupra productivității și activității economice într-o gamă largă de industrii, gestionând un număr din ce în ce mai mare de dispozitive și un volum mai mare de date, permițând o utilizare masivă a internetului obiectelor și dezvoltarea serviciilor informatice de importanță critică.

7. Observații specifice

7.1. De asemenea, CESE solicită instituțiilor UE să ia în considerare cu mare atenție viitoarele provocări, pe care Comitetul le-a abordat deja și le va aborda în viitor, acestea fiind chestiuni importante de luat în considerare în contextul acestor avize:

- Internalizarea tuturor costurilor externe prin stimulente pozitive și negative ⁽¹²⁾;
- Aplicarea Directivei privind impozitarea energiei ținând cont de CO₂, NO_x, SO_x ⁽¹³⁾;
- Sistemul de soluții pentru energia descentralizată ⁽¹⁴⁾;
- Stabilitatea pieței ETS pentru următoarea perioadă de comercializare a ETS (în 2021) și măsurile ETS pentru perioada de după 2020 ⁽¹⁵⁾;
- Platforma digitală de schimb de informații pentru gestionarea fluxurilor de energie electrică ⁽¹⁶⁾;
- Gestionarea volumelor mari de date energetice ⁽¹⁷⁾;
- Provocările de ordin social și economic legate de eliminarea treptată a cărbunelui ⁽¹⁸⁾;
- Reactoare nucleare modulare de mici dimensiuni (50-300 MW), mai ieftine și mai ușor de instalat. Standardele UE necesare ⁽¹⁹⁾;
- Rețele de înaltă tensiune la distanță care leagă continente: o perspectivă euro-asiatică ⁽²⁰⁾;
- Securitatea aprovizionării și protecția investițiilor ⁽²¹⁾;
- Eficiența energetică ⁽²²⁾;
- Precertificarea produselor ⁽²³⁾;
- Norme în materie de *cloud computing* ⁽²⁴⁾;
- Platformele de producție din UE ⁽²⁵⁾;

⁽¹²⁾ JO C 190, 5.6.2019, p. 24; JO C 110, 22.3.2019, p. 33.

⁽¹³⁾ JO C 228, 5.7.2019, p. 37.

⁽¹⁴⁾ JO C 34, 2.2.2017, p. 44.

⁽¹⁵⁾ JO C 424, 26.11.2014, p. 46; JO C 288, 31.8.2017, p. 75.

⁽¹⁶⁾ JO C 34, 2.2.2017, p. 44; JO C 345, 13.10.2017, p. 52; JO C 262, 25.7.2018, p. 86.

⁽¹⁷⁾ Studiul final intitulat *The ethics of Big Data: Balancing economic benefits and ethical questions of Big Data in EU policy context* [„Etica volumelor mari de date: echilibrarea beneficiilor economice și a aspectelor etice ale volumelor mari de date în contextul politicilor UE”]; JO C 242, 23.7.2015, p. 61.

⁽¹⁸⁾ JO C 303, 19.8.2016, p. 1.

⁽¹⁹⁾ JO C 237, 6.7.2018, p. 38; JO C 341, 21.11.2013, p. 92; JO C 110, 22.3.2019, p. 141.

⁽²⁰⁾ JO C 228, 5.7.2019, p. 95; JO C 143, 22.5.2019, p. 125.

⁽²¹⁾ JO C 143, 22.5.2012, p. 125; JO C 271, 19.9.2013, p. 153; JO C 424, 26.11.2014, p. 64; JO C 264, 20.7.2016, p. 117.

⁽²²⁾ JO C 191, 29.6.2012, p. 142.

⁽²³⁾ JO C 228, 5.7.2019, p. 74; JO C 75, 10.3.2017, p. 40; JO C 81, 2.3.2018, p. 176.

⁽²⁴⁾ JO C 487, 28.12.2016, p. 86.

⁽²⁵⁾ Raport de informare al Comisiei consultative pentru mutații industriale a Comitetului Economic și Social European pe tema „Promovarea unui grad mai ridicat de inovare în zonele cu activitate de producție intensă”; JO C 332, 8.10.2015, p. 36; JO C 299, 4.10.2012, p. 12.

- Telecomunicații și rețele de date ⁽²⁶⁾;
- Fluxul de date trebuie să fie securizat și fiabil ⁽²⁷⁾;
- Proprietatea asupra datelor și drepturile în materie de date ⁽²⁸⁾;
- Stocarea de date în UE ⁽²⁹⁾.

Bruxelles, 17 iulie 2019.

Președintele
Comitetului Economic și Social European
Luca JAHIER

⁽²⁶⁾ JO C 125, 21.4.2017, p. 74.

⁽²⁷⁾ JO C 440, 6.12.2018, p. 8, JO C 227, 28.6.2018, p. 86.

⁽²⁸⁾ JO C 288, 31.8.2017, p. 107; JO C 81, 2.3.2018, p. 209; JO C 237, 6.7.2018, p. 32.

⁽²⁹⁾ JO C 345, 13.10.2017, p. 52, JO C 227, 28.6.2018, p. 11.

III

(Acte pregătitoare)

COMITETUL ECONOMIC ȘI SOCIAL EUROPEAN

A 545-A SESIUNE PLENARĂ A CESE, 17.7.2019-18.7.2019

Avizul Comitetului Economic și Social European privind Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliul European și Consiliu – Către un proces decizional mai eficient și mai democratic în domeniul politicii fiscale a UE

[COM(2019) 8 final]

(2019/C 353/14)

Raportor: **domnul Juan MENDOZA CASTRO**

Raportor: **domnul Krister ANDERSSON**

Raportor: **domnul Mihai IVAȘCU**

Sesizare	Comisia Europeană, 18.2.2019
Temei juridic	Articolul 304 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene
Secțiunea competentă	Secțiunea pentru uniunea economică și monetară și coeziune economică și socială
Data adoptării în secțiune	2.7.2019
Data adoptării în sesiunea plenară	17.7.2019
Sesiunea plenară nr.	545
Rezultatul votului (voturi pentru/voturi împotriva/abțineri)	171/17/18

1. Concluzii și recomandări

1.1. CESE sprijină inițiativa Comisiei de a lansa o dezbatere necesară, având în vedere importanța votului cu majoritate calificată în chestiuni fiscale.

1.2. În trecut, Comitetul a indicat deja în cadrul altor avize că sprijină modificarea regulii unanimității și că este deschis față de abordarea bazată pe majoritatea calificată.

1.3. În același timp, CESE consideră că există anumite condiții care ar trebui îndeplinite pentru ca votul cu majoritate calificată să fie pus în aplicare cu succes.

1.4. Regula unanimității în domeniul fiscal ar putea părea din ce în ce mai anacronică din punct de vedere politic, problematică din punct de vedere juridic și contraproductivă din punct de vedere economic.

1.5. Concurența fiscală generează adesea o presiune tot mai mare asupra bugetelor publice. În plus, rigoarea bugetară pune presiune asupra competitivității.

1.6. În viitor, odată cu adoptarea votului cu majoritate calificată, Parlamentul European ar urma să aibă un rol important în ceea ce privește aspectele fiscale.

1.7. Unanimitatea în materie de fiscalitate a avut consecințe asupra altor priorități ale UE, mai generale, în materie de politici.

1.8. O trecere treptată la votul cu majoritate calificată ar contribui la atingerea obiectivelor de mediu într-un mod mai eficient, în contextul în care acțiunile pentru combaterea schimbărilor climatice sunt mai urgente ca niciodată.

1.9. Propunerea privind baza fiscală consolidată comună a societăților (CCCTB), dezbătută în ultimii 20 de ani, poate aduce beneficii semnificative întreprinderilor și cetățenilor, dacă este concepută și introdusă în mod corespunzător. O reformă a taxei pe valoarea adăugată (TVA) la nivelul UE, însoțită de o coordonare adecvată la nivelul UE și al statelor membre, este foarte necesară, deoarece în prezent se pierd venituri uriașe, din cauză că sistemul este fragmentat.

1.10. CESE consideră, de asemenea, că politica fiscală, în general, și combaterea fraudei fiscale, în special, trebuie să rămână un domeniu prioritar de politică pentru următorul mandat al Comisiei Europene. Comitetul consideră că cele mai bune rezultate în materie de combatere a fraudei fiscale transfrontaliere pot fi obținute mai bine la nivel european și salută publicarea, pentru prima dată, a listei UE a jurisdicțiilor necooperante în scopuri fiscale.

1.11. Pe de altă parte, CESE este conștient de faptul că politica fiscală a fost întotdeauna strâns legată de suveranitatea statelor membre, deoarece este extrem de importantă pentru ele.

1.12. Ca principiu, UE ar trebui să fie puternică în chestiunile de importanță mondială. CESE înțelege că, în cazul anumitor state membre ale UE, concurența fiscală a fost un factor de soluționare a problemelor financiare din trecut. Adoptarea recentă a măsurilor de combatere a evitării obligațiilor fiscale a arătat că statele membre sunt dispuse să consolideze concurența transparentă și echitabilă în domeniul fiscal.

1.13. În acest sens, CESE subliniază – și salută – progresele înregistrate la nivelul UE în combaterea planificării fiscale agresive și a evaziunii fiscale, precum și în îmbunătățirea sistemului taxei pe valoarea adăugată (TVA). În același timp, CESE ar dori să se înregistreze progrese și în alte domenii.

1.14. În urma unei analize economice, sociale și fiscale aprofundate, orice nouă normă trebuie să fie adecvată scopului și toate statele membre trebuie să aibă în permanență suficiente posibilități de a participa la procesul decizional. Asigurarea unui rezultat avantajos, atât la nivelul UE, cât și la nivelul fiecărui stat membru, ar trebui să fie obiectivul primordial.

1.15. Atunci când se ia decizia relevantă, cele patru etape propuse ar trebui puse în aplicare treptat, iar Comisia Europeană ar trebui să efectueze o evaluare după fiecare punere în aplicare.

1.16. CESE subliniază necesitatea unui proces mai amplu, care să permită eventuale progrese către un vot cu majoritate calificată mai eficace, ceea ce va necesita timp și sincronizarea cu alte inițiative politice. În acest sens, CESE subliniază că trebuie îndeplinite următoarele condiții:

— un buget al UE suficient de puternic;

— o politică economică mai bine coordonată;

— analize substanțiale care să evalueze dacă măsurile fiscale actuale sunt insuficiente.

2. Rezumatul propunerii Comisiei

2.1. Statele membre pot adopta la nivelul UE măsuri și directive care vizează aplicarea unor norme fiscale comune la nivel național pentru taxele indirecte, cum ar fi TVA, sau pentru taxele directe, cum ar fi impozitul pe profit. Cu toate acestea, potrivit Comisiei, procesul legislativ actual al UE pentru aceste chestiuni prezintă neajunsuri, întrucât presupune ca statele membre să ajungă la un acord unanim înainte de a se putea întreprinde acțiuni. Există riscul ca această unanimitate să nu poată fi atinsă sau să ducă la adoptarea unor politici imperfecte.

2.2. Propunerile legislative din domeniul fiscal sunt reglementate de articolele 113 și 115 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE). Ambele articole prevăd o procedură legislativă specială, potrivit căreia Consiliul trebuie să voteze în unanimitate cu privire la chestiunile fiscale, iar Parlamentul European este doar consultat.

2.3. De asemenea, tratatele includ dispozițiile necesare pentru modificarea procesului decizional prin trecerea de la votul în unanimitate la votul cu majoritate calificată în cadrul Consiliului, în anumite condiții.

2.4. Articolul 48 alineatul (7) din Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE), așa-numita „clauză pasarelă”, permite statelor membre să treacă de la votul în unanimitate la votul cu majoritate calificată sau de la procedura legislativă specială la procedura legislativă ordinară în domeniile în care se aplică de obicei metoda votului în unanimitate.

2.5. Prin comunicarea sa, Comisia vizează inițierea unei dezbateri cu privire la modul de reformare a procesului decizional în domeniul politicii fiscale a UE. Ea pledează pentru o **tranziție treptată, în patru etape**, către votul cu majoritate calificată în cadrul procedurii legislative ordinare, în anumite domenii de competență partajată a politicii fiscale a UE.

2.5.1. În **prima etapă**, statele membre ar trebui să accepte să treacă la votul cu majoritate calificată pentru măsurile care îmbunătățesc cooperarea și asistența reciprocă în combaterea fraudei fiscale și a evaziunii fiscale, precum și pentru inițiativele administrative destinate întreprinderilor din UE, cum ar fi obligațiile de raportare armonizate.

2.5.2. **Etapa a doua** ar introduce votul cu majoritate calificată ca instrument ce poate ajuta la impulsivarea măsurilor de natură fiscală menite să sprijine alte obiective de politică, de exemplu, combaterea schimbărilor climatice, protecția mediului sau îmbunătățirea sănătății publice.

2.5.3. Utilizarea votului cu majoritate calificată în **a treia etapă** ar contribui la modernizarea normelor UE deja armonizate, cum ar fi cele pentru TVA și accize.

2.5.4. **Etapa a patra** ar permite trecerea la votul cu majoritate calificată pentru proiecte fiscale majore, ca, de pildă, baza fiscală consolidată comună a societăților (CCCTB) și un nou sistem de impozitare a economiei digitale.

2.6. Comunicarea propune ca statele membre să convină rapid asupra parcurgerii primei și celei de-a doua etape și să preconizeze parcurgerea etapelor trei și patru până la sfârșitul anului 2025.

2.7. Comisia intenționează să abordeze prin comunicarea supusă examinării următoarele probleme ale actualului proces decizional din domeniul politicii fiscale:

2.7.1. Necesitatea unui acord unanim îngreunează și mai mult obținerea oricărui compromis, întrucât este suficient ca un singur stat membru să se opună pentru a bloca un acord. Statele membre se abțin deseori de la a negocia serios soluții în cadrul Consiliului, deoarece știu că pot exprima pur și simplu un veto pentru orice rezultat pe care nu îl agreează.

2.7.2. Chiar și atunci când se ajunge la un acord în unanimitate în domeniul fiscal, acesta tinde să fie la nivelul celui mai mic numitor comun, limitând astfel impactul pozitiv asupra întreprinderilor și consumatorilor sau complicând punerea în aplicare.

2.7.3. Unele state membre pot utiliza propuneri fiscale importante ca monedă de schimb pentru alte cerințe pe care le pot avea asupra unor dosare complet separate sau pentru a exercita presiuni asupra Comisiei în vederea adoptării unor propuneri legislative în alte domenii.

2.7.4. Deciziile luate în unanimitate nu pot fi anulate sau modificate decât tot prin unanimitate. Acest lucru face ca statele membre să fie excesiv de prudente, atenuând ambițiile și afectând rezultatul final.

2.8. Dacă ar avea aceeași pondere în stabilirea formei finale a inițiativelor de politică fiscală a UE, Parlamentul European ar putea contribui pe deplin la modelarea politicii fiscale a UE.

2.9. Nu s-ar acorda nicio competență nouă Uniunii și nici nu s-ar restrânge competențele statelor membre. De asemenea, Comisia susține că acest lucru nu ar afecta drepturile statelor membre de a stabili ratele impozitului pe veniturile persoanelor fizice sau ale impozitului pe profit după cum consideră de cuviință.

2.10. Potrivit Comisiei, costul absenței unor acțiuni în domeniul politicii fiscale a UE este ridicat. Costul progreselor lente înregistrate în ceea ce privește regimul definitiv de TVA, CCCTB, taxa pe tranzacțiile financiare și impozitul pe serviciile digitale este estimat la aproximativ 292 de miliarde EUR, în aceste patru domenii (!).

(!) COM(2019) 8 final, p. 4.

3. Observații generale și observații specifice

3.1. **CESE sprijină ambiția Comisiei de a lansa o dezbatere necesară, având în vedere importanța votului cu majoritate calificată în chestiuni fiscale.** În secolul 21, o politică fiscală de succes trebuie să permită UE să răspundă unor provocări economice și financiare care pot apărea, și care vor apărea în mod cert în viitor. Regula unanimității în domeniul fiscal avea sens în anii '50, când existau șase state membre, însă, în prezent, ea poate fi considerată din ce în ce mai anacronică din punct de vedere politic, problematică din punct de vedere juridic și contraproductivă din punct de vedere economic.

3.2. Comitetul a indicat deja, **în cadrul altor avize anterioare**, că sprijină modificarea regulii unanimității și că este deschis față de abordarea bazată pe majoritatea calificată ⁽²⁾. CESE elaborează prezentul aviz ținând seama de acest context și având în vedere propriul său rol, de organism care dorește să promoveze proiectul european.

3.3. În același timp, CESE consideră că, în circumstanțele actuale, există anumite **condiții**, legate de un context mai general, care ar trebui îndeplinite pentru ca votul cu majoritate calificată să fie pus în aplicare cu succes.

3.4. CESE este de părere că, atunci când se ia decizia relevantă, cele patru etape propuse ar trebui puse în aplicare treptat, iar Comisia Europeană ar trebui să efectueze o evaluare aprofundată și cuprinzătoare după fiecare punere în aplicare.

3.5. **Unanimitatea în materie de fiscalitate a avut consecințe asupra altor priorități, mai generale, ale UE, în materie de politici.** Fiscalitatea este esențială și pentru multe dintre cele mai ambițioase proiecte ale UE, printre care uniunea economică și monetară (UEM), uniunea piețelor de capital (UPC), piața unică digitală, cadrul UE de politici privind clima și energia pentru 2030 și economia circulară. Propunerea Comisiei de revizuire a Directivei privind impozitarea energiei este un alt exemplu în acest sens.

3.6. O trecere treptată la votul cu majoritate calificată ar contribui la **atingerea obiectivelor de mediu** într-un mod mai eficient, în contextul în care acțiunile pentru combaterea schimbărilor climatice sunt mai urgente ca niciodată. Datele furnizate de Eurostat sugerează că, în medie, doar aproximativ 6 % din veniturile fiscale totale ale țărilor UE provin din taxe de mediu. Majoritatea provin din taxe aplicate în domeniile energiei și transporturilor, veniturile din taxele pe poluare sau pe utilizarea resurselor fiind foarte reduse (mai puțin de 0,1 %) ⁽³⁾.

3.7. Aflată în discuție de peste 20 de ani, **propunerea de bază fiscală consolidată comună a societăților (CCCTB)** poate aduce beneficii semnificative întreprinderilor și cetățenilor, dacă este concepută și introdusă în mod corespunzător. Costurile de asigurare a conformității și complexitatea vor fi reduse în cazul întreprinderilor de mai mari dimensiuni (precum și al celor care optează pentru aplicarea sistemului) care desfășoară activități comerciale pe teritoriul UE. CCCTB poate juca un rol esențial în combaterea planificării fiscale agresive și în restabilirea încrederii cetățenilor în sistemul de impozitare ⁽⁴⁾.

3.8. **CESE sprijină o reformă a taxei pe valoarea adăugată (TVA), la nivelul UE.** În lipsa unui acord cu privire la această chestiune, anual, 147 de miliarde EUR exigibile cu titlu de TVA nu sunt colectate, din cauza evaziunii fiscale, a evitării obligațiilor fiscale și a unei colectări deficitare a veniturilor de către statele membre. Sistemul actual este foarte fragmentat și complex și, prin urmare, reduce și denaturează comerțul și investițiile prin crearea unor sarcini administrative și a unor bariere în calea comerțului care sunt inutile și substanțiale pentru întreprinderi ⁽⁵⁾. În prezent, fraudă în domeniul TVA reprezintă pentru bugetele publice un cost de aproximativ 50 de miliarde EUR pe an.

3.9. **Politicile fiscale divergente care au apărut pe piața unică au efecte negative.** Fragmentarea slăbește unitatea pieței unice și generează costuri mai ridicate pentru baze de impozitare precum munca, veniturile și consumul. În esență, lucrătorii și consumatorii din întreaga Europă plătesc pentru lipsa de consens din rândul statelor membre. În plus, sistemele fiscale divergente reprezintă un obstacol pentru IMM-urile care încearcă să desfășoare activități comerciale pe piața unică.

3.10. CESE este conștient de faptul că politica fiscală a fost întotdeauna strâns legată de **suveranitatea statelor membre**, deoarece este extrem de importantă pentru ele.

⁽²⁾ Avizul CESE JO C 230, 31.8.2017, p. 24; Avizul CESE JO C 434, 6.12.2018, p. 18; Avizul CESE JO C 271, 13.10.2017, p. 23; Avizul CESE JO C 332, 5.6.2019, p. 8.

⁽³⁾ Euractiv – Time to get rid of EU's unanimity rule on green fiscal matters (disponibil doar în limba engleză).

⁽⁴⁾ Avizul CESE, JO C 434, 15.12.2017, p. 58.

⁽⁵⁾ Avizul CESE JO C 237, 6.7.2018, p. 40.

3.11. Proiectul OCDE privind **erodarea bazei impozabile și a transferului profiturilor (BEPS)** ⁽⁶⁾ a constatat că, înainte să se introducă vreo măsură de combatere a fraudei, amploarea acestui fenomen se ridică la nivel global la 100-240 de miliarde USD ⁽⁷⁾. Potrivit calculului Serviciului de Cercetare al Parlamentului European, cifrele relevante pentru UE se situează între 50 și 70 de miliarde EUR ⁽⁸⁾. Această sumă echivalează cu 0,35 % din PIB-ul UE.

3.12. În prezent, **rolul politic al Parlamentului European în materie fiscală** este pur consultativ în ceea ce privește răspunsurile legate de politica fiscală. În cazul în care se va opera trecerea de la unanimitate la votul cu majoritate calificată în materie fiscală, Parlamentul European ar putea juca un rol important în chestiunile fiscale.

3.13. **Comisia intenționează să lanseze o dezbatere cu privire la cea mai bună reformă a modului în care UE își exercită competențele preatribuite în domeniul fiscalității.** Tranziția progresivă spre aplicarea deplină a votului cu majoritate calificată este propusă în anumite domenii de politică care prezintă un interes deosebit pentru toate statele membre. Prin comunicarea sa, Comisia nu vizează crearea de noi competențe pentru UE. De asemenea, nu vizează nici trecerea la un sistem de rate armonizate de impozitare a veniturilor personale și ale profiturilor întreprinderilor la nivelul întregii UE.

3.14. **Concurența fiscală** generează adesea o presiune din ce în ce mai mare asupra bugetelor publice. Într-o astfel de situație, nu numai că se adâncesc dezechilibrele foarte răspândite în ceea ce privește distribuția, dar cererea se reduce și ea, ceea ce devine nociv pentru dezvoltarea economică. În contextul crizelor monedei euro, din cauza constrângerilor bugetare, au fost puse în aplicare politici stricte de austeritate.

3.15. **Concurența și stabilitatea bugetară.** În plus, rigoarea bugetară exercită adesea presiuni asupra concurenței, din cauza lipsei de oportunități de finanțare a investițiilor viitoare – de exemplu, în infrastructură, în digitalizare sau în cercetare și dezvoltare. În cele din urmă, există, de asemenea, interdependențe între stabilitatea bugetară și stabilitatea pieței financiare.

3.16. **Combaterea evitării obligațiilor fiscale.** CESE consideră că rolul Uniunii Europene este esențial în chestiunile de importanță mondială. Chiar dacă, în trecut, unele state membre au utilizat concurența fiscală pentru a rezolva anumite probleme financiare interne, adoptarea recentă a măsurilor de combatere a evitării obligațiilor fiscale a demonstrat deschidere și disponibilitatea de a consolida concurența fiscală transparentă și echitabilă.

3.17. **Politica bugetară a UE.** CESE crede cu tărie că proiectul european se bazează pe premisa ca toate statele membre să aibă în permanență suficiente posibilități de a participa la procesul decizional. Principala obiectiv este acela de a crea un mediu avantajos, atât pentru UE, cât și pentru fiecare stat membru.

3.18. **Planificarea fiscală și evaziunea fiscală**

3.18.1. **CESE subliniază – și salută – progresele înregistrate la nivelul UE în combaterea planificării fiscale agresive și a evaziunii fiscale, precum și în îmbunătățirea sistemului taxei pe valoarea adăugată (TVA).** În timpul mandatului actual al Comisiei au fost adoptate în jur de 14 propuneri în domeniul fiscal, mai multe decât în ultimii 20 de ani ⁽⁹⁾. Normele privind transparența au fost consolidate pentru a include mult mai multe schimburi de informații între statele membre privind situația fiscală transfrontalieră a cetățenilor și a întreprinderilor mari. Colectarea TVA a fost îmbunătățită prin introducerea unor noi norme privind vânzarea online de bunuri și servicii, precum și prin noi instrumente de cooperare transfrontalieră pentru a combate fraudă în materie de TVA ⁽¹⁰⁾.

3.18.2. **Lipsa progreselor în anumite domenii.** CESE se simte dator să sublinieze că, la nivel european, nu s-a înregistrat niciun progres major în ceea ce privește reformarea impozitării societăților comerciale, în principal din cauza lipsei de voință politică în cadrul Consiliului. De asemenea, propuneri importante privind impozitarea serviciilor digitale și practicile de evitare a obligațiilor fiscale au fost blocate din cauza sistemului de vot în unanimitate.

⁽⁶⁾ <https://www.oecd.org/tax/beps/>

⁽⁷⁾ <http://www.oecd.org/ctp/oecd-presents-outputs-of-oecd-g20-beps-project-for-discussion-at-g20-finance-ministers-meeting.htm>

⁽⁸⁾ http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-160_ro.htm

⁽⁹⁾ Comisarul Moscoviți, tweet din 13 februarie 2019.

⁽¹⁰⁾ Avizele CESE: JO C 237, 6.7.2018, p. 40; JO C 283, 10.8.2018, p. 35.

3.18.3. **CESE consideră că politica fiscală, în general, și combaterea fraudei fiscale trebuie să rămână un domeniu prioritar de politică pentru următorul mandat al Comisiei.** Având în vedere numeroasele scandaluri legate de paradisurile fiscale (Lux-Leaks, Panama Papers, Paradise Papers etc.) și ultimele estimări privind evaziunea fiscală pe teritoriul UE, care indică o cifră de aproximativ 825 de miliarde EUR pe an ⁽¹¹⁾, CESE pledează pentru un calendar strict.

3.18.4. **Cele mai bune rezultate în combaterea fraudei fiscale transfrontaliere pot fi obținute la nivel european.** CESE critică faptul că o serie de propuneri legislative importante pe această temă au fost blocate de Consiliu. Un sondaj Eurobarometru recent arată că trei sferturi dintre cetățenii UE consideră că combaterea abuzurilor fiscale ar trebui să fie o prioritate europeană ⁽¹²⁾.

3.18.5. **Jurisdicțiile necooperante.** CESE salută publicarea pentru prima dată, în decembrie 2017, a listei UE a jurisdicțiilor necooperante în scopuri fiscale și revizuirea ei ulterioară ⁽¹³⁾. Metoda „listei negre” și „listei gri”, introdusă de Comisia Europeană, este susținută întrutotul de CESE ⁽¹⁴⁾. Având în vedere scandalurile „Panama Papers” și „Paradise Papers”, CESE a îndemnat deja statele membre să elimine lacunele în ce privește combaterea planificării fiscale agresive ⁽¹⁵⁾. Jurisdicțiile necooperante reprezintă o amenințare la adresa pieței interne a UE ⁽¹⁶⁾.

3.19. **CESE subliniază necesitatea unui proces mai amplu**, care să permită eventuale progrese către un vot cu majoritate calificată – ceea ce va necesita timp și sincronizarea cu alte inițiative politice.

3.19.1. **Un buget al UE suficient de puternic** ar permite efectuarea de transferuri financiare drept compensație pentru șocuri sau dezavantaje comparative. În acest sens, Grupul la nivel înalt privind resursele proprii și-a propus să examineze „modul în care partea de venituri a bugetului UE poate deveni mai simplă, mai transparentă, mai echitabilă și mai responsabilă din punct de vedere democratic”, ceea ce evidențiază importanța unei politici bugetare europene ⁽¹⁷⁾.

3.19.2. **O politică economică mai bine coordonată** ar putea elimina necesitatea de a contrabalansa necoordonarea normelor fiscale naționale. Economia UE va fi mai eficace în contextul reformelor structurale, al investițiilor orientate, al tratamentului fiscal echitabil, al acordurilor comerciale echitabile, al restabilirii poziției de lider în materie de inovare și al finalizării pieței unice.

3.19.3. **Cu toate acestea, este, de asemenea, de o importanță vitală ca piața unică să devină o realitate.** Normele privind nediscriminarea și cele patru libertăți garantate de tratat ar trebui să asigure deja îndeplinirea condițiilor pentru existența unei piețe unice. Evoluțiile din domeniul ajutoarelor de stat și numărul cazurilor de constatare a neîndeplinirii obligațiilor au arătat, de asemenea, că Comisia dispune de instrumente pentru a corecta astfel de denaturări. Ar fi necesare analize substanțiale, prin care să se evalueze în ce măsură nu sunt suficiente măsurile fiscale actuale.

Bruxelles, 17 iulie 2019.

Președintele
Comitetului Economic și Social European
Luca JAHIER

⁽¹¹⁾ Parlamentul European – Raport referitor la infracțiunile financiare, evaziunea fiscală și evitarea obligațiilor fiscale.

⁽¹²⁾ Actualitate Parlamentul European: Combaterea fraudei fiscale

⁽¹³⁾ <https://www.consilium.europa.eu/media/31945/st15429en17.pdf>

⁽¹⁴⁾ <https://www.oxfam.org/en/even-it/full-disclosure-eus-blacklist-tax-havens>

⁽¹⁵⁾ <http://www.eesc.europa.eu/ro/node/56888>

⁽¹⁶⁾ Avizul CESE, JO C 229, 31.7.2012, p. 7.

⁽¹⁷⁾ „Finanțarea viitoare a UE” („Raportul Monti”), decembrie 2016.

Avizul Comitetului Economic și Social European privind Raportul Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European, Comitetul Regiunilor și Banca Europeană de Investiții – Al patrulea raport privind starea uniunii energetice

[COM(2019) 175 final]

(2019/C 353/15)

Raportor: **domnul Christophe QUAREZ**

Sesizare	Comisia Europeană, 3.6.2019
Temei juridic	Articolul 304 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene
Secțiunea competentă	Secțiunea pentru transporturi, energie, infrastructură și societatea informațională
Data adoptării în secțiune	3.7.2019
Data adoptării în sesiunea plenară	17.7.2019
Sesiunea plenară nr.	545
Rezultatul votului (voturi pentru/voturi împotriva/abțineri)	183/2/5

1. Concluzii și recomandări

1.1. CESE ia act de cel de al patrulea raport privind starea uniunii energetice, sprijină obiectivele uniunii energetice și salută accentul pus pe implicarea și pe mobilizarea societății UE în direcția asumării pe deplin a responsabilității pentru uniunea energetică. Își reiterează propunerile privind un dialog eficace în domeniul energiei cu societatea civilă organizată la nivel european, național, regional și local. Solicită, de asemenea, stabilirea unei legături mai strânse între rapoartele viitoare privind starea uniunii energetice și strategia pe termen lung propusă pentru 2050.

1.2. CESE este surprins de declarația Comisiei Europene potrivit căreia „uniunea energetică este o realitate”. Uniunea energetică poate fi considerată o realitate din punctul de vedere al deciziilor politice europene, dar nu este încă o realitate în viața de zi cu zi a cetățenilor europeni. Prin urmare, CESE îndeamnă Comisia Europeană să ceară statelor membre să respecte deciziile pe care chiar ele le-au adoptat la nivelul UE. De asemenea, solicită un nivel mai înalt de ambiție în ceea ce privește tranziția energetică și acțiunile de combatere a schimbărilor climatice.

1.3. Într-adevăr, CESE regretă faptul că persistă unele opinii divergente exprimate de guvernele naționale, precum și diferențe între ceea ce votează aceste guverne la Bruxelles și ceea ce pun în aplicare acasă. CESE solicită Comisiei Europene să facă în continuare uz de competențele sale, inclusiv cele cu caracter juridic, pentru a se asigura că statele membre respectă legislația UE în domeniul energiei, inclusiv sub aspectul obiectivelor privind clima pentru 2020. CESE solicită Comisiei Europene să analizeze motivele divergențelor de opinii dintre guvernele naționale, precum și motivele pentru care unele state membre nu își vor atinge obiectivele în materie de energie și climă.

1.4. CESE regretă faptul că Comisia Europeană nu a folosit pe deplin oportunitatea oferită de cel de-al patrulea raport privind starea uniunii energetice pentru a evidenția lipsa unor progrese clare în ceea ce privește patru dintre prioritățile uniunii energetice: plasarea cetățeanului în centrul preocupărilor, reducerea importurilor de energie, ocuparea poziției de lider în domeniul energiei din surse regenerabile și crearea de locuri de muncă în domeniul energiei curate.

1.5. CESE subliniază în mod repetat că Europa are nevoie de un „Pact social pentru o tranziție energetică axată pe cetățeni”, care să fie convenit de UE, statele membre, regiuni, orașe, parteneri sociali și societatea civilă organizată, pentru a se garanta că tranziția nu lasă pe nimeni în urmă. Acesta ar trebui să devină a șasea dimensiune a uniunii energetice și să acopere toate aspectele sociale, inclusiv crearea de locuri de muncă de calitate, formarea profesională, educația și formarea consumatorilor, protecția socială, elaborarea de planuri specifice pentru regiunile în tranziție în care se pierd locuri de muncă, sănătatea și sărăcia energetică. Această inițiativă ar trebui să facă parte din Pilonul european al drepturilor sociale.

1.6. CESE salută lansarea Observatorului sărăciei energetice, care nu poate reprezenta decât un prim pas înspre elaborarea unui plan de acțiune european care să vizeze eradicarea sărăciei energetice în Europa. În această privință, tarifele sociale sau cezurile de energie nu pot constitui decât o măsură temporară de ajutor și ar trebui înlocuite treptat cu subvenții publice, care să îi ajute pe europenii săraci să adopte soluții structurale, cum ar fi lucrările majore de reabilitare a clădirilor.

1.7. CESE regretă faptul că nu s-a acordat suficientă atenție evaluării dependenței energetice a UE și implicațiilor sale geopolitice, inclusiv monitorizării evoluției dependenței energetice a UE de energia importată (de exemplu, petrol, gaze naturale, cărbune și uraniu), precum și de produsele importate necesare tranziției energetice (de exemplu, baterii, panouri solare) și de investițiile străine în active și întreprinderi strategice ale UE în domeniul energiei (de exemplu, întreprinderi din SUA care achiziționează segmente-cheie din lanțul valoric al termocentralelor, întreprinderile chineze care achiziționează societăți care fac parte din rețeaua electrică, investiții rusești în sectorul energetic din anumite țări).

1.8. Având în vedere importanța acordată schimbărilor climatice ca temă politică esențială a UE, atât în percepția cetățenilor, cât și în programele partidelor politice, CESE solicită următoarei Comisii Europene să facă din lupta împotriva schimbărilor climatice o prioritate de vârf pentru mandatul său 2019-2024. Această prioritate ar trebui să se reflecte în organizarea Comisiei Europene, prin crearea funcției de prim-vicepreședinte al Comisiei Europene responsabil cu politicile climatice.

2. Context și reflecție asupra recomandărilor anterioare ale CESE

2.1. Există un sprijin ferm și tot mai mare în rândul publicului european pentru obiectivele uniunii energetice și pentru politici climatice și energetice mai ambițioase. Sondajele recente Eurobarometru (1) arată că aproximativ 80 % din cetățenii UE consideră că schimbările climatice reprezintă o problemă foarte gravă și că lupta împotriva acestora și utilizarea mai eficientă a energiei pot stimula economia și locurile de muncă în UE. Sprijinul cetățenilor a devenit mai vizibil odată cu mișcarea tineretului #FridaysForFuture.

2.2. CESE constată un sprijin din ce în ce mai mare pentru obiectivele uniunii energetice în cadrul comunității de afaceri europene, atât în afara, cât și în cadrul sectorului energetic, conform datelor furnizate, de exemplu, de Eurelectric și B team.

2.3. Există un număr din ce în ce mai mare de experți și constatări științifice care confirmă faptul că economia UE poate beneficia de pe urma transformării sale într-o economie neutră din punct de vedere climatic. Comisia Europeană a prezentat în strategia sa pe termen lung din noiembrie 2018 o serie de dovezi recente în acest sens (2).

2.4. Cu toate acestea, CESE regretă faptul că persistă unele opinii divergente exprimate de guvernele naționale, precum și diferențe între ceea ce votează aceste guverne la Bruxelles și ceea ce pun în aplicare acasă. CESE solicită Comisiei Europene să facă în continuare uz de competențele sale, inclusiv cele cu caracter juridic, pentru a se asigura că statele membre respectă legislația UE în domeniul energiei, inclusiv sub aspectul obiectivelor privind clima pentru 2020. CESE solicită Comisiei Europene să analizeze motivele divergențelor de opinii dintre guvernele naționale, precum și motivele pentru care unele state membre nu își vor atinge obiectivele în materie de energie și climă.

2.5. CESE salută inițiativele lansate în ultimii ani și reamintite în raportul privind starea uniunii energetice, inclusiv cele privind insulele UE și regiunile carbonifere, precum și cele referitoare la baterii și la sărăcia energetică. Toate acestea sunt esențiale pentru promovarea unei politici industriale integrate care să poată sprijini o tranziție energetică echitabilă din punct de vedere social, prin care să se creeze locuri de muncă de calitate, și ar trebui considerate o oportunitate oferită industriei de a evidenția capacitatea Europei de a dezvolta soluții adecvate la provocările actuale.

(1) Raportul special Eurobarometru 459, „Schimbările climatice”, martie 2017.

(2) COM(2018) 773 final.

2.6. CESE a afirmat în repetate rânduri că uniunea energetică trebuie să asigure un mediu stabil și favorabil întreprinderilor europene, pentru a le permite și a le încuraja să investească și să angajeze forță de muncă, acordând o atenție specială potențialului IMM-urilor. Prin urmare, CESE salută intrarea în vigoare a Regulamentului privind guvernarea uniunii energetice și invită societatea civilă organizată să joace un rol mai activ, pentru a asigura punerea în aplicare corespunzătoare a acestui regulament.

2.7. CESE salută, de asemenea, raportul Comisiei Europene intitulat „Prețurile și costurile energiei în Europa” publicat în ianuarie 2019, deoarece oferă informații transparente cu privire la creșterile recente ale prețurilor la energie, legate în mare parte de o creștere a prețului combustibililor fosili, care între 2016 și 2017 a condus la o creștere a facturii de import a combustibililor fosili a UE de 26 %, ajungând la un total de 266 miliarde EUR. CESE solicită mai multă transparență în ceea ce privește subvențiile pentru combustibilii fosili și diferențele dintre prețurile la energie în Uniunea Europeană, inclusiv ca urmare a deciziilor diferite ale statelor membre în materie de impozitare a energiei.

2.8. CESE a solicitat ca dimensiunea socială să fie inclusă printre criteriile de evaluare în următorul raport privind starea uniunii energetice. Prin urmare, el salută cu fermitate inițiativele sociale adoptate de Comisia Europeană, cum ar fi cele legate de regiunile cu emisii ridicate de dioxid de carbon și de sărăcia energetică, precum și crearea unei subsecțiuni specifice a raportului privind starea uniunii energetice, dedicate dimensiunii sociale a uniunii energetice.

2.9. CESE a considerat dintotdeauna că disponibilitatea energiei la prețuri rezonabile și accesul fizic la aceasta sunt elemente determinante pentru evitarea sărăciei energetice. Salută, prin urmare, lansarea Observatorului sărăciei energetice, care nu poate reprezenta decât un prim pas înspre elaborarea unui plan de acțiune european care să vizeze eradicarea sărăciei energetice în Europa. Invită Comisia Europeană să extindă mandatul și resursele Observatorului, astfel încât acesta să poată lucra în continuare la reducerea sărăciei termice și să își extindă activitatea, pentru a viza și sărăcia în materie de răcire și de mobilitate.

2.10. CESE observă că realizarea tranziției energetice nu necesită volume de investiții substanțial diferite în comparație cu cele necesare pentru menținerea sistemului energetic actual, care se bazează pe o utilizare ineficientă a combustibililor fosili importati. Principala provocare este realocarea capitalului de la activele și infrastructurile care implică emisii ridicate de dioxid de carbon către cele cu emisii zero de dioxid de carbon.

2.11. Pentru a-i ajuta pe investitorii privați să efectueze această realocare a capitalului, autoritățile publice ar trebui să asigure prețuri ale carbonului eficiente și previzibile pentru toate activitățile economice și să reducă treptat subvențiile pentru combustibilii fosili. Printre eventualele măsuri s-ar putea număra stabilirea unui preț minim pentru emisiile de carbon în cadrul ETS, combinat cu armonizarea taxelor energetice. CESE, așadar, sprijină ferm propunerea Comisiei Europene menită să garanteze că armonizarea la nivelul UE a impozitării energiei poate fi decisă cu majoritate calificată, în loc de unanimitate, deoarece procedura cu unanimitate poate permite ca un singur guvern național să blocheze orice progres la nivelul Uniunii Europene. Sectorul aviației ar putea fi primul sector vizat de o astfel de armonizare.

3. **Observații referitoare la cel de-al patrulea raport privind starea uniunii energetice și măsurile de monitorizare**

3.1. **Crearea unei guvernante solide și democratice pentru tranziția energetică a Europei**

3.1.1. CESE consideră că UE și statele sale membre trebuie să continue democratizarea procesului de elaborare a politicilor energetice. Ele pot utiliza mai bine instrumente precum sondajele deliberative și inițiativele cetățenești europene și pot asigura un dialog sistemic cu societatea civilă organizată. Un sistem energetic mai descentralizat, în care comunitățile energetice locale dețin o pondere mai mare, poate constitui un element important în susținerea procesului de democratizare și de asumare a tranziției energetice europene.

3.1.2. Pentru a oferi un mediu de afaceri stabil și favorabil întreprinderilor europene, în special IMM-urilor, UE și toate statele sale membre ar trebui să elaboreze planuri energetice pe termen lung, pentru a atinge obiectivul privind neutralitatea emisiilor de dioxid de carbon asupra căruia au convenit în Acordul de la Paris. Prin urmare, CESE solicită Uniunii Europene să adopte obiectivul de a transforma UE într-o economie neutră din punct de vedere climatic până în 2050. Ulterior, strategiile sectoriale și regionale de decarbonizare ar trebui elaborate astfel încât să identifice oportunitățile de afaceri și cele de la nivel local și să anticipeze câștigurile și pierderile viitoare de locuri de muncă, în vederea asigurării unei tranziții line.

3.1.3. CESE critică ambiguitatea mai multor promisiuni politice. De exemplu, CESE regretă faptul că Comisia Europeană nu a clarificat niciodată ce se înțelege prin ambițiile sale de a transforma Europa în „liderul mondial în domeniul energiei din surse regenerabile”.

3.1.4. CESE salută inițiativele destinate sprijinirii regiunilor și insulelor cu emisii ridicate de dioxid de carbon în tranziția lor energetică. CESE își reiterează invitația adresată Comisiei Europene de a implica toate statele membre și regiunile în cartografierea colectivă a punctelor forte și a punctelor slabe ale fiecărei regiuni europene în raport cu tranziția energetică. Cartografierea ar trebui să contribuie la strategiile industriale și cele de specializare inteligentă ale acestora și să le ajute să anticipeze rezultatul probabil în ceea ce privește crearea de locuri de muncă, pierderile și redefinirea ca urmare a tranziției ⁽³⁾.

3.1.5. CESE recunoaște că o guvernare puternică și democratică a uniunii energetice impune crearea unui „serviciu european de informare în domeniul energiei” în cadrul Agenției Europene de Mediu, care să poată garanta calitatea datelor furnizate de statele membre, să instituie un singur punct de intrare pentru toate seturile de date necesare pentru a evalua progresele uniunii energetice, să elaboreze împreună cu părțile interesate ipoteze pentru scenarii alternative, să pună la dispoziție modele cu sursă deschisă pentru a permite testarea diverselor ipoteze și să verifice coerența dintre diferitele previziuni. Activitatea sa ar trebui să fie accesibilă în mod gratuit tuturor factorilor de decizie, întreprinderilor și publicului larg.

3.2. **Elaborarea în comun a unui pact social pentru o tranziție energetică axată pe cetățeni**

3.2.1. CESE salută călduros declarația Comisiei Europene, conform căreia: „Implicațiile sociale ale acestor modificări [din cadrul tranziției energetice] trebuie să facă parte din procesul politic încă de la început, nu să constituie un simplu aspect secundar”. CESE solicită Comisiei Europene să pună în aplicare această declarație și este pregătit să contribuie cu sprijinul și experiența sa.

3.2.2. CESE repetă că Europa are nevoie de un „Pact social pentru o tranziție energetică axată pe cetățeni”, care să fie convenit de UE, statele membre, regiuni, orașe, parteneri sociali și societatea civilă organizată, pentru a se garanta că tranziția nu lasă pe nimeni în urmă. Acesta ar trebui să devină a șasea dimensiune a uniunii energetice și să acopere toate aspectele sociale, inclusiv crearea de locuri de muncă de calitate, formarea profesională, educația și formarea consumatorilor, protecția socială, elaborarea de planuri specifice pentru regiunile în tranziție în care se pierd locuri de muncă, sănătatea și sărăcia energetică. Această inițiativă ar trebui să facă parte din Pilonul european al drepturilor sociale. Un astfel de pact ar putea să se bazeze pe experiențele naționale, cum ar fi *Pacte pour le pouvoir de vivre* din Franța, care reunește 19 sindicate și ONG-uri.

3.2.2.1. CESE consideră că Uniunea Europeană trebuie să asigure finanțare adecvată prin care să sprijine lucrătorii expuși riscului de a-și pierde locurile de muncă ca urmare a tranziției către o economie neutră din punct de vedere climatic. În acest scop, pe baza experienței Platformei pentru regiunile carbonifere în tranziție, CESE solicită Comisiei Europene, Parlamentului European și Consiliului Uniunii Europene să se asigure că Fondul social european, fondurile regionale și Fondul european de ajustare la globalizare sunt corect concepute și finanțate pentru a răspunde provocărilor tranziției către o economie neutră din punct de vedere climatic. Aceasta ar demonstra hotărârea Europei de a nu lăsa pe nimeni în urmă.

3.2.3. CESE ar dori ca uniunea energetică să se dezvolte pentru a deveni o oportunitate de eradicare a sărăciei energetice în Europa și de îmbunătățire a calității vieții, de creare de locuri de muncă și de incluziune socială. Pornind de la concluziile Observatorului european al sărăciei energetice și de la „indicele european al sărăciei energetice”, elaborat recent, ar trebui conceput un plan de acțiune european pentru eradicarea sărăciei energetice, în cooperare cu părțile interesate, inclusiv cu organizațiile de consumatori și cu ONG-urile implicate în combaterea sărăciei, cum ar fi Rețeaua europeană pentru combaterea sărăciei, pentru a garanta că acțiunile publice vizează din ce în ce mai mult cauzele profunde ale sărăciei energetice. Remarcând că în avizul său privind pachetul „Energie curată pentru toți europenii” ⁽⁴⁾ s-a constatat că sărăcia energetică este legată de lipsa investițiilor și că, în special, gospodăriile vulnerabile se confruntă cu obstacole în calea accesării finanțării, CESE subliniază necesitatea trecerii treptate de la măsuri paliative la măsuri preventive, cum ar fi renovarea clădirilor vechi, astfel încât ele să fie transformate în clădiri cu consum net de energie egal cu zero. În această privință, tarifele sociale sau securile de energie nu pot constitui decât o măsură temporară de ajutor, care ar trebui înlocuită treptat cu subvenții publice, care să îi ajute pe europenii săraci să adopte soluții structurale, cum ar fi lucrările majore de reabilitare a clădirilor.

3.2.3.1. CESE consideră că trecerea la o economie neutră din punct de vedere climatic este o oportunitate de a oferi locuri de muncă cetățenilor europeni. Comisia Europeană afirmă că există deja patru milioane de europeni care lucrează pentru „economia ecologică”. Accelerarea tranziției energetice va crea mai multe locuri de muncă, în special atunci când tranziția se realizează prin intermediul comunităților energetice locale. CESE consideră că, în cadrul sistemelor de învățământ profesional, ar trebui depuse eforturi mai mari pentru a atrage tinerii europeni, inclusiv tinerii șomeri, spre locuri de muncă create prin tranziția energetică. Prin urmare, CESE solicită Comisiei Europene să dezvolte programul Erasmus Pro pentru a atrage mai mulți tineri în sectoarele în creștere ale economiei neutre din punct de vedere climatic (de exemplu, eficiența energetică, generarea de energie din surse regenerabile), prin îmbunătățirea condițiilor de lucru în aceste locuri de muncă și a imaginii lor.

⁽³⁾ JO C 367, 10.10.2018, p. 1.

⁽⁴⁾ JO C 246, 28.7.2017, p. 64.

3.2.4. CESE consideră că UE și toate statele sale membre ar trebui să transforme lupta împotriva poluării atmosferice într-o prioritate la nivel înalt în materie de politică. Măsurile de reglementare care vizează reducerea poluanților atmosferici emiși de vehicule și de centralele electrice ar trebui consolidate și ar trebui introduse măsuri pentru eliminarea treptată a utilizării combustibililor fosili în transport și în producția de energie electrică. De asemenea, CESE solicită ca, într-un viitor raport, Comisia Europeană să furnizeze o analiză detaliată a factorilor determinanți pentru crearea de locuri de muncă verzi și a obstacolelor care trebuie depășite.

3.2.5. CESE salută îmbunătățirile din cel de al patrulea raport privind starea uniunii energetice, referitoare la informații despre utilizarea instrumentelor de investiții ale UE, în special în ceea ce privește Mecanismul pentru interconectarea Europei. Cu toate acestea, observă că este necesar să se îmbunătățească mijloacele de acces la aceste resurse pentru întreprinderile nou-înființate, cetățeni, comunitățile energetice locale și proiectele bazate pe comunitate (de exemplu, sprijinirea platformelor financiare și a înființării acestora în statele membre care nu dispun de astfel de entități). CESE dorește să investigheze în continuare dimensiunea socială a tranziției energetice, prin intermediul unui aviz exploratoriu separat sau al unui raport de informare.

3.3. **Transporturile**

CESE reamintește că sectorul transporturilor reprezintă o treime din consumul de energie al UE. Emisiile la nivelul UE au scăzut, dar această scădere nu este valabilă pentru sectorul transporturilor. În plus, acest sector continuă să se bazeze aproape integral (94 %) pe petrol, din care cea mai mare parte este importată.

3.3.1. CESE salută adoptarea pachetului privind mobilitatea curată ca un prim pas către asigurarea unei tranziții către acest tip de mobilitate. Salută promovarea electrificării, dar reamintește că electrificarea nu va fi suficientă și că ar trebui depuse eforturi fără precedent pentru a crește eficiența energetică și a reduce cererea inutilă de mobilitate, generată, de exemplu, de distanțele mari dintre domiciliu și locul de muncă.

3.3.2. CESE ar fi salutat o acțiune la nivelul UE care să nu îi lase pe posesorii de autovehicule cu venituri mici să se ocupe în continuare de niște vehicule poluante, al căror acces este din ce în ce mai limitat în multe zone urbane. Ar putea fi întreprinse acțiuni în cadrul Agendei urbane, precum promovarea mersului pe jos, a ciclismului, a transportului public, a modernizării cu costuri reduse sau a conversiei sistemelor de propulsie ale vehiculelor existente de la combustibilii fosili la tehnologii cu emisii zero.

3.3.3. CESE salută faptul că al patrulea raport privind starea uniunii energetice reamintește importanța Alianței europene pentru baterii; Comitetul sprijină această inițiativă, pentru a se asigura că UE joacă un rol ambițios pe această piață globală ⁽⁹⁾.

3.4. **Infrastructura, investițiile și dezvoltarea industrială în beneficiul tranziției energetice**

3.4.1. Tranziția energetică are implicații semnificative pentru toate segmentele economiei, în special pentru utilități, industriile mari consumatoare de energie și industriile care furnizează soluții energetice. Transformarea lor radicală necesită investiții de sute de miliarde de euro. Pentru că ele sunt expuse unor riscuri, provocări, dar și oportunități, este esențial ca UE să ajute industriile, cooperativele din domeniul energiei, dar și pe cetățeni să profite de oportunități, să facă față provocărilor și să atenueze riscurile.

3.4.2. CESE regretă că nu s-a acordat suficientă atenție evaluării dependenței energetice a UE și implicațiilor sale geopolitice, inclusiv monitorizării evoluției dependenței energetice a UE de energia importată (de exemplu, petrol, gaze naturale, cărbune și uraniu), precum și de produsele importate necesare tranziției energetice (de exemplu, baterii, panouri solare) și de investițiile străine în active și întreprinderi strategice ale UE în domeniul energiei (de exemplu, întreprinderi din SUA care achiziționează segmente-cheie din lanțul valoric al termocentralelor, întreprinderile chineze care achiziționează societăți care fac parte din rețeaua electrică, investiții rusești în sectoarele energetice din anumite țări).

3.4.3. CESE consideră că UE ar trebui să-și stabilească obiective mai ambițioase în toate domeniile asociate energiei curate, pentru a oferi întreprinderilor europene o piață internă sănătoasă, în care pot fi utilizate inovațiile, precum și o strategie industrială integrată, care să vizeze exportul de soluții în materie de energie curată către restul lumii.

3.4.4. CESE regretă că investițiile publice (naționale și UE) îndreptate către prioritățile în materie de cercetare și inovare ale uniunii energetice au stagnat la nivelul de 5 miliarde EUR pe an, însă cercetarea și inovarea în domeniul energiei ar trebui să fie o prioritate de vârf pentru a proteja competitivitatea Europei și clima. CESE solicită Centrului Comun de Cercetare al Comisiei Europene să furnizeze date suplimentare privind acest aspect, exprimate atât ca valoare absolută, cât și ca procent din PIB-ul UE.

⁽⁹⁾ JO C 367, 10.10.2018, p. 1.

3.4.5. CESE salută călduros crearea proiectului-pilot privind Consiliul european pentru inovare și propunerea de a crea „misiuni de cercetare și inovare” ca modalitate de a orienta mai bine activitățile de cercetare și inovare către proiecte care abordează în mod eficient provocările sociale, inclusiv tranziția către o economie neutră din punct de vedere climatic. În acest sens, CESE solicită Comisiei Europene, Parlamentului European și Consiliului Uniunii Europene să propună stabilirea unei misiuni specifice, astfel încât 100 de orașe europene să devină neutre din punct de vedere climatic până în 2030. Acest lucru va oferi cercetătorilor, inovatorilor și întreprinderilor din UE ample oportunități de a concepe și a testa inovații, de a învăța din experiență și de a fi mai în măsură să realizeze o tranziție energetică rapidă în Europa și în restul lumii.

4. Implicarea societății civile și contribuția CESE

4.1. CESE își exprimă convingerea că uniunea energetică poate fi considerată o realitate pe planul deciziilor politice ale UE, dar nu este încă o realitate în viața de zi cu zi a cetățenilor europeni. CESE salută faptul că, între 2015 și 2019, autorii politicilor UE au pus bazele uniunii energetice, dar subliniază că mai sunt multe de făcut în anii și în deceniile care vor veni.

4.2. Transformarea sistemului energetic european va fi într-adevăr mai rapidă, mai ieftină și mai democratică dacă este impulsionată de oameni care devin treptat consumatori activi, de prosumatori, de lucrători, de entități care externalizează spre public și de entități care contribuie la finanțarea participativă a tranziției energetice. Uniunea Europeană ar trebui să urmărească trecerea de la o situație în care politica energetică, chiar și la nivel național, a fost condusă de „deciziile luate de câțiva” la una în care aceasta este condusă efectiv de „acțiunea tuturor”. Acum această schimbare a devenit mai realizabilă decât oricând, având în vedere creșterea gradului de conștientizare în materie de climă în rândul cetățenilor UE, în special în rândul tinerilor europeni.

4.3. CESE regretă lipsa unor propuneri concrete care să implice mai mult organizațiile societății civile și cetățenii. Turneul dedicat uniunii energetice a constituit o evoluție pozitivă, însă CESE invită Comisia Europeană să se implice și mai mult în relația cu factorii de decizie și cu părțile interesate și să se întâlnească în mod special cu consiliile economice și sociale naționale și regionale și cu societatea civilă organizată, pentru a furniza împreună energie curată tuturor europenilor.

4.4. Reamintind faptul că pot fi folosite instrumentele menționate în Regulamentul privind guvernanța energetică, CESE propune instituirea unui dialog permanent cu cetățenii și utilizarea acestuia ca element pregător obligatoriu al tuturor deciziilor politice majore și al tuturor reglementărilor juridice ale UE pertinente pentru schimbările climatice. Transparența și responsabilitatea ar trebui să fie elemente semnificative ale unui astfel de dialog, ceea ce înseamnă că contribuțiile în cadrul dialogurilor ar trebui să fie disponibile public și că ar trebui furnizate informații clare cu privire la modul în care au fost luate în considerare preocupările exprimate în cadrul dialogului. Este esențial pentru succesul unui astfel de dialog ca el să fie perceput ca fiind în strânsă legătură cu cetățenii. Prin urmare, deși un dialog pe internet se poate dovedi util, el nu este suficient, trebuind a fi completat cu reuniuni și contacte directe cu publicul larg. Așadar, este necesar ca dialogul să fie vizibil și ca resursele financiare și umane adecvate să fie disponibile și asociate cu o persoană: un vicepreședinte al Comisiei Europene, un comisar sau o altă personalitate de la nivel înalt responsabilă pentru acest dialog.

4.5. CESE dorește să contribuie în mod activ la continuarea dezvoltării sinergiei și a cooperării între instituțiile, societatea civilă organizată și autoritățile locale și regionale și reprezentanții acestora de la nivelul UE care au responsabilități în atingerea obiectivelor uniunii energetice. Datorită faptului că sunt apropiate de publicul larg și că sunt familiarizate cu fiecare context local specific, autoritățile locale și regionale dețin soluția pentru adaptarea și punerea în aplicare efectivă a politicilor legate de energie. Ele reprezintă un nivel decizional esențial în sectoare precum transporturile, amenajarea urbană, construcțiile și bunăstarea, ceea ce le acordă un rol extrem de important în întreprinderea de măsuri coordonate în favoarea eficienței energetice și a surselor regenerabile de energie.

Bruxelles, 17 iulie 2019.

Președintele
Comitetului Economic și Social European
Luca JAHIER

Avizul Comitetului Economic și Social European privind Raportul Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European, Comitetul Regiunilor și Banca Europeană de Investiții referitor la punerea în aplicare a Planului de acțiune strategic privind bateriile: Crearea unui lanț valoric strategic al bateriilor în Europa

[COM(2019) 176 final]

(2019/C 353/16)

Raportor: **domnul Colin LUSTENHOUWER**

Consultare	Comisia Europeană, 3.6.2019
Temei juridic	Articolul 304 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene
Secțiunea competentă	Secțiunea pentru transporturi, energie, infrastructură și societatea informațională
Data adoptării în secțiune	3.7.2019
Data adoptării în sesiunea plenară	17.7.2019
Sesiunea plenară nr.	545
Rezultatul votului (voturi pentru/voturi împotriva/abțineri)	189/1/5

1. Concluzii și recomandări

1.1. În primul său raport privind progresele înregistrate cu privire la punerea în aplicare a planului strategic de acțiune privind bateriile, Comisia Europeană arată că au fost inițiate o serie de măsuri pentru ca UE să dezvolte o industrie proprie semnificativă a bateriilor.

1.2. Deși este prea devreme pentru a trage concluzii definitive, CESE sprijină inițiativele pe care Comisia le-a luat și a anunțat că le va mai lua pentru ca, împreună cu statele membre și cu industria europeană, să pună capăt dependenței de țări terțe, în special de țările asiatice.

1.3. Vor trebui depuse multe eforturi în următorii ani pentru a atinge nivelul necesar de cunoștințe tehnologice în UE, pentru a garanta fluxul de materii prime necesare din țările terțe și surse din UE și pentru a asigura reciclarea sigură și ecologică a bateriilor.

1.4. Răspunderea pentru investițiile în personal revine – în comun – nivelului guvernamental și comunității de afaceri.

2. Introducere

A. În mai 2018, Comisia Europeană a prezentat o comunicare intitulată „Europa în mișcare”⁽¹⁾. Această comunicare prezintă propunerile Comisiei referitoare la mobilitatea durabilă pentru Europa: sigură, conectată și curată.

2.1. Această politică se înscrie în contextul celei lansate de Comisia Juncker sub titlul „Uniunea energetică europeană”, un cadru integrat și cuprinzător în care politica privind clima a fost inclusă în politica energetică și completată cu politică industrială orientată, pentru a îndeplini astfel obiectivele Acordului de la Paris. Obiectivele vizau, în primul rând, reducerea emisiilor de CO₂ cauzate de producția de energie bazată pe combustibili fosili⁽²⁾ și de transportul din Europa care utilizează mijloace de transport (camioane, autoturisme) cu motoare cu ardere internă, pe bază de combustibili fosili (benzină, gaz).

⁽¹⁾ COM(2018) 293 final.

⁽²⁾ Producția și consumul de energie reprezintă 79 % din emisiile de gaze cu efect de seră din UE, nota de informare a Curții de Conturi Europene din 1 aprilie 2019 privind Sprijinul acordat de UE pentru stocarea energiei.

2.2. În contextul „Europei în mișcare”, Comisia a elaborat un plan de acțiune specific în vederea dezvoltării și producerii bateriilor. În acest scop, Comisia a prezentat o anexă separată la comunicarea menționată anterior, cu titlul: „Plan de acțiune strategic privind bateriile”.

B. Care este rostul unui plan de acțiune strategic privind bateriile?

2.3. Bateriile sunt parte integrantă din viața noastră cotidiană. În telefonul nostru mobil, calculatorul personal sau tabletă, în echipamentele noastre de uz casnic, dar și în vehiculele noastre electrice (VE), bateriile reprezintă o componentă esențială pentru funcționarea bună, sigură și, pe cât posibil, îndelungată a acestor echipamente. În acest context, durata de viață a bateriei este încă (prea) limitată. În cadrul acestor grupuri de produse, politica Comisiei, astfel cum este prezentată în planul de acțiune, se concentrează în special pe dezvoltarea bateriilor pentru VE, dar și asupra altor aspecte, cum ar fi reutilizarea bateriilor și reciclarea lor ⁽³⁾.

2.4. Sistemele de baterii sunt potrivite pentru stocarea energiei la scară mică. Stocarea energiei pe scară largă, de exemplu cea produsă de parcurile eoliene marine, nu pare posibilă cu ajutorul bateriilor. Această stocare a energiei pe scară largă va trebui să aibă loc cu alți purtători de energie, precum hidrogenul și amoniacul ⁽⁴⁾. Și în acest domeniu, Comisia susține numeroase inițiative din bugetul programului Orizont 2020, precum tehnologia „power to gas” ⁽⁵⁾. În același sens, se acordă o atenție deosebită evoluției tehnologice a metodelor eficiente și sigure de a face trecerea de la stocarea energiei la rețelele electrice de înaltă tensiune („power to the grid”), pentru a elimina astfel costurile foarte mari ale stațiilor de conversie *offshore*. De asemenea, acestea ar putea ajuta, în mare măsură, la prevenirea pierderilor de rețea care încă au loc în cazul utilizării cablurilor de înaltă tensiune din subsolul marin sau de pe fundul mării dintre parcurile eoliene marine și continent, fapt care ar putea determina o creștere de aproximativ 10-15 % a eficienței pentru producția durabilă a energiei în larg.

2.5. Se preconizează că bateriile vor reprezenta între 40 și 50 % din costurile unui VE, dar deja se poate constata că acestea vor putea să mai scadă. Odată cu evoluția extrem de rapidă a vehiculelor electrice ⁽⁶⁾, se pune tot mai mult problema disponibilității unor baterii bune, sigure și ecologice. Potrivit Comisiei, pentru industria europeană acestea par să reprezinte o piață uriașă, care ar putea avea un volum de 400 de GWh și 250 de miliarde de euro în anul 2025. Se ivește astfel o oportunitate pentru Europa, nu doar din punctul de vedere al obiectivelor climatice, ci și din punct de vedere economic și al ocupării forței de muncă. După cum a susținut recent comisarul Bienkowska: „Preconizăm că UE va avea o industrie a bateriilor puternică, ce va contribui la economia circulară și la o mobilitate curată.”

2.6. Să clarificăm însă situația: Europa a rămas îngrijorător de mult în urma țărilor și companiilor asiatice în ceea ce privește dezvoltarea (C & D) și producția de baterii. Nu mai puțin de 85 % din toate bateriile pe care le folosim cu toții în Europa provin din China, Japonia sau Coreea. Producția europeană reprezintă un modest 3 % din producția mondială, iar a Statelor Unite – aproximativ 15 %. Prin urmare, dacă dorim să transformăm mobilitatea în Europa, trecând de la propulsia bazată pe combustibili fosili la cea electrică, suntem complet dependenți de capacitatea de producție a țărilor asiatice.

2.7. Ca și cum acest lucru nu ar fi fost în sine suficient de grav, se adaugă și faptul că, în Europa, materiile prime necesare producției de baterii, precum litiu, nichel, mangan și cobalt, pot fi extrase doar în cantități limitate, în ciuda existenței unor rezerve potențiale. Aceste rezerve europene vor trebui exploatare, deși, în prezent, se pare că vor putea acoperi doar aproximativ 15-20 % din cererea totală. Materiile prime necesare provin în special din America Latină, Africa și Asia, unde se pare că există mari întreprinderi miniere înființate de chinezi, pentru a-și asigura accesul neîngrădit la aceste materii prime ⁽⁷⁾. În plus, rafinarea și prelucrarea resurselor minerale europene au loc de regulă în China.

2.8. Activitățile de extracție și prelucrare a materiilor prime sunt mari consumatoare de energie și produc volume importante de deșeuri miniere, inclusiv, în unele cazuri, deșeuri periculoase.

2.9. În schimb, Europa se confruntă cu problema prelucrării bateriilor. Cantitatea mare a acestora ne pune în fața unei chestiuni noi și îngrijorătoare privind evacuarea deșeurilor, inclusiv pentru că reciclarea materialelor din aceste baterii este încă la început. Doar aproximativ 10 % din materialele bateriilor sunt recuperate în acest moment. Există, prin urmare, un potențial semnificativ pentru prelucrare/recuperare.

⁽³⁾ Deși se pune accentul pe autovehicule, nu trebuie să uităm că există și dezvoltări în curs pentru producerea de nave cu propulsie electrică (precum feriboturile mici).

⁽⁴⁾ Cf. și avizul CESE pe tema „Stocarea energiei: un factor de integrare și securitate energetică”, JO C 383, 17.11.2015, p. 19.

⁽⁵⁾ În Flandra, a fost demarat un proiect interesant numit „WaterstofNet”: un grup de producători (energie eoliană și fotovoltaică), tehnologie bazată pe hidrogen (electroliză și compresie) și utilizatori finali din sectorul chimic și al transportului.

⁽⁶⁾ De exemplu, se preconizează că în Norvegia, în 2019, vor fi vândute pentru prima dată mai multe autoturisme electrice decât vehicule tradiționale cu motoare cu ardere internă. În cadrul acestui grup de VE, furnizorul celor mai multe dintre acestea este o cunoscută marcă americană de autovehicule.

⁽⁷⁾ Autoritățile chineze și-au propus ca, începând cu 2025, 20 % din toate autoturismele noi vândute să fie VE.

3. Raportul intermediar pe 2019

3.1. În avizul său din 17 octombrie 2018 ⁽⁸⁾, CESE și-a exprimat sprijinul pentru propunerile Comisiei privind transportul durabil și pentru planul de acțiune strategic privind bateriile. Cu această ocazie, Comitetul a subliniat totuși că există numeroși factori care pot împiedica realizarea planului, precum dependența de materiile prime din țări terțe, lipsa combustibililor alternativi, probleme în gestionarea, prelucrarea și eliminarea bateriilor uzate și lipsa unei forțe de muncă calificate.

3.2. La 9 aprilie 2019, Comisia a publicat primul raport intermediar cu privire la „Planul de acțiune strategic privind bateriile”, adoptat în mai 2018. Raportul intermediar arată că există numeroase inițiative sectoriale și regionale în curs de elaborare. Astfel, Alianța europeană pentru baterii se dovedește a fi o platformă stimulativă, în care se reunesc industria, factorii de decizie politici și cercetătorii pentru a materializa în mod coordonat obiectivul provocator și ambițios de a readuce UE și industria sa în prima linie a tehnologiei bateriilor, care evoluează rapid. În cadrul programului Orizont 2020, a fost lansată o primă cerere de propuneri, cu un buget de 114 milioane de euro, iar o altă cerere de propuneri va fi publicată în 2020, cu un buget de 132 de milioane de euro. În plus, există posibilitatea unei finanțări pe scară largă din resursele alocate politicii regionale a UE. Industria și cercetarea par să fie entuziasmate să participe, pentru a-și completa astfel propriile investiții cu fondurile UE și a accelera cercetarea și dezvoltarea.

3.3. Numeroase inițiative s-au dezvoltat de la publicarea planului de acțiune, însă multe dintre ele, inclusiv inițiativele interregionale, sunt abia în faza de pregătire. La abia un an de la publicarea planului de acțiune, pare să fie încă mult prea devreme pentru întocmirea unui bilanț. Se poate însă observa că sentimentul urgenței este prezent pretutindeni: factorii de decizie politici, cercetătorii și reprezentanții mediului de afaceri își dau seama că este târziu, însă nu prea târziu. Miza este foarte mare: riscul ca părți importante din industria autovehiculelor din Europa să își mute producția în alte regiuni, în special în Asia, pentru a fi mai aproape de unitățile de producție ale celulelor de baterii, este real. Sunt expuse, în acest context, locurile de muncă ale aproximativ 13 milioane de lucrători europeni.

4. Ce urmează?

4.1. De la intrarea în funcție a Comisiei Juncker și adoptarea programului uniunii energetice europene s-au întreprins mai multe acțiuni care, pe fundalul politicii privind clima, au lansat o politică industrială care a conferit un caracter cu totul nou tranziției către o societate mai durabilă. Politica industrială a Comisiei, sprijinită de statele membre, a dobândit un caracter mult mai direcțional și mai inițiator decât anterior. CESE felicită Comisia pentru noua abordare și îi solicită acesteia, statelor membre și industriei europene să continue pe drumul recent urmat.

4.2. O astfel de abordare este bine-venită și, având în vedere întârzierea majoră a industriei europene în domeniul dezvoltării și producției de baterii, este și necesară. Cu toate acestea, o politică industrială direcțională implică riscul unei strategii eronate de tipul „picking winners” (stabilirea în prealabil a câștigătorului). Comitetul salută, de asemenea, noul unghi al abordării întregului lanț valoric industrial („value chain approach”). De asemenea, politica industrială care se bazează pe metodologia lanțului valoric se potrivește mai bine gândirii circulare decât vechea abordare sectorială a industriei. Această abordare a lanțului valoric necesită totuși și o altă politică, mai potrivită, care să fie adaptată, de exemplu, pentru politica privind ajutoarele de stat. Dat fiind că sectorul producției de baterii a fost înscris între prioritățile politicii industriale a UE, Comisia va trebui să gestioneze în mod flexibil și suplu ajutorul pentru investiții pe care statele membre îl acordă companiilor din acest lanț. Prin aplicarea criteriilor de eligibilitate pentru PIIEC („proiect important de interes european comun”) într-un mod flexibil, industria europeană poate fi sprijinită printr-o finanțare publică substanțială. Această finanțare ar putea, într-o anumită măsură, să se apropie de nivelul de sprijin pe care întreprinderile asiatice le primesc din partea guvernelor lor. CESE salută această nouă utilizare a instrumentului PIIEC.

4.3. Apare însă întrebarea dacă nu cumva politica lansată acum, astfel cum este prezentată în planul de acțiune strategic, a fost elaborată prea târziu pentru a recupera întârzierea enormă față de țările și companiile asiatice. Se pune și întrebarea dacă fondurile mobilizate sunt suficiente. În termeni pesimiști: „Facem prea puține, este deja prea târziu?” ⁽⁹⁾ Într-o notă de informare publicată recent, Curtea de Conturi Europeană constată: „Există totuși un risc ca măsurile luate până în prezent să fie insuficiente pentru a îndeplini obiectivele strategice ale UE pentru energia curată.” În acest sens, trebuie totuși remarcat că rolul Comisiei și fondurile pe care le are la dispoziție sunt limitate. În mod justificat, Comisia manifestă o oarecare rețineră. Rolul ei este acela de intermediar. În primul rând, sarcina de a răspunde provocării le revine statelor membre, industriei europene și institutelor sale de cercetare. Este foarte îmbucurător că, la începutul lunii mai 2019, guvernele Franței și Germaniei au decis să aloce fiecare aproximativ 1 miliard EUR pentru sprijinirea inițiativelor lansate de industriile acestor țări pentru dezvoltarea sectorului producției de baterii. Acesta este unul din primele rezultate foarte concrete ale „Alianței europene pentru baterii” inițiate de Comisie, în care statele membre, Comisia și industria cooperează unele cu celelalte.

⁽⁸⁾ Avizul CESE pe tema „Europa în mișcare”, JO C 62, 15.2.2019, p. 254.

⁽⁹⁾ Cf. și nota de informare a Curții de Conturi Europene din 1 aprilie 2019 privind Sprijinul acordat de UE pentru stocarea energiei.

4.4. Potrivit CESE, la atât de puțin timp de la adoptarea programului de acțiune pentru baterii, este mult prea devreme pentru a ajunge la concluzii finale. Comitetul salută multitudinea de acțiuni concepute sau dezvoltate de multe dintre părțile interesate. Rezultatele acestora vor fi (ar trebui să fie) vizibile în anii următori. Evoluțiile tehnologice din cadrul UE și din afara acesteia nu bat pasul pe loc, procesul dinamic face ca strategia pentru baterii să nu fie o acțiune unică, ci necesită o abordare structurată în politica UE și cea a statelor membre, dat fiind că investițiile necesare în mijloacele de producție au o perioadă lungă de amortizare (20-30 de ani nu constituie o excepție).

4.5. Se pune și întrebarea dacă UE poate să construiască, până la urmă, un sector competitiv pentru dezvoltarea și producția de baterii, dat fiind că materiile prime necesare în acest sens sunt insuficiente pe plan intern. Deși s-au dezvoltat, de exemplu, inițiative de extragere litiu în unele state membre ale UE (inclusiv prin redeschiderea unor mine închise anterior), pare a fi o iluzie să presupunem că UE va putea deveni în întregime autosuficientă. De asemenea, europenii au mari rezerve cu privire la minerit, ghidându-se, în general, după principiul NIMBY (*Not In My Back Yard*, „nu în ograda mea”). Efectele pozitive pentru comunitățile locale pe care le aduce cu sine o extracție responsabilă din punct de vedere social și ecologic a materiilor prime ar merita să fie aduse mai mult în atenția populației. În plus, așa-numitul „local ownership”, adică asumarea responsabilității la nivel local, atât din punct de vedere financiar, cât și în alte moduri, poate împiedica apariția unei rezistențe împotriva acestor activități, care ar putea bloca demararea acestora.

4.6. În ceea ce privește situația materiilor prime, CESE subliniază importanța unui efort consolidat al tuturor părților interesate de a dezvolta noi tipuri de baterii, cum ar fi bateriile în stare solidă, care reduc în mod semnificativ dependența de aceste materii prime.

4.7. Cât de realist este să ne așteptăm ca în UE să se dezvolte, așa cum preconizează Comisia, 10-20 de megaproducători? Investitorii pe termen lung pe piețele de capital au suficientă disponibilitate de a investi pentru a furniza cele aproximativ 10 miliarde EUR necesare? Cu toată aprecierea pentru prioritățile incluse în programul de acțiune, este regretabil totuși că nicăieri nu se pomenește chestiunea accesului la capitalul necesar pentru aceste megainvestiții. Simpla finanțare bancară este complet insuficientă. Piețele de capital, și în special, în cadrul acestora, fondurile pentru infrastructură, trebuie să fie dispuse să investească în aceste proiecte cu capital de risc⁽¹⁰⁾. Pentru aceasta, este necesar să fie adoptată o politică pe termen lung, să se obțină un randament adecvat și să existe un sprijin implicit din partea autorităților naționale. Părțile trebuie să înceteze să arate una spre cealaltă; în acest context, guvernul își poate asuma rolul de motor al procesului investițional. Inițiativele franco-germane arată că aceste țări sunt conștiente de acest lucru. CESE consideră că și platforma de investiții lansată recent de EIT „InnoEnergy” în calitate de „catalizator/accelerator” se poate dovedi deosebit de utilă în demersul de a-i aduce laolaltă pe investitori și pe promotori.

4.8. În același timp, cu ajutorul unor campanii de informare orientate, consumatorul european va trebui să devină conștient că achiziționarea de baterii produse în Europa, unde sunt respectate normele pentru securitatea persoanelor și a mediului, are numeroase avantaje față de achiziționarea de baterii din țările terțe, unde aceste norme și valori nu sunt respectate în aceeași măsură. Continuarea abordării actuale reprezintă o formă permanentă de a ne exporta problemele de mediu.

4.9. Potrivit CESE, este nevoie de inițiative mai concrete pentru dezvoltarea reciclării materialelor din vechile baterii. Acest așa-numit „minerit urban” („urban mining”) poate contribui în mod substanțial la acoperirea necesarului de materii prime. Există un potențial semnificativ de reciclare în cadrul acestor „mine urbane”, cu condiția ca stimulentele economice, cantitățile colectate, tehnologiile de recuperare și cotele de reciclare să se îmbunătățească. Din raportul recent al Comisiei cu privire la implementarea și impactul Directivei privind bateriile reiese că, din păcate, colectarea așa-numitelor baterii „convenționale” nu este încă la nivelul dorit. Aproximativ 57 % din aceste baterii nu sunt încă reciclate. Așadar este oportun ca, pe fundalul apariției unor noi baterii, precum cele vizate de planul de acțiune, Comisia să examineze adaptarea Directivei din 2006, după cum indică în acest raport succint, dar foarte cuprinzător. Comitetul așteaptă cu mare interes aceste propuneri. De altfel, Comitetul observă că actualele instalații de prelucrare pentru baterii va trebui să fie și ele adaptate în vederea marilor fluxuri de baterii noi din viitorul apropiat. De asemenea, va trebui dezvoltată o nouă tehnologie pentru realizarea reciclării sau a prelucrării; potrivit Comitetului, cercetarea și dezvoltarea care vizează în special acest domeniu merită întreg sprijinul UE, deoarece contribuie la un mediu mai bun și poate reduce în mare măsură dependența de materiile prime provenite din afara UE.

4.10. Comitetul ar dori, de asemenea, realizarea unui studiu specific cu privire la recuperarea materialelor din gropile cu deșuri reziduale de cărbune și oțel sau alte tipuri de metale exploatare. Nu este exclus ca și aceste resurse să poată contribui la necesarul de materii prime. CESE salută recentul raport al Centrului Comun de Cercetare al Comisiei Europene privind recuperarea materiilor prime critice din deșeurile miniere și din depozitele de deșuri⁽¹¹⁾ și solicită garantarea sprijinului politic pentru studiul și analizarea materiilor prime critice, dat fiind că lupta globală pentru materii prime va continua să se agraveze.

⁽¹⁰⁾ La 2 mai 2019, Tesla a declarat că rezultatul său pentru primul trimestru al anului 2019 a cuprins, într-adevăr, pierderi mai mari de 700 de milioane USD, însă firma dorește totuși să atragă 2 miliarde de dolari pe piața de capital pentru o nouă fabrică de baterii și pentru dezvoltarea unui nou tip de autovehicul cu propulsie electrică. Piața americană de capital este în măsură să realizeze astfel de investiții sub formă de acțiuni și/sau obligațiuni. Apare întrebarea dacă piața de capital europeană, fragmentată, poate egala această performanță.

⁽¹¹⁾ Recovery of critical and other raw materials from mining waste and landfills: State of play on existing practices [Recuperarea materiilor prime critice și a altor materii prime din deșuri miniere și din depozitele de deșuri: Situația actuală privind practicile existente], EUR 29744 EN, Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene, Luxemburg, 2019, ISBN 978-92-76-03391-2, 10.2760/494020, JRC 116131.

4.11. În ce măsură contribuie cadrul de reglementare la dezvoltarea în UE a cercetării și dezvoltării necesare și la aplicarea tehnologiei astfel dezvoltate? Este tendința naturală a Comisiei să reflecteze cu privire la legislație și reglementări. Acestea sunt instrumentele de control pe care le are la dispoziție. Însă poate ar fi mai bine ca, în cooperare cu actorii economici și organizațiile partenerilor sociali, să se monitorizeze și să se analizeze evoluțiile din piață înainte de a folosi instrumentul de reglementare. Mai întâi inițierea, stimularea și producția și abia apoi reglementarea analizei amănunțite pare a fi o abordare politică mai dezirabilă pentru acest sector precar.

4.12. CESE solicită Comisiei să se asigure în continuare că licitațiile sunt cu adevărat adaptate la industria UE (de regulă de scară mică), astfel încât acești producători mici și mijlocii să nu rateze fondurile din cauză că cercetarea și dezvoltarea la scară mică nu îndeplinește cerințele stabilite în licitații pentru dimensiunea proiectelor. Cu toate acestea, CESE apreciază că Comisia a conceput licitațiile într-un mod nou, mai concertat, devenind astfel mai accesibile pentru industria UE.

4.13. Comitetul consideră că este important ca fondurile UE să fie disponibile și pentru proiecte ale întreprinderilor de dimensiuni mijlocii, care produc baterii și care au cunoscut deja o dezvoltare tehnologică extinsă (Technology Readiness Level 5-9). Acest grup de întreprinderi, care se concentrează mai mult pe intrarea pe piață decât pe cercetarea de bază, pare a fi încă exclus, în prea mare măsură, de la finanțarea UE. De asemenea, pentru acest grup va trebui găsită o cale simplă de acces la subvențiile UE pentru formarea și reconversia profesională a lucrătorilor.

Bruxelles, 17 iulie 2019.

*Președintele
Comitetului Economic și Social European
Luca JAHER*

ISSN 1977-1029 (ediție electronică)
ISSN 1830-3668 (ediție tipărită)

Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene
L-2985 Luxembourg
LUXEMBURG

RO